

**รายงานผลการวิจัย
มหาวิทยาลัยแม่โจ้**

เรื่อง

**การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในวิถีชีวิตของเกษตรกร
APPLICATION OF SUFFICIENCY ECONOMY IN THE LIFESTYLES OF
FARMERS**

โดย

อ้อมทิพย์ เมฆรักษาวนิช แคมป์

2553

รายงานผลการวิจัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้

เรื่อง การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในวิถีชีวิตของเกษตรกร

APPLICATION OF SUFFICIENCY ECONOMY IN THE LIFESTYLES OF
FARMERS

ได้รับการจัดสรรงบประมาณวิจัย ประจำปี 2552

จำนวน 258,016 บาท

หัวหน้าโครงการ

นางอัมมทิพย์ เมฆรักษาวนิช แคมป์

ผู้ร่วมโครงการ

-

งานวิจัยเสร็จสิ้นสมบูรณ์

14/05/2553

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในวิถีชีวิตของเกษตรกร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการรับรู้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในวิถีของเกษตรกร และปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตในวิถีของเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์และการสังเกต

ผู้ให้ข้อมูลเป็นเกษตรกรจำนวน 11 คน เป็นหญิง 4 คน และชาย 7 คน จาก 4 ตำบลในอำเภอสังขละบุรี ได้แก่ ตำบลแม่แฝกใหม่ ตำบลป่าไผ่ ตำบลแม่แฝก และตำบลป่าเหมือด อายุน้อยที่สุด 35 ปี มากที่สุด 60 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 9 คน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 1 คน และระดับปริญญาตรี 1 คน มีความรู้และประสบการณ์ในการทำเกษตรกับพ่อและแม่ตั้งแต่ยังเป็นเด็ก ปัจจุบันทำเกษตรเคมี จำนวน 3 คน เกษตรทฤษฎีใหม่ จำนวน 2 คน เกษตรปลอดสารพิษ เกษตรอินทรีย์ เลี้ยงสัตว์ เพาะเห็ด เกษตรปลอดสารพิษและเกษตรเคมี เกษตรอินทรีย์และเกษตรเคมีรูปแบบละ 1 คน

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรรับรู้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงส่วนหนึ่ง และการรับรู้ของเกษตรกรมีทั้งการรับรู้ที่เอื้อและไม่เอื้อต่อการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยในส่วนที่เอื้อต่อการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง มีการรับรู้คล้าย ๆ กันในเรื่องการประหยัด การออม การทำบัญชีครัวเรือน การวางแผน และการไม่ปลูกพืชเชิงเดี่ยว ในส่วนที่ไม่เอื้อเป็นเรื่องของการมีค่าใช้จ่ายในด้านการศึกษาของลูก และการมีหนี้สิน ทำให้ไม่สามารถดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงได้

สำหรับการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงพบว่าเกษตรกรนำไปใช้ในการทำการเกษตรทุกคน แต่ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบทั้ง 5 ด้านต่างกัน โดยแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือกลุ่มที่ให้ความสำคัญกับทุกองค์ประกอบของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มเกษตรกรที่ให้ความสำคัญกับ 4 องค์ประกอบ และกลุ่มเกษตรกรที่ให้ความสำคัญกับ 3 องค์ประกอบ ทั้งนี้องค์ประกอบที่เกษตรกรทุกคนให้ความสำคัญคือความรู้และภูมิคุ้มกัน

ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตในวิถีพอเพียงนั้นมี 2 ปัจจัย ปัจจัยแรกคือกลุ่มปัจจัยภายใน ได้แก่ การรับรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง วิธีคิด ประสพการณ์ หนี้สิน เป้าหมายของการเข้ากลุ่ม การเห็นผิด รูปแบบการทำเกษตร และปัจจัยที่ 2 เป็นปัจจัยภายนอก ได้แก่ องค์กรหนุนเสริม

Abstract

The objectives of this research on “Application of Sufficiency Economy in the Lifestyles of Farmers” were to study the: [1] perception of the concept, [2] application to lifestyles, and [3] factors influencing local life in practicing “sufficiency economy”. Qualitative research methods were employed, including interviews and observation of 11 farmers [4 women and 7 men] from 4 sub-districts of Sansai District in Chiangmai Province, Thailand. The farmers' ages ranged from 35 to 60 years, while their formal educational level included 4th grade [9 persons] to 12th grade [1] to university graduate [1]. All possessed agricultural experience with their parents since childhood, with 3 currently practicing chemical-assisted agriculture, 2 practicing ‘new theory’ agriculture, and 1 each practicing organic, chemical-free, livestock-based, mushroom-based, combined chemical-free & chemical-assisted, and combined organic & chemical-assisted agriculture.

The **results** of the research were as follows.

Perception All farmers understood “sufficiency economy”; however, their knowledge of it sometimes facilitated and sometimes impeded their practices. Their ‘facilitating knowledge’ was similar in that it helped them to economize, save, prepare household budgets, plan, and avoid mono-culture farming. Their ‘impeding knowledge’ centered on children's school expenses and general debt, both obstacles to the practice of sufficiency economy.

Application All farmers practiced sufficiency economy, but focused differently on its 5 components, as follows: One group emphasized all 5 components; another emphasized 4; and a third group emphasized only 3. All farmers considered ‘understanding’ [of the concept of sufficiency economy] and ‘immunity’ [resistance to adverse events, e.g. falling crop prices] to be important.

Influencing factors Factors affecting the practice of sufficiency economy by the farmers included: Internal [to the farmer] factors – understanding of the concept, thought processes, experience, debt, objective in joining a cooperative, realization of mistakes, and agricultural model; and External factors [not under the farmer's control] – support by outside organizations.

[illegible]

...that all the numbers that have the same number

To redeem either of the first notes in the following amounts, the holder must pay:

protesters in fact to secure a shivaree in front of the building, and to provide a source of heat in laboratory.

multimodal in that it requires a sharing of both the linguistic and nonverbal information.

initiated a new method. It consists in one column A , containing the numbers $1, 2, 3, \dots, n$, and another column B . Then write a definition

_____ (signature) _____ (name) _____ (title)

600

collected from the following sources: (1)

THE HOUSE OF REPRESENTATIVES OF THE UNITED STATES

has not to be taken out of the box.

Abstract

elles se rapprochent de la fin de la vie.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน โดยเฉพาะ
เกษตรกรทั้ง 11 คน ที่ให้เวลาในการพูดคุยกับผู้วิจัยหลายครั้ง หลายโอกาส และขอบคุณมหาวิทยาลัย
แม่โจ้ที่ให้ทุนการวิจัย

อ้อมทิพย์ เมฆรักษาวนิช แคมปี

สารบัญ		หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย		(2)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ		(4)
กิตติกรรมประกาศ		(5)
สารบัญ		(6)
สารบัญตาราง		(8)
สารบัญแผนภูมิ		(9)
บทที่ 1	บทนำ	1
	ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย	1
	วัตถุประสงค์	3
	ขอบเขตของการวิจัย	3
	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
	นิยามศัพท์	4
บทที่ 2	การตรวจเอกสาร	5
	ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	5
	ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง	6
	การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง	9
	ลักษณะเกษตรกรไทย	12
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	15
บทที่ 3	วิธีดำเนินการวิจัย	23
	วิธีการวิจัย	23
	เครื่องมือที่ใช้	23
	การเก็บข้อมูล	23
	ผู้ให้ข้อมูล	24
	การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล	24

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิจัย	26
ตอนที่ 1 ข้อมูลของเกษตรกร	26
ตอนที่ 2 การรับรู้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง	75
ตอนที่ 3 การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในวิถีของเกษตรกร	78
ตอนที่ 4 ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตในวิถีของเศรษฐกิจพอเพียง	114
บทที่ 5 การวิเคราะห์ผลการวิจัย	117
ตอนที่ 1 การรับรู้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง	117
ตอนที่ 2 การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในวิถีของเกษตรกร	118
ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตในวิถีของเศรษฐกิจพอเพียง	121
บทที่ 6 สรุป อภิปรายและข้อเสนอแนะ	123
สรุปผลการวิจัย	123
อภิปรายผลการวิจัย	124
ข้อเสนอแนะ	126
บรรณานุกรม	128

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 1 การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในด้านต่าง ๆ	11
ตาราง 2 สรุปข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกร	73
ตาราง 3 การรับรู้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง	75
ตาราง 4 วิเคราะห์การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของคุณพรหมมา ชมชื่น	79
ตาราง 5 วิเคราะห์การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของคุณรัตนา อินต๊ะ	81
ตาราง 6 วิเคราะห์การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของคุณพรหม ใจเมคา	86
ตาราง 7 วิเคราะห์การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของคุณธีรยุทธ จอมแก้ว	89
ตาราง 8 วิเคราะห์การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของคุณบุญทรง บุญเซ็น	91
ตาราง 9 วิเคราะห์การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของคุณทองเพียร ทะยาติ	93
ตาราง 10 วิเคราะห์การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของคุณศักดิ์ ทะยาติ	94
ตาราง 11 วิเคราะห์การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของคุณรัชนี ธรรมชัย	96
ตาราง 12 วิเคราะห์การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของคุณสุเทียน ใจเมคา	97
ตาราง 13 วิเคราะห์การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของคุณจินดา ใจคำ	99
ตาราง 14 วิเคราะห์การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของคุณนัทสน์ ปัญญานะ	101
ตาราง 15 สรุปการวิเคราะห์การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร	103
ตาราง 16 วิเคราะห์คุณลักษณะย่อยของการมีความรู้ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง	105
ตาราง 17 วิเคราะห์คุณลักษณะย่อยของการมีคุณธรรมตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง	107
ตาราง 18 วิเคราะห์คุณลักษณะย่อยของการมีเหตุผลตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง	109
ตาราง 19 วิเคราะห์คุณลักษณะย่อยของความพอประมาณตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง	111
ตาราง 20 วิเคราะห์คุณลักษณะย่อยของการมีภูมิคุ้มกันตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง	113

สารบัญแผนภูมิ

	หน้า
แผนภูมิ 1 องค์ประกอบ 5 ด้าน ของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง	119
แผนภูมิ 2 จำนวนเกษตรกรที่ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบ 5 ด้านของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง	120
แผนภูมิ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง	122

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

การเตรียมความพร้อมให้กับคนไทย ในการรับมือกับกระแสต่าง ๆ ที่ถาโถมเข้ามาถือเป็นเรื่องสำคัญ และในเวลาที่ผ่านมาประเทศไทยเกิดวิกฤตเช่นนี้ทางแก้ไขปัญหาที่ดีและเหมาะสมที่สุดก็คือการพึ่งพาตัวเองโดยน้อมนำเอาพระราชปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืนในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงพระราชทานให้กับปวงชนชาวไทย เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เพื่อรองรับกับกระแสเศรษฐกิจที่เน้นการบริโภคและวัตถุนิยมเป็นหลัก โดยให้ปวงชนชาวไทยสามารถเอาตัวรอดจากวิกฤตและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลและมีคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นพระราชปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ นอกจากนี้ยังเป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวการดำรงชีวิตอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปใน "ทางสายกลาง" โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2547 : 5-7)

เศรษฐกิจพอเพียงคือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท การใช้ชีวิตอย่างมีสติ โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการยอมรับต่อการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้น ภายใต้เงื่อนไขของความรู้และคุณธรรม ในภาวะที่ทุนนิยมหรือบริโภคนิยมในโลกแห่งยุคโลกาภิวัตน์มักมุ่งแสวงหาการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจเป็นที่ตั้ง มีการแสวงหาความร่ำรวยจากการลงทุน ทำให้เกิดการแข่งขันอย่างรุนแรง มีการจูงใจให้เกิดการบริโภค กระตุ้นกิเลสให้เกิดความอยากได้อยู่ตลอดเวลา เพราะเงินได้ทำหน้าที่เกินเลยคุณค่าการแลกเปลี่ยน ซึ่งนำไปสู่การมีชีวิตที่ไม่พอเพียง

Dr. Wolfgang Sachs (2550 : 30) จากสถาบันวูฟเฟิลทอลเพื่อสภาวะอากาศสิ่งแวดล้อมและพลังงาน ได้เสนอแนวทางของการเจริญเติบโตเศรษฐกิจอย่างพอเพียงในการสัมมนาเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียงและการเปลี่ยนแปลงโลกในระดับรากฐาน” ว่า ควรผลิตโดยการใช้ต้นทุนและทรัพยากรให้น้อยที่สุดแต่ให้ได้ผลผลิตมากที่สุด (Eco-efficiency) มีกระบวนการผลิตที่นำมาซึ่งต้นทุนที่น้อยลงและกระบวนการสร้างความฉลาดในการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด (Eco-consistency) เช่น การใช้พลังงานลม พลังงานแสงอาทิตย์หรือไบโอดีเซล และการรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างพอประมาณ (Eco-sufficiency) และพอดีกับความต้องการของผู้บริโภค ซึ่งหากทำได้ทั้ง 3 อย่างจะเป็นการสร้างรูปแบบใหม่ของความมั่นคงบนความพอเพียงและสามารถนำไปสู่การสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นบนสังคมโลกได้ ทั้งนี้พื้นฐานในการพัฒนาไปสู่เศรษฐกิจพอเพียงต้องดูที่ความสุขของประชาชนควบคู่ไปกับกำลังของประชาชนว่า จะทำให้ประเทศพัฒนาไปทางใด ไม่จำเป็นต้องตามกระแสของโลกและในงานสัมมนาเดียวกันนี้พระไพศาล วิสาโล เจ้าอาวาสวัดป่าสุทธิต ได้แสดงความคิดเห็นว่าเศรษฐกิจพอเพียงคือความไม่อยากและไม่จำเป็นต้องมีมาก คำว่าไม่อยากเป็นความรู้สึกทางด้านจิตใจ ส่วนคำว่าไม่จำเป็น ก็เป็นความรู้สึกทางด้านจิตใจ แต่รวมถึงความจำเป็นด้านปัจจัยต่าง ๆ ด้วย เพราะต้องขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมหรือสาธารณูปโภค ถ้าประชาชนได้รับสาธารณูปโภคที่เพียงพอก็ไม่ต้องการดิ้นรน ความพอเพียงก็จะเกิดขึ้น ส่วนปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจควรมีการกระจายอำนาจให้เท่าเทียมกัน เพื่อลดการแก่งแย่งแข่งขันในด้านการเมือง ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและมีการทำงานอย่างโปร่งใส คำนึงถึงความต้องการของประชาชนเป็นหลัก นอกจากนี้พระไพศาล ยังกล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงในระดับรากฐานว่าเหมือนเศรษฐกิจในระดับชุมชนคือมีการวางแผนโดยชุมชนแต่ยังคงเป็นเศรษฐกิจแบบเปิดที่มีการลงทุนและการผลิต มีการจัดสรรที่ดินทำกิน มีน้ำใช้อย่างเพียงพอเพื่อตอบสนองความต้องการของคนในชุมชน และที่สำคัญคือมีสวัสดิการชุมชน ไม่ให้ขาดและไม่เกิน การขาดสวัสดิการของชาวบ้านก็คือขาดทรัพยากรในที่สุดผลตามมาก็คือการขาดแคลนไม่เพียงพอ ในขณะที่วรากรณ์ สามโกเศศ ได้กล่าวสรุปในงานสัมมนาดังกล่าวตอนหนึ่งว่าเศรษฐกิจพอเพียงกับระบบทุนนิยมไม่ได้ขัดแย้งกัน ปัจจัยหนึ่งของระบบทุนนิยมคือความมีเหตุมีผลซึ่งเหมือนกับแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง กล่าวคือหากมีเหตุมีผลตัดสินใจได้สอดคล้อง

กับความเป็นจริงและไม่มีการลงทุนที่เสี่ยงเกินไป เศรษฐกิจทุนนิยมก็จะมีความเป็นธรรมมากขึ้น และถือเป็นมูลค่าเพิ่มในระบบเศรษฐกิจหรือการดำเนินชีวิตและการเมืองก็ตาม

เศรษฐกิจพอเพียงเปรียบเหมือนเข็มทิศในการกำหนดแนวทางการดำเนินชีวิต แก้ปัญหาสังคม รวมไปถึงแนวทางในการพัฒนาประเทศ การถือมั่นอยู่บนความพอดี ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่โลภมาก ไม่สุดโต่ง ซึ่งไม่ใช่แค่เพียงเข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเท่านั้น แต่ต้องนำมาปฏิบัติอย่างจริงจัง

การพอใจในสิ่งที่มีอยู่ ภูมิใจในสิ่งที่เราเป็น และเห็นคุณค่าของสิ่งที่มีอยู่ เพียงเท่านี้ก็จะทำให้เราอยู่ได้อย่างเป็นสุขภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

รัฐบาลไทยได้นำเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญานำในการพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-พ.ศ.2549) และฉบับที่ 10 เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนทุกระดับและทุกภาคส่วนของสังคมมีความเข้าใจในหลักปรัชญาฯ และนำไปเป็นพื้นฐานและแนวทางในการดำเนินชีวิตด้านต่างๆ จึงทำให้เกิดคำถามว่าหลังจากสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงมาได้ห้วงเวลาหนึ่งแล้ว เกษตรกรซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชนบทมีความคิดเห็นอย่างไรกับเศรษฐกิจพอเพียงและนำไปใช้ในรูปแบบใดบ้าง ทั้งนี้เพราะหากเกษตรกรใช้ความรู้ คุณธรรม และความเพียรในการพัฒนาชีวิตของตนที่อยู่บนหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผลและมีภูมิคุ้มกันที่ดีให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบจากโลกาภิวัตน์ ก็อาจทำให้เกษตรกรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และสามารถพึ่งพาตนเองได้ อันเป็นแนวทางการพัฒนาสู่ความยั่งยืนได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา

1. การรับรู้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร
2. การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในวิถีของเกษตรกร
3. ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตในวิถีของเศรษฐกิจพอเพียง

ขอบเขตของโครงการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา : ศึกษาวิถีชีวิตของเกษตรกรที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับความพอเพียง การรับรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง การนำไปประยุกต์ใช้ และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ขอบเขตด้านพื้นที่ : อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
3. ขอบเขตด้านประชากร : เกษตรกรที่ทำการเกษตรในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
4. ขอบเขตด้านระยะเวลา : วันที่ 1 ตุลาคม 2551 – วันที่ 30 กันยายน 2552

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้รับผิดชอบในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงอาจนำผลการวิจัยในส่วนที่เกี่ยวกับทักษะของเกษตรกรที่มีต่อเศรษฐกิจพอเพียงไปพิจารณาประกอบการวางแผนการสร้างความรู้ ความเข้าใจในเรื่องหลักเศรษฐกิจพอเพียงให้กับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเกษตรกร
2. การเผยแพร่รูปแบบการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรผ่านสถานีวิทยุเสียงจากแม่ใจ (FM95.5 เมื่อกะเอิร์ช) และวารสารแม่ใจปริทัศน์
3. ผู้นำชุมชนสามารถนำแนวทางการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงไปขยายผลในชุมชนของตนเอง

นิยามศัพท์

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น ประกอบด้วย 3 คุณลักษณะและ 2 เงื่อนไข ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกัน ความรู้และคุณธรรม

การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง เป็นการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต

วิถีชีวิตของเกษตรกร หมายถึง การดำเนินชีวิตที่สัมพันธ์กับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรเป็นหลัก

ความรู้ หมายถึง ความรู้เฉพาะและกระบวนการเรียนรู้

คุณธรรม หมายถึง ลักษณะนิสัยที่เอื้อต่อการทำการเกษตร

ความมีเหตุผล เป็นการใช้อย่างมีเหตุผลโดยมีความรู้เป็นฐานในการตัดสินใจ

การมีภูมิคุ้มกัน เป็นการวางแผนค่าใช้จ่าย การวางแผนการทำงานและสวัสดิการในอนาคต

ความพอประมาณ เป็นการประมาณกำลังของตนเอง การประมาณเงินที่มีอยู่ การประมาณการกู้ยืม และการประมาณการชำระหนี้สินในการทำการเกษตร

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

งานวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในวิถีชีวิตของเกษตรกรได้นำแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยต่อไปนี้มาเป็นแนวทางในการวิจัย

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วน ดังนี้ (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2547ก : 14-17)

1. **กรอบแนวคิด** เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤตเพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

2. **คุณลักษณะ** เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3. **คำนิยาม** ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อม ๆ กัน ดังนี้

- ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

- ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

- การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4. **เงื่อนไข** การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

■ **เงื่อนไขความรู้** ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

■ **เงื่อนไขคุณธรรม** ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

5. **แนวทางปฏิบัติ / ผลที่คาดว่าจะได้รับ** จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

หลักคิด	หลักปฏิบัติ
แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (ความรู้จากภายนอก)	การประยุกต์ใช้
แนวคิดที่มีอยู่เดิม - ศาสนธรรม - ความคิด ความเชื่อ (ความรู้ภายในตน)	การดำเนินชีวิตในวิถีของ ความพอเพียง

ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

ความหมายเศรษฐกิจพอเพียงจากมุมมองของชุมชน สามารถสรุปและแบ่งแยกความหมายของหลักปรัชญาได้เป็น 3 ระดับ คือ (คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2547 : 11-16)

1. **ระดับจิตสำนึก** เกิดขึ้นจากการที่สมาชิกในชุมชนแต่ละคนตระหนักถึงความสุขและความพอใจในการใช้ชีวิตอย่างพอดี (ความสันโดษ) และรู้สึกถึงความพอเพียง คือดำเนินชีวิต “อย่างสมถะ” ประกอบสัมมาชีพหาเลี้ยงตนเองได้อย่างถูกต้อง ไม่ให้คอยอยากหรือโลภแล้วดักดวง หรือเบียดเบียนผู้อื่นจนเกินความจำเป็น แต่คิดเผื่อแบ่งปันไปยังสมาชิกคนอื่น ๆ ในชุมชนด้วย อย่างไรก็ดี

ตามแม้ว่าระดับความพอเพียงของสมาชิกแต่ละคนจะไม่เท่าเทียมกัน แต่สมาชิกทุกคนที่ดำเนินชีวิตตามหลักการเศรษฐกิจพอเพียงเห็นสอดคล้องกันในการยึดมั่นหลักการ 3 ประการ คือ

1.1 การใช้ชีวิตบนพื้นฐานของการรู้จักตนเอง รู้จักพัฒนาตนเองด้วยการพยายามทำจิตใจให้ผ่องใส รวมทั้งมีความเจริญ และมีความเย็นในจิตใจอยู่เป็นประจำอย่างต่อเนื่อง

1.2 การคิดพึ่งตนเองและพึ่งพาซึ่งกันและกันในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ คือ เมื่อมีปัญหาจากการดำเนินชีวิต ก็ให้ใช้สติปัญญาไตร่ตรองหาสาเหตุของปัญหาและแก้ไขไปตามเหตุและปัจจัย ด้วยความสามารถและศักยภาพที่ตนเองมีอยู่ ก่อนที่จะคิดพึ่งผู้อื่น และมีการปรึกษาหารือถ้อยทีถ้อยอาศัย ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน เป็นต้น

1.3 การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง รู้จักลดกิเลสและลดความต้องการของตนเองลง เพื่อให้เหลือแรงและเวลาในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตลอดจนทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมได้มากขึ้น

2. **ระดับปฏิบัติ** แนวทางในการนำหลักการเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในระดับปฏิบัติ แบ่งได้เป็น 4 ชั้น คือ

2.1 พึ่งตนเองได้ คือ พยายามพึ่งตนเองให้ได้ในระดับครอบครัวก่อน ให้แต่ละครอบครัวมีการบริหารจัดการอย่างพอดี ประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย โดยสมาชิกแต่ละคนต้องรู้จักตนเอง เช่น รู้ข้อมูลรายรับ-รายจ่ายในครอบครัวของตนเอง และสามารถรักษาระดับการใช้จ่ายของตนเองไม่ให้เกินหนี้ และสมาชิกจะต้องรู้จักดึงศักยภาพที่มีอยู่ในตนเองออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ที่สุด โดยเฉพาะควรสามารถพึ่งตนเองในเรื่องของปัจจัย 4 ให้ได้ในระดับหนึ่ง

2.2 อยู่ได้อย่างพอเพียง หลังจากสมาชิกพึ่งตนเองในด้านปัจจัยสี่ได้แล้ว สมาชิกทุกคนควรพัฒนาตนเองให้สามารถ “อยู่ได้อย่างพอเพียง” คือ ดำเนินชีวิตโดยยึดหลักทางสายกลาง มัชฌิมาปฏิปทา ให้ตนเองอยู่ได้อย่างสมดุล คือ มีความสุขที่แท้โดยไม่ให้รู้สึกขาดแคลนจนต้องเบียดเบียนตนเอง หรือดำเนินชีวิตอย่างเกินพอดีจนต้องเบียดเบียนผู้อื่น หรือเบียดเบียนสิ่งแวดล้อม แต่ให้ดำเนินชีวิตด้วยการทำเกษตรแบบ “แกงโฮะ” คือ ให้มุ่งทำเกษตรแบบพออยู่พอกินปลูกไว้กินเองก่อน เหลือจึงขาย และขยายพันธุ์ รวมทั้งสนับสนุนให้มีการลงแขกเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก แทนการใช้เครื่องจักรเพื่อทุ่นแรง

2.3 อยู่รวมกันอย่างเอื้ออาทร คือ มีความคิดที่จะแจกจ่ายแบ่งปันไปให้ผู้อื่น ซึ่งจะทำให้ได้เพื่อนและเกิดเป็นวัฒนธรรมที่ดี ที่จะช่วยลดความเห็นแก่ตัวและสร้างความพอเพียงให้เกิดขึ้นในจิตใจ เช่น ในการจัดการทรัพยากรป่านั้น สมาชิกที่อาศัยอยู่บริเวณป่าจะมุ่งเก็บผลผลิตจากป่าเพื่อมาใช้ในการยังชีพให้พออยู่พอกิน พอเหลือจึงค่อยแจกจ่ายออกไปด้วยวิธีให้ ไม่ใช่ด้วยวิธีขาย ซึ่งเมื่อทำได้ดังนี้

ก็จะทำให้สมาชิกมีทรัพยากรใช้หมุนเวียนได้ตลอดทั้งปีอย่างพอเพียงเพราะเก็บไปเพื่อกิน ไม่ได้เก็บไปขายเพื่อเร่งหาเงิน ซึ่งการมีจิตใจที่แบ่งปันนี้จะเป็นพื้นฐานทำให้เกิดจากรวมกลุ่มทางสังคม สร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างสมาชิกต่อไป

2.4 อยู่ดียิ่งขึ้นด้วยการเรียนรู้ คือ ต้องรู้จักพัฒนาตนเองโดยการเรียนรู้จากธรรมชาติและประสบการณ์ในโลกกว้างด้วยตนเองหรือจากการแลกเปลี่ยนร่วมกับผู้อื่น ให้เกิดเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่ทุกคนช่วยกันพัฒนาชีวิตตนเองและผู้อื่นร่วมกัน มีการสืบทอดและเรียนรู้เพื่อพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและพัฒนาให้เป็นสังคมที่มั่นคงและยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้คุณธรรมและวัฒนธรรมเป็นตัวนำไม่ได้ใช้เงินเป็นตัวตั้ง

3. ระดับปฏิเวธ (ผลที่เกิดจากการปฏิบัติ) สมาชิกในแต่ละชุมชนได้พัฒนาชีวิตของตนเองให้ดีขึ้น โดยเริ่มจากการพัฒนาจิตใจ ให้เกิดความพอเพียงในทุกระดับของการดำเนินชีวิตทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และขยายไปถึงในระดับสังคม ดังนี้

3.1 ความพอเพียงในระดับครอบครัว คือ การที่สมาชิกในครอบครัวมีความเป็นอยู่ในลักษณะที่พึ่งพาตนเองได้อย่างมีความสุขทั้งทางกายและทางใจ สามารถดำเนินชีวิตได้โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น รวมทั้งไม่เป็นหนี้หรือมีภาระด้านหนี้สินของตนเองและครอบครัว แต่สามารถหาปัจจัย 4 มาเลี้ยงตนเองได้โดยที่ยังมีเหลือเป็นส่วนออมของครอบครัวด้วย

3.2 ความพอเพียงในระดับชุมชน เกิดขึ้นจากการที่สมาชิกจากแต่ละครอบครัวในชุมชนมีความพอเพียงในระดับครอบครัว ก่อนที่จะรู้จักรวมกลุ่มกันทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม เช่น บริหารจัดการปัจจัยต่าง ๆ เช่น ทรัพยากร ภูมิปัญญา หรือศักยภาพของสมาชิกในท้องถิ่นที่มีอยู่ให้สามารถนำไปใช้ดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องและสมดุล เพื่อให้เกิดความเป็นอยู่ที่พอเพียงของชุมชนโดยรวมในที่สุด

3.3 ความพอเพียงในระดับสังคม เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของชุมชนหลาย ๆ แห่งที่มีความพอเพียง มาร่วมกันแลกเปลี่ยนความรู้ สืบทอดภูมิปัญญา และร่วมกันพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างชุมชนให้เกิดเป็นสังคมแห่งความพอเพียงในที่สุด

สรุปได้ว่าเศรษฐกิจพอเพียงในมุมมองของชุมชนมีความหมาย 3 ระดับ ได้แก่ ระดับจิตสำนึก หมายถึง การที่สมาชิกในชุมชนตระหนักถึงความสุขและมีความพอใจในการใช้ชีวิตอย่างพอดีหรืออย่างสันโดษ รู้สึกถึงความพอเพียงหรือดำเนินชีวิตอย่างสมถะ ประกอบสัมมาอาชีพหาเลี้ยงตนเองได้อย่างถูกต้อง ไม่ให้อดอยาก ไม่โลภหรือเบียดเบียนผู้อื่นจนเกินความจำเป็น แต่คิดเผื่อแผ่แบ่งปันไปยังสมาชิกคนอื่น ๆ ในชุมชน ระดับปฏิบัติ หมายถึง การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ (ขั้นพึ่งตนเองได้, ขั้นอยู่ได้อย่างพอเพียง, ขั้นอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร, และขั้นอยู่ดียิ่งขึ้นด้วยการเรียนรู้) ผลที่เกิดจากการ

ปฏิบัติ หมายถึง เมื่อสมาชิกในชุมชนทุกคนปฏิบัติตามหลักการข้างต้นจะเกิดการพัฒนาคูณภาพชีวิตตนเองให้ดีขึ้นและเกิดความพอเพียงในทุกระดับของการดำเนินชีวิต

การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง

หลักเศรษฐกิจพอเพียง สามารถใช้ได้กับบุคคล เกษตรกร ไร่นา หน่วยงาน และองค์กรต่าง ๆ ในระดับจุลภาคได้เป็นอย่างดี โดยเป็นกรอบแนวคิดและกรอบแนวปฏิบัติในทางเดียวกันเพียงแต่ไม่เป็นคู่มือหรือสูตรสำเร็จหากแต่ผู้ปฏิบัติต้องใช้สติปัญญาใคร่ครวญให้เข้าใจอย่างชัดเจนแล้วจึงนำไปประยุกต์ใช้เอง (ธันวา จิตต์สงวน, 2548)

การจะนำเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ให้ได้ผลในการดำเนินชีวิต จำเป็นต้องเริ่มจากการมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องว่าเศรษฐกิจพอเพียงหมายถึงอะไร และมีหลักการสำคัญอะไรบ้างที่จะนำไปใช้เป็นแนวทางในภาคปฏิบัติ ตลอดจนเห็นถึงประโยชน์จากการที่จะนำเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ จึงจะเกิดความสนใจที่จะทดลองนำมาประยุกต์ใช้กับตนเองทั้งในชีวิตประจำวันและการดำเนินชีวิตต่าง ๆ ร่วมกับผู้อื่น โดยคำนึงถึงการพึ่งตนเองเป็นเบื้องต้น การทำอะไรที่ไม่สุดโต่งไปข้างใดข้างหนึ่ง การใช้เหตุผลเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ และการกระทำต่าง ๆ การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในด้านต่าง ๆ เพื่อพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และไม่ทำอะไรที่เสี่ยงจนเกินไป จนทำให้ตนเองหรือคนรอบข้างเดือดร้อนในภายหลัง การใฝ่รู้อย่างต่อเนื่องและใช้ความรู้ด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง ความซื่อสัตย์ ความไม่โลภ ความรู้จักพอ ความขยันหมั่นเพียร การไม่เบียดเบียนกัน การรู้จักแบ่งปัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ตามการที่จะสร้างภาวะความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้นั้น จำเป็นต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองหรือร่วมกับผู้อื่น การเรียนรู้ที่ผ่านกระบวนการไตร่ตรองและเรียนรู้จากการปฏิบัติ การแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น และประสบการณ์ระหว่างผู้ที่มีความสนใจร่วมกัน จะทำให้สามารถตระหนักถึงประโยชน์และความสุขที่จะได้รับจากการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ แล้วเกิดการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศนคติอันนำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตต่อไป จิตสำนึกที่ตระหนักถึงความสุขที่เกิดจากความพอใจในการใช้ชีวิตอย่างพอดีและรู้จักระดับความพอเพียง จะนำไปสู่การประกอบอาชีพหาเลี้ยงตนเองอย่างถูกต้อง ไม่ให้อวดอยากจนเบียดเบียนตนเอง หรือไม่เกิดความโลภจนเบียดเบียนผู้อื่น แต่มีความพอเพียงที่จะคิดเผื่อแผ่แบ่งปันไปยังคนอื่น ๆ ในชุมชนหรือองค์กรและสังคมได้ อย่างไรก็ตามระดับความพอเพียงของแต่ละคนอาจจะไม่เท่ากัน หรือความพอเพียงของคนคนเดียวกันแต่ต่างเวลาก็คงอาจเปลี่ยนแปลงไปได้แล้วแต่เงื่อนไขภายในและภายนอก ตลอดจนสภาวะแวดล้อมที่มีผลต่อความพอเพียง (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2547 : 79-80) โดยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปประยุกต์ใช้ใน

ระดับปัจเจกบุคคล ชุมชน และระดับรัฐ ได้ดังนี้ (คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง 2549 : 86-91)

1. ในระดับปัจเจกบุคคล / ครอบครัว คือ การที่สมาชิกในครอบครัวใช้ชีวิตบนพื้นฐานของการรู้จักตนเอง สามารถพึ่งตนเองได้และดำเนินชีวิตอย่างพอกิน พอใช้ โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นเมื่อเหลือกินเหลือใช้ก็แบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ทำให้เกิดความสุขและความพอใจในการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง พยายามพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถอยู่อย่างพอเพียงได้ในทุกสถานการณ์ สร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นในชีวิตและครอบครัว และสามารถทำตนให้เป็นประโยชน์กับสังคมได้

2. ความพอเพียงในระดับชุมชน เกิดขึ้นเมื่อสมาชิกในชุมชนมีความพอเพียงในระดับครอบครัวเป็นพื้นฐานแล้ว สมาชิกสามารถนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาขยายผลในทางปฏิบัติไปสู่ระดับชุมชนได้ มีการรวมกลุ่มทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม โดยอาศัยภูมิปัญญาและความสามารถที่ตนมีอยู่เป็นพื้นฐานประกอบการดำเนินชีวิต มีความช่วยเหลือแบ่งปันกันจนเป็นพื้นฐานประกอบการดำเนินชีวิต มีความช่วยเหลือแบ่งปันกัน จนเป็นพื้นฐานให้เกิดการรวมกลุ่มในสังคมสร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างกันต่อไป ซึ่งจะนำไปสู่ความเป็นอยู่ที่พอเพียงของชุมชนโดยรวมในการดำเนินชีวิตที่สมดุลอย่างแท้จริง

3. ความพอเพียงในระดับรัฐหรือระดับประเทศ เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าเกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของชุมชนหลาย ๆ แห่งที่มีความพอเพียง มาร่วมแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ ตลอดจนร่วมมือกันพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างชุมชนด้วยหลักแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จนเกิดเป็นสังคมแห่งความพอเพียงในที่สุด เมื่อรู้แจ้งเห็นจริงด้วยเหตุด้วยผลว่าพื้นฐานของประเทศเป็นอย่างไร ก็จะสามารถวางนโยบายและกลยุทธการพัฒนาให้สังคมเจริญก้าวหน้าได้อย่างสมดุลและยั่งยืน

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับคนทุกวัยและทุกศาสนา เนื่องจากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักปรัชญาที่เป็นจริง เป็นกรอบในการดำรงชีวิตที่สามารถประยุกต์ใช้ได้กับคนทุกเพศ ทุกวัย ในระดับต่าง ๆ จากชนบทจนถึงในเมือง จากผู้มีรายได้ต่ำจนถึงผู้มีรายได้สูง จากภาคเอกชนถึงภาครัฐ ซึ่งหากพิจารณาความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงจะเห็นว่าในการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันนั้น ผู้ประยุกต์ต้องเริ่มจากการพัฒนาทางด้านจิตใจ คือ ให้มีความเข้าใจถึงหลักเศรษฐกิจพอเพียง และเชื่อว่าเมื่อนำไปใช้แล้วจะทำให้เกิดประโยชน์และความสุขทั้งในปัจจุบันและอนาคต แล้วจึงจะมีความมั่นใจที่จะนำไปทดลองใช้ปฏิบัติ โดยเริ่มจากการดำรงชีวิตบนพื้นฐานของการรู้จักตนเอง การคิดพึ่งพาตนเองและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันและที่สำคัญคือ การใช้ชีวิตอย่างพอเพียงซึ่งสอดคล้องกับหลักคำสอนของทุก

ศาสนาที่ให้นิยามชีวิตบนพื้นฐานของศีลธรรม ไม่ทำการใด ๆ ที่เบียดเบียนตนเองหรือผู้อื่น ไม่ฟุ้งเฟ้อหรือทำอะไรที่เกินตน รู้จักแบ่งปันและช่วยเหลือผู้อื่นตามความเหมาะสมและกำลังความสามารถของตน เชื่อในผลของการกระทำหรือที่เรียกว่า กฎแห่งกรรมซึ่งอยู่บนพื้นฐานของเหตุและปัจจัย รวมทั้งการดำเนินชีวิตบนทางสายกลางคือคำนึงถึงความพอดีไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป ฝึกตนเองให้มีสติ มีสมาธิตั้งมั่นในการดำรงชีวิต การทำงาน พัฒนาปัญญาให้สามารถรู้ผิด รู้ถูก รู้ควร รู้ไม่ควรจนสามารถใช้ชีวิตได้อย่างสมดุลทุกขณะ จึงสามารถกล่าวได้ว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง “เป็นหลักปรัชญาที่เป็นสากล” สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับคนทุกเพศ ทุกวัย และทุกศาสนาอย่างแท้จริง

ตาราง 1 การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในด้านต่าง ๆ

ด้านจิตใจ	มีจิตใจเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ / มีจิตสำนึกที่ดี / เอื้ออาทร ประนีประนอม / นึกถึงผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก
ด้านสังคม	ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน / รู้รักสามัคคี / สร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน
ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาดและรอบคอบ / เลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดความยั่งยืนสูงสุด
ด้านเทคโนโลยี	รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการและ สภาพแวดล้อม (ภูมิสังคม) / พัฒนาเทคโนโลยีจาก ภูมิปัญญาชาวบ้านเองก่อน / ก่อให้เกิดประโยชน์กับคน หมู่มาก
ด้านเศรษฐกิจ	มุ่งเน้นลดรายจ่าย ยึดหลักพออยู่พอกินพอใช้ หลังจากนั้นจึง คิดหารายได้ในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป หลีกเลี่ยงจากการก่อ หนี้ที่ไม่ให้ผลตอบแทนที่คุ้มค่า

ที่มา : ปรียานุช พิบูลสรวุฑ (2549: 5)

ลักษณะเกษตรกรไทย

เกษตรกร คือ ผู้ที่ทำการเกษตรทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นชาวนา ชาวสวน ชาวไร่ ชาวประมง ป่าไม้ หรือเลี้ยงสัตว์ ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้ก็เปรียบเสมือนเป็นผู้ที่ทำให้เรามีข้าวปลาอาหารทานได้อยู่ทุกวันนี้ พวกเขาทั้งหลายต้องตรากตรำทำงานไม่ได้พักผ่อน ก็เพื่อให้ตนเองมีชีวิตอยู่รอด และเพื่อให้พวกเราทุกคน ได้มี

อาหารไว้ทาน และนำไปขายต่าง ๆ นานา ในรูปแบบผลิตภัณฑ์แปรรูปก็มี พุดง่ายๆว่า เกษตรกรไทย ก็เปรียบเสมือนกระดูกสันหลังของชาติเรานั่นเอง

ในอดีต เกษตรกรไทยนั้นจะมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายไม่วุ่นวาย อยู่กันเป็นครอบครัวใหญ่ มีความสนิทสนมใกล้ชิดกัน ไม่มีการแก่งแย่งชิงดี ไม่มีการแข่งขันหรือเอาชนะกัน การทำเกษตรกรรมก็จะเป็นแบบทำเพื่อเลี้ยงชีพ เลี้ยงครอบครัว มากกว่าที่จะทำไปเพื่อหวังผลกำไร ซึ่งแตกต่างจากเกษตรกรไทยในปัจจุบัน ที่ทำการเกษตรก็เพื่อหวังผลกำไร จากการค้าขายมากกว่าที่จะทำเพื่อยังชีพ ซึ่งการทำเกษตรแบบนี้ แม้จะมีผลดีตรงที่ผลผลิตสามารถสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรได้ แต่ก็สามารถทำให้เกษตรกรต้องประสบกับปัญหามากมายด้วยเช่นกัน

"คนที่ทำเกษตร ควรจะต้องรักเกษตร การรักเกษตรก็คือการรักแผ่นดิน" นี่เป็นคำกล่าวของ อาจารย์ระพี สาคริก ที่มีคนสนใจและนำมาคิด และนำไปเป็นจุดหมายในการดำเนินชีวิต เกษตรกร ความรักในผืนแผ่นดินนั้น หาใช่การหวงแหนครอบครอง หากแต่เป็นการไม่เบียดเบียน เมื่อเราได้รับมามากพอแล้ว ก็ควรที่จะให้กลับคืนแผ่นดินบ้าง นั่นเป็นเพราะว่า หากแผ่นดินอุดม คนบนแผ่นดินก็ย่อมจะสมบูรณ์ตามไปด้วย เพราะถ้าคนเรามัวแต่มาเบียดเบียนกัน ก็ไม่มีอะไรดีขึ้นมา ถ้าหากรู้จักรับและรู้จักให้แล้ว ทุกๆคน ก็คงจะอยู่กันอย่างมีความสุขหากแต่ขณะนี้เกษตรกรไทยได้เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต จากการทำการเกษตรที่หลากหลายเพื่อยังชีพ และผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการต่อการบริโภคภายในประเทศ มาเป็นการทำการเกษตรเชิงเดี่ยว เพื่อค้าขายและมุ่งผลิตสินค้า วัตถุดิบ เพื่อส่งออกเป็นสำคัญ (ธีรเดช คำบุญชู, 2552) ด้วยเหตุนี้เอง เกษตรกรไทยในตอนนี้จึงต้องเผชิญกับปัญหาหนี้สิน เพราะการทำอะไรโดยไม่คิดใคร่ครวญให้ดีกว่าก่อนนี้เอง หวังแต่จะให้ผลตอบแทนที่ตนเองต้องการ แต่กลับไม่คำนึงถึงเลยว่าจะต้องเสียอะไรไปบ้าง และต้องเสียมากน้อยเท่าไร เรียกว่า เป็นความเคยชิน เคยชินแบบใดก็ทำอย่างนั้น อะไรที่ง่าย ๆ เร็ว ๆ และได้มาก ๆ ก็จะชอบ ปุ๋ยเคมีซื้อง่าย ได้ผลเร็ว ผลผลิตมาก เกษตรกรนิยมใช้กันทั่วบ้านทั่วเมือง (เสียงศิลป์ ขาตวโร, 2547) แต่พวกเขากลับไม่เคยนึกถึงผลเสียเลย นั่นก็คือ ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง สิ่งเหล่านี้เราจะต้องเสียเงินไปซื้อมัน และยิ่งนับวันราคาก็จะแพงขึ้นเรื่อยๆ ยิ่งช่วงนี้แล้ว เศรษฐกิจก็ไม่ค่อยจะสู้ดีนัก ของก็ขึ้นราคา ทำให้ต้นทุนสูง แต่ขายผลผลิตได้ไม่คุ้มกับเงินที่ได้ลงทุนไปเลย และผลเสียอื่นๆ ที่

ตามมาก็คือ การใช้ปุ๋ยเคมีนั้น ถ้ายังใช้ไปนานๆดินก็ยิ่งเสีย เมื่อดินเสียแล้ว เวลาที่จะปลูกพืชในครั้งต่อไปก็ทำได้ยาก เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วก็เหมือนกับต้องเสียเงินไปเปล่าๆ แต่กลับไม่ได้อะไรกลับคืนมาเลย

สาเหตุที่ทำให้เกษตรกรไทยเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตในการทำมาหากินแบบเพื่อยังชีพ มาเป็นการทำการเกษตรเชิงเดี่ยวเพื่อค้าขาย และมุ่งส่งออกนั้น อาจมีอิทธิพลมาจาก เทคโนโลยีสมัยใหม่ทางด้านการเกษตรที่แพร่หลาย เช่น ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง สารกำจัดวัชพืชและศัตรูพืช สารเร่งการเจริญเติบโต เหล่านี้เป็นต้น อุปกรณ์อำนวยความสะดวกทางด้านการเกษตรต่างๆ เช่น รถไถ อุปกรณ์แปรรูปผลิตภัณฑ์และอื่นๆอีกมากมาย สิ่งเหล่านี้เสมือนเป็นแรงจูงใจที่ทำให้เกษตรกรไทยหันมาทำการเกษตรเชิงเดี่ยวมากขึ้น เพราะนอกจากจะได้ผลผลิตที่ดีและปริมาณมากแล้ว ยังสามารถส่งออกไปขายยังต่างประเทศเพื่อเพิ่มรายได้อีกด้วย การทำการเกษตรแบบยังชีพจึงลดปริมาณลง โดยเฉพาะในชุมชนเมืองและชนบท

อีกสาเหตุหนึ่ง อาจเป็นเพราะความเปลี่ยนแปลงทางความคิดของเกษตรกรเป็นไปตามกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลก ที่ตอนนี้มุ่งเน้นแต่การแข่งขัน การบริโภคอย่างไรชอบเขตจำกัด สร้างให้เกิดกิเลสภายใน ได้แก่ ความโลภ โกรธ หลง ทำให้เห็นสิ่งผิดเป็นถูก คือ ทำให้เกิดความอยาก อยากรวย อยากไดโน้น อยากได้นี้ ความทะนงตนว่าสิ่งนี้สิ่งนั้นเป็นของตนเอง มุ่งครอบครองแข่งขันเอาชนะกันทุกรูปแบบ ทำให้เกิดความคิดและพฤติกรรมของเกษตรกรเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ที่เคยหาอยู่กิน อยู่ร่วมกับธรรมชาติ แบบพอมี พอใช้ มาเป็นซื้อกิน จึงต้องหาเงินให้เท่า หรือต้องรวยกว่าคนอื่นๆ ทำให้ไม่รู้จักพอ ใจใหญ่ใจโต เบียดเบียน ทำลายธรรมชาติ และเป็นที่มาของปัญหาอื่นๆอีกมากมายหลายประการ

การหลงเชื่อคำชักชวนของเพื่อนบ้าน หรือผู้ที่ทำธุรกิจในด้านนี้ ก็อาจเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกษตรกรไทยเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตแบบเดิมๆ เข้าสู่สังคมของการแข่งขัน สู้รบประมือกันระหว่างคนทำการเกษตรด้วยกันเอง อาจจะเป็นเพราะเกษตรกรส่วนใหญ่ นั้น จะเป็นคนที่ไม่ค่อยมีความรู้ หรือมีความรู้่น้อย จึงอาจจะหลงเชื่อคำชักชวนได้ง่ายๆ เพียงเพราะต้องการที่จะให้ครอบครัวได้อยู่อย่างสุขสบาย แต่หารู้ไม่ว่าสิ่งที่ตนกำลังจะกระทำไปในอีกไม่ช้านั้น อาจนำพาปัญหาที่หนักหน่วงมาสู่ครอบครัวของตนเองได้ เพราะในสังคมของการแข่งขันนั้น ไม่มีอะไรที่แน่นอน มันสามารถเปลี่ยนแปลงได้ทุกเมื่อ โดยที่เราก็คงไม่อาจจะรู้ล่วงหน้าได้เลยว่า จะต้องเผชิญกับอะไรต่อไปอีก แต่ถ้ามองในมุมกลับกัน การที่เกษตรกรหันมาทำการเกษตรเชิงเดี่ยว ก็มีผลดีเหมือนกัน นั่นก็คือ การทำการเกษตรเชิงเดี่ยวนั้น จะได้ผลผลิตค่อนข้างเร็ว และได้ผลผลิตที่มีคุณภาพค่อนข้างดี และได้ในปริมาณมาก อีกทั้งเทคโนโลยีในสมัยนี้ ก็ช่วยให้ผลผลิตนั้นๆ จำหน่ายในช่วงใดก็ได้ ไม่จำเป็นต้องจำหน่ายตามฤดูกาลเสมอไป และสามารถส่งออกไปขายยังต่างประเทศ สร้างรายได้ และชื่อเสียงให้กับประเทศเป็นอย่างมาก

ถึงแม้ว่าเกษตรกรส่วนใหญ่จะหันไปทำการเกษตรเชิงเดี่ยว ที่เน้นการผลิตเพื่อออกจำหน่าย และค้าขายแล้วนั้น ก็ยังมีเกษตรกรส่วนหนึ่ง ที่ยังคงดำเนินชีวิตในแบบเดิมๆ ก็คือ ใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย ไม่พึ่งเทคโนโลยีใดๆ ใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติ และให้ธรรมชาติช่วย โดยที่สิ่งที่พวกเขาทำนั้น ต้องไม่เป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติเป็นอันขาด เพราะพวกเขาได้ตระหนักแล้วว่า ถ้าไม่มีธรรมชาติ ก็ไม่มีการเรียนรู้ เพราะฉะนั้น ธรรมชาติก็เปรียบเสมือนคุณครู ที่คอยสอนให้พวกเขารู้จักการใช้ชีวิต โดยไม่จำเป็นที่จะต้องไปพึ่งพาเทคโนโลยีใดๆทั้งสิ้น รู้จักการปลูกพืช การสร้างผลผลิต ที่สามารถใช้ได้ในครัวเรือน ไม่ต้องไปเสียเงินเสียทองซื้อให้สิ้นเปลือง อีกอย่าง จะสังเกตได้ว่าครอบครัวเกษตรกรแบบยังชีพนี้ จะมีความใกล้ชิด ความสนิทสนม มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีอะไรก็แบ่งปันกัน ช่วยเหลือกัน ดูได้จากเวลาเกี่ยวข้าว บ้านไหนที่ข้าวเริ่มจะเกี่ยวได้แล้ว ก็จะมาช่วยกันลงแขกเกี่ยวข้าว โดยที่เจ้าบ้านแทบไม่ต้องเอ่ยปากรบกวน หรือขอร้องเลยแม้แต่บ่อย แต่มันเป็นความมีน้ำใจซึ่งกันและกัน ภาพเหล่านี้ นับวันจะหาได้ยาก เพราะปัจจุบันไม่ค่อยมีใครทำกัน ถ้าอยากเห็นภาพแบบนี้ ก็ต้องไปในที่ชนบทที่ห่างไกลจากตัวเมือง ก็จะสามารถเห็นภาพแบบนี้ได้

นอกจากนี้ ธีรเดช คำบุญชู (2552) ยังตั้งข้อสังเกตว่า การทำการเกษตรแบบดั้งเดิมนั้น ถึงแม้ว่าจะไม่มั่งคั่งร่ำรวย แต่ก็ไม่ถึงกับอดอยากขาดแคลน นั่นเป็นเพราะว่าเราอยู่ร่วมกับธรรมชาติ ในลักษณะถ้อยทีถ้อยอาศัยต่อกัน ทำให้เรายังมีสภาพแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งที่มาของปัจจัยต่างๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต และที่สำคัญ การผลิตไว้กินไว้ใช้ เป็นการผลิตเพื่อลดรายจ่าย ทำให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้มาก ไม่จำเป็นต้องเอาชีวิตของลูกหลานมาผูกติดกับระบบตลาดอย่างสิ้นเชิง เหมือนในปัจจุบัน

ที่ผ่านมาแล้ว เกษตรกรไทยได้ละเลยความสำคัญของการกระบวนการคิด อันเปรียบเสมือนหางเสือกำหนดทิศทาง แต่เรากลับไปให้ความสำคัญกับเทคนิควิธีการมากกว่า ซึ่งแม้จะจำเป็น แต่ก็เปรียบเสมือนเพียงเครื่องยนต์ขับเคลื่อน เราจึงละเลยที่จะค้นเอาศักยภาพของตนเองออกมาใช้อย่างเต็มที่ การคิดจากปัญหาของตัวเอง ย่อมได้วิธีแก้ไขที่ถูกต้อง แม่นยำ ไม่เหมือนกับการนำเอาวิธีแก้ไขของคนอื่นมาใช้ มันง่ายก็จริง แต่ต้องเสียทั้งเวลา และทรัพยากรมาใช้ในการปรับแก้ ซึ่งไม่ค่อยคุ้มนัก

มีข้อสังเกตหนึ่งที่น่าสนใจ นั่นก็คือ เกษตรกรไทยสมัยก่อน ไม่มีแม้แต่เครื่องมืออำนวยความสะดวก อุปกรณ์อะไรต่างๆก็ไม่มี ทำไมพวกเขาถึงอยู่ได้และทำได้ อีกทั้งยังทำให้มีเกษตรกรรุ่นใหม่เกิดขึ้นในปัจจุบันอีกด้วย แต่ทำไมเกษตรกรในยุคปัจจุบัน กลับไม่สามารถทำได้อย่างที่เกษตรกรในยุคก่อนๆเขาทำกัน เป็นเพราะมีเครื่องมืออำนวยความสะดวก แล้วจะกลับไปใช้วิธีเดิมๆเก่าๆทำไม นั่นหรือ นี่ก็อาจจะเป็นเหตุผล ที่ทำให้เกษตรกรในยุคใหม่ ใส่ใจในความสะดวกสบายมากกว่าที่จะใส่ใจในคุณค่าของผลผลิตที่ได้มานั่นเอง

ตลาด แทนที่ตลาดจะเป็นตัวกระทำหรือกำหนดเกษตรกร ที่ดำเนินการเช่นนี้จะเป็นการลดค่าใช้จ่ายโดยการสร้างสิ่งอุปโภคในที่ดินของตนเอง

2. เป็นแนวคิดทางปรัชญาที่ประสานเชื่อมโยงแนวคิดหลายแนวคิดอย่างเป็นระบบตามกฎหมายที่ปัจจัยตาในทางพระพุทธศาสนา ที่สอนให้มองโลกอย่างเป็นองค์รวมหรือบูรณาการ ทุกสิ่งทุกอย่างมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นพลวัตและมีความสลับซับซ้อน มีเครือข่ายเชื่อมโยงที่แยกออกจากกันไม่ได้ เหมือนห่วงที่ประสานกันเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน กล่าวคือ มองธรรมชาติเป็นผู้ให้กำเนิดมนุษยชาติ และให้ความสำคัญแก่ปัญหาสิ่งแวดล้อม และชีวิตทั้งมวลล้วนมีคุณค่าทั้งสิ้น ยอมรับในความหลากหลายทางวัฒนธรรม เคารพและให้คุณค่าต่อความแตกต่างทางความคิด ยกย่องภูมิปัญญาท้องถิ่น และความเป็นตัวของตัวเอง เป็นการกลับมามองที่คุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ การสร้างสรรควัฒนธรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมและเป็นปรัชญาที่ให้ความสำคัญต่อการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันและใช้ชีวิตอย่างมีความสุข

3. เป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนเศรษฐกิจพื้นฐานไม่แยกส่วนออกจากกัน ตั้งอยู่บนความเข้มแข็งของสังคมหรือชุมชน เป็นเครื่องมือพัฒนาเศรษฐกิจเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมอย่างบูรณาการ ซึ่งเศรษฐกิจพอเพียงมีลักษณะที่สำคัญ 5 ประการ ดังนี้

- เป็นเศรษฐกิจของคนทั้งมวล ไม่ใช่เศรษฐกิจที่สร้างความร่ำรวยให้คนส่วนน้อยแต่ทิ้งคนส่วนใหญ่ให้ยากจน ช่องว่างทางเศรษฐกิจนำไปสู่ปัญหาทางสังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อมอันนำสู่ความไม่มั่นคง เศรษฐกิจสำหรับคนทั้งมวลเป็นการสร้างทุนทางสังคม และเป็นพื้นฐานของการพัฒนาทุกชนิด

- เป็นเศรษฐกิจที่มีความเข้มแข็งของชุมชน มีความเอื้ออาทรและความเป็นชุมชนไม่ล่มสลาย ไม่เป็นหนี้สินจนล้นพ้นตัว

- ความเป็นบูรณาการ คือ ไม่ใช่เศรษฐกิจใด ๆ แต่เชื่อมโยงจากสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกัน

- การจัดการและนวัตกรรมต่าง ๆ เพื่อเพิ่มความก้าวหน้าให้แก่เรื่องพื้นฐานทำให้มีพลวัตอย่างไม่หยุดนิ่ง

อรสุตา เจริญรัต (2546) ศึกษาเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย เป็นการศึกษาปรากฏการณ์การดำรงอยู่และการปรับตัวของเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้บริบททางสังคมที่เปลี่ยนผ่านจากสังคมประเพณีมาสู่สังคมทันสมัยนั้น เศรษฐกิจพอเพียงสามารถดำรงอยู่และปรับตัวโดยมีเงื่อนไข ปัจจัยและกระบวนการอย่างไร ซึ่งใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพเพื่อสร้างข้อสรุปสำหรับการอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าว โดยใช้วิธีพิจารณาจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจหลัก 4 ประการ คือ การผลิต การบริโภค การแลกเปลี่ยนและการจัดสรรผลผลิต

ក្រសួងកសិកម្ម រុក្ខាប្រមាញ់ និងនេសាទ រដ្ឋបាលនេសាទ

[illegible]

ក្រុមប្រឹក្សាភិបាល

[illegible]

สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคมภายใต้มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ (2547 : บทสรุปสำหรับผู้บริหาร) ได้ศึกษาเรื่อง “การสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง” โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ (1) สำรวจสถานะองค์ความรู้ (Status of Knowledge) ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (2) ศึกษาองค์ความรู้ด้านการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในระดับรัฐ ครอบคลุม ชุมชน ภาคธุรกิจ โดยเฉพาะในระดับชุมชนของสังคมไทยและ (3) สนับสนุนแผนงานพัฒนาวิชาการและการจัดการความรู้ (ส่งเสริมการวิจัย) ของคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

คณะผู้วิจัยใช้วิธีการสังเคราะห์ความรู้เชิงคุณภาพ และเป็นการสำรวจ-ประเมิน-วิเคราะห์สังเคราะห์งานวิจัยแนววิพากษ์ (Critical Knowledge Synthesis) และใช้การสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) งานวิจัยจากแหล่งต่าง ๆ

ผลการวิจัยสถานะขององค์ความรู้ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงระดับแนวคิด ด้วยการสังเคราะห์เนื้อหาภายใต้กรอบญาณวิทยาบูรณาการศาสตร์ พบข้อสังเกตทางทฤษฎีหลายประการ ดังนี้

ประการที่หนึ่ง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเกิดขึ้นท่ามกลางกระแสแนวคิดการพัฒนาทางสังคมทางเลือกหลายกลุ่มในสังคมไทย อันเป็นเสมือนความพยายามด้านกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคมกระแสหลัก ที่เริ่มส่งผลกระทบทางลบต่อความมั่นคงในระบบชีวิตมนุษย์และระบบนิเวศ แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกลุ่มของผู้ปฏิบัติว่าเป็นชุมชนหรือธุรกิจในระบบทุนนิยม เพราะถ้าเป็นธุรกิจในระบบทุนนิยมจะให้ความสำคัญกับคุณธรรมและศีลธรรมมากนัก แต่เน้นหลักการไม่โลภและการกระจายความเสี่ยง หรือการบริหารความเสี่ยงต่ำเป็นสำคัญ การสังเคราะห์ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงจำต้องกระทำควบคู่ไปกับการทำความเข้าใจบริบททางสังคมดังกล่าว ตลอดจนสาระสำคัญของแนวคิดทางเลือกต่าง ๆ

ประการที่สอง ความรู้ที่ปรากฏในงานวิจัยที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ครอบคลุมมิติต่าง ๆ ในการดำรงอยู่ของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ทางเทคนิคหรือเรื่องศีลธรรม ความรู้ระดับอภิปรัชญา (Metaphysical Knowledge) หรือความรู้เชิงจิตวิญญาณ-จริยศาสตร์ (Spiritual-Ethical Knowledge)

ประการที่สาม การศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านไทย ยืนยันว่าความรู้ของชุมชนไทยในภาคชนบทและ/หรือ ภาคการเกษตร เรื่องความพอเพียงหรือเศรษฐกิจพอเพียงดำรงอยู่แล้วในวิถีชีวิตชุมชนด้วยอุดมการณ์การผลิตที่มีเอกลักษณ์แตกต่างจากอุดมการณ์การผลิตของระบบทุนนิยม

ประการที่สี่ ความรู้ ประสบการณ์และภูมิปัญญาในการดำรงชีวิตของผู้คนในภาคการเกษตรหรือการดำรงชีวิตที่ต้องพึ่งพิงระบบนิเวศธรรมชาติและระบบความสัมพันธ์ทางสังคม วัฒนธรรม ในฐานะปัจจัยในการผลิตที่มีความสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากตั้งอยู่บนพื้นฐานของ

การไม่เบียดเบียนหรือทำลายล้างระบบต่าง ๆ ที่หล่อเลี้ยงชีวิตมนุษย์ วิธีการผลิตและจารีตต่าง ๆ จึงสะท้อนการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน การใช้หลักการกระจายความเสี่ยงในกิจกรรม การผลิต และพัฒนาสำนักกลุ่ม-ชุมชนเพื่อร่วมแรงในการผลิต การจัดการผลผลิตและการพัฒนาสวัสดิการของชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ ถึงแม้ว่าในบางช่วงบางขณะชุมชนอาจพลาดพลั้งหรือล้มลุกคลุกคลาน เนื่องจากการรู้ไม่เท่าทันการรุกร้าของระบบคิดอุดมการณ์ทุนนิยมและลัทธิบริโภคนิยมสุดขั้ว ก็ยังสามารถปรับตัวปรับเปลี่ยนและดัดแปลงรูปแบบการผลิต โดยมีสำนักการสร้างความมั่นคงให้ฐานรากของชีวิตเข้มแข็งก่อนและที่สุดสามารถยืนอยู่ท่ามกลางกิจกรรมการผลิตสองระบบ โดยมีระบบเศรษฐกิจพอเพียงเป็นภูมิคุ้มกันความเสี่ยงจากการผลิตเพื่อการค้า

ประการที่ห้า ข้อพบจากงานวิจัยชุดโครงการเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านไทยยืนยันทัวอย่างที่เป็นรูปธรรมของการดำเนินชีวิตของประชาชนไทยในภาคการเกษตร/ภาคชนบท โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นการคิดเรื่องการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในฐานะทางเลือกในการพัฒนาจึงควรเริ่มต้นด้วยความจริงข้อนี้

ในด้านองค์ความรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในมิติการประยุกต์ใช้ พบว่ามุ่งแสวงหาและพัฒนาองค์ความรู้เรื่องเทคโนโลยีในการผลิตและการเกษตร อาทิ การปรับแก้สภาพทางกายภาพของพื้นดิน โดยการปรับเปลี่ยนสภาพเดิมที่มีปัญหา อาทิ ดินเค็ม ดินดาด ดินเปรี้ยว หรือดินที่มีน้ำขัง มีสภาพเป็นกรด ให้เป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์เหมาะสมกับการเพาะปลูก มีการสร้างองค์ความรู้ด้านการพัฒนาและใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม เน้นการประหยัดแต่ถูกหลักวิชาการ องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจ (Decision-making Process) และกระบวนการให้เหตุผลต่อวิธีการผลิต การริเริ่มผลผลิตที่หลากหลายเพื่อลดความเสี่ยง โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการรับรู้และบริโภคข่าวสาร (Information Processing) ซึ่งจัดได้ว่าเกี่ยวข้องกับสาขาจิตวิทยาการรู้คิด (Cognitive Psychology) นอกจากนั้นพบว่าในสาขาพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มีการศึกษาในประเด็น “การกระจายความเสี่ยง” หรือ “การบริหารความเสี่ยงต่ำ” ซึ่งใช้กรอบแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเช่นกัน ในเชิงหลักการถึงแม้ว่าเศรษฐกิจพอเพียงสามารถประยุกต์ใช้ได้ในทุกภาคการผลิต แต่พบว่ายังไม่มีงานวิจัยที่สำรวจการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในอุตสาหกรรมขนาดใหญ่

ส่วนการสร้างขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา สำนักคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้เริ่มสร้างขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่องเพื่อนำเอาแนวความคิดไปขยายผลอย่างหลากหลายและกว้างขวาง โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างกระแสสังคมให้มีการประยุกต์หลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักในการประกอบกิจการและการดำเนินชีวิต เป้าหมายการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงควรครอบคลุมการดำเนิน 4 ด้าน คือ

สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาแนวคิดขององค์ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้และการประยุกต์ใช้ในระดับชุมชน การเชื่อมโยงเครือข่ายการพัฒนาชุมชนพอเพียงของภาคประชาสังคม ทั้งนี้งานทั้งสี่ด้านจะต้องมีความเชื่อมโยงกันอย่างบูรณาการ นอกจากนี้การสร้างขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงจำเป็นต้องมีฐานความรู้กำกับ คณะผู้วิจัยเสนอการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงทางสังคม (“Transformative Action Learning Research”) หรือ TALR ด้วยหลักการสร้างความรู้โดยชุมชน เพื่อชุมชน การวิจัยแนวดังกล่าวจะช่วยกระตุ้นให้ชุมชนตื่นตัวและมีความเชื่อมั่นในพลังความสามารถของตนเอง การวิจัยต้องตอบสนองความต้องการ ความนึกคิด ความใฝ่ฝัน ความเชื่อและวัฒนธรรมของชุมชน

ทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์ และคณะ (เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงกับการประยุกต์ใช้: จากงานวิจัยขยายผลสู่ชุมชน, 2552 : 71-72) ศึกษาการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตของประชาชน โดยสัมภาษณ์ประชาชน จำนวน 5,111 คน และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ในประชาชนที่ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิตเป็นกรณีศึกษา (Good Practice) จำนวน 13 ตัวอย่าง ส่วนการเปรียบเทียบหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก ได้ใช้แบบสัมภาษณ์นักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์ จำนวน 22 คน

จากการวัดระดับความรู้และความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ประชาชนในทุกอาชีพยังไม่ค่อยมีความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประชาชนทั่วไปส่วนใหญ่มีความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับมากในด้านหลักการมีภูมิคุ้มกัน ประชาชนในภาคเกษตรมีความเข้าใจในระดับปานกลาง โดยเฉพาะด้านหลักการมีภูมิคุ้มกันและเงื่อนไขการมีความรู้และคุณธรรม ประชาชนในภาคบริการมีความเข้าใจในระดับมาก โดยเฉพาะด้านหลักการมีภูมิคุ้มกัน เจ้าของหรือผู้บริหารภาคอุตสาหกรรมมีความเข้าใจในระดับมาก โดยเฉพาะด้านหลักการมีภูมิคุ้มกัน และลูกจ้างภาคอุตสาหกรรมมีความเข้าใจในระดับมาก โดยเฉพาะด้านหลักการมีภูมิคุ้มกัน ส่วนประชาชนในภาคราชการ มีความเข้าใจในระดับมากโดยเฉพาะด้านหลักการมีภูมิคุ้มกัน

เมื่อศึกษาการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในทุกมิติ พบว่า ประชาชนทั่วไปนำมาประยุกต์ใช้ในระดับมาก ประชาชนในภาคเกษตรนำมาประยุกต์ใช้ในระดับปานกลาง และประชาชนในภาคบริการนำมาประยุกต์ใช้ในระดับปานกลาง โดยนำมาใช้มากในมิติด้านสังคม เช่นเดียวกัน สำหรับเจ้าของหรือผู้บริหารภาคอุตสาหกรรม นำมาประยุกต์ใช้ในระดับปานกลาง โดยนำมาใช้มากในมิติด้านสิ่งแวดล้อม ส่วนลูกจ้างภาคอุตสาหกรรมนำมาประยุกต์ใช้ในระดับปานกลาง และประชาชนในภาคราชการนำมาประยุกต์ใช้ในระดับมาก โดยนำมาใช้มากในมิติด้านสังคมเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ยังพบว่าการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้นั้น มีความสัมพันธ์กับระดับความรู้ความเข้าใจในหลักการ

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยผู้ที่มีความเข้าใจมาก จะนำมาประยุกต์ใช้มาก ส่วนผู้ที่เข้าใจน้อยก็จะนำมาใช้น้อย

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกถึงความแตกต่างของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก โดยใช้แบบสัมภาษณ์ปลายเปิดจากนักวิชาการจำนวน 22 คน ซึ่งให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์กระแสหลักและเศรษฐกิจพอเพียงว่าเป็นหลักปรัชญาที่มีพื้นฐานแนวคิดไปในทิศทางเดียวกัน คือ เพื่อพัฒนาและสร้างแนวทางการดำรงชีวิตให้คน สังคม และประเทศ มีความก้าวหน้าและดำรงอยู่ในยุคโลกาภิวัตน์ โดยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางที่เติมเต็มการใช้ชีวิตแบบเศรษฐศาสตร์กระแสหลักให้มีความพอประมาณ มีเหตุผลในการตัดสินใจ มีภูมิคุ้มกัน และสมบูรณ์พร้อมรอบด้านอย่างสมดุลหรือที่เรียกว่า อยู่บนทางสายกลางและการดำเนินชีวิตให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยอยู่บนพื้นฐานเงื่อนไขสำคัญ 2 ประการ คือ ต้องมีความรู้รอบด้าน รอบคอบ ที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาเชื่อมโยงกัน และต้องมีคุณธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต ขยัน อดทน ไม่โลภ ไม่ตระหนี่ ถ้าปฏิบัติได้เช่นนี้ แม้จะเป็นเพียงหนึ่งส่วนของการปฏิบัติที่เคยชิน ก็สามารถทำให้ดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข สมดุล และยั่งยืนอย่างแท้จริง

ธวัชชัย เพ็งพิณิจ และแสงอรุณ สุนทริย์ (เรื่องเดียวกัน, 2552 : 55-56) ศึกษารูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านด้านเกษตรกรรม พบว่า ปราชญ์ชาวบ้านด้านเกษตรกรรมล้วนเคยประสบปัญหาจากการทำเกษตรเชิงเดี่ยวหรือเกษตรเพื่อขายหรือเกษตรเคมีมาก่อน ที่ยิ่งทำยิ่งเป็นหนี้ ชีวิตมีแต่ทุกข์ สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม วัฒนธรรมล่มสลาย เมื่อตั้งสติจึงใช้ปัญญาพิจารณาตามหลักอริยสัจ 4 หันกลับมามองตัวเอง มองพลังศักยภาพ ทุนทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมรอบตัว สู่การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต โดยประยุกต์ใช้เกษตรทฤษฎีใหม่และหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จนนำมาซึ่งความสำเร็จในการทำเกษตรกรรม ไม่มีหนี้ มีเงินออม ชีวิตมีความสุข พร้อมพัฒนาแนวปฏิบัติสู่การทำเกษตรประณีต จากพื้นที่ขนาดเล็กแล้วขยายออกไปทีละน้อย ปลูกทุกอย่างที่กิน กินทุกอย่างที่ปลูก เหลือกินแจก เหลือแจกขาย สร้างความหลากหลายทางชีวภาพอย่างเป็นรูปธรรม

รูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านด้านเกษตรกรรม เป็นการนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำรงชีวิตและการทำเกษตรกรรม เริ่มจากเดินทางสายกลางอย่างเป็นขั้นตอน ด้วยการประยุกต์ใช้เกษตรกรรมทฤษฎีใหม่ ตามศักยภาพ ทุนทรัพยากร และบริบทของพื้นที่ โดยปรับพื้นที่ทำเกษตรกรรมให้มีแหล่งน้ำ ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และสิ่งปลูกสร้าง ใช้ประโยชน์จากพื้นที่อย่างคุ้มค่า เน้นความหลากหลายทางชีวภาพและไม่ใช้สารเคมีทุกชนิด

ความพอประมาณ เป็นการพิจารณาด้วยสติและปัญญาของตัวเองอย่างเข้าใจในทุนทรัพยากรและพลังศักยภาพของตัวเอง ไม่คิดการใหญ่ ไม่คิดอยากรวยเร็ว ไม่คิดทำจำนวนมาก ไม่เอาเงินเป็นตัวตั้ง และไม่ตามกระแส ใช้สิ่งที่มีอยู่ให้คุ้มค่า บริหารจัดการทรัพยากรที่มีให้เกิดประโยชน์สูงสุด ใช้พื้นที่ทุกตารางนิ้วทั้งใต้ดิน บนดิน และบนอากาศ ออมดิน ออมน้ำ ออมต้นไม้ และออมภูมิปัญญา เอาตัวเองให้รอดก่อน ทำจากเล็กไปหาใหญ่ จากง่ายไปหายาก โดยการประยุกต์เกษตรทฤษฎีใหม่ไปใช้ในพื้นที่อันจำกัด ย่อส่วนสู่การทำเกษตรประณีตตามขนาดพื้นที่ที่ตนเองทำได้ก่อน เมื่อสำเร็จแล้วค่อยขยายไปสู่พื้นที่อื่น

ความมีเหตุผล เป็นการไตร่ตรองความเป็นจริงตามหลักอริยสัจ 4 ยอมรับว่าเราเป็นส่วนหนึ่งของปัญหา พร้อมปรับเปลี่ยนวิธีคิด พฤติกรรม และวิถีชีวิตให้มีแบบแผนมากขึ้น เลิกวิ่งตามเงิน เลิกวิ่งตามคนอื่น หันกลับมาทำในสิ่งที่ตัวเองมีและสามารถทำได้

การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว เป็นการสร้างรายได้ทั้งรายวัน รายเดือน รายปี และบำนาญชีวิตอุดรูรั่วที่เป็นรายจ่ายทุกประเภท ปลูกพืชแบบป่า เน้นเกษตรอินทรีย์ ไม่ใช้สารเคมีหรือยาฆ่าแมลง ลดต้นทุนการผลิต ลดปัจจัยเสี่ยง ปลูกและเลี้ยงทุกอย่างที่กิน กินทุกอย่างที่ปลูกและเลี้ยง เหลือแจกจ่าย เน้นการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเอง

เงื่อนไขความรู้เป็นการเรียนรู้จากการลงมือทำและปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน กล่าวลงมือลงถูกด้วยตัวเอง สร้างประสบการณ์ตรง เป็นความรู้นอกตำราแต่ได้ผลในทางปฏิบัติ ทำงานทุกวัน เรียนรู้ตลอดชีวิตจากสิ่งรอบตัวและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

เงื่อนไขคุณธรรม เป็นการดำเนินชีวิตตามหลักอิทธิบาท 4 ลด ละ เลิก อบายมุข มีสติและปัญญา มีความพยายาม มีความซื่อสัตย์ มัธยัสถ์ อดทน อดออม มีความรัก ความเอื้ออาทร ยึดหลักตนเป็นที่พึ่งแห่งตน ไม่คอร์รัปชันตัวเอง ทำมาหากิน เหลือกินค่อยแจก

เศรษฐกิจพอเพียง นอกจากจะสร้างสุขและความสำเร็จจนขึ้นนำสังคมได้ของปราชญ์ชาวบ้านด้านเกษตรกรรม ยังนำไปสู่การมีปัจจัย 4 ครบถ้วน สร้างความสมดุลทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ ไม่มีหนี้ มีเงินออม ครอบครัวอบอุ่น เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมสมดุล สร้างเครือข่ายพึ่งตนเองและพึ่งพากันเอง พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างมั่นคงและยั่งยืนในทุกด้าน ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย และสถานที่เก็บข้อมูล

13.1 วิธีกรวิจัย นำการวิจัยเชิงคุณภาพมาใช้เป็นหลัก เพื่อศึกษาการรับรู้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในวิถีชีวิตของเกษตรกร และปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตในวิถีของเศรษฐกิจพอเพียง

13.2 เครื่องมือที่ใช้ ใช้การสัมภาษณ์และการสังเกต โดยมีรายละเอียดดังนี้

13.2.1 การสัมภาษณ์ เมื่อได้พบและรู้จักกันแล้ว ผู้วิจัยได้ขอเบอร์โทรศัพท์ของเกษตรกรแต่ละคนไว้ เพื่อใช้นัดหมายการพูดคุยในครั้งต่อไป ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่มีโทรศัพท์มือถือของตนเอง ยกเว้นคุณจินดา ใจคำ ที่ให้ติดต่อผ่านโทรศัพท์มือถือของภรรยา ทั้งนี้การกำหนดวัน เวลาในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะถามเกษตรกรว่า ในอาทิตย์นั้นๆ พอจะมีเวลาช่วงใดบ้างและให้เกษตรกรกำหนดเวลาที่สะดวก รวมถึงสถานที่ สำหรับการสัมภาษณ์แต่ละครั้งใช้เวลาประมาณสองชั่วโมง เป็นการสัมภาษณ์แบบพูดคุยเป็นกันเอง ประมาณ 4-5 ครั้ง โดยผู้สัมภาษณ์จัดเตรียมคำถามหลักๆ ไว้ 7-10 คำถามในแต่ละครั้ง และบางคนได้สัมภาษณ์เพิ่มเติมทางโทรศัพท์ในขณะที่เรียบเรียงข้อมูล ซึ่งการสัมภาษณ์แต่ละครั้งห่างกันประมาณหนึ่งเดือน โดยผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์ด้วยตนเองและให้ผู้ให้สัมภาษณ์เล่าตามประเด็นที่ผู้วิจัยถาม โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยบันทึกข้อมูลไว้อย่างย่อและกลับมาเรียบเรียงรายละเอียดเมื่อกลับจากการสัมภาษณ์แต่ละครั้ง

13.2.2 การสังเกต สิ่งที่สังเกตได้แก่พฤติกรรมของเกษตรกร เช่นการให้อาหารวัว การฉีดพ่นยาฆ่าแมลง การเก็บเห็ด รวมถึงการสังเกตแปลงพืชผักที่เกษตรกรทำ เช่น แปลงผักปลอดสารพิษ สวนผลไม้ แปลงผักอินทรีย์ เป็นต้น นอกจากนี้ ในระหว่างการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้สังเกตท่าทาง หน้าตา วิธีพูดและคำพูดของเกษตรกรด้วย

13.3 การเก็บข้อมูล วิธีการเก็บข้อมูลขั้นแรกเป็นการไปพบเพื่อแนะนำตัวเอง และกล่าวถึงงานวิจัยที่ทำซึ่งต้องขอข้อมูลจากเกษตรกร เมื่อเกษตรกรยินดียิ่งสัมภาษณ์ถึงข้อมูลพื้นฐานแล้วขอคำแนะนำการพูดคุยในครั้งต่อไป ขั้นที่สอง สัมภาษณ์ในรายละเอียดเกี่ยวกับวิถีชีวิตของเกษตรกรแต่ละราย เช่น ทำอะไรบ้างในแต่ละวัน เริ่มทำการเกษตรตั้งแต่เมื่อใด ใช้เงินลงทุนจากที่ไหน มีการวางแผน การจัดการอย่างไร เป็นต้น ส่วนการรับรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง การนำไปใช้ ขั้นที่สาม เก็บตกข้อมูลบางประเด็นหลังจากเรียบเรียงข้อมูลในสองขั้นแรก ทั้งนี้สถานที่สัมภาษณ์ในแต่ละครั้งอาจเป็นที่บ้าน ที่สวน ที่

บ่อปลา ที่แปลงดอกของเกษตรกร แล้วแต่ว่าเกษตรกรจะยินดีให้ไปที่ใด ทั้งนี้คำถามที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นคำถามปลายเปิด เช่น การทำงานในแต่ละวันเริ่มตั้งแต่เมื่อใด เริ่มทำการเกษตรตั้งแต่เมื่อใด ที่ดินในการทำกินมีเท่าใด ช่วยเล่าตั้งแต่เริ่มทำจนถึงการขาย ใช้เงินลงทุนจากที่ไหน มีการวางแผน การจัดการอย่างไร เป็นสมาชิกกลุ่มอะไรบ้าง เคยได้ยินเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่ เข้าใจว่าอย่างไร นำไปใช้หรือไม่อย่างไร

13.4 ผู้ให้ข้อมูล เป็นเกษตรกรในอำเภอสันทรายจำนวน 11 คน โดยผู้วิจัยได้เริ่มจากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ของอำเภอสันทรายก่อน แล้วถามไถ่ข้อมูลว่า ในกลุ่มนี้มีใครบ้าง ที่ทำการเกษตรโดยใช้แนวเศรษฐกิจพอเพียง ประธานได้ให้รายชื่อมาจำนวนหนึ่ง ผู้วิจัยจึงไปพบและพูดคุยกับเกษตรกร 3 คนที่อยู่ในรายชื่อนั้น และระหว่างที่เดินทางไปพบเกษตรกรทั้ง 3 คน ผู้วิจัยได้พบเกษตรกรรายอื่นๆ ในกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่อีก 2 คน จึงได้เข้าไปพูดคุยและติดต่อขอสัมภาษณ์ในครั้งต่อไป นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของสถาบันชุมชนเกษตรกรรมยั่งยืน (ISAC) เพื่อสอบถามข้อมูลเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ในอำเภอสันทราย จึงได้ไปสัมภาษณ์เกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์จำนวน 2 คน จากนั้นได้พบกับเกษตรกรที่ทำผักปลอดสารพิษ 2 คน โดยการแนะนำของเจ้าหน้าที่สำนักวิจัยของมหาวิทยาลัยแม่โจ้ ส่วนเกษตรกรอีก 1 คน เป็นเกษตรกรที่นักศึกษากลุ่มหนึ่งที่เรียนวิชาท้องถิ่นศึกษากับผู้วิจัยได้พบเมื่อทำรายงานในวิชาดังกล่าวและเขียนเล่าไว้ในรายงาน ผู้วิจัยจึงขอให้พาไปรู้จักและได้สัมภาษณ์ในเวลาต่อมา

13.5 การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล ได้ดำเนินการดังนี้

13.5.1 การตรวจสอบข้อมูล ตรวจสอบข้อมูลที่แต่ละครั้งว่า ตรงตามประเด็นที่สัมภาษณ์หรือไม่ หากยังไม่ตรงจะบันทึกไว้หรือยังไม่เข้าใจชัดเจนจะกลับไปขอข้อมูลเพิ่มเติมในครั้งต่อไป จากนั้นนำประเด็นทั้งหมดที่ได้มาดูโดยรวมอีกครั้งว่า ครบตามประเด็นที่กำหนดไว้หรือไม่ หากยังไม่ครบก็ไปสัมภาษณ์เพิ่มเติมด้วยตนเองหรือสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์

13.5.2 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูล 2 ครั้ง คือหลังจากการสัมภาษณ์แต่ละครั้ง ผู้วิจัยแยกแยะข้อมูลที่ได้และอ่านทำความเข้าใจข้อมูลเหล่านั้นว่า ตอบคำถามหรืออธิบายประเด็นอย่างไร ต่อมาเมื่อได้ข้อมูลครบทุกคนแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลที่แยกแยะไว้มาจัดกลุ่มตามประเด็นที่ศึกษา แล้วใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา โดยนำเอาคุณลักษณะ 5 ด้านของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ความรู้ คุณธรรม ความมีเหตุผล ความพอประมาณและการมีภูมิคุ้มกัน มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ แล้วสรุปการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรแต่ละคน จากนั้นจึงสรุปภาพรวมของเกษตรกรทั้ง 11 คน

13.6 สถานที่เก็บข้อมูล อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากเป็นพื้นที่หนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีพื้นที่ทำการเกษตรมาก หลากหลายรูปแบบ

13.7 ระยะเวลาในการศึกษา ใช้เวลาทั้งสิ้น 18 เดือน ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2551 ถึงเดือน มีนาคม 2553

13.8 ข้อจำกัดของการทำวิจัย การวิจัยที่ใช้การสัมภาษณ์และการสังเกตเป็นเครื่องมือในการวิจัย ด้วยเหตุนี้ข้อมูลที่ได้ส่วนใหญ่จึงได้จากการสัมภาษณ์ ซึ่งการวิจัยในประเด็นนี้จำเป็นต้องใส่ใจในการตั้งคำถามให้ดี อีกประการหนึ่งประเด็นการศึกษาบางส่วนเกี่ยวข้องกับพฤติกรรม ความคิดที่อยู่ด้านใน ซึ่งควรใช้เวลาศึกษาเป็นระยะเวลานาน ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ควรพิจารณาถึงเวลา สถานการณ์ที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้าน แต่ด้วยข้อจำกัดของการวิจัยนี้ที่ใช้เวลาไม่นาน การตั้งคำถามอาจไม่ชัดเจน บางครั้งคำตอบที่ได้จึงไม่กระจ่างและไม่สะท้อนคุณลักษณะบางด้านของผู้ให้ข้อมูล

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในวิถีชีวิตของเกษตรกรมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ประการแรกเพื่อศึกษาการรับรู้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ประการที่สองเพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในวิถีชีวิตของเกษตรกร ประการที่สาม เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตในวิถีของเศรษฐกิจพอเพียง ในบทนี้เป็นการนำเสนอข้อมูล 4 ตอน ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลของเกษตรกรจำนวน 11 คน ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลพื้นฐาน การเข้าสู่อาชีพเกษตรกร วิถีชีวิตของเกษตรกร และการรับรู้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ตอนที่ 2 การรับรู้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ตอนที่ 3 การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในวิถีชีวิตของเกษตรกร และตอนที่ 4 ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตตามวิถีของเศรษฐกิจพอเพียง

ตอนที่ 1 ข้อมูลของเกษตรกร

ส่วนนี้เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และสังเกตมาเรียบเรียงภายใต้ 4 หัวข้อคือข้อมูลพื้นฐาน การเข้าสู่อาชีพเกษตรกร วิถีชีวิตของเกษตรกรและการรับรู้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งนำเสนอเป็นรายการนี้จำนวน 11 คน ดังต่อไปนี้

1.คุณพรหมมา ชมชื่น

● ข้อมูลพื้นฐาน

คุณพรหมมา อายุ 60 เดิมเป็นคนบ้านโป่ง ย้ายมาอยู่บ้านแม่แฝก ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย ได้ 4 ปีแล้ว เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก็ออกมาปลูกผัก ปลูกมันฝรั่งกับพ่อแม่ ทำได้ระยะหนึ่งจึงไปบวชที่วัดดอยสุเทพจนกระทั่งพ่อเสียชีวิต ช่วงนั้นน้อง ๆ อีก 5 คน กำลังเรียนหนังสืออยู่เลยออกมาช่วยแม่ทำโรงสีเพื่อส่งเสียน้องให้ได้เรียนหนังสือ ตอนนี้น้องบางคนเป็นครูใหญ่ เป็นผู้อำนวยการ

ปัจจุบันครอบครัวของคุณพรหมมา มีทั้งหมด 5 คน ประกอบด้วย คุณพรหมมา ภรรยาและลูกสามคน คนโตเป็นผู้หญิงอายุ 33 ปี แต่งงานแล้ว คนที่สองทำงานที่สนามกอล์ฟร่มหลวงอายุ 28 ปี คนสุดท้องเป็นชายอายุ 14 ปี เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสันทรายวิทยาคม

“ลุงทำเกษตรมาตั้งแต่เด็กๆ ตอนนี่ลุงทำสวน 2 แปลง แปลงแรกเป็นที่ของมูลนิธิวัดดอยสุเทพ 1 งาน ปลูกแตงกวา ดินเป็นดินเหนียว บริเวณนี้น้ำดีมาก อีกแปลงหนึ่งเนื้อที่ 2 ไร่ เช่าปีละ 3,500 บาท ใช้ปลูกมะระเป็นส่วนใหญ่ และปลูกแตงกวาบ้างประมาณ 2 งาน ที่เหลือก็ปลูกลำไยและชะอม ที่

ตรงนี้ลักษณะดินเป็นดินเหนียว น้ำไม่ค่อยดี เพราะอยู่ปลายน้ำ ถ้ามาน้อยก็จะบ่มเอาและเจาะบาดาล ด้วย เสียค่าไฟประมาณ 60-100 บาท”

● การเข้าสู่อาชีพเกษตรกร

“ช่วงที่เป็นเด็กทำสวนกับพ่อแม่ ก็ทำพืชเชิงเดี่ยว ปลูกผัก ปลูกมันฝรั่ง การเลี้ยงสัตว์เคยทำบ้างแต่ไม่มาก โดยทำสวนด้วยเลียงหมูด้วย แต่เหนื่อยมากทำสองคนไม่ไหว เพราะสัตว์ก็ต้องดูสวนก็ต้องไป เลี้ยงเลียงหมูหันมาทำสวนอย่างเดียว ตอนอยู่บ้านโป่งทำเกษตรเคมีเพราะต้องแข่งขันสู้กัน ใครมียามิปุ๋ยเคมีนำมาสู้กันเต็มที่ ไม่ได้สนใจปุ๋ยน้ำ ปุ๋ยหมัก เกษตรอินทรีย์เลย”

เมื่อปี 2538-2539 ลงมาหยุดทำสวนหันมาปลูกชะอมเก็บยอดขายอย่างเดียว โดยไม่ปลูกพืชผักอื่น ๆ ช่วงนั้นขายได้ราคาดี ทำให้ลงมีรายได้ เนื่องจากการขยายพันธุ์ชะอมในระยะนั้นยังไม่มาก ในช่วงฤดูหนาว กิโลกรัมละ 80 บาท แต่ตอนนี้กิโลกรัมละ 40 บาท เพราะการขยายพันธุ์มีมากและขายได้ง่ายด้วย ทำให้ผลผลิตชะอมค่อนข้างเยอะ

ต่อมาปี 2540 จึงเริ่มปลูกผักอีก โดยปลูกกะหล่ำดอก แต่ถูกพ่อค้ากดราคาจึงหันมาทำเองขายเอง ไปขายที่ตลาดเมืองใหม่ตอนกลางคืน กลางวันทำสวน ทำได้สองปีก็หยุดเพราะเหนื่อย แล้วเปลี่ยนมาวางแผนทำบิมน้ำมันขนาดกลาง ซึ่งความคิดในการทำบิมน้ำมันลงมากบอกว่า “คิดเอง คือช่วงที่ไปขายผักในเมือง ตอนนั้นซื้อรถยนต์ แล้วช่วงที่ขับตอนกลางคืนก็สังเกตว่าจากสันทรายถึงเวียง (เมือง) ไม่มีบิมน้ำมันเลย จึงคิดว่าสร้างบิมน้ำมันจะดี ไม่นานก็มีตัวแทนของบริษัทน้ำมัน 2-3 บริษัท มาหาซื้อที่จะสร้างบิมน้ำมัน แต่ผมคิดว่าน่าจะสร้างคนเดียว พอดีทางบริษัทน้ำมันป่าซางลำพูนมาเห็นที่ของผมก็สนใจ เคาะจึงหานายทุนให้ ผมก็กู้เงินจากธนาคารสาขาป่าซางลำพูน กู้เงินได้เงินมาเรียบร้อย วงเงิน 3.6 ล้าน เงินของเราอีกรวมเป็น 4 ล้าน...” แต่การก่อสร้างทำไปได้ 80% ก็เกิดวิกฤต ธนาคารไม่ให้กู้ต่อเลยล้มเลิกไป ไม่ทันได้เปิด ลงมาเองไม่มีความรู้ในเรื่องการดำเนินธุรกิจบิมน้ำมัน แต่ทางบริษัทบิมน้ำมันป่าซางบอกว่า จะให้ลูกชายมาช่วย ประจวบกับลูกสาวของลงมากำลังจะจบ จึงคิดจะให้มาบริหารงานที่บิมน้ำมันเพราะไม่อยากให้ไปทำงานที่อื่น

หลังจากที่ต้องทิ้งบิมน้ำมัน ลงมาถึงกับหมดเนื้อหมดตัว มีหนี้สินก้อนใหญ่ ต้องขายรถไปถึงสองคัน ช่วงนั้นเครียดมากถึงกับคิดจะฆ่าตัวตาย มีหน้าซำลูกสาวคนที่สองกำลังเรียนอยู่ที่วิทยาลัยเอเชีย ซึ่งมีค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง แต่ก็พยายามดิ้นรนเก็บผักชะอมขายและกู้ยืมเงินให้ลูกได้เรียน “เลยต้องมานับหนึ่งใหม่ จากก้าวขึ้นสุดท้ายซึ่งเป็นระดับที่ก้าวขึ้นไปสูง แต่ในเมื่อไปไม่ได้ ก็ถอยลงมาทำสวนเหมือนเดิม”

จากนั้นลงมาได้ย้ายจากบ้านโป่งมาอยู่บ้านแม่แฝก “ตอนมาอยู่ใหม่ ๆ ก็ไปเก็บชะอมจากบ้านโป่งมาขาย พอปลูกบ้านเสร็จก็มาทำสวนตรงศูนย์เรียนรู้” (ศูนย์เรียนรู้เกษตรอินทรีย์บ้านแม่แฝก) ที่

ทำสวนของลุงมามีสองแปลง แปลงแรกอยู่ในบริเวณศูนย์เรียนรู้ มีเนื้อที่ประมาณ 1 งาน ปลุกแตงกวาแปลงนี้ไม่ต้องเสียค่าเช่าเพราะเป็นที่ดินของมูลนิธิวัดดอยสุเทพ แปลงนี้ลักษณะดินเป็นดินเหนียว น้ำดี อีกแปลงหนึ่งเนื้อที่ 2 ไร่ ค่าเช่าปีละ 3,500 บาท ใช้ปลุกมะระเป็นส่วนใหญ่และปลุกแตงกวาบ้างประมาณ 2 งาน พื้นที่ที่เหลือปลุกลำไยและชะอม แปลงนี้ลักษณะดินเป็นดินเหนียว น้ำไม่ค่อยดี เพราะอยู่ปลายน้ำ

การลงทุนปลุกมะระของลุงมา มีค่าใช้จ่ายเมล็ดพันธุ์ 1,400 บาท กระทบใหญ่ กระทบละ 1,000 กว่าบาท กระทบเล็ก 400 บาท เฉลี่ยแล้วตกเม็ดละ 2 บาท ใช้ทั้งของสดและไถทานิค ของสดปลูกไม่ใหญ่ แต่ดกและออกทุกข้อ ส่วนไถทานิคปลูกใหญ่แต่ออกห่าง ไม่ได้มีทุกข้อ น้ำหนักดี ก่อนปลุกลุงมาลองถามเกษตรกรที่ปลูกมาก่อน ได้ข้อมูลมาก็มาทดลองปลูก สำหรับค่าไฟฟ้าใช้ไม่ถึง 80 หน่วยก็ฟรี ส่วนแตงกวากระทบละ 300 กว่าบาท ซื้อจากตลาดในเมือง แดงร้านถ้าเป็นของอมตะก็ 50 บาท มาลินี้ 80 บาท ลุงศึกษาจากเกษตรกรด้วยกันก่อนในเรื่องพันธุ์ต่าง ๆ บางทีขับรถไปเห็นที่เขาปลูกในแปลงก็จะเข้าไปถามเรื่องเมล็ดพันธุ์ต่าง ๆ ลุงบอกว่า แดงพวกนี้ถ้าได้เวลาเก็บแล้วต้องเก็บทุกเช้าขาดไม่ได้ (เขาจึงเรียกว่าแดงไร้ญาติ) ไม่อย่างนั้นอีกวันขนาดจะใหญ่เกินและราคาตก

ปัจจุบันลุงพรหมมา ปลูกผักปลอดสารพิษ ลุงบอกว่าใช้สารเคมีเบาลงตั้งแต่อายุ 50 ปี ช่วงแรก ๆ ที่ทำผักปลอดสารพิษ ภรรยาของลุงไม่ยอมรับจึงต้องมานั่งคุยกัน สาเหตุที่ภรรยาของลุงไม่ยอมรับเพราะเวลาเอาไปขายจะสู้ของคนอื่นไม่ได้ เนื่องจากผักไม่งาม แต่ลุงอธิบายว่าผักเหล่านี้ทำให้กินเหลือจึงขาย หากใช้สารเคมีร่างกายจะรับไม่ได้แล้ว "ทำแบบนี้สบายใจ เวลาจะกินก็ได้กิน เอาไปขายเหลือก็เอามากิน"

สาเหตุที่ลุงมาทำผักปลอดสารพิษแทนที่จะทำผักอินทรีย์นั้น เพราะน้ำ อากาศ และสิ่งแวดล้อมไม่เอื้ออำนวย "อย่างอากาศหรือสิ่งแวดล้อมนี้ถ้าข้าง ๆ เราเขาพ่นยา มันก็จะปลิวมา หรือปลุกมันแวด(ล้อมรอบ)เราอยู่ มันก็มีสารเคมีอยู่ในอากาศ ส่วนน้ำ เราอยู่ปลายน้ำ คนข้างบนเขาใช้น้ำกันอย่างไรเราไม่รู้ ฉีดยาพ่นยาหรือเปล่า ทำให้น้ำมีสารปนเปื้อนได้" ลุงจึงหันมาทำผักปลอดภัยด้วยการลดการพ่นสารเคมี

การทำผักปลอดภัย ด้วยการลดสารพิษ ลดเคมี ทำให้ลดต้นทุน ลุงเล่าว่า เมื่อก่อนสวนแถวนี้ไม่ใช่พลาสติกคลุมดิน ลุงมาทดลองคลุมปรากฏว่าดี หญ้าไม่ขึ้น ไม่ต้องฉีดยา และก่อนปลูกจะรองกันหลุมด้วยปุ๋ยหมัก เมื่อผักขึ้นมาก็รดผสมสารเคมีเล็กน้อย ถ้าไม่จำเป็นก็แทบจะไม่ใช้ จะใช้ในกรณีที่เห็นว่าขาดธาตุอาหารอย่างใดอย่างหนึ่ง จึงเอาปุ๋ยสูตรเข้าไปช่วยเล็กน้อย ทำให้กระตือรือร้นมา ลุงบอกว่า จะดูอาการก่อนว่าเป็นอย่างไร นอกจากได้กินผักที่ปลอดภัยทั้งคนขายและคนซื้อ ผลพลอยได้คือการลดต้นทุนรวมทั้งใช้ปุ๋ยหมัก นอกจากนี้ยังใช้พลาสติกคลุมดินด้วย ทำให้หญ้าไม่ขึ้น จึงไม่ต้องใช้ยาฆ่าหญ้า เป็นเหตุให้ใช้เวลา แรงงานน้อยลง ลุงจึงสามารถทำงานเพียงลำพังได้

แต่การทำเกษตรอินทรีย์ไม่ใช่เรื่องง่าย ลุงเล่าว่า เกษตรอินทรีย์ในหมู่บ้านนี้ล้มลุกคลุกคลาน มาตลอด เปิดโรงเรียนเกษตรกรก็ไม่สำเร็จ ผลสุดท้ายก็ทำผักกางมุ้ง ตอนอยู่บ้านโป่งลุงก็ทำผักกางมุ้ง ตอนกลางคืนต้องจุดตะเกียง ไปอบรมกับหน่วยปราบศัตรูพืช จุดตะเกียงล่อแมลง ใช้พลาสติกคลุมด้วย พยายามทำมาทุกอย่างจนเบื่อหน่ายกับผักอินทรีย์ เพราะบางทีของเราไม่มีแต่ของคนอื่นบินมาที่เรา ต้อง เรียนรู้หลายอย่าง

จากประสบการณ์ทำการเกษตรมายาวนาน ทำให้ลุงพรหมมา ได้รับเลือกให้เป็นประธานศูนย์ เรียนรู้เกษตรอินทรีย์บ้านแม่แฝก และได้เข้าเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ของหมู่บ้านออมกันเดือนละ 50 บาท สมาชิก ธกส. สหกรณ์สันทราย จำกัด และศูนย์เรียนรู้เกษตรอินทรีย์บ้านแม่แฝก

ผลผลิตที่ได้ ภรรยาของลุงนำไปขายที่ตลาดเจดีย์แม่ครัว ขายตั้งแต่เที่ยงวันถึงห้าโมงเย็น เช้า แฉงประมาณ 1 เมตร แซงมาหนึ่งหมื่นบาทและเสียค่าเช่าวันละ 15 บาท พุดถึงกำไรลุงบอกว่าไม่เชิงเป็น กำไร ได้มาเท่าไรก็เป็นของเราหมด ได้ร้อยละเป็นของเราร้อยละ ห้าสิบ ก็เป็นของเรา เงินจากขายผักก็ซื้อของ ใช้ของกิน บางช่วงก็ขายไม่ดีเพราะเดี๋ยวนั้นคนนิยมซื้ออาหารสำเร็จ ของที่นำไปขายนอกจากผักแล้วก็มี กล้วย ใบตอง หรือผักที่ขึ้นเอง เช่น ผักตำลึง

● วิถีชีวิตของเกษตรกร

ทุกวันนี้ลุงพรหมมาตื่นนอนตีห้าทำกิจวัตรประจำวัน วิ่งออกกำลังกาย แล้วมาพักคิดวางแผนว่าจะทำอะไร จะไปที่ไหน แล้วเข้าสวน การเข้าไปแปลงไหนดูจากความจำเป็นว่า แปลงไหนที่จำเป็นก่อน ส่วนมากจะเก็บผัก เตรียมผักให้ป่าไปขาย ตั้งแต่เช้า ผักอะไรที่เก็บได้ก็เก็บอย่างผักบึง แดง ผักตำลึง มะเขือพวง โดยเดินดูว่า อะไรควรเก็บบ้าง จนถึงประมาณ 9 โมง - 10 โมง จึงจะกินข้าวเช้าแล้วเริ่มแยกผัก จนถึงเที่ยง ตอนบ่ายก็อยู่สวนอยู่จนถึงมืดก็กลับบ้าน (บ้านกับสวนอยู่ติด ๆ กัน) วันพระไปวัดเป็นประจำ ไปวัดแล้วก็มาเก็บผลผลิต การทำสวนมีลุงเป็นหลักป่าไม่ค่อยได้ช่วย

สำหรับงานสวนรวม ลุงบอกว่า ไม่ค่อยได้ไป แต่ไม่ใช่ไม่ไปเลย ถ้าจำเป็นต้องไปก็แยกกันไป โดยให้ป่าไปบ้าง อาจเป็นงานศพ งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ ซึ่งไม่ได้มีทุกวัน งานพัฒนาหมู่บ้านก็ไป เป็นแรงงานหรือให้เป็นเงิน ส่วนมากลุงจะไปเป็นแรง แต่ถ้ามีงานพัฒนาแล้วลุงมาไม่ว่างจริง ๆ ก็จะไม่เอาเงิน ให้เป็นค่าน้ำมัน โดยมีมากก็ให้มาก อยู่ระหว่าง 20-50 บาท

● การรับรู้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ลุงบอกว่า “เราต้องทำอย่างพระเจ้าอยู่หัวว่า ทำอย่างพอเพียง อยู่อย่างพอเพียง” เมื่อก่อนไม่ยอมรับ ถ้าพอเพียงจะเอาที่ไหนมาใช้หนี้ใช้สิน 1 ไร่พึ่งพาตนเองได้ น่าจะเป็นพวกข้าราชการที่เขาเกษียณ เขามีเงินจนเหลือ ถ้าเป็นเกษตรกรไปทำอย่างนั้นอาจอยู่ไม่ได้ ตอนนั้นเงินที่มีอยู่พยายามใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนไปเรื่อย ๆ ฝากเงินออมไว้กับ ธกส. เป็นประจำ แต่แต่วันหากพอจะออมได้ก็ฝากไว้ ถ้าจำเป็นก็เอามาใช้แล้วใส่กลับคืนเข้าไปอีก ตอนปลูกบ้าน (ชั้นเดียว แบบทันสมัย ขนาดไม่ใหญ่นัก ราคา 4 แสนบาท) ก็ไม่ได้กู้แต่ใช้เงินที่ออมไว้ ตอนนั้นหนี้สินในส่วนที่เป็นเงินต้นเหลืออยู่ 200,000 กว่าบาท รวมดอกเบี้ยด้วยประมาณ 400,000 เป็นหนี้ที่กู้มาทำปั้มน้ำมันและกู้มาทำการเกษตร หลังจากนั้นจึงปรับตัวใหม่ ลุงย้ำว่า “ไม่กู้แล้ว จะอยู่อย่างพอเพียง ยังไม่มีกำลังส่ง”

2. คุณรัตน อินต๊ะ

● ข้อมูลพื้นฐาน

พรีตนา อายุ 54 ปี อยู่หมู่บ้านเกษตรพัฒนา หมู่ที่ 15 ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ลักษณะบ้านเป็นบ้านครึ่งตึกครึ่งไม้ ในบริเวณบ้านเป็นไร่นาสวนผสม มีทั้งผลไม้และพืชผักที่ปลูกตั้งแต่พรีตนายังเป็นเด็กและมีพืชที่ปลูกขึ้นใหม่รวมทั้งแปลงนาปลูกข้าว พื้นที่บ้านและสวนรวมทั้งหมด 5 ไร่เศษ และมีนาที่เช่าทำนาอีก 4 ไร่

เมื่อปี พ.ศ. 2540 พรีตนาได้มีส่วนร่วมในการก่อตั้งสหกรณ์เครดิตยู ช่วงปี พ.ศ. 2544-2549 เป็นประธานกองทุนเงินล้านและปัจจุบันเป็นรองประธานสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน

พรีตนาได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียนจากโรงเรียนบ้านหนองเต่าคำจนถึงระดับประถมศึกษาปีที่ 4 และไปทำงานอยู่ที่กรุงเทพฯ นานถึง 12 ปี จึงกลับมาอยู่บ้านเมื่อปี พ.ศ. 2538 ตอนที่ไปอยู่กรุงเทพฯ ช่วงแรกๆ พรีตนาเป็นลูกจ้างเย็บผ้าที่โรงงานเย็บเสื้อเชิ้ต ซึ่งตอนนั้นทางบ้านยากจนมาก อยู่กรุงเทพฯ ก็อยากจะกลับบ้านทุกวัน แต่คิดว่าถ้ากลับบ้านก็ยังยากจน ตอนนั้นจนขนาดที่ว่าเวลาหนาวก็ยังไม่มียาหมั่ม สิ่งนี้จึงเป็นแรงผลักดันให้อยู่ต่อไป ทำงานได้ 7 ปีนำวิชาความรู้ที่สั่งสมออกมาเช่าที่เปิดร้านเย็บผ้าเองที่ห้วยขวางกับเพื่อนอีก 7 คน แต่พอคนให้เช่ารู้ว่า รายได้ดีจึงเพิ่มค่าเช่าขึ้นเรื่อยๆ จนพรีตนารับไม่ไหวเพราะเจอกับอุปสรรคสารพัด ในที่สุด เริ่มขายบ้ายขายตัวเองทีละเล็กทีละน้อย จนเก็บเงินได้บ้างจึงกลับมาที่บ้านซึ่งพรีตนาบอกว่า “อยู่ที่ไหนก็ไม่ดีเท่าอยู่บ้านเราเอง ไม่ต้องกังวลว่าใครจะโกงเรา ไม่ต้องกังวลอีกหลายๆ อย่าง เราอยู่แบบนี้ก็มีความสุขแล้ว อยู่กับครอบครัวของเรา อบอุ่นกว่าที่อื่นแล้ว”

ปัจจุบันทำไร่นาสวนผสมและเย็บผ้าให้กับโรงงาน 2 แห่งคือ สปอร์ตเวิลด์และตันติยานันท์ โดยเย็บทั้งชุดนักเรียนและชุดกีฬาซึ่งทางบริษัทนำผ้ามาส่งให้ที่บ้าน

● การเข้าสู่อาชีพเกษตรกร

เมื่อกลับมาอยู่ที่บ้าน ตอนนั้นบริเวณบ้านเป็นที่นาหมด แต่พี่รัตนาไม่ชอบทำนาเพราะค่าใช้จ่ายสูงและข้าวราคาถูก จึงตัดสินใจทำสวนและเย็บผ้าไปด้วยซึ่งพี่รัตนาบอกว่ามีความสุขที่ได้ทำงานตรงนี้ เพราะชอบเป็นการส่วนตัวอยู่แล้ว การที่ได้ดูต้นไม้ที่ปลูกเจริญเติบโตและเห็นต้นไม้ตั้งแต่เล็กๆ จนโตจนเห็นผลผลิต อย่างเช่นเมื่อก่อนพี่รัตนาอยู่ที่กรุงเทพฯ เมื่อกลับมาเห็นทุเรียนที่ปลูกโตแล้วซึ่งเหมือนโตมาพร้อมกันเมื่อมองดูแล้วมีความสุข อยู่บ้านไม่เหมือนอยู่ที่กรุงเทพฯ เพราะที่นั่นต้องทำงานแข่งกับเวลาอยู่ที่นี้พี่รัตนาทำงานไปเรื่อยๆ

การทำงานในไร่และการทำนานั้นทำกันเอง 3 คนพ่อ แม่ ลูก ไม่ได้จ้างใครมาเพิ่ม ส่วนใหญ่การทำงานไม่ได้แบ่งกัน ปกติแม่เป็นคนปลูก บางครั้งพ่อก็ปลูกบ้าง ส่วนพี่รัตนาเป็นคนดูแล ใส่ปุ๋ย รดน้ำ ดูแลทุกอย่าง บริเวณบ้านของพี่รัตนาเป็นไร่นาสวนผสม มีต้นไม้ขนาดเล็กทั้งผลไม้และพืชผัก เช่น ทุเรียน หมอนทอง เงาะ มะนาวลูกเล็กและมะนาวลูกใหญ่ ไร่เมล็ดที่ปลูกอยู่รอบๆบ้านและให้ผลตลอดปี พืชผักที่ปลูกก็สามารถกินได้ตลอดไม่ว่าจะเป็นหอม ผักแกงแค ผักตำลึง บางอย่างน้องสะใภ้ที่อยู่อีกหมู่บ้านก็มารับไปขายด้วย เช่น ผักอี ซึ่งถือเป็นพืชเศรษฐกิจที่ขายได้มากโดยเฉพาะชาวเขา คนต่างดาวที่ชอบกิน และอย่างอื่นอีกมากมายที่ขายได้ โดยเอาไปขายที่ตลาดสันทรายและตลาดภูตอยซึ่งน้องสะใภ้จะมารับผลผลิตตลอด นอกจากนี้ยังมีรายได้จากการขายให้คนในหมู่บ้านเนื่องจากเขาไม่ปลูกเองเพราะไม่มีคนดูแล อย่างกระถ่อนหวานก็ทำรายได้ให้ไม่น้อยโดยเฉพาะคนที่โรงงานผ้าซึ่งมารับผ้าแล้วซื้อติดมือไปด้วย ผลไม้รอบๆบ้านล้วนแต่ปลูกเอาไว้ตั้งแต่พี่รัตนายังเด็กๆ และเพิ่มพูนขึ้นอีกบ้าง

บ้านของพี่รัตนานอกจากจะขายผักและผลไม้แล้วยังเพาะต้นไม้ขายด้วย อาทิ มะไฟ มะนาว มะกรูด กระถ่อนโดยทำปุ๋ยใช้เอง ซึ่งการทำปุ๋ยจะทำกันเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 4 คนและทำกันที่บ้านพี่รัตนา ทางด้านพ่อกับแม่ของพี่รัตนาก็มีรายได้จากการสานส้ม และทำไม้กวาดทางมะพร้าวขาย ส้มก็ทำแทบไม่ทันเพราะมีคนมาสั่งไว้มาก ไม้กวาดก็มีมาสั่งเอาไว้ตลอด

ความรู้ด้านการเกษตรของพี่รัตนา นอกจากจะอาศัยความรู้ดั้งเดิมที่มีมาแต่ก่อนแล้วก็ยังได้ความรู้ใหม่ๆ ในเรื่องการทำการเกษตรมาจากการเข้าอบรม คุยงานกับสถาบันชุมชนเกษตรกรรมยั่งยืน (ISAC) หลายครั้ง ซึ่งตอนแรกเริ่ม พี่รัตนารู้จัก ISAC ได้ก็เพราะผู้ใหญ่บ้านประกาศให้คนที่สนใจไปอบรมเกษตรอินทรีย์ แต่ชาวบ้านไม่ค่อยอยากไป เพราะใช้เวลาอบรมนาน ตั้งแต่ 7 โมงเช้าจนถึงมืด การอบรมก็มีรายละเอียดมาก ตัวพี่รัตนาทำงานเย็บผ้าอยู่แล้วแต่ทางพ่อและแม่ต้องการให้เข้าไปเรียนกับ ISAC พี่รัตนาจึงไปเพราะอยากได้ความรู้ซึ่งพี่รัตนาไม่รู้มาก่อนว่า การอบรมจะได้ค่าตอบแทน 100 บาทเป็นค่ายานพาหนะและเลี้ยงข้าวอีก 3 มื้อ ซึ่งนอกจากเรื่องการทำการเกษตรอินทรีย์ การทำปุ๋ยแล้วทาง ISAC ยังสอนทำน้ำยาล้างจาน ทำแชมพูด้วย ถือว่าเป็นผลพลอยได้ที่ทาง ISAC ให้ความสำคัญเพราะส่วนมาก

คนอื่นๆอยากไปทำสวนนี้เป็นอาชีพเสริม โดย ISAC สนับสนุนในช่วงท้ายและตอนนี้ ISAC เริ่มมาประชุมที่บ้านของพี่รัตน์แล้ว เพราะใกล้และเขาก็รู้ว่าคนไม่ค่อยว่างกันในช่วงกลางวันก็เลยมาอบรมให้ในตอนหัวโหม่งเย็นหรือตอนเช้า ทุกวันนี้จึงมีคนไปอบรมกันมากขึ้นซึ่งการอบรมเป็นเรื่องบุญโบกาคิที่ให้องค์กันหลุมน้ำส้มควันไม้ สารสกัดจากพืชสมุนไพรที่เขาไว้ใช้ฆ่าแมลงและฮอร์โมนน้ำหวานเอาไว้เร่งการเจริญเติบโตการทำน้ำยาฆ่าแมลงจากสะเดา เป็นต้น

ต่อมาพี่รัตน์ได้รับคัดเลือกจาก ISAC ให้เป็น “เกษตรอาสา” ซึ่งก็คือผู้ที่แนะนำให้ชาวบ้านทำการเกษตรตามที่อบรมและตามแบบที่พี่รัตน์ทำ ทั้งนี้ยังทำหน้าที่ส่งเสริมให้ชาวบ้านไปอบรมโดยพี่รัตน์เป็นวิทยากรด้วย

บ้านและสวนของพี่รัตน์เป็นที่ราบรวมกันประมาณ 5 ไร่เศษ พ่อแบ่งให้พี่รัตน์ทั้งหมด 3 ไร่เศษ ที่เหลือให้พี่ชายแต่พี่ชายไม่ได้มาอยู่ พี่รัตน์จึงใช้ที่ของพี่ชายทำนาด้วย ลักษณะของดินที่นี่เป็นดินเหนียวปนทราย ซึ่งดินแบบนี้ปลูกอะไรก็ได้ พี่รัตน์จึงใช้ปลูกข้าว ไม้ผลและพืชล้มลุก แต่ดินนี้ก็มีข้อจำกัดตรงที่เวลาขุดร่องน้ำดินจะไม่ค่อยอยู่เพราะมีทรายมาก เมื่อก่อนนี้พี่รัตน์ปลูกมะม่วง ผักกูด ผักหนามจนเต็มพื้นที่ แต่พอเอามะม่วงออก แล้วเอาน้อยหน่า ลำไย ผักพื้นบ้าน ชะอม กระท้อน มาปลูกก็ยังไม่เต็มพื้นที่ ทุกวันนี้จึงคิดว่าจะใช้พื้นที่ทั้งหมดนี้ในการเพาะปลูกพืชต่างๆ ทำนาบ้างทำสวนบ้าง ทำสวนอาจได้ผลผลิตช้าแต่หาพืชมาปลูกเพิ่มอีก พี่รัตน์จึงใช้ประโยชน์ที่ดินตลอดอย่างหน้าฝนปลูกข้าว ซึ่งการทำนาได้ข้าวเก็บเอาไว้กิน ไม่ได้เอาพื้นที่ไปทำสวนหมด ส่วนไม้ผลพอเก็บเกี่ยวแล้วก็ตัดแต่งกิ่ง เอาปุ๋ยที่ทำไว้มาใส่ดิน พวกนกป่า นกเขา นกเอี้ยง นกขวิด และกระรอกก็มาอยู่กันมาก

การทำนา นอกจากจะทำในที่ดินของตนเองแล้วยังเช่าที่นาใกล้ๆทำอีกประมาณ 4 ไร่ (เสียค่าเช่า 1,000 บาท) เอาไว้ปลูกข้าวเจ้า ส่วนในที่ดินของตนปลูกข้าวเหนียวไว้กินเองซึ่งพันธุ์ข้าวที่ปลูกในแต่ละปีได้จากการเก็บเมล็ดพันธุ์เองบ้าง รับแจกบ้าง หรือซื้อมา วิธีทำนาเมื่อก่อนปลูกตามสมัยโบราณ เดียวนี้มีรถไถแล้วก็จ้างรถไถเข้ามาช่วย ทำนาอยู่ 4 แปลงค่าจ้างไม่แพงนัก 800 บาทต่อไร่ พี่รัตน์ปลูกนาตามแนวเขือก โดยเอาเขือกทำเป็นแถวแบ่งเป็นช่องๆ แล้วสะพายกล้าเดินตามแนวเขือกได้เลยซึ่งข้าวจะออกมาสวยได้ผลผลิตมาก ดูแลง่าย วิธีการปลูกแบบนี้ได้จากการปลูกถั่วเหลืองแบบเป็นแถวตามแนวเขือกที่เกษตรอำเภอแนะนำ พี่รัตน์จึงลองเอามาใช้ในการปลูกข้าวซึ่งก็ได้ผล จึงทำวิธีนี้มาจนถึงปัจจุบัน การเก็บเกี่ยวข้าวพี่รัตน์ไม่ได้ใช้เทคโนโลยีมาช่วย แต่ทำกันเอง พ่อแม่ลูก ทำให้ต้นทุนการปลูกไม่มากมีค่ารถไถ ค่าปุ๋ยยูเรีย หรือค่าเมล็ดพันธุ์ข้าวก็นำมาถ่วงละ 100 บาท ที่นา 4 แปลงใช้ 3 ถังก็ 300 บาท ค่าแรงก็ไม่ได้จ้างใครซึ่งถ้าจ้างคนอื่นมาปลูกเขาคิดค่าแรง 750 บาทต่อไร่ รวมทั้งข้าวกล้าที่แม่เก็บเอาไว้ทำขนมพอถึงต้นเดือนมกราคมฝั่งจะมาทำรัง บางปีได้น้ำผึ้ง 20-30 ขวดก็ขายได้ บางปีได้ไม่กี่ขวดก็เก็บไว้กินเองและให้ลูกหลาน โดยแม่จะเอาจมูกข้าวที่ทำเองมาผสมกับน้ำผึ้งด้วย

เวลาเก็บเกี่ยวข้าวแล้ว จะปลูกอะไรต่อก็ตัดสินใจเอง บางทีตัวพี่รัตนาก็ปลูกข้าวโพดสองสี บางส่วน แมกก็ปลูกถั่วเขียวเอาไว้ทำถั่วเน่าแคบ ปลูกหอม กระเทียม ฯลฯ โดยทุกอย่างจะปลูกไว้กิน ถ้าเหลือก็ขายให้น้องสะใภ้ไปขายต่อ โดยลงทุนทำนา ทำสวน ถั่วเขียว ถั่วเหลืองก็ใช้เชื้อขวิดหนึ่ง ส่วนข้าวโพดทาง ISAC ให้เมล็ดพันธุ์มาปลูกกล่องหนึ่งก็ 770 บาท ข้าวโพดส่วนหนึ่งส่งให้ ISAC กับข้าวเจ้าหอมมะลิ สำหรับปีนี้ทาง ISAC ให้เอาข้าวกล้องเม็ดแดงมาปลูกในเนื้อที่ 4 ไร่ บริเวณนี้มีพี่รัตนากำหนดให้ ISAC เพียงรายเดียวเพราะการทำแบบนี้ใช้เวลา คนที่ไม่มีเวลาจึงไม่ได้ทำกันซึ่งตอนไปอบรมไปกันหลายคนแต่มีพี่รัตนากำหนดได้คนเดียว ทั้งนี้ทาง ISAC ยังสนับสนุนให้ซื้อวัว 20,000 บาท พี่รัตนาก็ซื้อ 2 ตัว ราคา 18,000 บาทที่เหลืออีก 2,000 บาท ซื้อส่งกะสี ฟาง ทั้งนี้ต้องส่งเงินต้นคืนโดยไม่มีดอกเบี้ย 3 ปี ปีละ 7,000 บาทและงวดสุดท้าย 6,000 บาท จนเดี๋ยวนี้มีเพิ่มเป็น 16 ตัว นอกจากวัวแล้วพี่รัตนายังเลี้ยงเป็ด เมืองและเป็ดเทศ รวมทั้งไก่ด้วย พอได้ไข่เปิดก็เอาไปทำไข่เค็มเอง โดยใช้ถ่านกลบที่เอามาทำปุ๋ย ไข่นี้ไม่ได้นำไปขายที่ตลาดแต่ขายให้กับคนแถวบ้านที่ไม่อยากกินไข่ที่ซื้อตามตลาด เพราะเขาอยากกินไข่ปลอดสารพิษ เป็ด ไก่ที่พี่รัตนาลี้ยงจะกินอาหารที่เหลือจากคนที่เปิดและไก่เหล่านี้กินได้ และให้กลบร่วมด้วย ซึ่งพี่รัตนาก็ไม่ให้กินหัวอาหาร

พี่รัตนามองว่าชาวบ้านมักจะพึ่งสารเคมี เพราะสารเคมีให้ความรวดเร็ว ทันทุนตาแต่ราคาแพง ซึ่งตอนนี้ปุ๋ยที่นิยมกัน กระสอบละ 1,700 บาท ถ้าเป็นปุ๋ยอินทรีย์ ราคา 320 บาท พี่รัตนาก็ใช้ปุ๋ยหมักทำเองที่ได้ความรู้จากการอบรมกับ ISAC เพราะการใช้สารเคมีอย่างเช่นบ้านที่อยู่ติดกับพี่รัตนาก็มีชาวบ้านปลูกผักปลอดสารพิษทางด้านหลัง ส่วนด้านหน้าปลูกผักที่ใช้สารเคมี ทำให้บางครั้งกลิ่นสารเคมีลอยมาถึงในบ้าน แต่ก่อนพี่รัตนาก็ใช้สารเคมี แต่ก็ไม่เลิกใช้เพราะปุ๋ยยาราคาแพง จึงเอาขี้วัวมาใส่แทนเพราะไม่ต้องซื้อ ผลผลิตก็ไม่ได้น้อยลงและเริ่มผลิตปุ๋ยหมักเองมาเรื่อยๆ เป็นปุ๋ยชีวภาพที่นำพวกเศษอาหาร ผัก ผลไม้ที่เหลือมาลงทำดู

ปัญหาเรื่องน้ำนั้นไม่ค่อยมี เพราะไม่ได้ทำสวน ทำนามากเหมือนคนอื่น ซึ่งชาวบ้านจะมีปัญหาดร้งน้ำมากเพราะทำนาปรัง ซึ่งเมื่อก่อนพี่รัตนาก็ทำนาปรังทุกปี แต่หลังๆ น้ำไม่พอ ทางชลประทานจึงเปิดให้เดือนละครั้ง พอเปิดมาตนก็ตั้งเครื่องสูบน้ำตลอดแนว พี่รัตนาก็ต้องรอถึง 5-6 วันจึงจะได้ใช้ ประกอบกับมีสนามกอล์ฟมากน้ำไว้ คนที่ไม่ได้น้ำก็ไม่พอใจ พี่รัตนาก็เลิกปลูกเพราะไม่อยากไปแย่งน้ำกัน และแก้ปัญหาโดยสร้างน้ำบ่อขึ้น 2 บ่อ เพื่อเอาไว้ใช้ในบ้านและในการทำเกษตรด้วย

[illegible]

ප්‍රවෘත්ති

ក្រសួងសេដ្ឋកិច្ច និងហិរញ្ញវត្ថុ កម្ពុជា

ឧបត្ថម្ភការណ៍ក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម និង រដ្ឋាករទឹកស្វយ័តភ្នំពេញ

ප්‍රවෘත්ති ප්‍රකාශන

การรับรู้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

พี่รัตนารู้จักเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของในหลวงจากทางโทรทัศน์รู้ว่า ไม่ให้หยุดอยู่กับที่ ให้ขยันทำมาหากิน ไม่ให้โลภ ทำไปเรื่อยๆ ไม่ใช่มีเท่าไรก็หยุดแค่นั้น ใครมีหน้าที่อะไรก็ทำตามแรงตัวเองไม่เกียจคร้าน ทำอะไร ต้องรู้จักพอเพียง แต่ไม่ได้หมายความว่าไม่ช่วยขวายเป็นเพิ่มเติมอยู่กับสวนก็คิดเรื่องสวนว่าเราจะทำอะไร จะปลูกอะไร จะทำอย่างไรให้ได้ผลผลิตมากๆ ตัวพี่รัตนเองก็คิดหาวิธีใหม่ๆ อยู่ตลอด อย่างตอนที่พี่ชายซื้อน้ำหวานมาฝากไม่มีใครกินจึงคิดว่าน้ำหวานมีน้ำตาล จึง ลองเอาไปปั่นให้ดื่มได้ เช่น ถั่ว พักทอง ข้าวโพด โดยใช้ น้ำหวาน 1 ฝาต่อ น้ำ 20 ลิตร สำหรับพริกไม่ชอบหวานก็เอาน้ำต้มกระดุกมารด พี่รัตนคิดว่าคนหรือสุนัขยังกินได้ ก็ลองให้พี่กินดูบ้าง และคอยสังเกตซึ่งพริกก็เขียวขึ้นจริงๆ จากพริกที่เคยแฉะแฉกรกกลับสวยงามกว่าเดิม โตไวและใบก็หายหงิก นอกจากนี้พริกขึ้นสูงที่เคยปลูกลงหลุม แต่เผลอมาเหยียดเอาใส่ถุง กลัวยังไม่อยู่ในกระถางก็เอามาเพาะ ทำให้มันมีชีวิตชีวา อยู่กับสวนคิดได้เรื่อยๆ มองเห็นจักรยานกับปั้มน้ำก็คิดว่าจะลองทำเครื่องสูบน้ำ หรือเอาลองกองกับน้อยหน่ามาปลูกด้วยกันและมัดติดกันอยู่ หรือเอาลองกองกับมะไฟมามัดให้มันเกิดไปด้วยกัน

ในความคิดของพี่รัตน เศรษฐกิจพอเพียงก็คือตัวเรามีอย่างไรก็อยู่ไปตามนั้น เมื่อก่อนคิดว่าอาชีพเย็บผ้าถ้าเราอยากได้เงินมากก็ทำมาก ร่างกายจะเจ็บปวดก็ช่างมัน แต่ทุกวันนี้ทำแบบสบายๆ ให้เราอยู่ได้ คนอื่นอยู่ได้ ไม่ว่าจะเป็นเจ้าแก ลูกน้อง ตัวเรา รวมทั้งครอบครัวไม่เดือดร้อน พี่รัตนสรุปว่า “เราไม่ต้องไปกระตือรือร้นอะไรมากมาย อยู่ตรงนี้ มีกินมีอยู่ เรามีความสุขแล้ว แม้จะต้องดูแลช่างเย็บผ้าเพราะต้องหางานมาให้ช่าง แต่ก็ไม่ได้เดือดร้อนอะไร ที่ทำก็เพื่อให้พอมีเงินมาใช้หนี้ ”

3. คุณพรหม ใจเมคา

● ข้อมูลพื้นฐาน

คุณพรหม อายุ 58 ปี อยู่หมู่บ้านเจดีย์แม่ครัว ตำบลแม่แฝก อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีสมาชิกในบ้านทั้งเด็กและผู้ใหญ่รวมกันทั้งหมด 7 คน คือ ลุง แม่ของลุง ภรรยา ลูกสาว ลูกชาย และหลาน 2 คน อาชีพของลุงคือ เลี้ยงวัวนม ทำสวนลำไย ปลูกผักพื้นบ้าน ปัจจุบันเป็นประธานศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เป็นสมาชิกสหกรณ์โคนมแม่ใจ เป็นไวยาวัจกร(ตัวแทนเจ้าอาวาส) และเป็นหมอดิน ลุงพรหมเคยได้รับรางวัลเกษตรกรทฤษฎีใหม่ ของอำเภอสันทราย

ลุงเล่าว่า ลุงเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนบ้านเจดีย์แม่ครัว ตอนเป็นเด็ก พ่อแม่ของลุงลำบากมากเพราะมีลูกหลายคน ทำมาหากินโดยปลูกยาสูบและเลี้ยงหมู เลี้ยงวัว ลุงมีพี่สาวอยู่หนึ่งคน เป็นคนชอบค้าขาย เช่น ขายกะปิ ขายปลาร้า โดยนำใส่กระบอกไปขาย ตอนนั้นลุงก็ไปช่วยด้วย แต่พอแต่งงาน ก็เริ่มทำสวนจึงเลิกขายของ

ที่ดินของลุงพรหมมี 10 ไร่ แบ่งเป็นบ้าน เป็นศูนย์การเรียนรู้เกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นโรงเลี้ยงวัว แปลงหญ้า แปลงผัก รวม 3 ไร่ บ่อปลา 2 บ่อ จำนวน 1 ไร่ และไม้ผล เช่นลำไยประมาณ 100 กว่าต้น จำนวน 6 ไร่ ที่ดินของลุงเป็นที่ราบลุ่มและเป็นพื้นนามาก่อน การปลูกไม้ผลของลุงจะปล่อยให้เติบโตตามธรรมชาติ ไม่ราดสารโปแตสเซียมคลอไรด์

● การเข้าสู่อาชีพเกษตรกร

ตอนแต่งงาน พี่สาวแบ่งของมาให้ขาย แต่ลุงต้องทำสวนไปด้วยจึงเลิกขายของ จากนั้นไปทำสวนจึงอยู่ที่อำเภอพร้าวกว่า 3-4 ปี ก็กลับมาทำลิ้นจี่แต่ขาดทุน จึงทำสวนมันฝรั่ง ตอนแรกทำมันฝรั่งได้กำไรดี แต่ต่อมาไม่ประสบความสำเร็จ ลุงจึงไปทำงานตัดหญ้าในมหาวิทยาลัยแม่โจ้ ตอนนั้นได้เงินวันละ 45 บาท ทำได้ 3-4 ปีก็ออกมาทำสวนมันฝรั่ง และทำมากขึ้นด้วย ทำไปสักพักก็ไปไม่รอด จึงหว่านดีที่ทางเกษตรอำเภอมาบอกว่ามีโครงการปรับโครงสร้างปัจจัยการผลิต (คปร.) ลุงจึงปรับโครงสร้างที่ดิน ปัจจัยการผลิต เช่น มะม่วง ลำไย ปลูกไปเรื่อย พอปีถึงปี พ.ศ.2539-2541 ก็มีโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ทางอำเภอส่งทรายมีรางวัลให้เกษตรกรประมาณ 60 กว่าราย ซึ่งลุงพรหมก็เป็นหนึ่งในผู้ที่ได้รับรางวัลด้วย ได้เงินมา 5,000 บาท จึงนำมาปรับบ่อปลา ทำเกษตรผสมผสาน ทำจนมาถึงปัจจุบัน ซึ่งเกษตรอำเภอนำผู้คนมาดูงาน และเที่ยวชมสวนของลุงหลายรุ่นแล้ว

ลุงพรหมเปลี่ยนจากการเป็นเกษตรกรผู้ปลูกมันฝรั่ง เพราะถ้าปลูกมันฝรั่งก็จะมีต้นไม้ใหญ่ๆ พืชผัก ปลาที่เลี้ยงก็ไม่ได้ขายแต่เอาไว้กิน ผักก็ไม่ต้องซื้อ บางอย่างลุงก็ขายด้วย บางช่วงมีดอกแคออก เป็นดอกแคพื้นบ้านไม่ใช่ดอกแคแสดสามารถนำมาขายได้ ซึ่งต้นดอกแคมีอยู่ 1 ต้น ป้าก็จะเก็บมานั่งมัดส่งไปขายที่ตลาดนัดละ 5 บาทซึ่งดอกจะร่วงทุกวัน ทำเงินได้ทุกวันเช่นกัน ช่วงต่อไปจะเป็นผักชี ผักกาด ผักคะน้าแต่ตอนนี้สู้ไม่ไหว หนานี้ถ้าจะกินก็ต้องเป็นผักบุ้ง ผักพื้นบ้าน ไม่ควรกินผักกาด ถั่ว เพราะต้องใส่ยามากถ้าไม่ได้ปลูกแบบกางมุ้ง

การทำเกษตรของลุงพรหมทำแบบพึ่งตัวเองได้ มีเท่าไรก็ทำไปเท่านั้น พออยู่ในครอบครัว โดยลุงจะไม่ลงทุนเกินกำลัง เมื่อก่อนลุงทำอะไรโดยไม่ได้อะไรเลย เลี้ยงไก่ลงทุนไป 700,000 บาท เลี้ยงได้ 2 ปี เฉพาะค่าโรงเลี้ยงก็เกือบ 300,000 บาท ปัจจุบันนี้ถ้าเลี้ยงไก่โดยไม่มีเงินเป็นล้านก็เลี้ยงไม่ได้ เพราะแทนที่จะมีกำไร หากจะเลี้ยงอีกก็ต้องกู้ยืม ตอนนั้น ถ้าไม่หยุดเลี้ยง ลุงพรหมบอกว่า ไม่รู้ตอนนี้จะเป็นอย่างไร ต่อมาจึงปรับสภาพโรงเลี้ยงไก่มาเลี้ยงหมูแต่ก็ทำไม่ได้จึงทำเป็นโรงเลี้ยงวัวตามที่ลูกแนะนำ ครั้งแรกเริ่มเลี้ยง 9 ตัว ก็มีลูกทุกปี ลุงดูแลอย่างเต็มที่ คุมปริมาณด้วยว่าจะเลี้ยงได้เท่าใด ถ้าเป็นวัวตัวเมียก็เลี้ยงไว้ ส่วนตัวผู้ก็ขายออกไป ตัวละประมาณ 800-1,000 บาท ต้องขายไปเพราะเลี้ยงไว้ก็ไม่

คุ้ม ลุงเล่าว่า การเลี้ยงวัวหากเราขายัน อยากรได้เงินสัก 200-300 บาท ก็ใส่ขี้วัวให้ได้ 20-30 กระสอบก็ได้เงินแล้ว

เมื่อก่อนลุงปลูกข้าวตรงแปลงหญ้า ที่เอามาเป็นแปลงหญ้า เพราะขายขี้วัวได้มากกว่าขายข้าว ปีหนึ่งได้ประมาณพันกระสอบ แต่ก่อนราคากะสอบละ 10-15 บาท ตอนนี้อยู่เคมีราคาแพง ชาวบ้านหันมาใส่ปุ๋ยคอกเสริม ทำให้ราคาขี้วัวขึ้นเป็นกระสอบละ 20 บาท ซึ่งลุงจะส่งขายให้แถวบ้านด้วย เพราะไม่ไกล ตอนที่ทำแปลงหญ้าแรกๆ ต้องคอยใส่ใจ แต่ไม่ต้องใส่ปุ๋ย น้ำที่อาบนํ้าวัวลุงก็ปล่อยให้ไหลลงแปลงหญ้าซึ่งมีขี้วัวติดไปด้วย ทำให้แปลงหญ้างาม อีกประการที่สำคัญคือไม่ได้รับกวนคนอื่นในการปล่อยน้ำลงไปในที่เขา ลุงเอาขี้วัวใส่ต้นลำไยด้วย ซึ่งที่สวนของลุงไม่ได้ใช้สารเคมีเลย และลุงพรหมคิดว่าเดือนหน้า (เดือนพฤษภาคม) จะปลูกพริกในแปลงลำไยด้วย

ลุงเล่าว่า ที่ผ่านมามีการเลี้ยงไก่ เลี้ยงหมูผู้การเลี้ยงวัวไม่ได้เลยเพราะประการแรกแถวบ้านลุงมีโรงงาน เช่น โรงงานผลิตอาหารแช่แข็ง โรงงานอาหารกระป๋อง เป็นต้น ลุงจึงได้เศษอาหารจากโรงงาน เช่น ถั่วแระ หัวข้าวโพด เปลือกข้าวโพดที่ไหม้แล้วมาเป็นอาหารเสริมให้วัว ประการที่สองลูกเขยของลุงเป็นสัตวบาลและถนัดเรื่องการเลี้ยงวัว ลุงบอกว่าเลี้ยงวัวต่างจากเลี้ยงไก่เพราะการเลี้ยงไก่เมื่อเลี้ยงไปรุ่นหนึ่งก็ต้องปลด ส่วนวัวซื้อเข้ามาครั้งเดียว แต่เหนียวตรงหาอาหาร

ประสบการณ์เลี้ยงวัวของลุง ในอดีตเคยเลี้ยงวัวแบบปล่อยลงทุ่งนาหมด เมื่อก่อนเลี้ยงวัวล่อวัวบ้าน ปัจจุบันเลี้ยงวัวนม ซึ่งมันต่างกัน เมื่อก่อนการเลี้ยงหมู การเลี้ยงวัวนั้นเปรียบเหมือนออมสิน ต้องการเงินก็ขาย เลี้ยงแบบปล่อยลงทุ่งนา แต่เดี๋ยวนี้ต้องเลี้ยงวัวในที่ของตนเอง ใครจะเลี้ยงก็ต้องมีแปลงหญ้าเอง อีกอย่างถ้าไม่มีอาหารเสริม วัวก็จะไม่โต ซึ่งมันไม่คุ้ม วัวถ้ากินทั้งอาหารและอาหารเสริมทั้งสองอย่าง น้ามนจะดี เมื่อเริ่มเลี้ยงใหม่ๆ ลุงก็หวั่นใจอยู่เพราะไม่รู้เรื่องวัวมาก ได้ฟางมากก็โยนให้โดยไม่ได้ไม่ ตอนนีได้ข้าวโพดมาก็ต้องไม่ มันกินได้หมดไม่ต้องทิ้ง ทั้งนี้ยังได้โปรตีนและธาตุอาหารมาก ถั่วแระทำให้น้ามนมาก ลุงพรหมสังเกตว่าวันไหนวัวกินถั่วแระ น้ามนจะเพิ่มจาก 10 กิโลกรัม เป็น 14-15 กิโลกรัมต่อตัว บางตัวก็ได้ถึง 20 กิโลกรัม ความรู้เรื่องวัวของลุงและลูกของลุงนั้นต่างกัน ลุงพรหมก็จะรู้วิธีหาอาหารเสริมให้วัว ลูกของลุงก็ถนัดในอีกเรื่องหนึ่ง

การเลี้ยงวัวได้ทั้งขี้วัว ลูก และนม คนที่ทำเป็นหลักจริงๆ คือลูกเขย ลุงช่วยเป็นแรงให้เขา ขี้วัวเป็นรายได้เสริม โดยขายในช่วงแล้ง เริ่มตั้งแต่เดือนธันวาคม หน้าฝนก็งดไปเพราะขี้วัวจะเปียกหมด รายได้จากน้ามนเป็นรายวัน แต่ไม่ได้เงิน ทางสหกรณ์โคนมแม่โจ้จะคิดบัญชีให้เป็นเดือน ซึ่งแต่ละเดือนก็ได้ไม่เท่ากัน เงินที่ได้ก็นำมาใช้ในครอบครัวไม่ได้แบ่งไปทางอื่น

จำนวนวัวตอนนี้ลุงบอกว่า ลือคไวไม่เกิน 50 ตัว ไม่อย่างนั้นจะเหนื่อยและต้องเพิ่มคน จึงเลี้ยงเท่าที่แรงมี ถ้าเกิน 50 ตัวจะเหนื่อย ทุกวันนี้ทำแบบสบายๆ ลูกก็สบาย พ่อก็ยังไหว เป็นการทำธุรกิจ

ในครอบครัว การเลี้ยงวัวเป็นรายได้หลัก การปลูกผักเป็นรายได้เสริมซึ่งผักเป็นผักพื้นบ้าน เช่น ผักบั้ง ผักเชียงดา นอกจากนี้ยังเลี้ยงปลา เลี้ยงไก่เมืองและเลี้ยงเปิดเพื่อกินไข่อีกด้วย

การเลี้ยงวัวในตอนแรกกู้เงินสหกรณ์โคนมแม่ใจซึ่งลุงเล่าว่า ระบบสหกรณ์ดีมาก นำนมรถก็ไม่ได้ใช้เงินสดรวมทั้งอาหารด้วย ถ้าเลี้ยงหมู เลี้ยงไก่คงไปไม่รอด แต่วัวใช้วิธีหาอาหารเสริมซึ่งลดต้นทุน เมล็ดผักก็ไม่ใช้ทุนมาก ผักกาดกระป๋องละ 10 บาท ต้นทุนน้อยแต่ขายได้ 300-400 บาท ถือว่าคุ้มทุน ถ้าไม่คิดมากแต่ถ้าทำมากๆ ประมาณ 1-2 ไร่ หากเกิดภัยธรรมชาติขึ้นมาจะขาดทุน ลุงจึงไม่ทำมาก

สำหรับพืชผักที่ปลูก ลุงพรหมจะดูที่อากาศ ฤดูกาลว่าช่วงไหนจะปลูกอะไร ผักพื้นบ้านไม่ต้องใส่ใจมาก เพราะที่ที่ทำที่นี่ไม่ได้ทำเป็นธุรกิจและไม่ได้ขายเป็นหลักแต่จะเอาไว้กินเองด้วย อากาศแปรปรวนไปทุกปี ปีนี้อากาศร้อน ช่วงเดือนตุลาคม-พฤศจิกายนเป็นช่วงที่ปลูกพืชผักได้ดี เพราะไม่มีแมลง โตเร็ว ส่วนไม้ผลก็จะติดดีและได้น้ำดี แต่ช่วงเดือนเมษายน สภาพแวดล้อมไม่อำนวยเท่าไร ต้องปรับสภาพไปตามสถานการณ์ ถ้าปลูกผักกาดคงไม่ไหวเพราะทั้งร้อนและมีแมลงมาก

เรื่องน้ำลุงใช้ระบบนำน้ำเข้าในร่อง เป็นน้ำมาจากชลประทานแม่แฝก หน้าบ้านของลุงมีคลองส่งน้ำและลุงต่อท่อเข้าไปในแปลงพืชผักและไม้ผล หน้าฝนน้ำจะท่วมเล็กน้อยแต่มีที่ระบายลงแปลงหญ้า หน้าบ้านของลุงมีคลองส่งน้ำและลุงก็ต่อท่อเข้าไปในแปลงพืชผักและไม้ผล

ลุงพรหมเคยทำสวนแบบจ้างคนงาน เพราะเมื่อก่อนค่าแรงถูก วันละ 50-100 บาท ปัจจุบัน 150 บาท อากาศก็ร้อนจะให้เขาทำมากก็ไม่ดี ลุงก็เลยเอาแรงในครอบครัวมาช่วย ชาวบ้านหันมาลงแขกกัน ซึ่งชาวบ้านไม่ยอมรับจ้างนอกจากจะมาลงแขกช่วยกัน ลุงไม่อยากได้คนงานต่างดาว เพราะใหม่ๆก็ดีแต่นานเข้างานไม่ค่อยทำ เขาชอบงานเหมา เวลาอยากมาก็มาซึ่งสร้างปัญหามาก ลุงจึงใช้แรงงานคนในบ้านทั้งหมด เลี้ยงวัวก็เป็นหน้าที่ของลุง ลูกชายและหลานสาว โดยลุงทำความสะอาดคอกวัว อาบน้ำและไปหาต้นข้าวโพด สำหรับการรีดนม ช่วงเช้าและเย็น ลูกชายกับหลานสาวก็จะช่วยกัน ส่วนป้ามีหน้าที่ทำอาหาร เก็บผักขาย และช่วยลูกชายโทรศัพท์ที่ตลาด อีกเหตุผลหนึ่งที่ไม่อยากจ้างแรงงานก็เพราะเหนื่อยเพราะต้องสั่งงาน เมื่อทำเองแต่ละคนก็จะรู้หน้าที่ความรับผิดชอบของตนเอง ถ้าลุงไม่วางเขาก็ทำแทนแล้วก็ต้องทำให้ถูกต้องด้วยเพราะเป็นระบบฟาร์มจะมีการตรวจตลอดโดยสหกรณ์โคนมจะส่งหมอมามาตรวจ

การทำงานที่โรงพยาบาลซึ่งเป็นกิจกรรมของกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ที่ลุงเริ่มทำตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 เมื่อก่อนให้หลานดูแล มีคนงาน 4-5 คนแต่ค่าแรงไม่ไหว ตอนหลังลุงจึงเข้ามาบริหาร ใช้คนงาน 2 คน ก็ทำได้เท่าแรงงาน 4 คน เพราะลุงออกแรงช่วยด้วย คนงานเห็นลุงช่วยคนงานก็มีกำลังใจ พอไม่ได้จ้างคนก็ลดค่าใช้จ่ายไปได้ ที่โรงพยาบาลมีแปลงสาธิตให้กลุ่มด้วยเป็นการปลูกผักปลอดสารพิษ เช่น ถั่วพู ถั่วฝักยาว ที่กินได้ในครอบครัวโดยให้คนงานเก็บไปให้แม่บ้าน ลุงพรหมบอกว่าผักจะขายได้ดีต้องปลอดภัย

● วิถีชีวิตของเกษตรกร

ลุงพรหมตื่นตี 4 ครึ่งแล้วไปคอกวัวซึ่งมีวัว 47 ตัว เคาะขี้วัว อาบน้ำให้วัวจนถึง 6 โมงเช้า แล้วลูกเขยกับหลานก็เข้าไปรีดนม ช่วงเวลาที่รีดนมลูกก็ตัดหญ้า ปลูกผัก ออกมาเปิดประตูที่โรงปุ๋ยแล้วกลับไปกินข้าว ออกมาอีกตอน 8.30 น. ทำงานที่โรงปุ๋ยถึง 14.30 น. จึงไปคอกวัวอีก อาบน้ำ เคาะขี้วัว จนถึง 16.00 น. ออกมาที่โรงปุ๋ยดูเขาทำงาน ส่งงานจนถึง 5 โมงเย็นก็เข้าบ้าน รดน้ำต้นไม้ ปลูกผัก ตัดหญ้าในสวน ใช้เวลาน้อยๆให้เป็นประโยชน์ กินข้าวหลังจากนั้นก็ดูโทรทัศน์ การกินข้าวที่บ้านนี้ ตอนเช้าลูกกินก่อน ตอนค่ำจึงกินพร้อมหน้ากัน งานที่ทำแต่ละวันก็ทำไปตามที่จะหางานได้โดยไม่มีคนงานประจำ งานไหนจะต้องทำก็ทำ แต่ก็แบ่งเวลาไปส่วนรวมบ้าง อย่างเช่นไปที่จังหวัด ลุงพรหมเป็นหมอดินและที่ศูนย์การเรียนรู้ก็ต้องไปประชุม ปรึกษาหารือเพราะลุงเป็นประธานศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง งานพัฒนาในหมู่บ้านก็ไปช่วยทุกงานไม่เคยขาด ลุงบอกว่า จะทำอยู่แค่ส่วนตัวก็ไม่ได้ต้องแบ่งเวลาเพื่อส่วนรวมด้วยและทำเท่าที่ทำได้ การทำงานที่โรงปุ๋ยก็เป็นการทำเพื่อกลุ่ม อยากให้กลุ่มเข้มแข็ง มีผลงานซึ่งลุงพรหมไม่คิดจะไปหาเงินด้านนั้น ไปดูแล งานวัดก็ต้องไปทุกครั้งเพราะเป็นหน้าที่ ลุงพรหมเป็นไวยาวัจกร คือเป็นตัวแทนเจ้าอาวาส พ่อแม่ของลุงเคยอยู่กับวัด พอลุงเข้ามาทางนี้ก็อยากให้ลูกหลานได้สืบทอด

ตอนนี้ลุงบอกว่าทุกอย่างเข้าที่เข้าทางแล้ว ลูกๆของลุงก็ดีใจที่พ่อแม่คอยช่วย เขารับผิดชอบกันเองเพราะไม่อย่างนั้นลุงก็ไม่สบายสักที ถ้าวันไหนไม่มีลุงลูกๆก็สามารถทำได้ทันที ลุงยอมรับกับป้าว่า “เราเลี้ยงลูกมาถึงตอนนี้ก็พอแล้ว ถ้าลูกทำเราก็ช่วยลูก เป็นหน้าที่หลักของลูกได้แล้วเพราะเราแก่แล้ว” ลูกๆของลุงเขาก็ต้องรับผิดชอบหนักกว่าเดิมอีกเพราะเขามีลูก การศึกษาตอนนี้ไม่เหมือนสมัยก่อน ส่งคนเรียนตอนนี้ค่าใช้จ่ายเป็นล้าน รายจ่ายข้างหน้า ค่าเทอมเป็นรายจ่ายหนัก ลุงก็บอกลูกว่าพ่อกับแม่จะช่วยเท่าที่แรงมี ตอนนี้ลูกสาวของลุงเรียนต่อปริญญาโท พร้อมกับทำงานไปด้วย ครอบครัวของลุงอบอุ่นพอสมควรเพราะอยู่ด้วยกัน กินด้วยกันทุกวัน

รายได้หลักของครอบครัวได้จากวัวซึ่งจะเก็บไว้แต่หากจะซื้อของที่จำเป็นก็ต้องเอามาใช้ เช่น รถ อุปกรณ์ต่างๆ ข้าวโพด รายได้เสริมได้จากผัก ไม้ผล ส่วนนี้มักจะเอามาจ่ายค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าโทรศัพท์ การใช้จ่ายจะจ่ายในสิ่งที่จำเป็น ตัวลุงเองก็ไม่ค่อยมีค่าใช้จ่าย หนี้ที่เคยกู้มาเลี้ยงไก่ก็ลดลงไปแล้ว ไม่มีหนี้เพิ่ม แต่ถ้าไม่ได้เลี้ยงวัวหนี้คงไม่ลด

● การรับรู้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียงในความหมายของลุงพรหม คือการลดต้นทุน อยู่แบบพอเพียง หากจะย้อนกลับไปอยู่เหมือนเมื่อก่อนคงลำบาก ต้องลดบางอย่างลงเช่น เมื่อก่อนปุ๋ยต้องซื้อ ตอนนี้หันมาใช้ปุ๋ยชีวภาพโดยมาซื้อที่โรงปุ๋ยหรือทำเอง บ้านมีที่อยู่เล็กน้อยก็ปลูกผักสวนครัว เช่น ตำลึง เอาไว้กินไม่ต้องซื้อ

อย่างในหลวงบอกไว้ว่า “ปลูกไว้กิน เหลือไว้ขาย” ตอนนี้ช่วยกันออม ประหยัด ทุกวันนี้ลุงบอกคนอื่นว่า อย่างน้อยออมได้เดือนละ 30 บาทก็ยิ่งดี เมื่อก่อนเคยใช้แก๊สก็หันมาใช้ฟืนแทน น้ำมันแพงก็ปั่นจักรยาน หรือเดินไป ถ้าเราไม่ลดก็จะมีแต่หนี้สินและอนาคตจะลำบาก ทุกวันนี้ต้องอยู่อย่างพอเพียง ปลูกต้นไม้ ไม่ลงทุนโดยไม่จำเป็น อะไรที่มีอยู่แล้วก็นำไปปรับบ้าง ซ่อมแซมเอง

เรื่องอยากได้อะไรมีนั้นเป็นเรื่องธรรมดา ต้องดูความจำเป็น อย่างแอร์ไม่ใช่ว่าจำเป็นพอถึงเวลาหนึ่งก็จะเย็นเอง แต่ถ้าไม่มีรถใช้เราก็ไม่สามารถขนของได้ ลุงมีรถ 3 คัน เป็นรถมือสองแต่สามารถใช้งานได้ทั้งชนหญ้า ชนข้าวโพด

หากจำเป็นจะซื้อของขึ้นใหญ่ก็ต้องปรึกษากัน อย่างเช่นลูกเขยของลุง ญาติของเขาบอกว่ามี คนจะขายที่แถวมหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพะเยา ราคา 300,000 บาท ลุงว่าอนาคตข้างหน้าจะดี เพราะ อยู่ใกล้มหาวิทยาลัย ถ้าไม่อยู่เองก็ทำหอพักหรือราคาดีก็ขาย เมื่อพูดคุยกัน เงินไม่พอก็ขายวัวไป ระหว่าง ที่ดินกับรถ ลุงสนับสนุนให้ซื้อที่ดิน เพราะรถจะใช้อย่างไรก็ได้ แต่ที่ดินใช้ประโยชน์ได้ตลอด ถ้าฟุ่มเฟือย รายจ่ายของเราจะเพิ่ม

ตอนทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายเมื่อปี พ.ศ. 2551 บ้านของลุงรายรับมากกว่ารายจ่าย แต่ก็พบ รายจ่ายที่ไม่จำเป็นเช่น ค่าเหล้า บุหรี่ของลุง ลุงเลยเลิกเหล้า สูบบุหรี่น้อยลง ลุงพรหมได้คิดทบทวนว่า วัน หนึ่งๆ นำเงินไปใช้กับของเหล่านี้ 30-40 บาท ปีหนึ่งเป็นเงินไม่น้อย น่าจะนำไปใช้ในทางอื่นที่จำเป็น เหล้า ลูกก็ไม่ได้ดื่ม ทำไมตนเองจึงดื่ม ลุงน่าจะหยุดเพื่อเป็นตัวอย่าง ทุกวันนี้หลานกับน ลุงกับน พอเขามาบอก ลุงก็คิดได้ ลุงพรหมบอกว่า สบายใจที่ลูกทำตัวดี การที่เขามามาบอกให้ลุงหยุดเหล้า เลิกบุหรี่ ไม่ใช่เป็น การสอนพ่อแต่เขามีความคิดดีกว่า เขາบอกว่าตอนนี้สังคมรังเกียจคนสูบบุหรี่

ส่วนการที่มีคนมาดูงานที่บ้านของลุง เป็นการมาดูการอยู่แบบพออยู่พอกัน ลุงบอกว่าไม่ เหนื่อยเพราะพูดคุยไปตามปกติ ทำไปก็มีความสุข ได้รับความรู้ ได้รดน้ำต้นไม้พอไม่ยุ่งงามลุงก็ลืมเรื่องอื่นๆไป แต่ถ้า ไปสนุกด้านอื่น ไปรีนเริง ไปแล้วก็เสียเงิน อยู่กับลูกหลานดีกว่า

ความเสี่ยงของลุงตอนนี้ลุงมองว่า ไม่มี “อย่างที่ในหลวงพูดว่าทำอย่างไรให้พออยู่พอกินถึง พื้นที่จะน้อย แต่ได้ประโยชน์ ไม่ได้อันนั้นก็เอาอันนี้ ที่อาจจะม้น้อยแต่ทำเงินไม่น้อย”

4.คุณธีรยุทธ จอมแก้ว

● ข้อมูลพื้นฐาน

ธีรยุทธ หรือ ตู่ อายุ 35 ปี อยู่บ้านเจดีย์แม่ครัว ต.แม่แฝก อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ เป็นลูกชายคนโตของบ้าน มีน้องสาว 1 คน ตูสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีจากสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือตอนปี 2542 สาขาวิศวกรรมเครื่องกล พอเรียนจบแล้วก็ไปทำงานบริษัท อยู่กรุงเทพฯ ทำอยู่ได้ 2 ปี ก็ไม่ทำแล้วเพราะรู้สึกกดดันจากที่ทำงาน ในช่วงนั้นเป็นช่วงเศรษฐกิจตกต่ำพอดี มีคนถูกเลิกจ้างเยอะจากแต่ก่อนเคยมีลูกน้องเป็นสิบ ก็เหลือห้าคน และต้องคุม 5 แผนก ทำให้รู้สึกว่าเหนื่อยมากและไม่คุ้ม ตอนนั้นได้เงินเดือน 18,000 บาท หลังจากนั้นก็กลับมาเชียงใหม่มาเป็นอาจารย์ที่เชียงใหม่เทคโนโลยี (ตอนนี้ไม่มีแล้ว) ได้เงินเดือน 9,000 บาท ทำอยู่ได้ ปีครึ่ง ก็ต้องเลิกทำเพราะคิดว่าไม่มีความมั่นคง เงินเดือนก็ผ่อนจ่าย จากนั้นได้แต่งงานกับภรรยาคนแรก โดยที่บ้านของภรรยาทำกิจการค้าไม้ ตูช่วยกิจการที่นั่นโดยการออกไปตัดไม้ แม้จะเป็นการตัดไม้ที่ถูกกฎหมายอยู่แล้วแต่ต้องจ่ายค่าส่วยให้ตำรวจบ้าง ปาไม้บ้าง ทั้งนี้เพื่อความสะดวกและรวดเร็ว ทางครอบครัวของตูเห็นทำงานแบบนี้แล้วคิดว่ามีความเสี่ยงมาก อยากให้เลิกทำและตูก็ไม่ชอบด้วย จากนั้นก็เลิกกับภรรยาคนแรก เลยกลับไปทำงานที่บ้าน อาชีพเดิมของครอบครัวคือ ปลูกมันฝรั่ง ปลูกข้าว ต่อมาพ่อของตูทำฟาร์มไก่ทำมาจนถึงปัจจุบันได้ 25 ปี ตูจึงกลับมาช่วยพ่อทำฟาร์มไก่ที่บ้าน “พ่ออายุมากแล้ว แต่ครอบครัวยังมีหนี้ ต้องมาช่วยพ่อเคลียร์หนี้ ถ้าผมไม่ทำก็ไม่มีใครทำ”

● การเข้าสู่อาชีพเกษตรกร

ตูจำได้ว่าตอนอยู่ประถมศึกษาปีที่ 4 ไม่ได้ไปเที่ยวเล่นเหมือนเด็กคนอื่น สมัยนั้นพ่อปลูกมันก็ต้องไปเก็บมันใส่ถุงใส่ตะกร้า ต่อมาก็เลี้ยงไก่

ตูเล่าว่า “ช่วงแรก ๆ ที่เลี้ยงไก่ เริ่มจากการลองเลี้ยง 50 ตัวก่อน ต่อมาเพิ่มเป็น 200 ตัว 2,500 ตัว 5,000 ตัว ถึงตอนนี้ก็ประมาณ 10,000 ตัว ตอนนั้นพ่อทำตลาดเองโดยส่งให้ร้านขายของชำบ้าง ขัปรอดเร่ขายเองบ้าง และแม่ไปนั่งขายที่ตลาดด้วย ช่วงนั้นรายได้จากการขายไข่ดีมาก เพราะในละแวกนั้นมีฟาร์มไก่เพียงแห่งเดียวไม่มีคู่แข่งเลย แต่เมื่อเทียบกับตอนนี้มีไก่หมื่นตัวก็ยังขาดทุนเพราะคู่แข่งเยอะมาก มีคนหันมาเลี้ยงไก่มาก ตอนนี้มี 28 ราย เพราะเขาเห็นว่าเลี้ยงไก่แล้วรายได้ดีเลยอยากเลี้ยงบ้าง คนแถวบ้านได้วิธีการเลี้ยงมาจากครอบครัวของตัวเอง” ทั้งนี้ ตอนที่พ่อของตูเลี้ยงไก่ 2,500 ตัว ตูยังเรียนอยู่ปี 1 ตูจึงบอกว่า จบมาได้เพราะไก่ 2,500 ตัว

ปี 2542 พ่อของตูตัดสินใจเลี้ยงไก่ 5,000 ตัว และส่งไข่ส่วนใหญ่ให้กับบริษัท เหลือขายเองเพียง 30% ในช่วงนี้ไข่แตก ไข่ใหญ่ก็คัดมาขายเองด้วย

ไก่อุ่นหนึ่งใช้เวลาเลี้ยงอยู่ 16 เดือน ก่อนจะทำรุ่นต่อไปจะพัก 1 เดือน เพื่อทำความสะอาด และซ่อมบำรุงโรงเลี้ยงด้วย นอกจากนี้ดูยังได้เทคนิคมาว่า การเลี้ยงแบบส่วางดีกว่าแบบมิด เพราะอัตราการกินอาหารของไก่จะน้อยลง

ตุเริ่มมาเลี้ยงไก่เต็มตัวเมื่อปี 2547 เดิมตอนที่พ่อทำเป็นโรงเปิดจำนวน 2 โรงและมาทำเป็นโรงปิด 2 โรงเมื่อปี 2549 บนเนื้อที่ 3 ไร่ 1 งาน ซึ่งแม่ยกให้ตุ มีโรงเลี้ยงไก่แบบปิดอยู่ 1 โรงและ โรงเปิด 1 โรง กับบ้านชั้นเดียวขนาดกระทัดรัดซึ่งอยู่กับภรรยา 1 หลัง ตุอธิบายให้ฟังว่า โรงปิดใช้พัดลมดูดอากาศสามารถเลี้ยงไก่อัดกันได้และเป็นระเบียบของบริษัทที่เราส่งไข่ให้ เขาให้เลี้ยงในโรงปิด ในขณะที่โรงเปิดเลี้ยงมากเท่าโรงปิดไม่ได้

โรงปิดของฟาร์มแห่งนี้ เริ่มมาจากโรงเปิด แล้วค่อยมาทำโรงปิด จึงลงทุนหลายครั้ง ตอนเป็นโรงเปิด ลักษณะกรง เป็นกรงชั้นเดียว ห้าแถว พอมาเป็นโรงปิดก็ทำเป็นสองชั้นสามแถว ด้วยเหตุนี้จึงไม่ได้ลงทุนก้อนเดียวใหญ่ๆ ตอนที่ทำโรงเปิดค่าโรงและซื้อแม่ไก่ ใช้เงินไปประมาณล้านสาม โดยกู้จากธนาคารออมสินจำนวน 500,000 บาท และ ธกส.อีกจำนวน 800,000 บาท

ตอนเปลี่ยนมาทำโรงปิด ใช้เงินไปประมาณห้าแสน แม่ไก่อุ่นแรก 6,800 ตัว ตัวละ 120 บาท เป็นเงิน 916,000 บาท ซึ่งช่วงนั้นตุมีปัญหาเรื่องเงินอยู่บ้าง เพราะเงินไม่พอที่จะซื้อแม่ไก่ “รุ่นที่จะเลี้ยงเดือนกรกฎาคม (2552) เป็นรุ่นที่สาม สั่งมา 7,000 ตัวๆละ 130 บาท จะเอาไปเลี้ยงในโรงเปิด 200 ตัวเพื่อขายเอง รุ่นที่สามนี้ ไปกู้เงินจากธนาคารออมสิน 750,000 บาท ถือว่ากู้มาลงทุน และจะจ่ายเป็นเงินสดเพราะได้ลดค่าแม่ไก่อุ่นละ 5 บาท แม่ไก่อุ่นนี้ต้องส่งของล่วงหน้า 4 เดือน”

ก่อนหน้านี้ ตุเล่าว่า สามารถเคลียร์หนี้ได้หมด โดยเอาโฉนดออกจาก ธกส. จ่ายหนี้หมดทั้ง ธกส.และออมสิน แต่ไม่มีเงินเก็บเลยสักบาท เพราะกำไรไปอยู่ที่ค่ากินค่าอยู่ และทรัพย์สิน (โรงเลี้ยงไก่อรุ่น 2 คันของพ่อและตุ) เพราะฉะนั้นถ้าจะลงทุนต่อก็ต้องไปกู้ใหม่

ในการเลี้ยงไก่ นอกจากปัญหาเรื่องโรค ก็มีเรื่องราคา เมื่อปี 2550 ราคาไข่ไก่อ้วนฤดู เหลือฟองละ 1.20 บาท ซึ่งเป็นราคาทุน ต้องส่งเข้าบริษัท แต่ในส่วนตัวขายเองไม่มีปัญหา ซึ่งตอนนั้น ระเบียบที่ห้ามขายไข่เองยังไม่ออกมา ตุบอกว่า “ราคาไข่ทุกวันนี้ไม่นิ่ง คนเลี้ยงไก่กันมาก ร้านค้าย่อยน้อยลง ประกอบกับคนไม่นิยมซื้อของจากร้านค้าย่อย หลังจากมา การขายไข่จึงไม่ค่อยล่อง สู้กับธุรกิจใหญ่ๆก็ไม่ได้ บางครั้งบริษัทใหญ่ๆ ก็ปั่นราคา โดยเก็บไข่ไว้ในห้องเย็น”

ทั้งนี้ การเลี้ยงไก่ ต้องประสบปัญหาเรื่องโรค ซึ่งเป็นโรคที่คุมได้ยาก แต่ก็ทำให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ การเลี้ยงแบบโรงปิด คุมได้แต่โรคหวัด ทางเดินหายใจ โรคอื่นคุมไม่ได้ การทำโรงปิด คุณภาพไข่จะดีขึ้นมาก ไข่จะแดง สีเปลือกดี อีกประการหนึ่ง การทำโรงปิดทำให้บริษัทได้ขายอาหารคงที่ตลอด ยอดขายอาหารดี ในขณะที่โรงเปิด ถ้าอากาศร้อน ไก่จะไม่ค่อยกิน

ฟาร์มไก่ของตูแห่งนี้อยู่ห่างจากผู้คนจึงยังสามารถทำได้ ปกติแล้วปัญหาที่เกิดขึ้นคือเรื่องฝุ่น กลิ่นและแมลงวัน การเลี้ยงแบบปิด ปกติกลิ่นจะไปอยู่ที่ปลายพัดลม ถ้ามีคนก็ลำบาก เรื่องน้ำไม่มี ปัญหา เพราะน้ำในบ่อไม่เคยแห้งและประปาหมู่บ้านก็มาถึงแล้ว น้ำนี้เอาไว้ให้ไก่กินและเลี้ยงระบบทำความสะอาด

ปี 2552 การลงทุนตูไม่นิ่ง ตูจึงไม่เลี้ยงเป็นหมื่น “ตอนแรกคิดว่าจะแบ่งเป็นสองช่วง ด้วยความที่เป็นลูกค้าชั้นดีของบริษัท เป็นลูกค้ามานาน ตั้งแต่ยังไม่เป็นบริษัท เขาจึงให้เครดิตเราดี อีกอย่างหนึ่ง เราไม่เคยทำให้เขาเดือดร้อน ไม่สร้างปัญหา เพราะฉะนั้นเวลามีเรื่องอะไร เราสามารถเข้าพบผู้บริหารได้เลย “

รายได้หลักได้จากไข่ และชี้ไก่ (เป็นกำไรล้วนๆ) แต่ก็แล้วแต่ราคาไข่ด้วย อีกอย่างค่าอาหารก็ขึ้นๆ ลงๆ กำไรเฉลี่ย 20 สตางค์ต่อฟอง ที่ภาคเจดีย์แม่ครัวที่แม่ของตูขายไข่อยู่ ตอนนี้อยู่วันละประมาณ 1,500 ฟอง แต่ช่วงที่มีไข้หวัดนก ตกจากวันละ 1,000 ฟอง เหลือ 100 ฟอง ในกรณีที่ไม่เจอไก่เป็นโรค หรือไม่ใช่ การขายไข่ เพื่อให้ได้ราคาแม่ไก่คืน อย่างรุ่นที่แล้ว ไก่ 10,000 ตัว ราคาไม่ผกผันนัก กำไรไก่ 400,000 บาท (รวมชี้ไก่) ซึ่งเงินจำนวนนี้ เป็นค่ากินค่าอยู่และเหลือเป็นตัวเงินอยู่แสนเศษ ตูจึงใช้เป็นทุนซื้อแม่ไก่รุ่นต่อไป

บริษัทที่ตูซื้อแม่ไก่ ส่งไข่ขายให้ทุกวันนี้ คือ บริษัท RPM ที่ตูบอกว่า เป็นบริษัทที่ดีที่สุด เพราะช่วงที่ไข้หวัดนก ทั้งซีพีและเบทาโกร ทั้งลูกแล้ว เนื่องจาก รับผิดชอบต่อไม่ได้ขาย ในขณะที่ RPM มารับซื้อเอง ฟองละ 90 สตางค์ “แต่เราไม่ได้ส่งให้เขา ด้วยเหตุผลสองอย่าง อย่างแรก มองว่าวิกฤตก็เป็นโอกาส อย่างที่สอง ไม่อยากเพิ่มภาระให้กับบริษัท ประกอบกับน้ำมีห้องเย็นที่รับฝากมันฝรั่งอยู่แล้ว จึงเอาไข่ไปไว้ด้วย ตอนนั้นก็ต้องแบกรับค่าอาหารไปเรื่อยๆ เกือบสองเดือน เจ็บเนื้อเจ็บตัวสองเดือน “

มีรายได้ก็ต้องมีรายจ่าย ส่วนใหญ่เป็นค่าไฟ ค่าอาหาร ค่าแรงงานคนงาน 1 คน ค่าส่งรถ ค่าประกันชีวิต ค่าใช้จ่ายส่วนตัว ของตูแต่ละเดือน เดือนละพันกว่า ตูไม่ดื่มเหล้า ไม่สูบบุหรี่ แต่หมดเงินไปกับการหาของกินอร่อยๆ เวลาเข้าไปในเมือง แต่ก็ไม่บ่อยนัก ตูเปรยว่า อยากทำประกันวาทภัย อัคคีภัย แต่ไม่มีบริษัทไหนรับทำ ส่วนค่าใช้จ่ายอื่นๆ มีค่าพาหนะที่กำลังต้องไปหาหมอ ซื้ออาหารบำรุงให้รายจ่ายที่สุรุ่ยสุร่ายก็เป็นเรื่องกิน

● วิถีชีวิตของเกษตรกร

ตูเล่าว่า “ช่วงที่ไก่เข้า ตีนดีห้า ดีห้าครึ่ง แล้วเริ่มตรวจแล้ว เวลาตรวจจะดูน้ำ ดูอาหารว่าไก่กินหมดหรือไม่ ดูลักษณะไก่ว่าป่วยหรือไม่ และดูความเรียบร้อยทั่วไป เจ็ดโมงครึ่ง คนงานมาถึง ก็จะให้อาหาร ตูก็ดู จากนั้นก็กินข้าวเช้า แล้วช่วยคนงานทำความสะอาดรางน้ำบ้าง หรือมีอะไรทำก็ทำไป สิบ

โมงครึ่งเริ่มเก็บไข่จนถึงสิบเอ็ดโมงครึ่ง ตอนเที่ยงก็ออกไปตลาดเพื่อจัดไข่ให้แม่ขาย อยู่ช่วยแม่จนถึงบ่ายสอง จึงกลับมาที่ฟาร์มเพื่อคัดไข่ประมาณหนึ่งชั่วโมง (คัดไข่ฟองใหญ่ ไข่ขาวและไข่แดง) จากนั้นคนงานก็เก็บไข่รอบสองและทำความสะอาด (คนงานทำความสะอาด เก็บไข่ ใส่อาหาร นอกนั้นเจ้าของเป็นคนทำ) ช่วงเย็นจะเก็บไข่อีกสองรอบคือสี่โมงและห้าโมง และดูจะตรวจฟาร์มอีกครั้งหนึ่ง"

จากการผันตัวเองเป็นเกษตรกร ทำให้ผู้เข้าเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งผู้บอกว่ากลุ่มนี้สร้างกันมาด้วยใจและเชื่อใจกันมาก แต่เมื่อไม่นานมานี้เกิดปัญหายักยอกทรัพย์ เพราะหละหลวมในเรื่องบัญชีที่ไม่มีการตรวจสอบ อันที่จริงกลุ่มนี้เป็นตัวที่ทำงานให้ได้ ถ้าไม่เกิดเรื่อง เพราะเป็นกลุ่มที่ดีในการทำกิจกรรมในตำบล ทางเกษตรอำเภอสันทราย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ก็มาช่วย แต่ปัญหาหลายอย่างคงจะจบลงได้

นอกจากงานส่วนตัวแล้วงานส่วนรวมก็ไม่ได้ละเลย ผู้บอกว่าคนรุ่นตนเองเรื่องที่ช่วยหมู่บ้านก็มีเรื่องกีฬา แต่หากเป็นเรื่องการพัฒนาก็มักจ่ายเป็นเงินสด โดยเฉพาะในช่วงใกล้เข้าเพราะไม่มีเวลา แต่ถ้าเป็นการประชุม เช่นประชุมหมู่บ้าน ประชุมกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ก็ไปบ้างเพราะเขาอยากได้ความคิดเห็นของเรา แต่ไม่ค่อยเข้าสังคม งานศพก็ไปเฉพาะคนที่รู้จักและสนิท

● การรับรู้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ผู้ตีความคำว่าเศรษฐกิจพอเพียงในแบบของตนเอง ว่า "เป็นการวางแผนในอนาคต การลดความเสี่ยง มีปัญหาอะไร สามารถแก้ได้ นั่นคือความพอเพียง เช่นเพิ่มการเลี้ยงไก่จาก 7,000 ตัว เป็น 10,000 ตัวไม่ว่าจะเกิดอะไร ผมแก้ปัญหาได้ แต่ถ้าเลี้ยงน้อยกว่านี้ก็จะไม่พอใช้ ความพอเพียงของแต่ละคนก็ไม่เท่ากัน"

การวางแผน ทั้งในส่วนของการเลี้ยงไก่ และการบริหารจัดการ ผู้วางแผนว่า จะทำไก่อีกสองรุ่นก็จะไม่กู้แล้ว บนเงื่อนไขว่าจะไม่ขยายกิจการและให้ธุรกิจดูแลด้วยตัวมันเอง เป้าหมายชีวิต คือสามารถเลี้ยงไก่รุ่นต่อไปโดยไม่ต้องกู้ ใช้เงินของเราลงทุนในแต่ละรุ่น พอเก็บเงินได้ถึงล้านจะซื้อหอยถักส. แล้วเอามาใช้ค้าเงินกู้ได้ 80% ดอกเบี้ยถูกกว่า จะให้ธุรกิจดูแลตัวเองได้ บนเงื่อนไขว่า ไม่ขยาย ไม่เพิ่มความเสี่ยง เพราะมีลูก อะไรที่เป็นความเสี่ยงจะงด เช่น การขยายกิจการ

ส่วนการบริหารจัดการ ผู้วางแผนจัดการเงิน โดยจะเอาเงินเดือนของภรรยามาเป็นค่าใช้จ่ายในบ้าน รายได้จากการขายไข่จะนำมาจ่ายหนี้ส่วนหนึ่ง เก็บไว้อีกส่วนหนึ่ง นอกจากนี้การขายไข่จะกำหนดราคาไม่แพงเกินไปเพราะจะขายไม่ได้ แต่หากขายถูกเกินไปก็จะขาดทุน

ความรู้ในการเลี้ยงไก่ มีสองส่วน คือ หนึ่งมาจากประสบการณ์ ความรู้พื้นฐานที่ดี หากเกิดโรค พอจะรู้ว่าเกิดจากเชื้อตัวไหน แต่อาจจะไม่รู้ลึก ปกติโรคจะมาตอนเปลี่ยนฤดู เช่น จากฤดูหนาวเป็น

ฤดูร้อนสอง เป็นความรู้สมัยใหม่ที่ทางบริษัทฯจัดอบรมให้ “ถ้ามีการอบรมจะไปทุกครั้ง เพราะทุกครั้งที่ได้ไปก็ได้รับความรู้” บริษัทฯ บริษัทที่ขายวัคซีน มักเชิญอาจารย์จากมหาวิทยาลัยมาบรรยาย นอกจากนี้ก็อ่านจากนิตยสารบ้าง เพราะมีความรู้ดี ชื่อมาอ่านบ้าง ได้รับความรู้ อ่านการสัมภาษณ์ผู้คน ทำให้รู้ว่าคุณอื่นเขาทำอะไร แล้วเอามาลองทำบางเรื่อง

ในด้านความเสี่ยง ต่อมองว่า หากจะเสี่ยงก็ต้องเสี่ยงในระดับที่สามารถแก้ปัญหาได้ “อย่างการเพิ่มจำนวนไก่ จาก 10,000 ตัว เป็น 20,000 ตัว ถ้าเกิดปัญหาอะไรขึ้นมา จะแก้ไม่ได้ จริงอยู่ ถ้ากำไรก็เป็นสองเท่า แต่เดี๋ยวนี้ ลงทุนอะไรไปเรื่อยไม่ได้”

5. คุณศักดิ์ ทะยาติ

● ข้อมูลพื้นฐาน

อ้ายศักดิ์ อายุ 51 ปี อยู่บ้านเจดีย์แม่ครัว ตำบลแม่แฝก อำเภอสันทราย เชียงใหม่ เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เมื่อแต่งงานแล้วอ้ายศักดิ์ย้ายไปอยู่บ้านภรรยา ตอนที่อยู่กับภรรยาได้ทำการเกษตร คือปลูกหอม ปลูกพริก แต่หลังจากเลิกกับภรรยาจึงพาลูกสาวกลับมาอยู่ที่บ้านเจดีย์แม่ครัว เมื่อปี พ.ศ.2536 ทำให้ได้ช่วยพ่อทำการเกษตร จนกระทั่งพ่อเสียชีวิตไป จึงรับช่วงต่อกับพี่สาว

บ้านที่อ้ายศักดิ์อยู่เป็นบ้านของพ่อแม่ ปัจจุบันอยู่ด้วยกันสี่คนคือแม่ พี่สาว ตัวอ้ายศักดิ์และลูกสาวที่ไปๆมาๆ เพราะไปทำงานในเมือง

“...ผมเติบโตมากับการทำสวนนี้ ทำให้ได้ประสบการณ์เยอะ การทำการเกษตรไม่ใช่คิดว่า จะปลูกอะไรก็ปลูก แต่ต้องคิดให้ดีก่อนที่จะทำ ต้องศึกษาให้ละเอียด เพราะสิ่งที่เราลงทุนไปนั้นมีทั้งแรง และเงินส่วนตัวของเรา ถ้าเสียก็คือเราขาดทุน ...”

● การเข้าสู่อาชีพเกษตรกร

อ้ายศักดิ์เรียนรู้การทำเกษตรตั้งแต่จำความได้ โดยช่วยพ่อและแม่ปลูกข้าวและยาสูบ ซึ่งสมัยนั้นทำข้าวนาปีเท่านั้น เสร็จจากการปลูกข้าว ก็ปลูกยาสูบสลับกันไปทั้งปี ต่างจากปัจจุบันที่ปลูกอ้ายศักดิ์ปลูก ข้าว ข้าวโพด กระหล่ำดอก และมันฝรั่ง เป็นพืชหลัก อ้ายศักดิ์พูดถึงมันว่า ไม่ค่อยชอบอากาศหนาว เพราะมันจะแตก ถ้าแตกจะขายได้ กิโลกรัมละ 3 บาทเท่านั้น ทำให้ขาดทุนเป็นแสน ถ้าไม่แตกขายได้ 10 บาท

มันฝรั่งกับกระหล่ำดอกใช้เงินลงทุนเท่าๆ กัน แต่ถ้าเกิดโรคระบาดค่าใช้จ่ายก็จะสูงขึ้นด้วย ส่วนใหญ่โรคที่เกิดกับกระหล่ำดอกจะเป็นเชื้อรา ส่วนมันจะเป็นแมลง สำหรับการใช้จ่ายฆ่าแมลง ทั้งมันและกระหล่ำใช้ยาเท่าๆ กัน เวลาที่ฉีดยาฆ่าแมลง อ้ายศักดิ์จะแต่งกายมิดชิด ปิดจมูก พอฉีดเสร็จจะรีบ

อาบนํ้าทันที อ้ายศักดิ์ได้รับการตรวจสอบสารเคมีในเลือดแล้ว ผลปรากฏว่าอยู่ในกลุ่มเสี่ยง อ้ายบอกว่าวิธีกำจัดสารพิษหลังจากที่เราใช้ยาฆ่าแมลงแล้ว คือดื่มนํ้าให้มากๆ เพื่อขับสารพิษเหล่านั้นออกมา

ค่าใช้จ่ายในการปลูกมันมีตั้งแต่ค่าซื้อหัวมัน ค่าจ้างรถมาไถพรวน และค่ายาฆ่าแมลง ซึ่งจะใช้ปุ๋ยชีวภาพก็ได้ แต่มันจะไม่มีหัว ส่วนใบจะสวย ถ้าใช้ปุ๋ยเคมี มันจะมีหัว พืชที่จะเอาหัวควรใช้ปุ๋ยเคมี ส่วนพืชที่จะเอาใบควรใช้ปุ๋ยชีวภาพ อ้ายบอกว่าจะใช้ปุ๋ยเคมีอย่างเดียวไม่ได้ ต้องใช้ควบคู่กันไป เพราะถ้าใช้ปุ๋ยเคมีอย่างเดียวจะทำให้ดินเสื่อมคุณภาพ การใช้ปุ๋ยเคมีเป็นการบำรุงดินไปด้วย อัตราส่วนปุ๋ยเคมีกับปุ๋ยชีวภาพ คือ ปุ๋ยเคมี 70% ปุ๋ยชีวภาพ 30% การใช้สารเคมีระหว่างกะหล่ำดอกกับมัน ในกะหล่ำดอกจะใช้สารเคมีน้อยกว่ามัน ดังนั้นแปลงที่เอาไว้กินเองจะไม่ฉีดยา

พื้นที่ที่จะใช้ปลูกมันในตอนนี้อยู่ สมัยก่อนพออ้ายศักดิ์ใช้ปลูกข้าวแต่อ้ายบอกว่าปลูกข้าวได้กำไรน้อยจึงปลูกกะหล่ำดอก ราคาข้าวเปลือกกิโลกรัมละ 4.50 บาท ตอนนี้อยู่เลยปลูกข้าวไว้กินเอง ราคาผลผลิตทุกอย่างต้องพึ่งตลาดทั้งสิ้น เมื่อพูดถึงกำไร ก็ได้กำไรทั้งกะหล่ำดอกและมันแต่กะหล่ำดอกจะได้กำไรมากกว่า

ก่อนที่จะมาปลูกกะหล่ำดอก อ้ายศักดิ์ใช้เวลาศึกษามาก่อน 3-4 ปี ค่อยๆ เก็บความรู้มาเรื่อยๆ เก็บมาทีละน้อย ก่อนที่จะลงมือทำจริงๆ ไปเห็นคนอื่นปลูกแล้วได้เงินเยอะ ได้กำไรดีเลยอยากปลูกบ้าง แต่ไม่ไ้เห็นแล้วกลับมาทำเลย อ้ายศักดิ์ต้องศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับการปลูกกะหล่ำให้ดีขึ้น

เมื่อถามว่า แล้วไม่คิดที่จะปลูกบัวเหมือนลุงจินดาหรือ เพราะบัวราคาดี อ้ายศักดิ์บอกว่า “ถ้าปลูกเหมือนกันราคาก็ตก เห็นบัวขายได้ราคาดี ก็หันไปปลูกบัวกันหมด แล้วบัวก็จะราคาตก แยกกันปลูกดีกว่า คนหนึ่งทำอย่างหนึ่ง อีกคนทำอย่างอื่น...อย่างอื่นไม่รู้จะปลูกอะไรที่ง่ายและได้เงินดีกว่า มะระก็ฉีดยาบ่อย ยิ่งตอนนี้ติดไวรัส ปลูกอะไรที่ง่ายๆ ไม่ต้องลงทุนมากก็อยากทำเหมือนกัน พืชผักทุกวันนี้ได้ใช้ยาทุกอย่าง มีอย่างเดียวที่แมงไม่กินคือผักสลัด แต่คนบ้านเราไม่นิยมกิน...”

อ้ายศักดิ์ปลูกผักสวนครัวด้วย ไม่ได้ทำเกษตรเชิงเดี่ยวอย่างเดียว ผักสวนครัว ปลูกไว้กินเหลือกินก็ขาย (ผักบั้ง บวบ) ทำให้มีรายได้ทุกวัน แต่ไม่ได้ปลูกมาก เพราะรายได้ไม่มาก อีกอย่างตลาดไม่แน่นอน “... เราไม่ได้ปลูกคนเดียว บางทีก็ล้มตลาด ขายไม่หมดบ้าง...” การตัดสินใจปลูกพืชผักต่างๆ จะเอาราคาตลาดเป็นหลัก อะไรขายดี ก็จะปลูกอันนั้น อย่างช่วงที่ถั่วพูขายดี เพราะไม่ค่อยมีคนปลูก อ้ายศักดิ์ก็จะปลูก

แม้จะเหนื่อยและมีหนี้สินแต่อ้ายศักดิ์ไม่คิดจะเลิกทำการเกษตร เพราะมองว่า ทำงานมาหลายๆ หากไม่มีหนี้ก็จะไม่มีความพยายาม พร้อมกันนี้ยังตอกย้ำว่า “ชีวิตเกษตรกรทุกข์ยาก ไม่มีใครเท่าแล้ว

● วิถีชีวิตของเกษตรกร

ตื่นตีห้าเศษ แล้วมาที่สวนเลย แต่ถ้าไม่มีงาน จะตื่นสาย หกเจ็ดโมง มาอยู่สวนถึงแปดโมง ถึงกลับไปกินข้าว แล้วกลับออกมา เทียงเข้าไปกินข้าวกลางวันแล้วก็มาอีกจนพระอาทิตย์ตก หกโมงกว่า เจ็ดโมง ทำให้เสร็จเป็นที่ อย่างฉิดยาที่สวนกะหล่ำเสร็จแล้วก็ไปแปลงอื่น พอกะหล่ำโตขึ้นมาก็ฉิดละเอียด ขึ้น อาจเป็นสองวัน ทางนาข้าว หากเอาหญ้าแล้วก็ไม่ต้องไป รอน้ำมา เอาปุ๋ยไปหว่าน ฉิดยาเสร็จ เตรียมแปลงอีกแปลงใกล้ๆ ที่จะปลูกกะหล่ำ ฉิดยาฆ่าหญ้าไว้

รายได้จากมันฝรั่งเป็นรายได้ปี ผักเป็นรายวัน อ้ายศักดิ์ขายผักได้ 300-1,000 บาทต่อวัน ส่วนรายจ่ายเงินหนึ่งต้องมีเงินเป็นหมื่นจึงจะพอสำหรับการใช้จ่าย แต่เรื่องหนี้สิน อ้ายศักดิ์บอกว่า "...หนี้มีแต่ไม่มากแล้ว ปีนี้สร้างบ้านด้วย สร้างตั้งแต่ปีที่แล้วและหยุดไป มาต่อเติมปีนี้ พอดีขายมันได้ ก็มาต่อเติมอีก..." หนี้สินมีทั้งหนี้เก่าและหนี้ใหม่ หนี้เก่าเป็นหนี้ของพ่อที่มีอยู่แล้ว ตอนนี้พ่อเสียแล้ว ต้องใช้หนี้ให้พ่อต่อไป และหนี้ใหม่เป็นหนี้ของอ้ายศักดิ์และครอบครัวปัจจุบันนี้สร้างขึ้น จึงต้องใช้ทั้งหนี้เก่าและหนี้ใหม่ อ้ายศักดิ์บอกว่าถ้าจะตั้งใจเก็บเงินไว้ใช้หนี้อย่างเดียวกับ 1-2 ปีก็ใช้หนี้หมด แต่เป็นไปไม่ได้เพราะต้องใช้อย่างอื่นด้วย เช่น ซื้อรถ ซื้อบ้าน ตอนนี้มีหนี้อยู่ห้าถึงหกหมื่นจะแบ่งเงินที่ได้มาไว้ใช้หนี้ส่วนหนึ่งเช่นได้มา 100 ใช้หนี้ 20 ส่วนที่เหลือจะเอาไว้ฝากหรือใช้จ่ายโดยแบ่งเงินเป็น 4 ส่วน คือกิน ใช้ ฝาก และใช้หนี้

อ้ายศักดิ์แบ่งเงินไว้ออมที่กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ เดือนละ 800 บาท ขณะเดียวกันเป็นสมาชิกหลายที่ บางที่จ่ายเป็นเดือน บางที่จ่ายเป็นปี อ้ายศักดิ์อยู่ในกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งกลุ่ม ในปี 2539 ในตอนแรกนั้นมีสมาชิกเพียง 7 คนเท่านั้น แต่ในปัจจุบันเพิ่มขึ้นเป็น 89 คน ก่อนที่จะตั้งกลุ่มขึ้นมานั้นได้รับข่าวสารจากสื่อต่างๆ ก็เลยมีความคิดร่วมกันว่าอยากตั้งกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ขึ้นมา โดยมีลุงพรหมเป็นแกนนำ ในกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่สมาชิกจะต้องออมทรัพย์ เดือนละครั้ง ทุกวันที่ 25 ของเดือน และออมกันคนละ 50 บาท ในกลุ่มจะแบ่งสมาชิกที่อยู่ในกลุ่มตามการทำ การเกษตรของตัวเอง โดยอ้ายศักดิ์อยู่ในกลุ่มเกษตรแบบผสมผสาน และในวันนั้นจะมีการประชุม ประจำเดือนของกลุ่มด้วย ประโยชน์จากการเข้าประชุมร่วมกัน คือ ได้แลกเปลี่ยนความคิด แลกเปลี่ยน ความรู้ พูดคุยกันเกี่ยวกับการทำการเกษตรของแต่ละคน สอบถามกันว่า ควรปลูกอะไรดี ควรทำ การเกษตรอะไรที่จะขายได้กำไรดี

นอกจากชีวิตส่วนตัวแล้วในส่วนของงานส่วนรวม อ้ายศักดิ์บอกว่างานส่วนรวมไม่ได้มีทุก วัน แต่ต้องเสียสละไป เรามีสองคน (พี่น้อง) บางทีก็เปลี่ยนกันไป "...คนบ้านเรา ถ้าเขามีการงาน เราไม่ไปช่วย พอเรามีการงานเขาก็ไม่ยอมมาช่วยเรา อย่างบ้านศพ การพัฒนาหมู่บ้าน ประชุม จะขาดไม่ได้..."

● การรับรู้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงอ้ายศักดิ์เคยได้ยิน รู้ว่า เป็นแนวพระราชดำริของในหลวง เป็นการอยู่อย่างพออยู่พอกิน มีการแบ่งเงินเป็นสัดส่วน ในที่ดินของตนเองจะมีการปลูกบ้าน ปลูกผักสวนครัว ไม่ทำการเกษตรอย่างเดียว สำหรับนายศักดิ์นำเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้บ้างแต่ไม่ถึง 100% นายศักดิ์บอกว่า อยู่อย่างนี้มีความสุขถึงมีความสุขมาก “...อยู่อย่างนี้ไม่มีทุกข์ คือ นับ 1 ตลอดไม่มี 2,3 คือเราอยู่แบบทุกวันนี้ก็รู้สึกดี ดีมากแล้ว ไม่ต้องทำอะไรให้มากมาย ...”

หน่วยงานต่างๆที่เข้ามาพูดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมีมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ กรมที่ดิน มหาวิทยาลัยแม่โจ้ แต่มหาวิทยาลัยราชภัฏมาบ่อย ส่วนใหญ่จะเป็นการพูดให้อยู่อย่างพอเพียง แต่อ้ายศักดิ์สงสัยว่า คนที่มาพูดนั้นจริงๆ แล้วทำได้อย่างที่พูดหรือไม่ เพราะไม่เชื่อว่าวิทยากรที่มาให้ความรู้ในในชีวิตจริงของเขาจะสามารถใช้ชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงได้เต็ม 100%

ในความเห็นของนายศักดิ์แล้ว ถ้าจะทำแบบพออยู่พอกินและไม่ใช้สารเคมีก็ได้ แต่ก็พอกินพอใช้ ไม่มีเงินส่งลูกเรียนอีกทั้งต้องใช้หนี้ด้วย

อ้ายศักดิ์มองตัวเองว่า มีทั้งส่วนที่พอเพียงและไม่พอเพียง ส่วนที่พอเพียงคืออยู่แบบธรรมดา พอมีกินมีใช้ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ถ้าต้องกู้เงินก็จะกู้ไม่เยอะ และจะทำอะไรก็ต้องวางแผนให้ดี “...ชีวิตต้องมีการวางแผน ถ้าไม่มีก็ไม่ได้...” ในเรื่องการวางแผนนั้นอ้ายศักดิ์จะเป็นคนคิด คิดเสร็จแล้วก็ปรึกษากับพี่สาว ซึ่งต้องปรึกษาทุกครั้งเพราะมันเป็นความคิดของเราคนเดียวแต่ส่วนใหญ่พี่สาวจะเห็นด้วย ถ้าไม่เห็นด้วยก็จะคุยกันว่าเพราะอะไร ต้องทำอย่างไรดี นอกจากนี้อ้ายศักดิ์ยังใช้ข้อมูลประกอบการวางแผนการปลูกพืช “อย่างปลูกกะหล่ำต้องมีข้อมูลการปลูก วางตารางให้แม่นยำ จะปลูกช่วงไหน จะออกช่วงไหน ดูแลใจใส่ ต้นทุนลงไปเท่าไรจะต้องคิดไว้ ใช้อยู่เท่าไร ยากี่ขวด ซื้อมาไว้” และการส่งผักให้แม่ค้า นายศักดิ์ย้ำว่าไม่เคยใส่ผักไม่สวดยปนเข้าไปเลย “...ไม่เคยทำ ทำแล้วเราไม่สบายใจ ถ้าไม่ดีก็ไม่เอาให้เขา ถ้าเสียมันเสียที่เรา...”

ในส่วนที่ไม่พอเพียงนั้นอ้ายศักดิ์มองว่า ตนเองมีที่ดินอยู่แล้ว เป็นมรดกของพ่อแม่ทั้งไว้ให้จะไม่ทำก็ไม่ได้ ไม่ทำก็ไม่มีการกิน ตั้งใจจะทำต่อไปเรื่อยๆจึงดูเหมือนกับว่าไม่พอสักที อ้ายศักดิ์บอกว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องที่ทำยาก เพราะมนุษย์ยังมีความโลภ อยากได้อะไรก็มี เห็นคนอื่นมีเราก็อยากมีบ้าง ตัวเองก็มีความโลภเช่นกัน แต่ก็พอใจที่จะอยู่ทำการเกษตรในพื้นที่ของตน “...อยู่อย่างนี้แล้วสบายใจ เราทำได้ด้วยน้ำพักน้ำแรงของเราเอง... คนเราจะมีความสุขหรือไม่มัน อยู่ที่ตัวเราว่า จะจิตใจคนอื่นไหม เห็นคนอื่นมีแล้วอยากมีก็ไม่ได้...”

6.คุณบุญทรง บุญเซ็น

● ข้อมูลพื้นฐาน

คุณบุญทรง เป็นคนบ้านโป่ง ต.แม่แฝก อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ อายุ 59 ปี เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่โรงเรียนบ้านโป่ง ลุงเล่าว่าเคยเป็นทหาร ซึ่งตอนที่เป็นทหารยังเขียนหนังสือไม่เก่ง พอมาเป็นยามที่เขื่อนแม่จัดก็หาหนังสือมาอ่าน อีกทั้งหัวหน้าบังคับให้เขียนรายงานทุกวันจึงเขียนคล่อง เมื่อก่อนลุงเกร เป็นข้าเหล่า เลิกไปเมื่อปี 2541 ทำงานที่เขื่อนแม่จัดอยู่ 8-9 ปี แล้วออกมาทำนาทำสวนดอก เคยบวชเป็นเณรครั้งหนึ่ง เมื่อปี 2542 ที่วัดพระธรรมกาย

อาชีพหลักคือปลูกผัก ส่วนฮอว์โมนเร่งราก ลุงบอกว่าเพิ่งจะทำขายมาประมาณ 1-2 ปี ฤดูที่ไม่ได้ปลูกดอกก็ไม่ได้ขาย ตอนนี้อาศัยขายให้คนที่ทำกิ่งตอนผักชะอม

สวนของลุงมีสมุนไพรหลายอย่าง ลุงมีความรู้เรื่องสมุนไพรมาก นอกจากนี้ยังรักษาผู้ป่วยที่เป็นโรคจิตเสีดวงทวารฟรีด้วย “เรื่องพวกนี้ตอนแรกก็รู้คร่าว ๆ จากผู้เฒ่าผู้แก่ที่เป็นหมอ ต่อมาก็มีโอกาสไปจัดรายการวิทยุชุมชน แล้วพูดเรื่องยา มีคนกินแล้วหาย ในที่สุดจำเป็นต้องเป็นหมอ ที่บอกยาให้ยา ให้คำแนะนำกับคนป่วย ไม่คิดเงินเพราะได้บุญ”

ที่ทำกินของลุงมีอยู่ 4 แปลง แปลงแรก 2 ไร่ 1 งาน เอาไว้ปลูกผัก ปลูกข้าว โดยไม่ใช้สารเคมีเลย แปลงที่สองเนื้อที่ 3 งาน ปลูกข้าวโพด แปลงที่ 3 เป็นของเจ้านายเก่ามีเนื้อที่ 3 ไร่ ขายไป 2 ไร่ ให้ลุงทำการเกษตร 2 งาน ภรรยาของลุงเอาข้าวโพดและข้าวไปปลูก แปลงที่ 4 อยู่บนดอยมี 2-3 ไร่ ปลูกผักชะอมหมด แปลงนี้อยู่ห่างจากบ้านประมาณกิโลเศษ

● การเข้าสู่อาชีพเกษตรกร

ลุงบุญทรงเล่าว่า พ่อแม่ลุงทำการเกษตรมาก่อน ปลูกผักปลูกพืชต่าง ๆ หลายอย่าง ที่ทำกินของลุงแปลงหนึ่งพ่อแม่ก็แบ่งให้ 2 ไร่ 1 งาน ตัวลุงเองเป็นเกษตรกรตั้งแต่เรียนจบ “เมื่อก่อนเป็นเกษตรกรเคมี เดียวนี้ไม่เอาแล้ว” สาเหตุที่เปลี่ยนมาทำเกษตรอินทรีย์ลุงบอกว่า เพราะเป็นด้านสุดท้าย ในอดีตลุงทำอะไรก็เป็นหนี้หมด ถึงตอนนี้ก็ยังหนี้ซึ่งเป็นหนี้เก่า “ลุงเคยปลูกดอกขายได้ 4 แสน ก็เป็นหนี้ 4 แสน ได้มาก็ต้องจ่ายให้ธนาคาร จะปลูกก็กู้ธนาคารอีก ลุงเชื่อว่ารัฐบาลต่างหากที่ผลักดันให้เกษตรกรเป็นหนี้”

อีกประการหนึ่งที่หันมาทำเกษตรอินทรีย์ เป็นเพราะเมื่อปี 2550 ลุงได้พบกับเจ้าหน้าที่ของสถาบันชุมชนเกษตรกรรมยั่งยืน (ISAC) และเห็นว่าเขามีตลาดจำหน่ายผลผลิตอินทรีย์ที่ศูนย์การค้าเจาะ “รู้สึกดีกว่าหน่วยงานนี้ (ISAC) เพราะเค้ามีตลาดให้เราขาย เค้าดูแลตลาดด้วย รวบรวมข้อมูลทำสถิติ ตรวจเช็คผักของเราตลอด ถ้าพบสารเคมี ให้พัก 3 เดือนหรือพักยาว” ตลาดผักอินทรีย์ที่เจาะเงินเปิดขายวัน

พุทธและวันเสาร์ ลูกได้ไปขายวันพุธ ซึ่งทั้งลุงและป้าจะออกจากบ้านตีสี่ ไปถึงก๊าดของที่เอามาขาย ซึ่งมีทั้ง ผัก ข้าว และขนม (เช่น ข้าวแต่น ข้าวต้ม และขนมที่ทำจากมันสำปะหลัง) พอหกโมงก็เริ่มมีคนมาซื้อ ขาย ประมาณ 1-2 ชั่วโมงก็หมด

ลุงเล่าย้อนไปปี 2550 ว่า เริ่มเข้าอบรมเรื่องผักอินทรีย์ พอปี 2551 จึงลงมือปลูก ตอนนั้นมีเงิน อยู่ในบัญชีแสนกว่าบาท “เรารู้สึกว่าดีขึ้นมาหลายอย่าง ผัวเมียไม่ทะเลาะกัน ลูกก็ดีขึ้นมา” ปี 2552 ลุงได้ ต่อเติมหลังบ้าน ทาสีบ้านใหม่ ลุงรู้สึกว่าจะสบายขึ้น แต่ยังมีปัญหาที่เกี่ยวกับป้าอยู่อย่างหนึ่งคือ ป้าพยายาม ให้ลุงทำเคมีโดยปลูกข้าวโพดซีพีด้วย แต่ลุงไม่ยอมทำเพราะทำผักอินทรีย์ไม่ต้องไปแข่งขันกับเวลาเหมือน คนอื่น ๆ และไม่สนุก

ช่วงนี้ลุงทำผักชะอมเป็นหลัก ถ้าออกก่อนวันพุธก็ขายตลาดในหมู่บ้าน ส่วนวันพุธไปขาย ตลาดเจเจ ส่วนมากเป็นพืชในป่า มะละกอ ต้นหอม ผักกาดและชะอม ลุงบอกว่าไปขายที่เจเจ แต่ครั้งได้ เงินเกือบ 2,000 บาท เฉลี่ยได้เดือนละ 8,000 บาท ซึ่งพอเพียงแล้ว พืชผักลุงมีไว้กินด้วย นอกจากนี้ยังมี ข้าวที่ปลูกไว้กิน เหลือจึงขาย ลุงบอกว่า ดีกว่าทำพืชเชิงเดี่ยว เพราะไม่ต้องทุกซิก ไม่ต้องตื่นแต่เช้ามาฉีดยา “ปลูกผักขายให้เขา ถึงเขาจ่ายเงินซื้อ แต่ก็ได้บุญ เพราะผักเราปลอดภัย” ลุงมีความต้องการที่จะเพิ่ม วันขายที่ตลาดเจ เจ เพราะคงจะมีเงินแสนไปจ่ายหนี้ แต่ก็ต้องทำให้มากกว่านี้ และต้องเป็นไม้ที่อายุยืน เช่น ถั่วพู ผักหวาน ซึ่งลุงบอกว่าถึงจะทำมากขึ้นก็ไม่เหนื่อย “การทำเกษตรอินทรีย์นี้ลุงไม่เหนื่อย อยากพัก ก็พัก มีก็ขาย”

ลุงบอกว่าปี 2553 จะวางแผนใหม่ หากป้าอยากทำเคมีก็ให้ทำเอง “ผมกลัวสารเคมี ผมไป ตรวจเลือดวันก่อนยังมีเคมีอยู่ แม่บ้านไม่ได้ทำให้ผมทำอย่างเดียว”

นอกจากปลูกผักแล้วลุงยังปลูกข้าวด้วย โดยหาซื้อเอง ไถเอง ลุงบอกว่าลงทุนประมาณ 1,500 บาทต่อไร่ ถ้าที่ลุงหว่าน เพื่อนบ้านมักจะมาขอ ถ้ามีเหลือลุงก็แบ่งให้โดยเฉพาะคนที่มาช่วยลุง พุด เรื่องข้าวลุงบอกว่ามีปัญหาเรื่องราคา สังเกตว่าหน่วยงานของรัฐจะไม่พูดถึงชาวนาชาวนาจะพูดถึงแต่ พ่อค้าไม่สนใจชาวนาว่าจะขายข้าวได้เท่าไร ชาวนาต้องไปเรียกร้องเอง ตอนนี้ลุงเป็นสมาชิกสหกรณ์ เกษตรกรภาคเหนือ เชียงใหม่ลำพูน ถ้าจะขายข้าวก็เอาบัตรไปยื่นที่โรงสีข้าว แต่ข้าวของลุงส่วนใหญ่เอาไว้ กิน เหลือขายเล็กน้อย

ลักษณะของดินในที่ของลุงเป็นดินร่วนปนทราย ซึ่งลุงบอกว่าเป็นดินพิเศษปลูกได้ทุกอย่าง ส่วนน้ำมีตลอด

สำหรับการปลูกผักที่เป็นอาชีพหลักนั้น การลงทุนเป็นค่าซื้อเมล็ดพันธุ์ 30-40 บาท ส่วนปุ๋ย ไม่ได้ซื้อ เพราะคนที่มาเอาข้าวโพด เอาฟางของลุงไปจะเอาขี้วัวมาให้ ลุงว่าผักยุคใหม่ไม่เหมือนผักที่เอามา ทำเชื้อเอง มักจะอ่อนแอหรือไม่ค่อยออก “โดนฟ้าโดนฝนก็ได้เรื่อง มันไม่ค่อยสู้ ครัวปลูกส่วนมากจะเก็บ

พันธุ์เอง ทาง ISAC ก็ให้เราเอาพันธุ์เก่า ก็ดีแท้ แต่พวกที่มาเป็นของ หากแกะซองแล้วเหลือไว้ พอจะเอามาปลูกก็ได้แล้ว ต้องซื้อใหม่”

ความรู้ที่ใช้ในการทำการเกษตรใช้วิธีผสมผสานความรู้สมัยปู่ ย่า และความรู้สมัยใหม่ “หญ้าไม่เคยได้ฉีด จะสับเอาอย่างเดียว แล้วให้แม่บ้านมาถอน” ลุงบอกว่าทาง ISAC มาสอน ทำให้รู้ว่าตัวห้าตัว เบียนมันอยู่ด้วยกัน มันเอื้อกันไปเอื้อกันมา

นอกจากทำนาทำสวนแล้ว ลุงบุญทรงยังทำฮอริโมนเร่งรากพืชขายด้วย ซึ่งลุงบอกว่ามีคนสอนวิชาจิ้มรากให้ และช่วงที่ชะอมออกมาก ๆ ลุงเคยผสมยาชนิดหนึ่งเรียกให้ยอดออกมาก ๆ ซึ่งลุงตั้งใจจะขายปีหน้า “ทำแบบมั่ว ๆ ก็ได้ออกมา จดไว้เหมือนกัน ผสมฮอริโมนแล้วสามารถเรียกยอดออกมาแน่นหนา กำลังคิดอยู่ว่าจะขายแพงกว่านี้ไหมหรือใส่ขนาดน้อยลงเพราะตอนนี้ยังตั้งตัวไม่ได้ ถ้าได้เป็นก้อน คิดว่าคงจะดี” ทั้งนี้หากขายฮอริโมนได้ทุกเดือน ลุงมีความคิดจะเลิกทำอย่างอื่น ลุงบอกว่าทางสนามกอล์ฟก็สั่งฮอริโมน คนปลูกผักชะอมก็สั่ง “ได้ขายแต่ไม่ได้ขายอย่างเป็นล่ำเป็นสันเท่า นั้น”

● วิถีชีวิตของเกษตรกร

ชีวิตประจำวันของลุงบุญทรงเริ่มจากตื่นนอนก็เข้าสวน โดยไปแปลงที่อยู่ใกล้บ้านก่อน แล้วจึงไปแปลงที่อยู่บนดอย ลุงไปสวนจนถึง 5 โมงเย็น เวลาไปแปลงบนดอยลุงมักจะเอาอาหารไปด้วย เอาไปทำกินกับเพื่อนเกษตรกรที่อยู่ใกล้กัน ซึ่งลุงบอกว่าสนุก

ด้านความสัมพันธ์กับคนในหมู่บ้าน ลุงบุญทรงบอกว่าค่อนข้างดี นอกจากกลุ่มที่ทำเคมีที่มาเห็นผักอินทรีย์ของลุงแล้วบอกว่าทำไม่ได้ “แต่เขาก็ซื้อของเรา เขากล่าวว่าดี ตอนนี้มีคนเห็นด้วยมากเหมือนกัน” ลุงยังบอกอีกว่างานส่วนรวมเป็นงานที่ต้องไป เช่น งานศพ ไม่ไปไม่ได้ ในขณะที่งานแต่งงานงานขึ้นบ้านใหม่ ถ้าเจ้าของงานมาบอกจึงจะไป แต่ลุงไม่ได้ไปเฉย ๆ ยังเอารถไปช่วยขนของด้วย

● การรับรู้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ลุงบอกว่าเศรษฐกิจพอเพียงก็คือสิ่งที่ลุงทำ แต่ยังทำไม่เต็มที่ ยังไม่มีบ่อปลา คอกหมู “ประมาณเดือนพฤษภาคมจะมีทางจังหวัดเข้ามา ผมเป็นกรรมการของการผลักดันเงินเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ ผมเป็นประธานกลุ่มเกษตรอินทรีย์ของอำเภอสันทราย ของแม่แฝกด้วย”

ช่วงปี 2551-2552 ลุงเล่าว่า ไม่จำเป็นต้องทำอะไรมาก ชีวิตแตกต่างจากอดีต ขายผักก็พอกิน “สมมติผมทำข้าวโพด 5 ไร่ มันฝรั่ง 5 ไร่ ลงทุนเป็นแสน แต่ได้กลับมาน้อยกว่าที่ขายผัก มันหิวหาวาคิดว่าได้มาก ทำเกษตรอินทรีย์น้อยเดียวขายทุกวันพุธ ที่เหลือขายในหมู่บ้าน ปลูกมันลงทุนแสนห้า ค่าปุ๋ย

ยกร่อง เชื้อมัน คนงาน ใช้เวลา 4 เดือน เกษตรอินทรีย์อาทิตย์หนึ่งขายได้ 1,700-2,000 บาท คิดว่าดีกว่าทำสวน แต่มีเวลาพักผ่อน”

สำหรับการนำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการเกษตร ลุงบอกว่า ทำบันทึกรายรับรายจ่าย โดยแม่บ้านเป็นคนทำ “รายจ่ายกับรายได้เหมือนกับเรากินข้าว บ้านเรามีข้าวกิน กิน ๆ กินไปเท่าไรไม่รู้” ลุงเล่าว่าซื้ออะไรก็จดไว้ จะได้ว่าสาเหตุที่ไม่พอเป็นเพราะอะไร รายจ่ายของบ้านลุงที่เป็นหลักก็มีสหกรณ์ ธกส. และฉาปนกิจ ของต่าง ๆ ไม่ค่อยได้ซื้อ อาหารก็ซื้อแต่เนื้อ ผักไม่ได้ซื้อ “อยู่บ้านนอกอย่างผม ผักในป่ามีเยอะแยะ ผักในกาดไม่ต้องพูด” ปัจจุบันลุงมีรายได้มากกว่ารายจ่าย หากเปรียบเทียบการทำเกษตรเชิงเดี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ ลุงบอกว่าแตกต่างกัน การทำเกษตรอินทรีย์ไม่มีรายจ่ายมากและไม่เหน็ดเหนื่อย

7.คุณนิทัศน์ ปัญญานะ

● ข้อมูลพื้นฐาน

อ้ายทัศน์ เกษตรกรบ้านแม่แฝก หมู่ 1 ตำบลแม่แฝกใหม่ อายุ 50 ปี จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เมื่อออกจากโรงเรียนก็ทำการเกษตร อ้ายทัศน์เล่าว่า ตอนที่เป็นหนุ่ม ปลูกมันฝรั่งได้ 6,000 -7,000 บาท คนก็ร่ำลือกันไปทั่ว แต่ตอนนี้ได้เงินเป็นแสนก็ไม่ได้ร่ำรวยอะไร “ก่อนนี้ทำมัน ปลูกพริก ทำนา ยาสูบ ข้าวโพดและกะหล่ำ” อ้ายทัศน์มีลูกสองคน คนโตเป็นผู้หญิง ทำงานแล้ว อายุ 27 ปี ส่วนคนเล็กเป็นผู้ชาย อายุ 21 ปี กำลังเรียนอยู่ที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพฯ

ที่ดินของอ้ายทัศน์มีอยู่หลายแปลง ซึ่งเป็นที่ดินเดิมของพ่อแม่ ปลูกกล้วยน้ำว้าแปลงหนึ่ง 1 ไร่ ปลูกผักสองแปลงๆหนึ่ง 1 ไร่ อีกแปลงหนึ่ง 2 งาน แปลงสุดท้ายเป็นแปลงใหญ่ 10 ไร่ เอาไว้ปลูกมันสลับกับปลูกข้าว ซึ่งแปลงนี้ อ้ายทัศน์เคยลองเอาบล๊อคโคลี่มาปลูก แต่เมื่อนำไปตรวจพบว่ามีสารเคมี ซึ่งคงตกค้างอยู่ในดิน เนื่องจากปลูกมันต้องใช้สารเคมีมากทั้งปุ๋ยและยา

● การเข้าสู่อาชีพเกษตรกร

อ้ายทัศน์ทำการเกษตรตั้งแต่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ปัจจุบันอ้ายทัศน์ทำทั้งเกษตรเคมีและเกษตรอินทรีย์ ช่วงตุลาคม-มีนาคม ทำมันฝรั่ง ซึ่งใช้สารเคมี ทำประมาณ 9-10 ไร่ ชุดมันเสร็จก็ทำเกษตรอินทรีย์ โดยทำอีกโซนหนึ่งและให้แม่บ้านไปขายที่ตลาดผักปลอดสารพิษ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในวันพุธและวันเสาร์ อ้ายทัศน์บอกว่า ผักที่ปลูกยังไม่ใช้ผักอินทรีย์ 100% “ถ้าทำผักอินทรีย์จริงๆ ที่นี้คงไม่ได้กับน้ำ เพราะน้ำเราอาจมีการปนเปื้อน เนื่องจากมีคนเอาสารเคมีเทลงในน้ำ บางคนอาจคิดไม่ถึงจึงเอาขวดภาชนะที่บรรจุสารเคมีทิ้งลงในน้ำ ผักที่เราทำจึงเป็นผักปลอดสาร ยังไม่เป็นผักอินทรีย์”

ในอดีต การทำสวนกะหล่ำดอกและแตงกวาของอ้ายทัศน์ใช้สารเคมี แต่ปัจจุบันอ้ายทัศน์บอกว่า ประหยัดเรื่องการใช้ปุ๋ยและยาฆ่าแมลงได้มาก โดยรอกันหลุมด้วยปุ๋ยหมักก่อน “แฟนเดือด (บ่น) อย่าไปทำผักเคมีเพราะมันเปลือง ถึงผักออกมาไม่งามก็ยังได้ขาย”

แนวคิดในการทำผักอินทรีย์เริ่มขึ้นเมื่อสิบกว่าปีที่ผ่านมา ตอนนั้นกระแสผักอินทรีย์กำลังมาแรง ทางสถาบันชุมชนเกษตรกรรมยั่งยืน (ISAC) ได้มาชักชวนคนในหมู่บ้านทำผักอินทรีย์ ซึ่งอ้ายทัศน์เป็นคนหนึ่งที่เข้าร่วมกิจกรรมด้วย แต่ผักที่ผลิตออกมาไม่ผ่านการตรวจเลยสักครั้ง ทาง ISAC จึงเลิกไป จากนั้นเกษตรตำบลจึงเข้ามา ต่อด้วยอาจารย์ประสิทธิ์ กาบจันทร์ จากมหาวิทยาลัยแม่โจ้ “อาจารย์ประสิทธิ์แกไม่หนี เราก็ไม่เลิก ไม่งั้นอายอาจารย์ อาจารย์ดีมากไปเห็นอะไรดี ก็เอามาส่งเสริมในกลุ่มเรา เราก็ได้ประโยชน์ ถ้าไม่ได้อาจารย์ กลุ่มนี้ (กลุ่มเรียนรู้เกษตรอินทรีย์บ้านแม่แฝก) คงไม่มี”

น้ำที่ใช้ในการเกษตร เป็นน้ำชลประทานและแปลงผักของอ้ายทัศนิตกับลำเหมืองซึ่งมีน้ำตลอดปี ส่วนวิธีการปลูก เริ่มจากการเอาปุ๋ยหมักรองก้นหลุม แล้วเอาผ้าคลุม อ้ายทัศนิตบอกว่าถ้าไม่เอาผ้าคลุม หญ้าจะขึ้นมากจนเอาไม่ไหว “ตอนแรกพูดกับแฟนว่า ทำไงดีหญ้ามาก แต่ไม่รู้ตอนนั้นคิดงออยากลองผิวดลองถูก เอาผ้ามาคลุมดิน ปรากฏว่า ดี หญ้าไม่ขึ้น ผ้าแบบนี้มันละ 1,000 กว่าบาท ใช้ได้สามครั้ง” ผักที่ปลูกไม่ได้ใช้สารเคมี ใช้แต่ปุ๋ย นอกจากนี้ ยังเลือกช่วงเวลาปลูกด้วยว่า ช่วงใดปลูกอะไรได้บ้าง “ไม่ใช่เห็นคนอื่นทำเราก็กทำ เพราะเขาทำเคมีเต็มๆ “ ทั้งนี้อ้ายทัศนิตบอกว่ากระแสผักปลอดสารพิษ ผักอินทรีย์เป็นกระแสที่ดี ทำให้มีคนรู้จัก

ในการลงทุนทำการเกษตร อ้ายทัศนิตเล่าว่า การปลูกผักลงทุนไม่มาก มีค่ารถไถ ส่วนที่ซื้อก็มีหนอนตายอยาก (กระป๋องละ 25 บาท ซึ่งแม่บ้านซื้อที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (มช.) สาเหตุที่ได้ราคาถูก เพราะเป็นกลุ่มที่ไปขายผักปลอดสารเหมือนกัน) ส่วนปุ๋ยทำใช้เอง สำหรับเมล็ดพันธุ์นั้น ปีก่อนๆ ได้จากอาจารย์นิยม ซึ่งทำเมล็ดพันธุ์แล้วเอามาให้อ้ายทัศนิตทดลอง ปี 2552 อ้ายทัศนิตอยากทดลองปลูกของบริษัทอื่นบ้าง จึงซื้อเมล็ดพันธุ์ของศรแดงมาปลูก กระป๋องละ 600-700 บาท ปลูกได้หลายรอบ รอบหนึ่งประมาณ 100 บาท “กำไรก็หลายร้อย ถ้าได้ผลผลิตมากก็ขายพ่อค้าคนกลางบ้าง แต่ได้ราคาเท่าผักเคมี หากไปขายที่มช. วันพุธ วันเสาร์จะได้ราคาดี วันเสาร์คนเยอะ แต่วันพุธคนไม่เยอะ ผลผลิตของเรามีหนอนเจาะ บางครั้งคนซื้อที่มช. ก็ถามว่าทำไมมีหนอน แฟนผมอธิบาย เขาก็เข้าใจ” ของที่เอาไปขายอ้ายทัศนิตบอกว่า ปลูกเองทั้งหมด บางช่วงไม่มีของ ก็ไม่ไปขาย จะไม่ซื้อหรือรับของคนอื่นไปขาย เพราะไม่แน่ใจ “เรามีจิตสำนึก เราผ่านการอบรม อาจารย์สอนว่า ผักปลอดสาร เวลาคนซื้อกิน เค้าก็มีสุขภาพที่ดี เราทำให้เค้ากินได้ เรายินได้ ไปขายได้วันละ 2,000-3,000 ก็มากแล้ว คนเราอย่าไปเห็นแก่รายได้เล็กๆน้อยๆ (เอาผักคนอื่นมาขายเพราะผักเราหมด) การขายที่มช. กำไรค่อนข้างดี กำหนดราคาได้ อย่างกะหล่ำได้กิโลกรัมละ 30 บาท”

ส่วนรายได้หลักมาจากมันฝรั่ง ได้ใช้หนี้สิน แต่อ้ายทัศนิตบอกว่าการทำมันเสี่ยงมาก ทำผักสบายใจกว่า การทำมันช่วงแรก กู้เงินจากสหกรณ์ แต่สองปีที่ผ่านมาไม่ได้กู้สหกรณ์แล้ว หนี้ส่วนใหญ่เกิดจากการกู้มาลงทุนและหมดกับค่าเทอมลูกด้วย ถ้าได้เงินมามาก อ้ายทัศนิตก็จ่ายเงินให้สหกรณ์มาก มาตอนนี้ (กันยายน 2552) หนี้เหลือไม่ถึงแสน “สองปีมานี้ไม่ได้ส่งลูกเรียน เพราะลูกชายช่วยเหลือตัวเองได้แล้ว (มีงานทำระหว่างเรียน) เมื่อก่อนกู้ทุกปี เดี๋ยวนี้เข้ากลุ่มวิสาหกิจชุมชน ธกส. รวมกลุ่มกัน 10 คน กู้ได้หนึ่งล้านบาท เฉลี่ยคนละ 100,000 บาท แต่ผมเขาเอาไม่มาก 4-5 หมื่น สิ้นปีก็ไปชำระ ในกลุ่มเราต้องเชื่อถือกันได้ เวลาไปชำระที่ เข้าไปกันอย่างแมว (มั่ง) อย่างยาง (กะเหรี่ยง) เข้าไปเป็นหมู่ หอบเงิน หอบทองไปกัน” ส่วนรายได้เสริมได้จากการปลูกผัก ซึ่งอ้ายทัศนิตบอกว่า เอาไว้ซื้อของกินและดีกว่าการไป

รับจ้าง ที่ได้วันละร้อยละห้าบาท และนายทัศน์จะออมเงินตลอด โดยออมเงินของกองทุนหมู่บ้านเดือนละ 50 บาท และที่ศูนย์เรียนรู้เกษตรอินทรีย์ บ้านแม่แฝดอีกเดือนละ 50 บาท

● วิถีชีวิตของเกษตรกร

อ้ายทัศน์ ตื่นตีห้าและเข้าไปในสวน “เกือก (รองเท้า) ผ่าใบไม้ไม่ได้ใส่กับเป็น ใส่แต่เกือกนู้ท กินกาแฟแล้วก็มาสวน แปะดเก้าโมงก็เข้าไปบ้านกินข้าวเช้า กินแล้วออกมาและเที่ยงก็เข้าไปอีก บางวันไปทั้งสองสามแปลง ไม่ได้ว่างสักวัน บางวันทำถึงมืด บางวันก็กลับเร็ว ถ้าพ่นปุ๋ยน้ำก็พ่นตอนเย็นจะได้ประโยชน์มากกว่าเพราะโดนแสงไม่ได้ การเก็บผักก็จะเก็บเช้าหรือเย็นเลย” ปกติ อ้ายทัศน์ทำสองคนกับภรรยา แต่ช่วงที่ปลูกมันฝรั่งต้องจ้างคนอื่นมาช่วย เพราะมันมีอายุสั้น บางครั้งก็มาช่วยกันแบบที่เรียกว่าเอามือเอววันกัน “ตอนที่ขุดมัน บางวันรถไถ 5-6 คันของหมู่ที่ปลูกมันมาช่วยกัน เพราะฉะนั้นวันเดียวก็เสร็จ ตาเป็น (คนอื่น) ผมก็ไปช่วย”

อ้ายทัศน์ได้เข้าร่วมการอบรมที่หน่วยงานต่างๆ จัดบ้าง “เพราะมันเป็นพื้นฐานการปฏิบัติของเรา” และช่วยเหลืองานของหมู่บ้านเป็นประจำ “ผมเขาเป็นหลัก เราเสียสละได้แต่ไม่เป็นกรรมการหมู่บ้าน เอรารถไปด้วย ไปช่วยลากเต็นท์ แต่คนอื่นเค้าไม่ค่อยไปกัน ไม่ว่าพ่อหลวงคนไหน ผมก็ช่วย”

● การรับรู้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

อ้ายทัศน์เคยได้ยินและเข้าใจว่า คือการออมและประหยัด “แต่เวลากินเหล้าลืมหืมด ทำบุญซื้อบาย แพนผมชอบจด ก็ได้เห็นสิ่งที่ไม่ควรจ่ายที่ไม่จำเป็น แต่ก่อนนี้ใช้แต่รถยนต์ ก็มาคิดว่า น่าจะประหยัดบ้าง จึงใช้มอเตอร์ไซค์รพพ่วง ของที่ไม่จำเป็นเราก็ไม่จ่าย บ้านเราบัตรศพเยอะ บางเดือนก็หมดหลายพัน บ้านพี่บ้านน้องสงเคราะห์กันไป ช่วยกันไป ”

8. คุณจินดา ใจคำ

● ข้อมูลพื้นฐาน

ลุงจินดา อายุ 58 ปี เป็นเกษตรกรบ้านเจดีย์แม่ครัว จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านเจดีย์แม่ครัว ลุงบอกว่า “ลุงเกิดที่นี่ ทำงานที่นี่และจะตายที่นี่เหมือนกัน”

ตอนที่ลุงกับป้าแต่งงานกัน งานแรกที่ทำคือทำนาทำสวน จากนั้นกู้เงินธนาคารมาซื้อที่ ซื้อรถแมคโคร แล้วลุงก็เริ่มงานรับเหมาก่อสร้าง ต่อมางานน้อยลง ประกอบกับเก็บเงินจากผู้ว่าจ้างบางรายไม่ได้ จึงหันมาทำการเกษตรอีกครั้งหนึ่ง โดยปลูกข้าวไร่กิน ทำสวนบัว เลี้ยงปลาและปลูกดอก

ลุงมีที่ดินหลายแปลง แปลงที่เป็นที่มรดก รวม 15 ไร่ แบ่งเป็น 3 แปลงๆ ละ 5 ไร่ แปลงแรก ปลูกดอกบัว 3 ไร่ ข้าว 2 ไร่ แปลงที่สองปลูกกะหล่ำดอก ข้าวโพด ผักบุ้ง พริก ผักชี ผักบั้ง แปลงที่สาม ลุงให้หลานปลูกดอกดาวเรืองและดอกสเปร์ย์ ต่อมาลุงซื้อที่ดินเพิ่มอีก 20 ไร่ แปลงนี้ลุงขุดดินไปขาย แล้วมีน้ำซึมออกมากลายเป็นแอ่งน้ำ ลุงจึงไปขอปลาจากสถานีประมงมาปล่อย เลยกลายเป็นบ่อปลา

● การเข้าสู่อาชีพเกษตรกร

ด้วยความที่เป็นลูกเกษตรกร ลุงจึงมีความรู้ติดตัวมา “อย่างข้าว ลุงก็ปลูกเองทั้งหมด ทุกอย่างแทบจะทำเองหมด เพราะเราวิธีปลูกมาตั้งแต่ไหนแต่ไรแล้ว” ลุงจินตาท่านาปีละครั้ง โดยปลูกข้าวเหนียวเอาไว้กิน ซึ่งพันธุ์ข้าวที่ปลูกเป็นพันธุ์ กข6 กับข้าวสันป่าตอง1 ที่ได้มาจากเกษตรอำเภอ

ที่ดินที่ใช้ทำการเกษตรเป็นของลุงทั้งหมด ไม่ได้เช่า หรือทำในที่ดินของคนอื่น พี่ที่ลุงปลูกเป็นพี่ล้มลุก เพราะใช้เวลาไม่นานประมาณ 45 วันก็ขายได้ เช่น ผักบุ้ง พริกหนุ่ม แตงกวา ผักบั้ง กะหล่ำดอก ข้าวโพด มะเขือ ถั่วฝักยาว “ถ้าปลูกไม่ผลกว่าจะได้เงินเป็นปีสองปี เราอยู่ไม่ได้ เพราะต้องใช้จ่ายทุกวัน ที่สำคัญเราไม่มีทุนที่จะทำ” การปลูกผักลุงจะใช้วิธีวน โดยดูฤดูกาล และจังหวะการปลูกว่า ช่วงไหนจะปลูกอะไร “พี่ตัวไหนที่มีคนปลูกเยอะ ลุงจะพยายามเลี่ยงไปปลูกอย่างอื่นแทน ถ้าหากปลูกเหมือนกันหมดมันก็ขายไม่ได้”

ส่วนดอกไม้ ลุงเริ่มจากการปลูกดอกบัวก่อน ปลูกมาหลายปีจนขายพันธุ์ได้เอง แต่ตอนเริ่มปลูกครั้งแรก ลุงไปซื้อพันธุ์บัวมาจากจังหวัดนครสวรรค์ จากนั้นลุงก็ขายพันธุ์เอง บางครั้งมีคนมาซื้อออกไปเพาะ ลุงก็ขายต้นละ 15 บาท ทั้งนี้การขายพันธุ์บัวเองเป็นการลดต้นทุนได้มาก และยังมีรายได้เพิ่มจากการขายพันธุ์ด้วย บัวของลุงขายดี โดยเฉพาะช่วงเข้าพรรษา “เก็บไม่ทัน ดอกไม่ทัน ขายดีตลอด ปลูกมากไม่ได้แล้วไม่มีที่”

การบำรุงดินที่ปลูกพืชผัก ลุงใช้น้ำหมักชีวภาพที่ทำเอง สำหรับบ่อปลานั้นเริ่มจากการนำปลามาปล่อย ซึ่งมีทุกชนิด ทั้งปลาชิว ปลาดุก ปลาช่อน ปลานิล ฯลฯ และยังมีกุ้งฝอยด้วย

การทำน้ำหมักชีวภาพบำรุงดิน ลุงใช้เศษวัสดุที่เหลือจากโรงเห็ดใกล้บ้านมาทำน้ำหมัก รวมถึงเศษพืช หอย ปลา ซี้เฉพาะกากน้ำตาล ปุ๋ยยูเรีย จากนั้นนำมาผสมกันแล้วคลุมพลาสติก หมักไว้ 15-21 วัน จึงนำมาใช้ได้

ต้นทุนในการทำเกษตร ลุงยกตัวอย่างว่า อย่างแต่งที่ปลูกจะขุดหลุมไว้ 2,000-5,000 หลุม ลงทุนเฉพาะค่าเมล็ดกระป๋องหนึ่ง 700 บาท 1 ไร่ ปลูกได้ 2,000 หลุม ซึ่งลุงสังเกตว่าถ้าปลูกถี่เกินไปขนาดแต่งจะไม่สวย “เราต้องสังเกตให้ดีด้วย” ลุงไม่ใส่ปุ๋ยใส่ยาแต่จะเอาเมล็ดไปแช่ในชิลิก้าก่อนทำให้ไม่มีแมลงหรือสัตว์อื่น ๆ มารบกวน

การจำหน่ายผลผลิต ลุงและป้าน้อยจะจัดใส่ถุงซึ่งทางเกษตรอำเภอมีตราผักปลอดสารพิษติดให้ทำให้ลูกค้าเชื่อใจว่าไม่มีสารพิษ ผักที่ป้าน้อยนำไปขายที่ตลาดจะหมดทุกวันเพราะที่ตลาดเจดีย์แม่ครัวมีคนมาซื้อของมากทุกวัน ส่วนดอกก็มีทั้งขายสดและร้อยมาลัย ดอกบัวของลุงขายดีทุกวันไม่เฉพาะวันพระ ส่วนใหญ่จะขายวันละ 100 มัด ก็ 1,000 ดอก ขายหมดทุกวัน เพราะดอกของลุงสวย

ลุงบอกว่ารายได้ที่ได้เป็นรายได้แบบหมุนเวียน ไม่แน่นอน อย่างปลาซึ่งมีคนมาซื้อถึงที่บ่อยวันซื้อไม่หมดอาจเหลืออยู่บ้าง ลุงก็ให้ป้าไปขายที่ตลาดใกล้บ้าน “เรามีรายได้จากส่วนเหลือตรงนี้อีกไปนั่งขายที่ตลาดยังราคาดีกว่าเขามารับซื้อ เขามาซื้อที่บ่อ กิโลกรัมละ 50 บาท แต่ไปขายตลาด กิโลกรัมละ 60 บาท เราก็ได้เงินเพิ่มมาอีกนิดหน่อย”

นอกจากนี้ ลุงยังมีห้องเช่า 14 ห้อง ห้องละ 500-1,000 บาท เป็นห้องเช่าที่ลุงทำไว้ ให้คนที่มาคว้านลันจีเช่า แต่ตอนหลังลุงไม่ได้ทำลันจีคว้านส่งโรงงานแล้ว จึงมีคนเช่าเหลืออยู่อีก 2-3 ราย ส่วนรดดัมพ์ที่มีอยู่ 1 คัน ลุงบอกว่าเอาไว้ทำงานของตนเอง

หากคิดรายได้ต่อวัน ลุงบอกว่าไม่ต่ำกว่า 500 บาท มากที่สุดก็ 2,000 บาท “ส่วนใหญ่จะได้เงินเยอะจากบัว บางครั้งเอาไปส่งตลาดในเมืองแถวกาตหลวง ก็ได้เงินมาเป็นก้อนเยอะหน่อย”

สำหรับรายได้จากการตกปลาที่คิดค่าเบ็ดตกปลาคันละ 20 บาทนั้น หากเป็นวันเสาร์-อาทิตย์ บางครั้งก็ได้เป็นพัน เพราะชาวบ้านจากหมู่บ้านอื่นก็มาตกปลา ตกกุ้งจากบ่อของลุง นอกจากรายได้เหล่านี้แล้ว ลุงยังมีรายได้จากการให้บริษัทโทรศัพท์แห่งหนึ่ง เช่าที่ใกล้ๆ สวนบัว สำหรับตั้งเสาโทรศัพท์

ลุงจินดาเข้าร่วมเป็นสมาชิกอยู่หลายกลุ่ม เริ่มจากกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ กลุ่มนี้ตั้งมาเจ็ดปีแล้ว ลุงมาเข้ารุ่นที่สอง ตอนนี้มีสมาชิก 70 คน ลุงบอกว่า คนที่ยังเป็นสมาชิกล้วนแต่เป็นคนที่ยังรักการทำเกษตร นอกจากนี้ ยังมีหน่วยงานต่างๆ มาสนับสนุน กลุ่มจึงสามารถดึงเงินมาทำกิจกรรมต่างๆ ได้ ทั้งกิจกรรมด้านการเกษตร และการอบรมด้านอื่นๆ เช่นการทำแซมพู ทำไข่เค็ม การทำบัญชีครัวเรือน ซึ่งลุงพบตอนทำบัญชีของครอบครัวลุงว่า ไม่มีรายจ่ายที่ไม่สมควรจ่าย นอกจากนี้ลุงยังเป็นสมาชิกกลุ่มบ้านลุงจันทร์ ซึ่งเน้นการทำพืชผักส่งตลาดแต่ไปไม่รอด เพราะทำไม่ได้ เนื่องจากต้องมีของส่งทุกวัน ส่วนกลุ่มเกษตรสันทราย ลุงบอกว่าไม่ได้ไปเกี่ยวข้องมาก เพราะทำพืชยืนต้น ซึ่งก่อนหน้านี้ก็ส่งเสริมการปลูกยางพารา ที่ลุงคิดว่าเป็นไปไม่ได้เพราะพื้นที่ทางเหนือไม่เหมาะสม ลุงจินดาเคยลองปลูกแล้ว 200 กว่าต้นปรากฏว่าโตช้า “ผมลองแล้วปลูกสองปีมันยังไม่ท่วมหัว มันเป็นไปไม่ได้ ผมไม่เห็นใครได้แม้แต่บาทเดียว ผมเลยไม่ทำตาม เราต้องทำอะไรที่มันใกล้ตัว”

● วิถีชีวิตของเกษตรกร

คืนที่ 4 แล้วไปจับปลาให้กับคนที่มารับซื้อถึงที่ จากนั้นเตรียมอุปกรณ์ไปสวน สนนข้าวบัวและมัดบัวเพื่อเตรียมให้บ้านน้อยนำไปขายที่ตลาดและส่งให้คนที่มารับถึงสวนด้วย ช่วงเที่ยงถึงบ่ายโมงลุงจะกินข้าวแล้วพักผ่อน จากนั้นก็เข้าสวนเก็บบัวเก็บผักอีกจนถึง 5 โมงเย็นจึงกลับบ้าน กินข้าว ทำธุระส่วนตัวและเข้านอนประมาณสามทุ่ม ลุงบอกว่า“ต้องหมั่น ต้องดูแล แจ้ง (เช้า) มาต้องไปแปลงใดแปลงหนึ่ง สายมาไปอีกแปลง แล้ววนมาที่บ่อปลาเป็นวัฏจักร ต้องเห็นมันให้ได้ ไม่ไปเข้าก็เที่ยง แปลงปลูกข้าวไม่ต้องไปทุกวัน ไปดูน้ำเท่านั้น ปักดำก็จบ ไม่ได้ไปทำก็ไปดู”

การตัดสินใจว่าจะปลูกอะไรจะดูเรื่องของตลาดก่อนโดยคุยกับป้าด้วย เพราะป้าขายของที่ตลาดจะรู้ราคา แล้วดูกำลังของตนเองด้วย ถ้าปลูกมากกำลังก็ไม่ค่อยไหว อยากได้เงินมากก็จริงแต่กำลังก็ต้องพร้อมเหมือนกัน ชาวบ้านใกล้เคียงก็มาศึกษากับลุง นอกจากนี้ผักที่ปลูกหากราคาถูกลุงจะหยุดปลูกก่อนต่อเมื่อราคาเริ่มดีขึ้นลุงจึงจะเริ่มปลูกอีก

ลุงบอกว่า ลุงกับป้าช่วยกันทำงาน บ้านน้อยไปตลาดแต่เช้า ลุงก็เก็บบัว แต่งกว่า ถั่วฝักยาว ให้ป้าไปขาย บางวันเอาปลาให้ป้าไปขายด้วย ลุงมีคนไปช่วยทำงานอีกสามคน โดยช่วยเรื่องขนดอก ตัดดอก เวลาที่มีคนมาสั่งมากๆ แต่ที่บ่อปลาลุงจัดการเองหมดไม่ได้ให้ใครช่วย เพราะไม่ไว้ใจ และปลาก็จับยากด้วย

งานสวนรวมของชุมชนลุงจินดาช่วยเหลือตลอด หากเป็นงานวัดลุงไปร่วมกิจกรรมเป็นประจำ ไม่ได้ขาด นอกจากติดธุระจำเป็นจึงให้บ้านน้อยไปแทน

● การรับรู้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ลุงบอกว่าในหลวงแนะให้ทำไร่นาสวนผสม ไม่ให้ทำพืชเชิงเดี่ยว ให้หมุนเวียนตามฤดูกาล

ลุงจินตามองชีวิตของตนเองว่าพอเพียง “ดูแล้วของเราครบวงจร ในบ่อมีปลากิน ในไร่ในสวนก็ทำสวนผักและปลูกข้าว” ซึ่งลุงบอกว่าอยู่ได้ไม่มีปัญหาอะไรถึงแม้จะเคยมีหนี้สินมาก แต่ปัจจุบันก็เหลือน้อยลงแล้ว การทำงานของลุง ลุงวางแผนตลอดอย่างฤดูที่ปลาวางไข่จะไม่จับปลา ผ่านไป 3 เดือนปลาจะมีราคาเพราะในตลาดไม่มี ตอนที่คนอื่นมีปลามาขายลุงจะหยุดการจับปลาไว้ก่อน หรือเวลาที่เกษตรกรเริ่มทำนา ในนามีปลาชาวบ้านหากินในนาได้ แต่ช่วงที่ปลาในนาไม่มีลุงจึงเอาปลาออกมาขาย “ได้ราคาถึง 70 บาทต่อกิโล เพราะเราชะลอไว้ ปลาได้น้ำหนัก ทำให้ได้ราคา ยอมผ่อนปรน 3 เดือน พอเดือนที่ 4 เราก็ได้โอกาสจากราคา 50 บาท เป็น 70 บาท เพิ่มราคาเพิ่มน้ำหนัก”

อาหารที่ใช้เลี้ยงปลาเป็นเศษผักที่แม่ค้าทิ้งในตลาดบ้าง จากสวน โรงงาน และร้านอาหาร ที่ลุงจินดาต้องขยันตระเวนหาพืชผักที่ปลากินได้ ซึ่งลุงบอกว่าต้องดูผักที่ปลอดสารไม่อย่างนั้นปลาอาจตายได้อย่างสวนผักที่ลุงไปเอาผักสลัด ลุงก็ต้องไปดูถึงแปลงผักว่า ปลอดสารจริง ๆ ทางเจ้าของสวนเขาจะเลือกสวนที่ดีไปขาย ส่วนที่ไม่ดีลุงก็ขอเอาไปให้ปลา ลุงจินดาไม่ได้ซื้อเพราะเขาทิ้งอยู่แล้ว ทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายในเรื่องอาหารปลาและค่าน้ำมันด้วย “เอามันใส่มันได้ค่าตกปลาก็เอามาเป็นค่าน้ำมันไปหาค่าเศษอาหาร ตอนเช้าก็เอาเศษข้าวเศษอาหารจากบ้านมาให้ปลา”

การทำงานลุงบอกว่าไม่ได้เครียด พักไปในตัว ชินแล้วไม่เหนื่อย วันหนึ่งได้พัก 1-2 ชั่วโมงกลางคืนก็ได้นอนพักอีก ลุงมีความสุขกับสิ่งที่ได้ทำอยู่ โดยเฉพาะการทำเกษตรที่ลุงทำไปเรื่อย ๆ จากแปลงนี้ไปแปลงนั้น “เราแก่แล้วทำน้อย ๆ ทำเท่าที่แรงเรามีก็พอแล้ว เด็กก็หันไปแล้ว”

พืชผักที่ปลูกลุงอยากให้คนที่อยู่ใกล้ ๆ มาเก็บกิน เพราะผักบางอย่างยิ่งเก็บก็จะยิ่งแตกออกมาก อีกประการหนึ่งลุงใช้แนวความคิดการปลูกแบบหลากหลาย เพราะได้รายได้จากผักทุกวัน ไม่ได้อย่างหนึ่งก็ได้จากอีกอย่างหนึ่ง “ไม่ว่าจะเป็นอันไหนอย่างน้อยก็ได้เงินบ้างไม่มากก็น้อย ลุงคิดว่าขอให้ได้ทุกวันเรามีกินมีอยู่ก็พอ ไม่ได้หวังรวยอะไรเหมือนคนอื่นเขา” ส่วนปลาถ้ามีคนมาขอก็ให้ ด้วยเหตุนี้คนที่อยู่ละแวกนั้นจึงช่วยลุงดูแลหากมีคนขโมยปลาก็มาบอกให้รู้

ลุงเป็นคนที่ยืนยันทุกอย่าง ชอบไปอบรมเรื่องต่าง ๆ เป็นประจำ สาเหตุที่ชอบเพราะได้ความรู้ ตรงไหนที่เข้าประเด็นก็นำมาใช้ ตรงไหนไม่เข้าก็ปล่อยผ่านไป นอกจากนี้ความรู้ส่วนหนึ่งมาจากตัวลุงเอง ลุงจะดูว่าช่วงไหนจะปลูกอะไรจึงจะดี

เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมีคนมาอบรมให้ ส่วนใหญ่เป็นอาจารย์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ และมาจากเกษตรอำเภอ ตัวลุงเองเข้าใจเศรษฐกิจพอเพียงส่วนหนึ่งตามที่ในหลวงบอกคือให้ขยันและเมื่อลงมือปลูกแล้วผลผลิตออกมาดีเราก็จะได้เงิน “ปลูกมาเราเอาไว้กิน ถ้าเอะกินไปขายที่ตลาด มีร้อยก็เก็บได้ร้อย แต่เมื่อก่อนมีร้อยเราจ่ายร้อย มันไม่ถูก”

จากที่เคยทำงานใหญ่ (งานก่อสร้าง) แล้วโดนโกง ทำให้ลุงหันมาทำการเกษตร “ทำงานเล็ก ๆ ของเราดีกว่า แต่ก่อนทำงานก่อสร้าง เข้าบ้านค้ามีด ตอนนี้งานของเราเอง เข้าบ้านแต่หัวค่ำ อยู่แบบนี้สบายใจกว่า หนี้สินก็ใช้คืนเกือบหมดแล้ว” ลุงจึงสบายใจไม่เครียด หากเป็นสมัยก่อนที่ลุงทะเล่ทำงานก่อสร้าง เจองานไหนก็เอาหมด ทำให้รู้สึกเครียด แต่ตอนนี้สบายใจเพราะ “ไม่ต้องแข่งขันแย่งชิงกับใคร ใครก็มาโกงเราไม่ได้ เวลาเหนื่อยก็พัก ไม่มีใครว่าเราได้” ทุกวันนี้ลุงจินดาจึงมีความสุขมากจากการทำการเกษตร “ลูกและเมียก็มีความสุข”

ความรู้ในเรื่องของการทำเห็ดได้จากการดูงานกับกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่หลายแห่ง เช่น ที่อำเภอคอยสะเกิด ที่กรุงเทพฯ ที่เชียงราย แต่ไม่เคยเข้าอบรม มักจะให้สามีไปอบรมตลอด

โรงเห็ดเนื้อที่ประมาณสองงานเศษตั้งอยู่ภายในบริเวณบ้าน ซึ่งการที่มีโรงเดียวเป็นเรื่องลำบากเพราะเชื้อโรคมากและไม่ได้พักโรง พี่สุเทียนจึงใช้ปูนขาวโรยพื้น โดยเอาก้อนเห็ดเก่าออกแล้วทิ้งไว้หนึ่งวัน จึงเอาก้อนใหม่เข้า ทั้งนี้ หากมีหลายโรงสามารถพักได้ 10-15 วัน “ถ้าเชื้อโรคมากก็เอาฟู่ราดานใส่ แล้วเอาปูนทับหรือใช้สารชีวภาพพ่นก็ช่วยได้บ้าง แต่ต้องพ่นบ่อย” สำหรับเห็ดที่อยู่ในโรงจะจัดแต่ละชนิดแยกกัน เห็ดนางฟ้า เห็ดเป๋าฮื้อ อยู่ด้านใน ส่วนเห็ดขอน เห็ดนางรมต้องการอากาศร้อนจึงเอาไว้ด้านนอกที่ต่อเสริมออกไป โดยใช้ฝ้ายางและสะพานมุงไว้

การทำเห็ด พี่สุเทียนบอกว่าเริ่มจากการผสมขี้เลื่อยและอาหาร จากนั้นนำมาใส่ถุง ใส่คอปิดจุก แล้วนำไปใส่ตะกร้าเอาเข้าเตาหนึ่ง เสริมแล้วรอให้เย็นจึงเขี่ยเชื้อลงไป เปลี่ยนจุกเอากระดาษใส่ จากนั้นก็เอาเข้าไปไว้ในโรง ซึ่งขั้นตอนที่ไม่ได้ทำเองเพราะกลัวเสีย คือ การเขี่ยเชื้อที่สามีของพี่สุเทียนเป็นคนทำ เนื่องจากต้องอาศัยความสะอาดมาก ๆ ต้องฉีดแอลกอฮอล์ตลอดเวลา แต่ถ้าต้องทำเองคิดว่าทำได้ ทุกวันนี้พี่สุเทียนจะจัดเตรียมของทุกอย่างที่จะใช้ในการเขี่ยเชื้อตั้งแต่การทำความสะดวก ขวด และดัมข้าวฟ่าง

เห็ดที่ปลูกจะเวียนปลูกในฤดูต่าง ๆ กล่าวคือ ฤดูหนาว เห็ดที่ปลูกคือเห็ดนางฟ้าและเห็ดเป๋าฮื้อ โดยเฉพาะเห็ดนางฟ้าภูฐาน (สีครีม) จะออกดี นางฟ้าภูฐานราคาดีกว่าเห็ดนางฟ้าดำ คือนางฟ้าภูฐานราคากิโลกรัมละ 40 บาท ในขณะที่นางฟ้าดำกิโลกรัมละ 35 บาท ฤดูฝนจะเป็นเห็ดลม เห็ดขอน พอถึงฤดูร้อนก็เป็นเห็ดลม เห็ดขอนอีกเช่นกัน สำหรับเห็ดนางฟ้าปลูกได้ทุกฤดู

การลงทุนทำเห็ดมีค่าใช้จ่ายมาก แต่พี่สุเทียนก็ใช้เงินตัวเองตั้งแต่เริ่มทำโดยไม่ได้กู้เงินเลยซึ่งตอนที่เริ่มทำนั้นเชื้อเห็ดก้อนละ 3 บาท ค่าโรงเกือบ 50,000 บาท ในอดีตใช้หญ้าคามุง แต่ต้องเปลี่ยนทุก 2 ปี จึงใช้กระเบื้องแทน เตาหนึ่งอีกหมื่นเศษ แต่ตอนนี้ได้เครื่องผสมและเตาหนึ่งใหม่ จาก ศวพ.

วัสดุที่ใช้ทำก้อนคือขี้เลื่อย ในอดีตใช้ขี้เลื่อยยางพารา ต่อมาราคาสูงจึงใช้ขี้เลื่อยไม้จำฉางซึ่งสั่งมาจากจังหวัดลำพูน ลำปาง ทำให้ต้นทุนลดลง เมื่อได้ขี้เลื่อยมาแล้วนำมาร่อนเศษไม้ออกก่อน แล้วจึงผสมกับวัสดุอื่น ๆ ที่เรียกว่าอาหาร ได้แก่ ยิปซั่ม ปูนขาว น้ำตาล ดีเกลือ แกลบอ่อน รำละเอียด หากไม่มีก็ใช้รำแก่ ทั้งนี้ขี้เลื่อย 100 กิโล รวมกับอาหารที่ผสมแล้ว 5 กิโล จะทำก้อนได้ 200 ก้อน หรือขี้เลื่อย 2,000 กิโล จะทำได้ 4,000 ก้อน ซึ่งใช้เวลาทำ 6-8 วัน จึงแล้วเสร็จเพราะขั้นตอนมาก ทั้งนี้ต้นทุนของก้อนเห็ด 4,000 ก้อน จะตกอยู่ประมาณ 10,000 บาท ซึ่งรวมค่าวัสดุ ค่าแรงงานคนงาน 2 คน ค่าน้ำค่าไฟแล้ว แต่ไม่ได้รวมแรงงานของพี่สุเทียนและสามี

ก่อน จะตกอยู่ประมาณ 10,000 บาท ซึ่งรวมค่าวัสดุ ค่าแรงงานคนงาน 2 คน ค่าน้ำค่าไฟแล้ว แต่ไม่ได้รวม แรงงานของพี่สุเทียนและสามี

ในส่วนของการขายได้ พี่สุเทียนขายทั้งก้อนและดอกเห็ด หากขายก้อน 1,000 ก้อนขายได้ 6,000 บาท แต่หากเก็บดอกเห็ดเอง 1,000 ก้อน จะขายได้ 8,000-9,000 บาท ถ้าอากาศดี แต่ถ้าอากาศไม่ดีอาจ ขาดทุนหรือเท่าทุน “เราทำเองไม่ซื้อก้อนเลยต้นทุนก็ลดลง ที่ผ่านมามีขาดทุนก็ไม่มาก ถ้าเห็ดไม่ออกดีก็ อยู่ตัว ออกดีก็ได้กำไร ทุกวันนี้เน้นขายก้อนด้วย ได้กำไรไม่เสี่ยงเท่าเปิดก้อน” อีกประการหนึ่งการขายก้อน จากคนอื่นค่อนข้างเสี่ยง บางครั้งเห็ดออกไม่ดีหรือไม่ออก ก้อนอาจจะดำหรือไม่เดินและยุบไป ส่วนการ ขายดอกเห็ดเฉลี่ยได้วันละ 300 บาท คิดเป็นกำไรประมาณ 200 บาท เงินที่ได้จากการทำเห็ดก็นำมาใช้ จ่ายในครอบครัว เช่น อาหารและของใช้ภายในบ้านรวมถึงภาษีสังคม อาทิ งานศพ งานแต่งงาน เป็นต้น

ปัจจุบันรายได้ของพี่สุเทียนคงที่และมีเหลือเก็บด้วย “พอเริ่มทำบัญชีครัวเรือนก็จะดูว่าอะไรที่ไม่จำเป็นก็จะตัดไปทำให้ประหยัดได้เยอะ” สำหรับหนี้สินเป็นหนี้ที่ตามมากับการสร้างบ้าน “เราต้องไปกู้ ก่อนเพราะเงินก้อนไม่มี หมดไป 2,000,000 กว่า เอาเงินเดือนสามีส่งทุกเดือน”

● วิถีชีวิตของเกษตรกร

ตื่นนอนประมาณหกโมงเช้า ให้น้ำเห็ดซึ่งปกติให้วันละสองเวลาคือเช้ากับบ่าย ใช้เวลา ประมาณหนึ่งชั่วโมงถึงชั่วโมงเศษ แต่ถ้าอากาศร้อนมากๆ จะเพิ่มเป็นสามเวลา ไม่อย่างนั้นเห็ดจะเหี่ยว จากนั้นจะเก็บเห็ดในช่วง 7 โมงเช้า ถึงประมาณ 9 โมง ระหว่าง 9.00-11.00 น. อาจทำงานบ้าน (ซักผ้า กวาดบ้าน ถูบ้าน) ออกไปสวนห่อผลไม้ หรือตัดผมให้ลูกค้า บ่ายโมงถึงบ่ายสามโมงเริ่มเก็บเห็ดอีกครั้ง และไปขายที่ตลาดตอนบ่ายสี่โมง หากหมดก็กลับ ปกติจะกลับบ้านไม่เกินหนึ่งทุ่ม

พี่สุเทียนเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ของบ้านเจดีย์แม่ครัวตั้งแต่เริ่มตั้งกลุ่ม ซึ่งขณะนั้นมีกันอยู่ 7 คน ปัจจุบันเข้าร่วมกลุ่มผักอย่างเดียว กิจกรรมที่ทำคือ ทุกวันอาทิตย์ตอนบ่าย สมาชิกกลุ่มผัก จะมาช่วยกันเพาะ ปลูก ขำ ขยายกล้าผัก และเอากำไรที่ได้มาแบ่งกัน บางส่วนก็เอามาปลูกเองที่บ้านด้วย พี่สุเทียนพูดถึงกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ว่าเวลาหน่วยงานต่าง ๆ มีงบประมาณก็จะเอามาให้กับกลุ่มนี้ เพราะ สมาชิกทำกันจริงและมีหลายกลุ่ม ทั้งกลุ่มปลา กลุ่มวัว กลุ่มเห็ด กลุ่มไก่ กลุ่มเป็ด เป็นต้น นอกจากนี้ยังเป็นสมาชิกฌาปนกิจ 2 แห่ง คือ ที่ข้าวมุง และเจดีย์แม่ครัว

งานส่วนรวม พี่สุเทียนมักจะไปช่วยงานต่าง ๆ เช่น งานศพ งานแต่งงาน หรือช่วยงาน หมู่บ้าน เช่น เวลาจัดงานหาเงินเข้าหมู่บ้านก็ช่วยเอาบัตรงานบอลไปขาย ช่วยทำอาหาร ช่วยต้อนรับผู้ มาร่วมงาน ส่วนงานบุญต่าง ๆ หากไม่ติดทำเห็ด ตัดผม ก็จะไปร่วมงานเป็นประจำ

● การรับรู้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

พี่สุเทียนเล่าว่า ได้ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงจากวิทยากรที่มาให้ความรู้ที่กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งมาจากศูนย์วิจัยพืชไร่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เกษตรอำเภอ และจากสื่อต่าง ๆ โดยเข้าใจว่าเศรษฐกิจพอเพียงคือ “ทำเท่าที่ทำได้ ทำเยอะตัวเองก็เหนื่อย มันไม่ไหว” แล้วยังเข้าใจอีกว่าของบางอย่างหากสามารถปลูกเองก็ไม่ต้องไปซื้อหา “ปลูกในบ้านเรา ปลูกไว้กิน ถ้ามากก็ขาย พริก ถั่วฝักยาว บวบ เรากินอยู่แล้ว ซื้อแต่น้อย เช่น ปลา ถ้ากลุ่มปลาเขาเอามาขายเราก็น่าซื้อได้ถูกกว่าตลาด” แล้วยังนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในครอบครัวโดย “ซื้อในสิ่งที่จำเป็น ใช้จ่ายอย่างประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย” พี่สุเทียนทำบัญชีรายรับรายจ่ายทุกวัน ทุกอย่างที่จ่ายออกไปจะจดไว้หมดจึงพบว่ารายจ่ายมากกว่ารายรับเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้รายจ่ายที่มากไม่ได้เป็นเรื่องอาหารแต่กลับเป็นภาษีสังคม อาทิ การทำบุญ งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ งานศพ โดยเฉพาะงานศพจะให้ทั้งข้าวสารและเงิน “ข้าวสารคิดเป็นเงินประมาณ 30 บาท และเงินอีกต่างหาก 60 บาท”

การทำเห็ดทุกวันนี้ทำแบบพอเพียงเพราะมีโรงเห็ดโรงเดียว “ถ้าทำมากก็ต้องไปส่งภาคเมืองใหม่ เจ้าทำทุกวัน ขายภาคบ้านเรา ถ้าไม่ได้ขายเองคงอยู่ไม่ได้ ยิ่งขายเห็ด 3 อย่าง ขายดีมาก” อันที่จริงพี่สุเทียนก็มีความต้องการขยายกิจการแต่ไม่อยากทำเกินกำลังเพราะทำเองจึงคิดว่าทำแค่พออยู่ได้ก็พอ

พี่สุเทียนออมเงินโดยออมทรัพย์ของหมู่บ้านเดือนละ 1,000 บาท กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่เมื่อก่อนออมเดือนละ 500 บาท ตอนนี้อัดเหลือ 100 บาท เพราะถอนไม่ได้ นอกจากจะลาออก ทำประกันชีวิตอีกเดือนละ 500 บาท

ในด้านความเสี่ยงพี่สุเทียนมองว่าการทำเห็ดอย่างทุกวันนี้ไม่เสี่ยงเพราะต้นทุนไม่สูง ทำแล้วอยู่ได้ มีเงินหมุนตลอด และทำเป็นช่วง ๆ ไม่ขาดตอน ทำให้มีเห็ดเก็บทุกวัน

การทำเห็ดให้ประสบผลสำเร็จพี่สุเทียนบอกว่า ที่สำคัญต้องมีตลาด ตัวพี่สุเทียนไม่มีปัญหาเรื่องตลาดเลยเพราะมีแผงเป็นของตัวเองที่ตลาดใหญ่ใกล้บ้าน และมีแม่ค้าหลายคนมารับไปขายต่อด้วย เพราะของสด ฉะนั้นวันไหนที่เห็ดออกมาก พี่สุเทียนจะออกไปตลาดเร็วเพื่อส่งให้แม่ค้าที่รับไปขาย “เขาจะมาซื้อหากมีเห็ดไม่มากก็ขายเอง ไปค่าน้อย ขายเองได้กำไรคือกำไรหนึ่งได้มาอีก 15 บาท”

10.คุณรัชนี้ ธรรมชัย

● ข้อมูลพื้นฐาน

รัชนี้ ธรรมชัยหรือป้าแอ เกษตรกรบ้านป่าไผ่ ตำบลป่าเหมือด อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ อายุ 47 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนใกล้บ้าน

บ้านของป้าแอเป็นบ้านไม้ชั้นเดียว บนเนื้อที่ 2 งานเศษ ด้านหลังเป็นห้องครัวที่แยกออกไปจากตัวบ้าน ด้านขวาเป็นคอกวัว ที่มีวัว 3 ตัว นอกจากนี้ยังมีไก่อีก 10 กว่าตัว เป็ดอีก 4 ตัว และด้านซ้ายเป็นบริเวณที่เก็บวางอุปกรณ์ที่คนเอามาซ่อม เช่น เครื่องซักผ้า รถไถนา เป็นต้น บ้านนี้อยู่กัน 4 คน คือป้าแอ สามี และลูกสาว 2 คน ลูกคนโตเรียนที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล สาขาการจัดการปีที่ 3 ส่วนคนเล็กเรียนอยู่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสันทรายวิทยาคม ป้าแอและสามีแต่งงานกันมา 26 ปีแล้ว

อาชีพหลักของป้าแอคือทำนา ทำสวน และรับจ้างทั่วไปเป็นอาชีพเสริม อย่างช่วงเดือนมีนาคม 2552 ป้าแอรับจ้างปลูกมะม่วง ส่วนสามีของป้าแอออกไปหาปลาตอนกลางคืนคือประมาณสองทุ่ม กลับมาเกือบเช้า แล้วแต่ฤดู ตอนกลางวันทำนาหรือรับจ้างทั่วไปกับป้าแอและใช้เวลาว่างซ่อมอุปกรณ์ต่างๆ ด้วย อาทิ รถไถ เครื่องตัดหญ้า ซ่อมได้เกือบทุกอย่าง ทั้งๆที่ไม่ได้เรียนมาแต่เรียนรู้ด้วยตนเอง ทั้งนี้ชาวบ้านจะนำสิ่งที่ต้องการซ่อมมาวางไว้หน้าบ้าน สามีป้าแอใช้เวลาช่วงเช้าและพักเที่ยงมาซ่อม

● การเข้าสู่อาชีพเกษตรกร

ป้าแอทำนาดังแต่ยังเป็นเด็กจนปัจจุบันทำทั้งนาและทำสวนด้วย ที่ทั้งหมดที่ใช้ทำนาทำสวนมีอยู่ 4 แปลง แปลงแรก 3 ไร่ แปลงที่สอง 4 ไร่ เศษ แปลงที่สาม 4 ไร่ สำหรับแปลงนี้แบ่งทำสวนประมาณ 2 งาน แปลงที่สี่ 2 ไร่ 3 งาน ลักษณะของดินแปลงนี้เป็นดินเหนียว ในขณะที่ 3 แปลงแรกเป็นดินทรายปนดินเหนียว ที่ทั้ง 4 แปลงนี้เป็นที่ดินที่ป้าแอเช่าจากผู้อื่น ที่ดินทุกแปลงเป็นที่ราบ เป็นที่ที่ทำได้ทั้ง 2 อย่างคือ ปลูกข้าวก็ได้ ปลูกถั่วก็ได้ ซึ่งในอดีตบริเวณนี้ผู้คนปลูกถั่วกันหมด แต่ปัจจุบันเป็นพื้นที่ว่างและเป็นพื้นที่ที่ปลูกข้าว สาเหตุที่ผู้คนเลิกปลูกถั่วเนื่องจากเวลาที่ฝนตกถั่วจะเน่า ตัวป้าแอเองเคยพบกับเหตุการณ์ที่ถั่วเน่าทำให้ได้เงินมาเพียง 4,000 บาท ในบ้านหมู่ 3 นี้ เหลือคนที่ปลูกถั่วเพียงสองราย นอกนั้นปลูกข้าวกันหมด “ที่เราไม่ปลูกถั่วเพราะต้นทุนสูง ทั้งค่าปุ๋ยและยาฆ่าแมลง และถ้ามาเก็บเกี่ยวในช่วงหน้าฝนก็มักไม่ได้ผล ส่วนอย่างอื่นปลูกไปก็ไม่ได้ขาย เพราะตลาดไม่มาก สำหรับการปลูกข้าวจะได้เงินเป็นก้อน มีหมู(กลุ่ม) เวลาเป็นมาซื้อก็จะได้เป็นหมูเป็นก้อน ที่ที่ปลูกข้าวก็ปลูกข้าวอย่างเดียว ส่วนสองงานที่ปลูกผักก็ปลูกผักตลอด “

การทำงานนอกจากตัวป้าแอและสามีจะเป็นแรงสำคัญแล้ว ลูกสาวทั้งสองคนก็ช่วยทำด้วย “เจออันใดก็ช่วยอันนั้น เราไม่มีสตางค์ก็ต้องช่วยกันถ้าไม่ได้เรียนก็ลำบาก ร้อนก็ต้องอดทน แต่ทำให้เราได้อยู่ด้วยกัน สอนลูกให้รักพ่อแม่ มีอะไรก็ต้องช่วยกัน ตั้งแต่เล็กๆ ก็พูดกับเขาว่าถ้าไม่ช่วย พ่อแม่ก็จะลำบาก หากพ่อแม่ตายไปทำอย่างไรก็จะได้รู้ เอาเขาไปด้วยตั้งแต่เล็ก บอกเขาสอนเขา เขาก็ทำไปเป็นอย่างๆ” ในขณะที่น้องจอย(ลูกสาวคนโต)บอกว่า “เห็นแม่เหนื่อยก็ไปช่วยเขา ไปตั้งแต่เล็กแล้ว”

ก่อนหน้านี้ป่าแอกเคยทำนาถึง 20 ไร่ แต่พบว่าต้นทุนสูง ราคาปุ๋ยแพงขึ้น ยิ่งปี 2551 เจอกับธรรมชาติฝนตกน้ำท่วมข้าว ก็เลยเลิก ทำเพียง 15 ไร่ ช่วงที่น้ำท่วมข้าว รัฐบาลได้เข้ามาช่วยเหลือก็ได้เงินอยู่บ้าง 2,000-3,000 บาท สำหรับป่าแอกแล้วยังดีที่ได้บ้าง ดีกว่าไม่ได้เลย ตอนนั้นมีข้าวที่ฟาดแล้วส่วนหนึ่งและเตรียมจะฟาดอีกส่วนหนึ่ง ทำให้ได้รับความเสียหายมาก ป่าแอกถึงกับร้องไห้และนอนไม่หลับทั้งคืน เกิดความคิดว่าชีวิตชาวนามีความลำบาก อีกทั้งยังไม่รู้ว่าจะวันข้างหน้าจะเจอกับอะไรบ้างกับพืชที่ปลูก

ป่าแอกบอกว่า การทำนาเดี๋ยวนี้นับกับเมื่อก่อนต่างกัน เมื่อก่อนใช้ควายแล้วใช้รถไถเดินตาม เมื่อก่อนไม่ใช้ปุ๋ยข้าวก็งาม เมื่อก่อนมีปุ๋ยใช้ควาย เพราะควายมีเกือบทุกหลังคา สำหรับการปลูกเดี๋ยวนี้นี้ที่ทำเองมีไม่มาก ส่วนมากจ้างปลูก อีกอย่างเมื่อก่อนคนทำนามาก เดี๋ยวนี้นคนทำน้อย เมื่อก่อนไม่ได้จ้างเหมา เดี๋ยวนี้นจ้างเหมากันมาก พื้นที่มากขึ้นแต่คนทำเหลือน้อย เมื่อก่อนทำหังนาเอาไว้นั่งคุยกัน หลบฝนบ้าง เดี๋ยวนี้นไม่ได้คุยกันแล้ว ใช้วิธีจ้างเหมา คนที่มารับจ้างก็เป็นแรงงานต่างด้าว

ความรู้ในการทำนาทำสวนเป็นความรู้ที่ได้รับการสอนมา “ทำมาตั้งแต่เด็กแล้ว ไก่คนเดียว ปลูกคนเดียว ที่เขามอบอกให้ใช้ฮอร์โมนอะไรเราก็ทำไม่ได้ คิดเอาคนเดียวบ้าง แฟนเจ้าคิดเก่ง”

น้ำที่ให้ได้จากชลประทาน หน้าแล้งมีปัญหาอยู่บ้าง เพราะเปิด 7 วัน ปิด 7 วัน ซึ่งมีปัญหาต่อข้าวเพราะข้าวต้องการน้ำตลอดปี ปีที่แล้วมีปัญหาเรื่องน้ำเพราะไม่ได้เปิดให้ตลอดเหมือนนาปี “อีกอย่างเราอยู่ตรงปลาย เราก็มีปัญหาบ้าง”

ส่วนเงินลงทุน ป่าแอกกู้จากสหกรณ์โดยเอาโฉนดที่บ้านไปค้ำ (ที่บ้านนี้ประมาณสองงานกว่า) “กู้เงินมาทำสวน ตอนกู้ต้องมีหลักทรัพย์ ไม่อย่างนั้นเป็นไม่ให้ตั้งค์เรา ตอนกู้นั้นก็ 3-4 ปีที่แล้ว ครั้งแรกเมื่อสิบปีที่แล้ว จ่ายไปๆ ก็หมด แต่ 3-4 ปีหลังนี้ไม่ได้จ่ายเลย กู้เงินส่วนหนึ่งให้ลูกเรียนเพราะที่ไปกู้เงินเรียนมันช้า ได้ไม่มาก ไม่พอด้วย” อีกส่วนหนึ่งเอามาจากพ่อค้าคนกลาง เอามาทีละก้อน พอได้มาปากก็ซื้อน้ำมันไว้หลายแกลลอน ประมาณพันกว่าบาท ป่าแอกว่า ถ้าไปยืมที่อื่นเขาคิดดอกเบี้ย และไม่มีหลักฐาน เขาก็ไม่ให้ยืม แต่เราทำข้าวเขาได้ข้าว

สำหรับเงินค่าเล่าเรียนของลูก ป่าแอกบอกว่า ถึงตอนเปิดภาคเรียน ไม่มีก็ต้องมี อาจจะยืมเงินพ่อค้าคนกลางโดยขายข้าวมาใช้ก่อน เพื่อนำมาจ่ายค่าเรียนลูก แล้วพอเกี่ยวข้าวได้ก็ขายให้กับพ่อค้าคนกลาง ที่ยืมเงินมาให้ค่าเทอมลูก 2 คน “เขาเห็นเราทำสวน ขยันทำมาหากิน เขาก็ล้าที่จะให้เรายืมเงิน เพราะเขาเห็นเราทำงานและเป็นหลักประกันให้เรา เขาก็ดีไม่กดราคา ให้ยืมเงินไปก่อนตอนนี้ก็ยืมเงินเขามาแล้ว 70,000 บาท เพื่อลงนาข้าว เขาก็ไม่กดราคา ราคาเหมือนท้องตลาดทั่วไป”

สำหรับรายได้ของป่าแอก ได้จากการปลูกผักขายวันละ 40-50 บาท แต่ไม่ได้ทุกวัน แต่ละช่วงเก็บได้ 4-5 วัน เขากินบ้าง ไม่ได้ปลูกมากเพราะต้องไปดูแลไร่นาด้วย ดูแลข้าวดูแลน้ำ ช่วงดูแลนาช่วงเก็บเกี่ยวข้าว ไม่ได้ปลูกผัก ป่าแอกเล่าว่า เมื่อก่อนปลูกผักขายเศรษฐกิจไม่เป็นแบบนี้ ลงทุนไม่มาก ไม่เปลือง

ปุ๋ยและยา แต่ปัจจุบันต้นทุนสูงจึงต้องรับจ้างด้วย “เศรษฐกิจอย่างนี้ลงทุนไปปุ๋ยแถมหนึ่งพันกว่าบาท เลยไปรับจ้างเวลาที่เรารอวันหนึ่งก็ 150 บาท” ป้าแอไปรับจ้างปลูกและเก็บเกี่ยวให้คนอื่น ซึ่งมีเป็นช่วง ปีหนึ่งประมาณ 20 วัน นอกจากนี้ เป็นรายได้จากการหาปูปลาหูกบซึ่งสามีป้าแอเป็นคนไปหา ส่วนป้าแอเป็นคนเอาไปขาย ขายให้แม่ค้าปลาเป็นส่วนใหญ่ ขายให้เพื่อนบ้านบ้างปีหนึ่งก็ได้ 4,000-5,000 บาท

แต่ละปีป้าแอได้วัวเกิดใหม่หนึ่งตัว ก็เลี้ยงไว้ หากจำเป็นก็ขาย ขายได้ประมาณ 5,000 บาท ส่วนชี่วัวได้ประมาณปีละ 1,000 บาท

การใช้สารเคมี ป้าแอเล่าว่า ปัจจุบันทำนาต้องใช้ปุ๋ยหมด ทั้งข้าวเจ้าข้าวเหนียว (เมื่อก่อนข้าวเจ้าใช้บ้าง ข้าวเหนียวไม่ใช้เลย) เดิมนี่ใช้ปุ๋ยใช้อย่างมาก ทำสวนก็ใช้ยาคุมหญ้า ทำนาก็ยาคุมหญ้า ยาฆ่ายาใช้ตลอด วิธีใช้ยาป้าอ่านจากหน้าซอง ป้าเคยตรวจเลือดพบว่า ผ่าน เวลาใช้พยายามไม่ให้ถูกตัว ใส่หมวกกันน็อกด้วย “ช่วงที่เก็บเกี่ยวจะไม่พ่นยา ถั่วฝักยาวที่ปลูกก็กินด้วยขายด้วย พ่นยา คนส่วนใหญ่ก็กินกัน ไม่เห็นมีใครเป็นอะไร หากพ่นยาเราก็บอกคนที่จะไปเก็บกิน ให้รอ 4-5 วันก่อน”

ความเสี่ยงในการทำการเกษตร คือ การพ่นยา บางครั้งหายใจเข้าไปโดยไม่รู้ตัว หมูบ้านนี้เป็นกันหลายคนแล้ว “ตัวเองเป็นคนไม่ระวัง เวลาทำงานหมวกไม่ใส่ ถุงมือไม่ใส่ เป็นคนหัว ไม่ค่อยระวัง บางทีก็ปวด เจ็บหัวออก ๆ แอด ๆ ลูกบอกว่า ห้ามตายยังไม่ได้มีความสุขเลย ก็บอกลูกว่า เป็นคนเราก็ทำให้ดีที่สุด” เวลาใช้ปุ๋ย ป้าใส่ปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยเคมีและยูเรียอย่างละสองส่วน ผสมกันไปเพื่อช่วยลดต้นทุนด้วย

ตั้งแต่ปี 2550 ปัญหาเรื่องหนี้สินเริ่มเข้ามา ไม่ได้ใช้หนี้จนถึงปัจจุบัน ป้าเล่าว่า เอาเงินมาใช้เป็นค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เช่นค่าเล่าเรียนลูก ค่าเช่าที่นา ปุ๋ยเคมีใช้ไป 7,000 กว่าบาท แต่ข้าวเหนียวขายได้ กิโลกรัมละ 7 บาทเท่านั้น ทำให้อยู่ไม่ได้ ผลผลิตต่อไร่ของป้าแอทำออกมาก็ต้องเอาไปใช้หนี้บางส่วน บวกลบค่าน้ำมันแล้วแทบจะไม่เหลืออะไร ปี 2549 ป้าปลูกข้าวเหนียวเกิดอุทกภัย ทำให้ขาดทุนมาก เพราะลงทุนไปกว่า 20,000 บาท ขายได้แค่ 2,000 บาท

ปัจจุบันมีหนี้สินอยู่กับสหกรณ์การเกษตรลันทราย “มีหนี้สิน 100,000 บาท แต่บางคนเขาก็มาลอบใจป้าแอว่า เขายังมีหนี้สินเป็นล้านเลย เขาก็ไม่เห็นเป็นอะไร เราก็หัวเราะ และคิดว่าถ้ามีหนี้สินเป็นล้านไม่รู้จะเอาปัญญาที่ไหนมาใช้คืน”

● วิถีชีวิตของเกษตรกร

ชีวิตของป้าแอเริ่มจากตื่นเข้ามาเนิงข้าว เอาวัวไปล่ามและทำกับข้าว จากนั้นกินข้าวเช้าแล้วออกไปทำงานจนถึงเที่ยง พักกินข้าวกลางวันและทำงานต่อจนถึงห้าโมงเย็น ซึ่งข้าวกลางวันป้าแอบอกว่า บางครั้งก็กินกล้วยเตี๋ยคนละชามก็อยู่ได้ บางครั้งมีไข่ก็ทอดไข่กิน “ไข่ก็ไม่ได้ซื้อ เพราะเปิดมันไข่ให้ทุกวันอยู่แล้ว บางวันก็ห่อข้าวไปกินที่สวนบ้าง” แต่วันที่ปลูกมะม่วงจะออกสายเพราะอากาศร้อน อาจออกไป

ประมาณบ่ายสองโมง กลับมาบ้านช่วงหนึ่งทุ่มถึงสองทุ่ม เพราะปลุกมะม่วงตอนเย็นอากาศไม่ร้อน ทำงานสบาย ทำให้ปลุกได้จำนวนมากกว่ตอนกลางวัน

เรื่องอาหารการกินของครอบครัวนี้ ชื้อบ้าง หาเองบ้าง เช่น ผัก ปลา ที่หาได้แถวละแวกบ้าน แต่ถ้าหาไม่ได้ก็ซื้อบ้าง ซึ่งการซื้ออาหาร ป้าแอเล่าว่า “ต้องกำหนดไว้แน่นอนว่าจะซื้ออะไรบ้าง เพราะเงินเราไม่เยอะ จะซื้อมากองๆ ไรไม่ได้ เช่น กำหนดว่าจะซื้อหมูสับ 10 บาท ผักคะน้า 5 บาท ก็สามารถมาทำเป็นกับข้าวได้แล้ว บางวันมีเงินก็กินกล้วยเดี่ยว บางวันไม่มีเงินก็ทอดไข่ตามเดิม”

ปัจจุบันป้าแอเป็นสมาชิกฌาปนกิจของบ้านป่าไผ่ หมู่ 1 เสียค่าสมาชิกรายละ 20 บาท ของบ้านป่าไผ่ หมู่ 3 รายละ 100 บาท สหกรณ์สหทราย เดือนละ 120 บาท สหกรณ์นิคมสหทราย จำกัด สามเดือน จ่าย 100 บาท และยังเป็นสมาชิกกลุ่มผู้สูงอายุนครพิงค์ให้พ่อ ซึ่งต้องจ่ายเดือนละ 300-400 บาท

สำหรับข่าวสารข้อมูลนั้นป้าแอดูจากโทรทัศน์บ้าง แต่ช่วงที่ลูกสอบจะไม่ดู ตัวป้าแอชอบดูข่าวบ้าง ละครบ้าง เรื่องที่ชอบดูคือเรื่องเมียหลวง

ด้านสุขภาพ โดยทั่วไปก็ปกติดี มีบ้างที่ปวดเมื่อยจากการทำงาน ก็หาซื้อยาแถวบ้านมากินเองไม่ได้ไปหาหมอ แต่หากเจ็บป่วยจะไปที่สถานีอนามัย หรือโรงพยาบาลสหทราย เพราะไม่เสียเงิน เนื่องจากทุกคนในบ้านมีบัตรทอง

ในเรื่องการเลี้ยงลูก ป้าแอเล่าว่า “ป้าไม่ค่อยปล่อยลูก ลูกเราเข้าวัยรุ่น อยากให้อยู่ในสายตาของเรา เรื่องแฟนเรื่องผู้ชายก็บอกลูกว่าแม่ชอบก่อน จบแล้วมีการมีงานค่อยมีแฟน พ่อเขาก็บอกให้เขาดูดี ๆ ดูที่เขามีการมีงานทำ เวลามันหลงไปแล้วมันเลิกได้ยาก”

ส่วนความสัมพันธ์กับคนในหมู่บ้าน ป้าแอบอกว่า คนอื่นก็เห็นใจป้า มีอะไรก็เผื่อแผ่มาให้ เพราะเมื่อก่อนที่ลูกยังเล็กป้าเคยช่วยเหลือเขา ตอนนี่คนที่เคยช่วยก็มาช่วยบ้าง “ลูกไปฝึกงานกับอาจารย์ที่อยู่ข้างบ้าน ส่วนมากเขาเอ็นดูเรา ๆ ไม่เป็นขี้อริ” นอกจากนี้ บ้านป้าแอยังเป็นศูนย์กลางที่เพื่อนบ้านมักแวะเวียนมาพูดคุย กินข้าวและดูโทรทัศน์ด้วยกันเป็นประจำ

สำหรับงานบุญป้าแอมักจะไปช่วย เวลาคนในหมู่บ้านมีงานจะมาบอก ไม่ว่าจะเป็นงานขึ้นบ้านใหม่ ลูกรับปริญญา กฐิน ผ้าป่า “วันก่อนมีคนมาบอก เราก็ไปทำงานครึ่งวัน ได้มา 150 บาท กลับมาตอนกลางวัน ก็ร่วมทำบุญผ้าป่า 20 บาท เหลือเงิน 130 บาท เอาไว้ให้ลูก”

ป้าแอเป็นสมาชิกฌาปนกิจของบ้านป่าไผ่ หมู่ 1 เสียค่าสมาชิกรายละ 20 บาท ของบ้านป่าไผ่ หมู่ 3 รายละ 100 บาท สหกรณ์สหทราย เดือนละ 120 บาท สหกรณ์นิคมสหทราย จำกัด 3 เดือนแรก 100 บาท และยังเป็นสมาชิกกลุ่มผู้สูงอายุนครพิงค์ให้พ่อ ซึ่งต้องจ่ายเดือนละ 300-400 บาท

● การรับรู้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ป้าแอกเคยได้ยินเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงที่ในหลวงบอกไว้เรื่องข้าว ที่บอกว่าปลูกข้าวทำได้โดยไม่ต้องหว่านข้าวอีก โดยเอารถไถเหยียบตอฟางที่แปลงได้เลย ข้าวก็จะงอกงามเองโดยอัตโนมัติ “แต่เราทำอย่างนั้นไม่ได้ บางทีน้ำมันขาดไม่ได้ผลเต็มเม็ดเต็มหน่วย เด็ก ๆ ต้องไปโรงเรียน จะเป็นอยู่อย่างพอเพียงได้อย่างไร หากเฉพาะการกินการอยู่จะไม่มีปัญหา เรามีบ้านอยู่ ผักไม้ก็มีกินเยอะแยะ เงินทองที่เด็กต้องใช้ไปร่ำไปเรียนนี่สิ ครูสั่งซื้อนั่นซื้อนี่ สมุดหนังสือ”

เศรษฐกิจพอเพียงในความเข้าใจของป้าแอก หมายถึง กินดี อยู่ดี ปลูกผักไว้กินเอง ไม่ซื้อกินก็อยู่ได้ ทุกวันนี้ ป้าแอกคิดว่าครอบครัวตนเองมีความพอเพียง โดยเฉพาะอาหารการกิน แต่ถ้าเป็นเรื่องเงินที่ใช้จ่ายภายในบ้านก็ไม่ค่อยจะพอ “หาเอาเป็นวันๆไป เพราะครอบครัวเราไม่มีเงินเก็บ ป้าแอกต้องจ่ายค่าน้ำค่าไฟ ค่าใช้จ่ายให้ลูก ๆ ไปโรงเรียนแต่ละวันด้วย”

ป้าแอกบอกว่าทุกวันนี้ไม่ซื้อก็มีกิน ผักกาดก็ปลูก ผักคะน้าก็ปลูก แต่เรื่องของเงินทองจะให้อยู่อย่างพอเพียงมันไม่ได้ เพราะลูกต้องใช้เงิน ทั้งค่าเรียน ค่าน้ำมันรถ และอย่างอื่น เช่น ปากกา สมุด ค่าทำรายงาน เป็นต้น

11. คุณทองเพียร ทะยาติ

● ข้อมูลพื้นฐาน

ป้าทองเพียร เป็นเกษตรกรบ้านเจดีย์แม่ครัว ตำบลแม่แฝก อำเภอสันทราย เชียงใหม่ เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ป้าทองเพียรเป็นโสด อายุ 54 ปี ทุกวันนี้อยู่กับแม่ น้องชาย หลานสาว

พื้นที่ทำกินมี 4 ไร่เศษ เช่าที่ข้างๆ อีก 2 ไร่ อีกที่หนึ่ง 5 ไร่ 3 งาน เอาไว้ปลูกข้าวกิน พวกผักสวนครัว (เช่นบวบ ถั่วพู พริก มะเขือม่วง) ปลูกในสวนลำไย ประมาณ 1 ไร่ ตามต้นลำไย ไม่ได้ปลูกเป็นผืน เจ้าของให้ทำฟรี และดูแลสวนให้เขา ที่สองไร่และสี่ไร่เอาไว้ปลูกกะหล่ำ มันฝรั่งและข้าว ปลูกข้าวก่อนปลูกกะหล่ำ เพื่อให้ดินได้แช่น้ำ ไม่อย่างนั้นดินจะไม่ดี เป็นกรด ต่าง มีเชื้อโรคหมักหมม

ดินในที่ของป้าเป็นดินร่วนปนทราย ส่วนน้ำ ใช้น้ำเหมือง บางช่วงเปิด 7 วัน ปิด 7 วัน บางช่วงเปิดตลอด พอปลูกมันเสร็จก็จะเปิดเป็นช่วงๆ ป้าบอกว่าทำสวนนี้มันทุกข์ แต่ในเมื่อไม่มีความรู้ก็ต้องมาทำอย่างนี้ ลีนรุ่นป้าคงไม่มีคนทำแล้ว

เมื่อปี 2549 – 2550 ป้าขาดทุนมากจากการปลูกมันฝรั่ง เพราะมันที่ได้ประมาณ 20,000 กว่า กิโลเป็นมันแตก ขายให้ผู้ที่เขาไปเลี้ยงวัวนมได้กิโลละ 50 สตางค์

ปี 2550 สร้างบ้านใช้เงินไปแปดแสน ช่วงที่ทำบ้าน เหล็กแพง ปูนแพง หนี้ช่วงนี้ประมาณ 500,000 – 600,000 บาท ก็ยังไม่เบาบางลง บ้านเสร็จแล้ว พยายามทำสวนเก็บใช้ ธกส. “เราอายุมาก แรงเราก็ค่อยลงไป น้องชายบอกว่า แก่มาเราก็เลี้ยงปลาเลี้ยงกบ”

● การเข้าสู่วิถีชีวิตของเกษตรกร

ป้าทองเพียรช่วยพ่อแม่ทำนาและยาสูบตั้งแต่ยังเล็ก ปัจจุบัน ป้าปลูกข้าวไร่กินและปลูกกะหล่ำดอก มันฝรั่งรวมถึงพืชผักสวนครัวไว้ขาย ป้ายกตัวอย่างการปลูกกะหล่ำดอกว่า จะเริ่มจากซื้อเมล็ดพันธุ์ก่อน กะป๋องละ 1,200 บาท เอามาหว่านกล้าเอง จากนั้นก็นำมาปลูกที่แปลงปลูก 1 เดือนก็ออกดอก กะหล่ำดอกที่ดอกสวยๆ ใหญ่ บางช่วงขายได้ กิโลกรัมละ 12 บาท ส่วนดอกเล็ก ไม่สวย อยู่ที่ กิโลกรัมละ 6 บาท ตอนที่ซื้จะซื้รวมทั้งใบด้วย ป้าบอกว่าราคา 12 บาทเป็นราคาที่ดีที่สุดแล้ว ขายดีในช่วงกินเจ ส่วนช่วงอื่นๆ ก็เหลือ 6 บาทเท่านั้น ราคาทั้งหมดแม่ค้าคนกลางเป็นผู้กำหนด ป้ากำหนดราคาเองไม่ได้ ต้นทุนในการผลิตรวมปุ๋ย สารเคมี เมล็ดพันธุ์ แล้วตกอยู่ 50,000 กว่าบาท ป้าบ่นว่าราคาปุ๋ยขึ้นแต่ราคาผลผลิตไม่ขึ้นตาม และป้าจะต้องจ่ายค่ารถไถไร่ละ 800 บาท และจ้างคนมาช่วย วันละ 500 บาท ด้วย เพราะฉะนั้นการปลูกกะหล่ำจึงลงทุนมาก คนไม่ค่อยทำ ทำล้มก็ล้มไปเลย ทั้งปุ๋ยและยาซื้อด้วยเงินเชื่อ ซื้กับกลุ่ม (กลุ่มเกษตรกรทำสวนแม่แฝกใหม่ หมู่ 11 สิ้นปีก็มีเงินปันผลให้แต่ไม่มาก ถ้ามีเงินสดก็ซื้ได้ในราคาถูก) พ่อขายของได้ นำเอาเงินไปจ่ายค่าปุ๋ยและยาก่อน แต่เงินค่าจ้างต้องมีสำรองไว้ ตอนเย็นต้องจ่าย ถ้าไม่มีก็ไปกู้ ธกส.มาไว้

กะหล่ำดอกใช้เวลาปลูก 45 วันจึงเก็บได้ พอเก็บกะหล่ำแล้วก็ใช้รถเข้าบ้านเอาน้ำเข้าแช่ซังเตรียมที่ไว้ ปลายเดือนตุลาคมก็เริ่มปลูกมันฝรั่ง ต้นเดือนพฤศจิกายนถึงจะเอามันลง ส่วนที่ที่ว่างก็ทำพืชผักสวนครัว

เมื่อเก็บกะหล่ำแล้ว ป้าเอาใส่เซ่งปิดด้วยกระดาษหนังสือพิมพ์ และใช้ฟางมัด สีของฟางแม่ค้าที่มารับจะเป็นคนกำหนดว่า ผักของป้าทองเพียรต้องใช้ฟางสีน้ำเงินเท่านั้น เพื่อเป็นการบอกว่าผักเซ่งนี้เป็นของใคร เวลาที่มีปัญหาจะทราบเลยว่า เป็นของใคร เหตุผลที่ทำแบบนี้เพราะมีเกษตรกรบางรายเอาผักที่เสียยัดใส่กับผักดีๆ ไปด้วย ตอนที่แม่ค้ามารับที่สวน แม่ค้าจะไม่เปิดดูและซั้ซั้ จะทราบเพียงแค่ว่า ดอกใหญ่ก็กิโด ดอกเล็กก็กิโด พอแม่ค้ามาถึงก็ยกขึ้นรถไป ป้าบอกว่าแม่ค้าส่วนใหญ่อยากได้ผักของป้า เพราะป้าจะใส่แต่ผักสวยๆ ถ้าไม่สวยก็จะแยกไว้ต่างหาก ป้าทำแบบนี้มาตลอดจึงทำให้ได้รับความเชื่อถือจากแม่ค้าที่มารับซื้

การปลูกมันฝรั่ง ป้าเล่าให้ฟังว่า ใช้ปุ๋ยมากกว่ากะหล่ำ กะหล่ำสามารถกำหนดได้ว่าจะใส่เท่าใด หากใส่ปุ๋ยมาก พืชจะอ่อนแอ ต้องใส่พอดีๆ อันที่จริงป้าอยากใช้พืชสมุนไพร (กำจัดแมลง) กับกะหล่ำ มีคนเอามาให้ และบอกว่าให้ฉีดตั้งแต่กะหล่ำเล็กๆ ฉีดแล้วดูดีขึ้น ทั้งปุ๋ยทั้งยา ให้มาทดลอง เอามาให้ป้าผ่อง โดยบอกว่า จะได้ลดต้นทุนค่าปุ๋ยและยา

การใส่ปุ๋ย พันธ์สารเคมี ป้ารู้ว่า มีส่วนกระทบสิ่งแวดล้อมเหมือนกัน เพราะช่วงที่ปลูกมัน เวลาออกมาอยู่สวนจะได้กลิ่น อากาศกลางทุ่งไม่บริสุทธิ์ เนื่องจากต่างคนต่างพ่น น้องชายของป้า เวลาพ่นยาจะระวัง ค่อยๆ โยก เอาลงต่ำ ฉีดตอนที่ไม่มีลม ตอนเช้าๆ เพราะกลัวละอองจะปลิวไปโดนของคนอื่น

สวนของป้าใช้สารเคมีควบคู่ไปกับปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยชีวภาพใช้อย่างเดียวก็ได้แต่ต้องฉีดบ่อย ฉีดวันเว้นวัน ป้าบอกว่าไม่ใช้สารเคมีไม่ได้ เพราะกะหล่ำดอกมีโรคเยอะ เช่น ราสนิม ราน้ำค้าง แมลงต่างๆ เป็นต้น แต่ใช้สารเคมีอย่างเดียวยังไม่ได้เพราะจะทำให้ดินเสื่อมคุณภาพ ดังนั้นจึงต้องใช้ทั้งสองอย่างควบคู่กัน

ป้าทราบดีว่าสารเคมีที่ฉีดนั้นเป็นอันตรายทั้งต่อเกษตรกรและผู้บริโภค แต่ถ้าผักมีตำหนิ เช่น มีรอยแมลงกัด แม่ค้าไม่ยอมซื้อเพราะไม่สวย แม่ค้าต้องการผักที่สวยงามแม้จะมีสารเคมีมาก แม่ค้าบางคนที่มาซื้อบอกว่าจะเอาไปส่งที่โรงแรม โรงแรมชอบผักสวยไม่มีตำหนิ ส่วนเรื่องสารเคมี โรงแรมจะมีน้ำยาเอาไว้กำจัดสารเคมีที่อยู่ในผักโดยเฉพาะ ซึ่งป้าบอกว่าไม่เชื่อว่าจะมีน้ำยาแบบนั้น ถ้าหากมีจริงก็ไม่สามารถกำจัดสารเคมีได้ทั้งหมด อย่างไรก็ตาม ป้าก็ต้องใช้สารเคมีเพราะเป็นความต้องการของตลาด ถ้าไม่ใช้ผักก็ไม่สวย ผักไม่สวยก็ขายไม่ได้ ถ้าไม่ได้ขายก็ไม่มีเงินใช้ แต่ถ้าเป็นผักที่กินเองหรือแบ่งญาติๆ จะแยกไว้ต่างหาก ไม่ฉีดยา

ป้าบอกว่า การทำสวนต้องระวังแมลงและโรค “กลัวแมลงข้าวลิบมาที่เรา มันระบาดที่บ้านเหล่า ถ้าแมลงงก็เอาไม่อยู่ ตอนเราพ่นมันบินไป ฤทธิ์ยาหมด มันก็มาอีก”

การทำเกษตร ป้าบอกว่า หากได้ราคาดีก็ดีใจ ถ้าราคาต่ำก็ท้อ แต่ก็ต้องเริ่มต้นทำใหม่ ป้าทำงานสองคนกับน้องชาย โดยป้าทำพวกผัก น้องชายดูแลแปลงกะหล่ำ ฉีดยาผักสวนครัว ถ้ามีเวลารว่างจากแปลงกะหล่ำก็ไปช่วยป้าเก็บพริก

ในการลงทุนทำการเกษตร อย่างกะหล่ำดอก ใช้เมล็ดพันธุ์ 3 กระป๋องๆ ละ 1,800 บาท ค่าปุ๋ย ยาฆ่าแมลง ค่าจ้าง ค่าน้ำแข็ง ขนบ บางทีก็เป็นกล้วย เพราะคนที่มาช่วยเขาออกบ้านแต่เช้า อาจจะหิวเย็นมาซื้อเหล้าเลี้ยงอีก บางเจ้าเขาก็ไม่เลี้ยง บางทีก็ไม่ได้กิน ที่ป้าเลี้ยงเพราะบางทีทำกันจนเลย 5 โมง คนที่มาช่วยก็ช่วยจนเสร็จ ยิ่งขุดมันยิ่งเลี้ยงมาก เบียร์เป็นลังๆ เหล้าอีก น้ำขวด ย่างเนื้อด้วย “เขาแบกมัน เขาก็หิว พอเลี้ยงเหล้าเขาก็มีแรงและเป็นน้ำใจที่ให้กับเขา บางครั้งเขารับงานของคนอื่นไว้ก่อน แต่พอเราไปขอเขาก็มาให้ และช่วยจนเสร็จ เราก็ให้เป็นเงินเพิ่มให้ ถ้าคิดให้ละเอียด มันไม่เหลือมาก ถ้าผลผลิต

ดี ราคาดี ก็จะไม่เสียเงินมาก ชาวสวนจึงต้องทำไปเรื่อยๆ ไม่ได้หยุด เสียดวง อย่างปลูกกะหล่ำรุ่นนี้จะได้ราคาแพงหรือไม่แพงไม่รู้”

หนี้สินของป้าเป็นหนี้ที่เอาไปไถ่ถอนที่นาของพี่สาวจำนวน 450,000 บาท และกู้มาลงทุนด้วย ปีที่มันแตกป้าจึงไม่ได้ใช้หนี้ ทำให้ต้องเสียค่าปรับดอกเบี้ย

รายจ่ายประจำวันของป้าทองเพียร คือ ค่ากิน ป้าจืดทุกอย่าง รายจ่ายมีทุกวัน ช่วงที่ไม่ได้ขาย (ผลผลิต) ก็ไม่มีรายได้ ต้องเอาเงินเก่ามาใช้ “มันไม่ใช่จะได้ทุกวัน กว่าจะหวาน เพราะกล่ำ ปลูก สิ้นเดือนมาค่าไฟ ออมทรัพย์ ค่าประกัน โทรศัพท์บ้าน มันต้องจ่ายหมด บัตรงานศพมาเก็บเราก็ต้องจ่าย แคมพู สบู่ เครื่องปรุงรส น้ำมันรถ ออมทรัพย์ในหมู่บ้าน ค่าปุ๋ย ยา บางเดือนก็ติดลบมาก ถ้ามีคนตายมาก เราก็ใช้มาก เราเป็นสมาชิกฅาปนกิจหลายที่บ้านข่วงมุง เจดีย์แม่ครัว และมีกลุ่มย่อยในบ้านหนองไฮ ซอย 5 เกษตรทำสวนแม่แฝกใหม่ “

ป้าทองเพียรป้าทองเพียรเป็นหนึ่งในสมาชิกกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ อยู่ในกลุ่มนี้มานานตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง การเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มป้าไม่ได้ไปเอง แต่จะให้น้องชายไปแทน นอกจากนี้ยังเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ของหมู่บ้าน โดยออมทุกวันที่ 3 ของเดือน ที่บ้านมี 4 คนๆ ละ 100 บาทต่อเดือน ทำประกันอีก 600 กว่าบาท ฅาปนกิจที่ ธกส. 3 คน จ่ายเป็นปี ออมทรัพย์ทุกวันที่ 25 กับกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ เดือนละ 100 บาท

● วิถีชีวิตของเกษตรกร

ตื่นเช้า หนึ่งข้าว ออกไปซื้อของที่ตลาด กลับมาซุงกาแฟกิน กินขนมรองท้อง ออกไปสวน ใกล้เคียง เก็บพืชผักที่จะไปขาย แล้ว รีบเอามามัดไปส่งตลาด กว่าจะได้กินข้าวเช้าประมาณบ่ายสองโมง “ถ้าเค้ารับไม่หมด เราต้องได้นั่งขาย เคยตื่นส้นมือส้น บางทีไม่ได้กินข้าวเช้า จึงเป็นโรคกระเพาะ นอนหลับพักผ่อนไม่มี ผ่นตกปรอยๆ ก็ยังทำอยู่ แต่ถ้าแดดร้อนใจเดินเร็ว ”

ทุกๆ วันป้าทองเพียรจึงตื่นแต่เช้าแล้วก็ไปที่สวนเพื่อเก็บถั่วพูและบวบไปส่งที่ตลาดใกล้บ้าน ตอนบ่ายๆ ป้าก็จะไปส่งที่ตลาดเอง พอไปถึงจะมีแม่ค้ามารับ ไม่ต้องไปนั่งขายเอง หลังจากเก็บถั่วพูกับบวบเสร็จแล้ว ป้าจะไปที่แปลงกะหล่ำดอก การเก็บกะหล่ำดอกป้าจะมีคนงานและน้องชายมาช่วย เพราะทำคนเดียวไม่ไหว แปลงกะหล่ำดอกใหญ่มาก วันหนึ่งป้าจะเก็บประมาณ 100 กิโลกรัม หรือมากกว่านั้น

- ความเข้าใจเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ป้าเข้าใจว่าเป็นการใช้จ่ายแบบประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย และมีการทำบัญชีครัวเรือนด้วย ป้าเคยทำแล้วแต่ไม่ไหว เพราะรายจ่ายเยอะ รายได้พอใช้แต่ไม่พอเก็บ ป้าบอกว่า รู้จักเศรษฐกิจพอเพียงแต่ทำไม่ได้ เพราะราคาข้าวของเครื่องใช้ก็แพง และป้าก็ต้องเลี้ยงหลาน และส่งหลานเรียนด้วย เงินที่หามาได้ก็ใช้ไป ป้าจึงทำงานหนักมาก บางวันก็ไม่ได้ทานข้าวเที่ยง เพราะป้าไม่มีครอบครัวจึงไม่มีคนช่วยทำงาน ป้ามีเพียงน้องชายที่ช่วยกันทำงานสองคน ป้าบอกว่าถึงจะเหนื่อยแค่ไหนป้าก็ต้องทำเพราะเป็นอาชีพของป้า

ตาราง 2 สรุปข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกร

ชื่อ-นามสกุล	หมู่บ้าน/ตำบล	อายุ	เพศ	ระดับการศึกษา (ในระบบโรงเรียน)	รูปแบบการทำเกษตร
1.คุณพรหมมา ชมชื่น	บ้านโป่ง ตำบลแม่แฝกใหม่	60 ปี	ชาย	ประถมศึกษาปีที่ 4	เกษตรปลอดสารพิษ
2.คุณรัตนา อินต๊ะ	บ้านเกษตรพัฒนา ตำบลป่าไผ่	54 ปี	หญิง	ประถมศึกษาปีที่ 4	เกษตรอินทรีย์
3.คุณพรหม ใจเมคา	บ้านเจดีย์แม่ครัว ตำบลแม่แฝก	58 ปี	ชาย	ประถมศึกษาปีที่ 4	เกษตรทฤษฎีใหม่
4.คุณธีรยุทธ จอมแก้ว	บ้านเจดีย์แม่ครัว ตำบลแม่แฝก	35 ปี	ชาย	ปริญญาตรี	เลี้ยงสัตว์ (ไก่ไข่)
5.คุณศักดิ์ ทะยาติ	บ้านเจดีย์แม่ครัว ตำบลแม่แฝก	51 ปี	ชาย	ประถมศึกษา	เกษตรเคมี
6.คุณบุญทรง บุญชื่น	บ้านโป่ง ตำบลแม่แฝก	59 ปี	ชาย	ประถมศึกษาปีที่ 4	เกษตรอินทรีย์และเกษตรเคมี
7.คุณนิทัศน์ ปัญญาณะ	บ้านแม่แฝก ตำบลแม่แฝกใหม่	50 ปี	ชาย	ประถมศึกษาปีที่ 4	เกษตรปลอดสารพิษและเกษตรเคมี
8.คุณจินดา ใจคำ	บ้านเจดีย์แม่ครัว ตำบลแม่แฝก	58 ปี	ชาย	ประถมศึกษาปีที่ 4	เกษตรทฤษฎีใหม่
9.คุณสุเทียน ใจเมคา	บ้านเจดีย์แม่ครัว ตำบลแม่แฝก	48 ปี	หญิง	มัธยมศึกษาตอนปลาย	เพาะเห็ด
10.คุณวัชรนิ ธรรมชัย	บ้านป่าไผ่ ตำบลป่าเหมือด	47 ปี	หญิง	ประถมศึกษาปีที่ 4	เกษตรเคมี
11.คุณทองเพียร ทะยาติ	บ้านเจดีย์แม่ครัว ตำบลแม่แฝก	54 ปี	หญิง	ประถมศึกษาปีที่ 4	เกษตรเคมี

จากตารางที่ 2 เห็นได้ว่าเกษตรกรที่ศึกษาจำนวน 11 คน เป็นหญิง 4 คน และชาย 7 คน อยู่บ้านเจดีย์แม่ครัว ตำบลแม่แฝก จำนวน 7 คน บ้านโป่ง ตำบลแม่แฝกใหม่ จำนวน 2 คน บ้านเกษตรพัฒนา ตำบลป่าไผ่ จำนวน 1 คน และบ้านป่าไผ่ ตำบลป่าเหมือด จำนวน 1 คน อายุน้อยที่สุด 35 ปี มากที่สุด 60 ปี และอายุระหว่าง 50-60 ปี มีจำนวน 8 คน ในด้านการศึกษาในระบบโรงเรียนมีเกษตรกร 9 คน จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 1 คน และระดับปริญญาตรี 1 คน สำหรับรูปแบบการทำเกษตรประกอบด้วยเกษตรเคมี 3 คน เกษตรทฤษฎีใหม่ 2 คน ที่เหลือนั้นทำรูปแบบละ 1 คน

ตอนที่ 2 การรับรู้ ความเข้าใจแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

การรับรู้เศรษฐกิจพอเพียงเป็นการรับรู้ตามที่เกษตรกรทั้ง 11 รายรู้และเข้าใจ เป็นการนำเสนอข้อมูลที่สกัดจากการสัมภาษณ์เกษตรกรในเรื่องความหมาย ความเข้าใจ และการนำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ แล้วจัดแบ่งเป็นการรับรู้ ความเข้าใจที่เอื้อต่อการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง และการรับรู้ ความเข้าใจที่ไม่เอื้อต่อการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ดังตาราง

ตาราง 3 การรับรู้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ชื่อ-สกุล	การรับรู้ที่เอื้อต่อการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง	การรับรู้ที่ไม่เอื้อต่อการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
คุณรัตนา อินทะ	-ขยันทำมาหากิน -ไม่โลภ -ทำตามหน้าที่ของตนเอง -ทำอะไรต้องรู้จักพอเพียง -ทำแบบสบาย ให้เราอยู่ได้คนอื่นอยู่ได้	
คุณพรหม ใจเมฆา	-การลดต้นทุน อยู่อย่างพอเพียง -การลดต้นทุนโดยการใช้ปุ๋ยชีวภาพ -การปลูกผักสวนครัว ปลูกไว้กิน เหลือไว้ขาย -การออม -การประหยัด การลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น	
คุณจินดา ใจคำ	-การทำไร่นาสวนผสม ไม่ทำพืชเชิงเดี่ยว -ปลูกพืชหมุนเวียนตามฤดูกาล -มีการวางแผนตลอด เช่น ไม่จับปลาในฤดูวางไข่ ผ่านไป 3 เดือนค่อยจับขาย -ราคาปลาก็จะสูงขึ้นเพราะในตลาดไม่มีปลาขาย	

ชื่อ-สกุล	การรับรู้ที่เชื่อต่อการดำเนินชีวิตตาม แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง	การรับรู้ที่ไม่เชื่อต่อการดำเนิน ชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจ พอเพียง
คุณธีรยุทธ จอมแก้ว	-เป็นการวางแผนในอนาคต -การลดความเสี่ยง -มีปัญหาสารภาพแก้ไขได้	
คุณนิทัศน์ ปัญยานะ	-การออม -การประหยัด -การทำบัญชีครัวเรือน -ลดการใช้จ่ายในการลงทุนโดยใช้ปุ๋ย หมักรองกันหลุม	
คุณบุญทรง บุญเซ็น	-การทำเกษตรอินทรีย์ -การทำบัญชีครัวเรือน	-ต้องมีบ่อปลา คอกหมู
คุณสุเทียน ใจเมคา	-ทำเท่าที่ทำได้ ทำตามกำลังของตนเอง -ปลูกผักไว้กิน ถ้ามีมากก็ขาย -ซื้อในสิ่งที่จำเป็น ใช้จ่ายอย่างประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย -ทำบัญชีครัวเรือน	
คุณวัชรณี ธรรมชัย	- กินดี อยู่ดี ปลูกผักไว้กินเอง -ไม่ซื้อกินก็อยู่ได้	-เอารถไถเหยียบตอฟางที่แปลงข้าว จะออกเองโดยอัตโนมัติ แต่ทำไม่ได้ เพราะน้ำไม่พอ -มีค่าใช้จ่ายสูงในเรื่องลูก -ไม่มีเงินเก็บ
คุณพรหมา ชมชื่น	-ทำอย่างพอเพียงอยู่อย่างพอเพียง -มีเงินออม สามารถนำมาใช้ได้เมื่อมี ความจำเป็น	-ถ้าอยู่อย่างพอเพียงจะไม่มีเงินจ่าย หนี้ -ทำเกษตร 1 ไร่พึ่งตนเองได้เหมาะ กับเกษตรกรเกษียณอายุเพราะเขามี เงินจุนเจือจากรัฐ -ต้องไม่มีหนี้สิน

ชื่อ-สกุล	การรับรู้ที่เชื่อต่อการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง	การรับรู้ที่ไม่เชื่อต่อการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
คุณทองเพียร ทะยาติ	-ประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย	-ทำบัญชีครัวเรือน แต่เลิกทำเพราะค่าใช้จ่ายมาก -รายได้ไม่พอเก็บ -ราคาข้าวของเครื่องใช้แพง -ต้องส่งหลานเรียน -ไม่มีครอบครัวไม่มีคนช่วยงาน
คุณศักดิ์ ทะยาติ	-อยู่อย่างพออยู่ พอกิน -แบ่งเงินเป็นสัดส่วน -แบ่งที่ดินออกเป็นสัดส่วน -ไม่ทำเกษตรเชิงเดี่ยว ประเภทเดียวเป็นหลัก -ไม่ฟุ้งเฟ้อ -ชีวิตต้องมีการวางแผน	-ต้องส่งลูกเรียน -ต้องให้หนี้ -ต้องทำกินบนที่ดินของพ่อไปเรื่อยๆ จึงดูเหมือนจะไม่พอเพียงสักที

จากตารางที่ 3 พบว่า เกษตรกรทั้ง 11 คน รับรู้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นส่วน ๆ มีส่วนที่ไปในทิศทางเดียวกันบ้าง และไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันบ้าง โดยเรื่องที่รับรู้ร่วมกันเป็นอันดับต้น ๆ คือ เรื่องของการประหยัด จำนวน 4 คน การออม การทำบัญชีครัวเรือน การวางแผน และการไม่ปลูกพืชเชิงเดี่ยว จำนวน 3 คน และเกษตรกรจำนวน 5 ราย ที่มีการรับรู้ทั้งที่เชื่อและไม่เชื่อต่อการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ในส่วนการรับรู้ในเรื่องแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่มีคนรับรู้ร่วมกันจำนวน 4 คน ได้แก่ การประหยัด รongลงมา (3 คน) เป็นเรื่องการออม การทำบัญชีครัวเรือนที่ทำให้เห็นรายจ่ายต่าง ๆ โดยเฉพาะรายจ่ายที่ไม่จำเป็น การวางแผนทั้งการวางแผนการทำงาน วางแผนอนาคต วางแผนชีวิต และการไม่ปลูกพืชเชิงเดี่ยว เรื่องที่มีคนรับรู้ เข้าใจร่วมกัน 2 คน ได้แก่ การปลูกผักไว้กินเหลือจึงขาย

สำหรับการรับรู้ที่ไม่เชื่อต่อการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เรื่องแรกที่มีผู้รับรู้ร่วมกัน 3 คน คือ ค่าใช้จ่ายในเรื่องการศึกษาของลูก/หลาน ส่วนเรื่องหนี้สิน การไม่มีเงินเก็บ มีเกษตรกร

ตาราง 4 วิเคราะห์การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของคุณพหมา ชมชื่น

ความรู้	คุณธรรม	เหตุผล	พอประมาณ	มีภูมิคุ้มกัน
1. ความรู้เรื่องการปลูกชะอม โดยมีความรู้ทักษะเรื่องการปลูก ชะอมตัดยอดและการ ขยายพันธุ์	จากข้อมูลไม่พบคุณลักษณะ นี้	1. มีเหตุผลในการทำ การเกษตร 1.1 คุณพหมาพบว่าใน พื้นที่รอบแปลงเกษตรของตน ล้อมรอบด้วยแปลงเกษตรที่ใช้ สารเคมีเป็นหลัก ด้วยเหตุนี้จึง ทำให้คุณพหมาตัดสินใจทำ เกษตรปลอดภัยแทนเกษตร อินทรีย์ ทุกวันนี้คุณพหมาจึง ใช้สารเคมีในระดับปลอดภัย และใช้น้ำอินทรีย์ร่วมด้วยทำให้ ค่าใช้จ่ายลดลง	จากข้อมูลไม่พบคุณลักษณะ นี้	1. การวางแผนเรื่องอาหารลุง พหมาวางแผนการเกษตรของ ตนเองจากการใช้สารเคมีเป็น เกษตรปลอดภัยโดยเน้นการกิน ก่อนเป็นการผลิตอาหารที่ ปลอดภัยกินเองเหลือจากการ กินค่อยเอาไปขาย 2. การออมเพื่ออนาคต 2.1 ออมทรัพย์เดือนละ 50 บาท 3. วางแผนเรื่องค่าใช้จ่ายใน ครอบครัว รายวันเกิดจากการ เก็บผลผลิตทางการเกษตรไป ขายในตลาดเจดีย์แม่ครัว ลุง พหมาบอกว่าไม่ได้ทำเพื่อ กำไร แต่ก็นำไปขายนั้นสามารถ นำมาเป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัว รายวันได้
2. ความรู้เรื่องการปลูกผัก ปลอดภัย คุณพหมามีความรู้ ทักษะเรื่องการปลูกผักโดยลด การใช้สารเคมีลง เพิ่มการใช้ปุ๋ย อินทรีย์ เพื่อลดต้นทุนการผลิต และการใช้พลาสติกคลุมดินเพื่อ ลดการใช้น้ำ ยาฆ่า แมลง เป็นต้น	จากข้อมูลไม่พบคุณลักษณะ นี้	1.2 ลุงพหมาให้เหตุผลแต่ ละวันเพื่อวางแผนการลงแปลง แต่ละที่ตามความเหมาะสม / จำเป็นก่อนหลัง 2. เหตุผลในการคัดเลือกพันธุ์ พืช เช่นการปลูกมะระที่มีเมล็ด พันธุ์จาก 2 บริษัทซึ่งลุงพหมา มาใช้วิธีการจากเกษตรกร คนอื่น ๆ และการทดลองสั่งเกต	จากข้อมูลไม่พบคุณลักษณะ นี้	4. การคิดวางแผนใน ชีวิตประจำวัน เนื่องจากลุง พหมาเปลี่ยนแปลงทำเกษตร 2 ที่
3. ความรู้เรื่องการค้าความรู้/ การตลาด การเตรียมตัวก่อน การปลูกพืชของลุงพหมาที่ ต้องรู้จุดเด่น ความแตกต่างของ พืชแต่ละบริษัทก่อน โดยหา ความรู้จากเกษตรกรคนอื่น ๆ หรือการสอบถาม และการ ทดลองปลูกให้เห็นผลจริงก่อน	จากข้อมูลไม่พบคุณลักษณะ นี้			

ความรู้	คุณธรรม	เหตุผล	พอประมาณ	มีภูมิคุ้มกัน
		จากการบรรลุเอง เพื่อให้ทราบ จุดเด่นของแต่ละบริษัทก่อน คัดเลือกมาปลูกจริง		ดังนั้นทุกวันก่อนลงแปลงสูง พรหมมาจะวางแผนว่าในวันนั้น จะไปแปลงไหนซึ่งใช้เหตุผลใน การตัดสินใจว่าแปลงไหนมี ความจำเป็นมากกว่ากัน

ตาราง 5 วิเคราะห์การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของคุณรัตน อินต๊ะ

ความรู้	คุณธรรม	เหตุผล	พอประมาณ	มีภูมิคุ้มกัน
1. ความรู้เรื่องการเย็บผ้า ซึ่งเกิดจากคุณรัตนเดินทางเข้ากรุงเทพฯ และไปรับจ้างเย็บผ้าในโรงงาน จากเดิมที่คุณรัตนไม่มีความเชี่ยวชาญทางด้านการเย็บผ้า แต่จากความพยายามใฝ่รู้ฝึกฝนกระทั่งเกิดความเชี่ยวชาญ จนสามารถออกจากโรงงานและเปิดร้านเย็บผ้าร่วมกับเพื่อนได้ 2. ความรู้เรื่องการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล เห็นได้จาก 2.1 คุณรัตนตัดสินใจเปลี่ยนรูปแบบการเกษตรจากการทำนาปลูกข้าวเป็นหลัก เป็นการทำสวนและการรับจ้างเย็บผ้าแทน เนื่องจากต้นทุนการทำนาสูงและราคาข้าวต่ำ	1. การตรงต่อเวลา เห็นได้จาก 1.1 การมีแผนการจัดการเวลาดังแต่ตื่นนอนจนถึงเข้านอนซึ่งคุณรัตนสามารถปฏิบัติตามเวลาที่กำหนดไว้ได้อย่างเคร่งครัด 2. การมีวินัย เห็นได้จาก 2.1 การปฏิบัติตามแผนการจัดการเวลาประจำวันได้อย่างเคร่งครัดจนเกิดเป็นนิสัยประจำตัวของคุณรัตน 3. ความอดทน เห็นได้จาก 3.1 การอดทนพากเพียรหาความรู้เรื่องการตัดเย็บเสื้อผ้าในโรงงานเย็บผ้าที่กรุงเทพฯ ทั้งที่อยากจะกลับบ้านแต่คุณรัตนมีความอดทนพยายามอยู่ต่อโดยคิดถึงความยากลำบากในอดีตจนกลายเป็นกำลังใจให้สามารถ	1. ให้เหตุผลในการตัดสินใจเลือกอาชีพ ตอนคุณรัตนกลับมาจากกรุงเทพฯ โดยในขณะนั้นบ้านคุณรัตนทำนาปลูกข้าว แต่คุณรัตนเลือกเปลี่ยนจากการทำนาเป็นการทำสวนและการเย็บผ้ารับจ้างแทน เหตุผลเพราะคุณรัตนพบว่าค่าใช้จ่ายในการทำนาในขณะนั้นสูงและราคาข้าวตกต่ำ ซึ่งถ้าคุณรัตนทำนาปลูกข้าวต่อไปก็จะต้องเจอกับปัญหาอื่นๆ ตามมา เช่น หนี้สิน 2. ใช้เหตุผลเลือกพืชที่ปลูกให้เหมาะสมกับดินและฤดูกาล โดยคุณรัตนใช้ความรู้สำคัญ 2 เรื่องฐานการตัดสินใจปลูกพืชแต่ละชนิด คือ 2.1 ความรู้เรื่องดิน คุณความอุดมสมบูรณ์ของดินและ	1. การพอประมาณในเรื่องการทำงานที่พอดี เมื่อก่อนคุณรัตนจะทำงาน เช่น การเกษตร หรือการเย็บผ้าให้มากที่สุดไม่สนใจว่าร่างกายจะไหวหรือไม่ แต่ปัจจุบันนี้เปลี่ยนไป คุณรัตนมีการประมาณตนในการทำงานให้ตัวเองรับได้ไม่มากเกินไป และผู้ที่เกี่ยวข้องไม่เดือดร้อนด้วย เช่น ลูกจ้างที่มารับผ้าต่อจากคุณรัตนไปเย็บและเจ้าของโรงงานมีงานป้อนให้อย่างต่อเนื่อง	1. การวางแผนการใช้ชีวิตประจำวัน คุณรัตนวางแผนการดำเนินชีวิตประจำวันตั้งแต่ตื่นนอนจนถึงเข้านอนอย่างชัดเจน เพื่อเป็นเครื่องมือช่วยให้สามารถใช้ชีวิตที่มีความสมดุล มีการจัดเวลาในการทำงาน เวลาสำหรับครอบครัว และเวลาพักผ่อนได้ 2. การวางแผนเพื่อลดต้นทุนการผลิตในการทำเกษตร คุณรัตนวางแผนการทำเกษตรโดยมีเป้าหมายเรื่องการลดต้นทุนการผลิตให้ต่ำที่สุด โดยใช้เหตุผลตัดสินใจเลือกหลายปัจจัย เช่น ราคาเมล็ดพันธุ์ว่าชนิดไหนมีราคาสูงหรือต่ำอย่างไร มีหน่วยงานสนับสนุนเมล็ดพันธุ์บ้าง มีเงื่อนไขอย่างไรปุ๋ยบำรุงระหว่างอินทรีย์กับเคมี

ความรู้	คุณธรรม	เหตุผล	พอประมาณ	มีภูมิคุ้มกัน
2.2 คุณรัตนนาใช้เหตุผลเรื่องค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการจ้างแรงงานมารับจ้างทำนาในขั้นตอนที่จ่ายซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่สูง ด้วยเหตุนี้ทำให้คุณรัตนนาตัดสินใจทำเองในส่วนที่ทำได้เพื่อลดค่าใช้จ่าย เช่น จ้างรถไถเป็นค่าใช้จ่ายที่ไม่สูงมากและจำเป็นต้องไถจึงยังจ้าง แต่ส่วนของแรงงานปลูกกล้าที่บ้านคุณรัตนนา มี พ่อ แม่ และคุณรัตนนา ซึ่งสามารถทำได้จึงลดการจ้างและกลับมาทำเอง 3. ความรู้เรื่องการทำปุ๋ยสารเร่ง สารขับไล่แมลง โดยทำใช้เองในนา/สวน เมื่อทำได้จนเกิดเป็นความเชี่ยวชาญแล้วคุณรัตนนายยังสามารถขยายผลให้กับชาวบ้านคนอื่นๆ ได้อย่างเป็นขั้นตอนคนอื่นอีกด้วย ซึ่งความรู้เหล่านี้คุณรัตนนาได้รับจากการเข้าอบรมจาก ISAC เช่น ปุ๋ยน้ำ	อยู่ต่อจนเกิดความชำนาญและเปิดร้านร่วมกับเพื่อนได้	ความสามารณในการชี้มน้ำของดิน 2.2 ความรู้เรื่องฤดูกาลที่เหมาะสมกับการปลูกพืชแต่ละชนิด เช่น ฤดูฝนเหมาะจะสมกับการปลูกข้าวทำนาเนื่องจากมีน้ำอุดมสมบูรณ์ 3. ใช้เหตุผลเพื่อการลงทุนทางการเกษตร การที่คุณรัตนนาใช้เหตุผลจากพื้นฐานความรู้ที่เห็นว่า การทำนาที่เน้นการจ้างอย่างในอดีตนั้นทำให้ค่าใช้จ่ายในส่วนของการผลิตสูงขึ้น จึงทำให้คุณรัตนนาเปลี่ยนรูปแบบการทำนาของตนใหม่โดยลดการจ้างลงเหลือเท่าที่จำเป็นและเน้นใช้แรงงานและความถนัดของแรงงานในครอบครัว 4. ใช้เหตุผลในการแก้ปัญหาเรื่องน้ำ ในหมู่บ้านของคุณรัตนนาในช่วงหน้าแล้งมีปัญหาเรื่องน้ำ ทำให้ชาวบ้านแย่งกันใช้		มีความแตกต่างกันอย่างไร ราคา/คุณภาพ ผลที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร 3. การวางแผนรายได้เพื่อชำระหนี้ คุณรัตนนากำหนดรายได้เพื่อการใช้จ่ายอย่างเป็นระบบ เช่น รายได้ที่เกิดจากการเย็บผ้าส่งโรงงานนั้นใช้จ่ายหนี้สินและการเลี้ยงวัว 4. การออมเพื่อบริโภค 4.1 ออมกับสหกรณ์เครดิตยูเนียนเดือนละ 100 บาท

ความรู้	คุณธรรม	เหตุผล	พอประมาณ	มีภูมิคุ้มกัน
ใบกาฉิ น้ำส้มควันไม้ สารไล่แมลงจากสารสกัดจากธรรมชาติ ฮอริโมน้ำหวานเร่งการเจริญเติบโต 4. ความรู้เรื่องการถ่ายทอด/การเป็นวิทยากร จากการได้รับคัดเลือกจาก ISAC เป็นเกษตรกรอาสา ทำหน้าที่เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ทางด้านการเกษตรให้กับเกษตรกรในหมู่บ้าน 5. ความรู้เรื่องดิน คุณรัตนามีความรู้เรื่องดินสามารถเลือกพืชปลูกได้ตรงกับสภาพดิน เช่น ในแปลงที่เป็นดินเหนียวปนทราย คุณรัตนามีความรู้ว่าดินชนิดนี้สามารถปลูกอะไรก็ได้เนื่องจากเป็นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์สามารถอุ้มน้ำได้ซึ่งเหมาะกับการทำนา ส่วนดินอีกแปลงที่มีดินทรายปนอยู่มากนั้นคุณรัตนามีความรู้ว่าดินชนิดนี้มีปัญหา		น้ำเพื่อทำนาปรัง และมีสนามกอล์ฟมาตั้งในบริเวณต้นน้ำยิ่งสร้างปัญหาขึ้นมาอีก ด้วยเหตุนี้ทำให้คุณรัตนานหยุดการทำนาปรังเพื่อลดการใช้น้ำในสวนเกษตรของตนและชุดบ่อน้ำ ทำให้คุณรัตนามีปัญหาเรื่องน้ำในช่วงหน้าร้อนและยังสามารถปลูกพืชชนิดอื่นได้ไม่มีปัญหาเหมือนชาวบ้านคนอื่นๆ		

ความรู้	คุณธรรม	เหตุผล	พอประมาณ	มีภูมิคุ้มกัน
เรื่องการจุ่มน้ำ จึงไม่เหมาะสมต่อการทำนาหรือปลูกพืชที่ต้องยกฮ่องน้ำในการปลูก 6. ความรู้เรื่องฤดูกาลที่เหมาะสมกับการปลูกพืช โดยคุณรัตนมีความรู้ความเข้าใจเรื่องฤดูกาลจึงทำให้สามารถเลือกพืชที่เหมาะสมปลูกได้ เช่น ข้าวต้องปลูกในฤดูฝน เป็นต้น 7. ความรู้เรื่องพืช โดยคุณรัตนมีความรู้ความเข้าใจเรื่องความต้องการของพืชแต่ละชนิดที่ต่างกันทำให้สามารถเลือกพืชปลูกให้เหมาะสมกับดินและฤดูกาลได้ 8. ความรู้เรื่องการปลูกข้าวตามแนวเขือก วิธีการนี้คุณรัตนเกิดความรู้จากการได้รับคำแนะนำจากเกษตรกรอำเภอที่แนะนำให้ปลูกถั่วเหลืองและสังเกตรววิธีการนี้ทำให้ได้ผลผลิตดี สามารถดูแลรักษาถั่ว				

ความรู้	คุณธรรม	เหตุผล	พอประมาณ	มีภูมิคุ้มกัน
เหลือได้ง่าย จึงนำมาปรับใช้กับการปลูกข้าว 9. ความรู้เรื่องการสังเกตรบเรียบเทียบ เห็นได้จากคุณรัตนาสาวารถสังเกตผลเปลี่ยนแปลงจากการปลูกข้าวเหลือแบบเดิมกับแบบปลูกตามแนวเชือกที่ได้รับคำแนะนำจากเกษตรอำเภอ ทำให้คุณรัตนารู้ว่ารักษาดูแลได้ง่ายกว่าและได้ผลผลิตมากกว่า 10. ความรู้เรื่องการทำไข่เค็ม คุณรัตนารู้เรื่องเปิดทั้งเปิดเทศและเปิดเมืองซึ่งได้ไข่จำนวนมาก คุณรัตนารู้จักนำไข่ไปทำไข่เค็มโดยใช้เกลือที่เหลือจากการทำปุ๋ยใช้เอง				

ตาราง 6 วิเคราะห์การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของคุณพรหม ใจเมคา

ความรู้	คุณธรรม	เหตุผล	พอประมาณ	มีภูมิคุ้มกัน
1.ความรู้เรื่องการทำเกษตรผสมผสาน จากการที่คุณพรหมได้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ อำเภอสันทรายและได้รับรางวัลจนสวนของลุงเป็นที่ศึกษาดูงานของเกษตรกรและหน่วยงานต่างๆมากมาย 2.ความรู้เรื่องการเลี้ยงโคนม ตั้งแต่เริ่มต้นการทำเกษตรที่คุณพรหมได้ทำมาหลายอย่างแต่ประสบกับปัญหาขาดทุนมาโดยตลอด หลังจากนั้นคุณพรหมได้เปลี่ยนรูปแบบการเกษตรของตนเองใหม่โดยการทำแบบพึ่งตนเองและเน้นการเลี้ยงโคนมเป็นหลัก โดยได้รับคำแนะนำจากลูกเขยของตนเอง ความรู้เด่นเรื่องการเลี้ยงวัวของคุณพรหม เช่น อาหารที่ช่วยเร่งน้ำนมโค	1.ความอดทน ในระยะแรกที่คุณพรหมเริ่มทำการเกษตร คุณพรหมต้องใช้ความอดทนเพราะเผชิญกับปัญหาขาดทุนหลายครั้งกว่าจะประสบความสำเร็จในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ 2.มีความรับผิดชอบ จากการทํางานเพื่อส่วนรวมของคุณพรหมที่สามารถจัดสรรเวลาจากงานหลักที่มีอยู่ได้อย่างไม่บกพร่อง เช่นเป็นประธานศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ํางานหมอดินเป็นต้น โดยคุณพรหมให้เหตุผลว่าจะทำแต่ในส่วนของตนเองไม่ได้จะต้องแบ่งเวลาให้กับงานส่วนรวมที่เป็นความรับผิดชอบของตนเองด้วย 3.ประหยัด ความเข้าใจเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	1.ให้เหตุผลเลือกรูปแบบการทำเกษตร(โคนม) เหตุที่คุณพรหมเปลี่ยนจากการเลี้ยงไก่เลี้ยงหมูที่สร้างหนี้สินให้กับคุณพรหมมาเป็นการเลี้ยงโคนมเพราะในหมู่บ้านมีโรงงานอาหารแช่แข็งและอาหารกระป๋องซึ่งเศษอาหารเหลือจากโรงงานเหล่านี้คุณพรหมสามารถนำมาเป็นอาหารเสริมให้โคนมได้และที่สำคัญคือลุงลูกเขยซึ่งเป็นสัวบาลทำให้คุณพรหมมั่นใจในการเลี้ยงโคนมมากขึ้น 2.ให้เหตุผลในการตัดสินใจทำเกษตร (ปลูกผัก) นอกจากการเลี้ยงโคนมแล้วคุณพรหมยังปลูกผักเสริมรายได้อีกด้วยแต่การปลูกผักนั้นคุณพรหมใช้	1. พอประมาณเรื่องการลงทุน การทำเกษตรแต่ละปีต้องมีการลงทุนเพื่อการผลิต คุณพรหมแตกต่างจากเกษตรกรคนอื่นคือเน้นการพึ่งตนเองเป็นหลัก ยึดหลักว่ามีเท่าไรทำเท่านั้นไม่สร้างความเดือดร้อนที่ไม่จำเป็น พอที่จะทำให้ครอบครัวอยู่ได้ เน้นการไม่ลงทุนเกินกำลังของตนเอง ๒.พอประมาณเรื่องการเลี้ยงโคนม การเลี้ยงโคนมนั้นคุณพรหมพบว่าต้องเอาใจใส่ดูแลมากเป็นพิเศษ ด้วยเหตุนี้ การเลี้ยงจำนวนมากจะทำให้คุณพรหมไม่สามารถดูแลได้ดีพอดังนั้นจึงกำหนดปริมาณโคนมที่เลี้ยงไว้อย่างชัดเจนคือ ไม่เกิน 50 ตัว	1.การวางแผนเรื่องค่าใช้จ่าย เช่น รายได้จากการเลี้ยงโคนม คุณพรหมวางแผนไว้อย่างเป็นระเบียบคือ 1.1 รายได้จากการขายลูกวัวเป็นรายได้ปีละ 1 ครั้งเก็บไว้เป็นเงินสำรองของครอบครัว 1.2 รายได้จากการขายชีวัวขายได้ดียววันหน้าฝนเก็บเป็นรายได้เสริมของครอบครัว 1.3 รายได้หลักจากการขายน้ำนมได้เงินเป็นรายวันแต่เมื่อขายผ่านระบบสหกรณ์จะจ่ายเงินให้เกษตรกรเป็นรายเดือนซึ่งรายได้ส่วนนี้เก็บไว้ใช้ในครอบครัว 2.การวางแผนเรื่องการจัดการแรงงานในครอบครัว เพื่อลดการจ้างแรงงานภายนอก คุณพรหมจึงวางแผนแบ่ง

ความรู้	คุณธรรม	เหตุผล	พอประมาณ	มีภูมิคุ้มกัน
3. ความรู้เรื่องการทำบัญชีครัวเรือนเพื่อการลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น จากกรรพณเสริมของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ทำให้คุณพหรมเห็นรายจ่ายต่างๆที่ไม่จำเป็นในแต่ละเดือน เช่น พวกอาหารขบเคี้ยว 4. ความรู้เรื่องการเป็นวิทยากรถ่ายทอด จากการเป็นวิทยากรเรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่ และการเป็นหมอดินให้กับเกษตรกรในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้านด้วย	ของคุณพหรมแสดงให้เห็นถึงความประหยัที่คณพหรมแนะนำคนอื่นให้ออมอย่างน้อยเดือนละ 30 บาท การใช้ยู่ยชีวภาพแทนปุ๋ยเคมีเพื่อลดต้นทุนการผลิตทางการเกษตร การใช้จักรยานเพื่อลดค่าใช้จ่ายเรื่องน้ำมัน การใช้พื้นที่นแก๊ส เป็นต้น ซึ่งการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเหล่านี้ล้วนแสดงถึงความประหยัดของคุณพหรมทั้งสิ้น	เหตุผลในการตัดสินใจเลือกปลูกโดยคำนึงถึง 2.1 อากาศ ฤดูกาล เช่น ช่วงเดือนเมษายนเป็นหน้าแล้งน้ำน้อยผักโตช้า แต่ช่วงเดือนตุลาคม-พฤศจิกายน ผักเจริญเติบโตดีไม่มีแมลงมารบกวนสามารถปลูกผักเป็นรายได้เสริมได้เต็มที่แต่ต้องทำตามกำลังของตนเองที่ดูแลได้ 2.2 ความทนทานต่อโรค ในช่วงหน้าแล้งผักที่ปลูกต้องมีความทนทานต่อความแล้งและโรคสูง ดังนั้นคุณพหรมจึงเลือกปลูกผักพื้นบ้านเพราะผักเหล่านี้มีความทนทานสูง 3. การใช้เหตุผลในการตัดสินใจมี/ไม่มีอุปกรณ์เครื่องอำนวยความสะดวกในครัว คุณพหรมใช้เหตุผลในการตัดสินใจซื้อของต่างๆที่เป็นเครื่องอำนวยความสะดวก		บทบาทของแรงงานในครอบครัว ได้แก่ คุณพหรมลูกชายและหลานสาวดูแลฟาร์มโคนม ส่วนภรรยาของคุณพหรมเก็บผักขายตลาดเป็นต้น 3. การออมเพื่ออนาคต 3.1 กลุ่มฌาปนกิจหมู่บ้าน 3.2 กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่

ความรู้	คุณธรรม	เหตุผล	พอประมาณ	มีภูมิคุ้มกัน
		โดยยกตัวอย่างระหว่างเครื่องปรับอากาศกับรถยนต์บ้านของคุณพรหมไม่มีเครื่องปรับอากาศแต่มีรถยนต์มือสอง 3 คันโดยมีเหตุผลว่าเครื่องปรับอากาศนั้นคลายร้อน แต่ถ้าไม่มีก็สามารถอยู่ได้ ร้อนมาจากการทำงานพักสักครู่ก็เย็น ส่วนรถนั้นจำเป็นต่อการใช้งานต้องขนส่งสิ่งของต่างๆในการทำเกษตรจึงจำเป็นต้องจัดซื้อจัดหามา แต่อย่างไรก็ตามคุณพรหมจะรับฟังการตัดสินใจของคนในครอบครัวทุกคน		

ตาราง 7 วิเคราะห์การดำเนินชีวิตในวิถีเศรษฐกิจพอเพียงของคุณธีรยุทธ จอมแก้ว

ความรู้	คุณธรรม	เหตุผล	พอประมาณ	มีภูมิคุ้มกัน
1.ความรู้เรื่องการเลี้ยงไก่แบบโรงเรือน ได้แก่ 1.1 การเลี้ยงไก่ที่ลดอัตราการกินอาหารลง 1.2 ประโยชน์/ความแตกต่างของโรงเรือนเลี้ยงไก่แบบเปิดและแบบปิด 1.3 ระบบการตลาดของเกษตรกร คือ การขายให้กับบริษัทกับการขายด้วยตัวเอง 2. ความรู้เรื่องวิศวะเครื่องกล ซึ่งคุณธีรยุทธ จบการศึกษามาจากสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ เมื่อปี 2542	1.มีความรับผิดชอบ ดังนี้ 1.1 รับผิดชอบต่อหนี้สินที่กู้มาเพื่อการลงทุนเลี้ยงไก่ไข่จากธนาคารพาณิชย์คุณธีรยุทธสามารถชำระคืนได้ จากการเลี้ยงไก่รุ่นที่ 3 1.2 รับผิดชอบต่อครอบครัว คุณธีรยุทธกำลังจะมีบุตรซึ่งตอนนี้คุณธีรยุทธได้วางแผนให้ครอบครัวมีความมั่นคงมากขึ้น เช่น ลดการลงทุนที่มีความเสี่ยงสูงเป็นต้น 2.มีความขยัน คุณธีรยุทธมีความขยันในการหาความรู้ใหม่ๆเพิ่มเพื่อเป็นช่องทางให้สามารถเลี้ยงไก่ไข่ได้ดีขึ้น เช่น	1.ให้เหตุผลในการเลือกซื้อไก่และขายไข่ คุณธีรยุทธเลือกซื้อไก่และขายไข่ให้กับบริษัท RPM สาเหตุเพราะบริษัทนี้ไม่ทิ้งลูกค้าเมื่อมีวิกฤติ เช่นเมื่อเกิดการระบาดของไข้หวัดนกก็ยังรับซื้อไข่ไก่ของลูกค้า	1.ประมาณตนในการเลี้ยงไก่เพื่อลดความเสี่ยง คุณธีรยุทธวางแผนการเลี้ยงไก่ไข่ไว้ที่จำนวน 10,000 ตัวเพราะสามารถแก้ปัญหาต่างๆได้แต่ถ้ามากไปกว่านี้จะไม่สามารถจัดการปัญหาที่จะเกิดขึ้นได้	1.การวางแผนเรื่องค่าใช้จ่ายในอนาคต² ซึ่งคุณธีรยุทธวางแผนไว้ว่าต่อไปเงินเดือนของภรรยาจะนำมาเป็นรายจ่ายภายในครอบครัว ส่วนรายได้จากการขายไข่นั้นจะนำมาชำระหนี้ส่วนหนึ่งและอีกส่วนหนึ่งจะนำมาเป็นเงินเก็บ โดยคุณธีรยุทธจะกำหนดราคาขายไม่สูงเกินความจำเป็นเพื่อจะขายได้มากขึ้นและตัวเองไม่ขาดทุนด้วย 2.การวางแผนครอบครัวในอนาคต³ ตอนนี้คุณธีรยุทธกำลังมีลูกเล็กดังนั้นจึงวางแผนไว้ว่า จะต้องเลี้ยงไก่ในรุ่นต่อไปแบบไม่กู้เงินและต้องการ

¹ เงินไข่ คือ ถ้ามีเงินเก็บครบ 1,000,000 บาท

² ตามเงื่อนไขข้อ 1

³ ตามเงื่อนไขข้อ 1

ความรู้	คุณธรรม	เหตุผล	พอประมาณ	มีภูมิคุ้มกัน
	เข้าอบรมตามที่บริษัทจัด			เก็บเงินให้ได้ถึงหลักล้านเพื่อจะนำมาลงทุนซื้อสลากออมสินซึ่งสามารถนำค่าเงินกู้ได้ 80% และงดการลงทุนที่มีความเสี่ยงที่ไม่สามารถแก้ไขได้ 3. การออมเพื่ออนาคต 3.1 ประกันชีวิต 3.2 สัจจะออมทรัพย์หมู่ที่ 3

ตาราง 8 วิเคราะห์การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของคุณบุญทอง บุญเห็น

ความรู้	คุณธรรม	เหตุผล	พอประมาณ	มีภูมิคุ้มกัน
1. ความรู้เรื่องฮอริโมนเร่งราก ซึ่งคุณบุญทองได้รับความรู้ี้มาจากผู้อื่น 2. ความรู้เรื่องสมุนไพรรักษาโรค คุณบุญทองมีความรู้เรื่องสมุนไพรและในสวนปลูกสมุนไพรไว้หลายชนิด ซึ่งความรู้เรื่องสมุนไพรนั้นได้รับมาจากญาติๆ ตอนแรกมีความรู้ที่ว่า แต่ตอนหลังมีโอกาสไปทำรายการวิทยุจึงบอกสูตรยาและมีคนนำไปใช้รักษาโรคติดต่อวงจนหาย หลังจากนั้นจึงรักษาฟรีมาโดยตลอด 3. ความรู้เรื่องการจัดรายการวิทยุชุมชน คุณบุญทองมีความรู้เรื่องการจัดรายการวิทยุชุมชน มีทักษะทั้งการใช้เครื่องมือและการถ่ายทอดความรู้ของตนเอง คือ เรื่อง	1. ขยัน คุณบุญทองในสมัยก่อนอ่านเขียนไม่คล่องแต่เมื่อไปเป็นยามรักษาความปลอดภัยที่เขื่อนแม่จัดได้พยายามหาหนังสืออ่านประกอบกับหัวหน้าบังคับให้เขียนรายงานทุกวัน ทำให้คุณ บุญทองเกิดความกระตือรือร้นพยายามจนอ่านออกเขียนได้จนถึงทุกวันนี้	1. เหตุผลในการปรับเปลี่ยน มาเป็นเกษตรอินทรีย์ คุณบุญทองปรับเปลี่ยนจากการทำเกษตรเคมีมาเป็นเกษตรอินทรีย์ในตอนแรกนั้นเพราะไม่มีทางเลือกเพราะที่ผ่านมาปลูกอะไรก็เป็นหนี้หมด แต่เมื่อทำมาเรื่อยๆ ก็พบประโยชน์ ว่า 1.1 ได้กินผักที่ปลูกอย่างปลอดภัย 1.2 เหลือจากกินได้ขายสร้างรายได้ให้กับครอบครัว 1.3 มีความสุขไม่ต้องตื่นแต่เช้ามาฉีดยา เหตุผลนี้ส่งผลให้มีความสุขทั้งตนเองและผู้บริโภค	จากข้อมูลไม่พบคุณลักษณะนี้	1. การวางแผนในการทำเกษตรประจำวัน โดยพื้นที่การทำเกษตรของคุณบุญทองนั้นมีหลายแปลงไล่ไต่กันออกไป ดังนั้นเพื่อให้สามารถดูแลรักษาแปลงเกษตรของตนเองจึงมีการวางแผนการลงแปลง คือ คุณบุญทองจะไปแปลงที่ไล่ไต่ก่อน และจะนำข้าวกลางวันไปกินกับเพื่อนแปลงข้างๆ ด้วย 2. การออมเพื่ออนาคต 2.1 กลุ่มฌาปนกิจ

ความรู้	คุณธรรม	เหตุผล	พอประมาณ	มีภูมิคุ้มกัน
ความรู้เรื่องสมุนไพรจนได้รับ การยอมรับจากคนในหมู่บ้าน 4.ความรู้เฉพาะเรื่องการทำ เกษตร ได้แก่ 4.1 ความรู้เรื่องการปลูกผัก 4.2 ความรู้เรื่องการปลูกข้าว 4.3 ความรู้เรื่องการปลูก ข้าวโพด 4.4 ความรู้เรื่องการปลูก ตะขอม 5.ความรู้เรื่องดิน คุณบุญทรง มีความรู้เรื่องสภาพดิน คุณสมบัติของดินในแปลง เกษตรของตนเอง ซึ่งพบว่าเป็น ดินร่วนปนทรายเป็นดินที่อุดม สมบูรณ์เหมาะกับการปลูกพืช ทุกชนิด				

ตาราง 9 วิเคราะห์การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของคุณทองเพียร ทะยาติ

ความรู้	คุณธรรม	เหตุผล	พอประมาณ	มีภูมิคุ้มกัน
1.ความรู้เรื่องการปลูก กะหล่ำ	1.มีความรับผิดชอบ คุณทอง เพียรมีความรับผิดชอบต่อ	จากข้อมูลไม่พบคุณลักษณะนี้	จากข้อมูลไม่พบคุณลักษณะนี้	1.การออมเพื่ออนาคต คุณ ทองเพียรเข้าร่วมกลุ่มการออม
1.1 การหว่านกล้า	ผู้บริโภค โดยเล่าว่าแม่ค้าจะ			ต่างๆหลายกลุ่ม คือ
1.2 การปลูกลงแปลง	กำหนดสีเชือกผูกกะหล่ำซึ่ง			1.1 กลุ่มฌาปนกิจ บ้านขัวมุง
1.3 การบำรุงรักษา	ของคุณทองเพียรสีน้ำเงินที่ทำ			บ้านเจดีย์แม่ครัว บ้านหนองไฮ
1.4 การเก็บเกี่ยว	อย่างนี้เพราะมีเกษตรกรรายอื่น			1.2 กลุ่มออมทรัพย์ เดือนละ
1.5 การพักดิน การเตรียม แปลง	เอาผักที่เสียยัดเข้าไป แต่คุณ ทองเพียรไม่ทำ จะใส่แต่ผัก สวยๆ ถ้าไม่สวยจะแยกไว้ ต่างหาก จึงทำให้ได้รับความ เชื่อถือจากแม่ค้าที่มารับซื้อ			400 บาท
				1.3 ทำประกันชีวิต 600 บาท
				1.4 กลุ่มฌาปนกิจ ชกส.
				1.5 กลุ่มออมทรัพย์เกษตร
				ทฤษฎีใหม่ เดือนละ 100 บาท

ตาราง 10 วิเคราะห์การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของคุณศักดิ์ ทะยาดี

ความรู้	คุณธรรม	เหตุผล	พอประมาณ	มีภูมิคุ้มกัน
1.ความรู้เรื่องการหาความรู้ ก่อนทำ คุณศักดิ์กล่าวว่า “การ ทำเกษตรไม่ใช่คิดจะปลูกอะไรก็ ปลูก แต่จะต้องคิดให้ดีก่อน ต้องศึกษาให้ละเอียดก่อน” 2.ความรู้เรื่องการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ คุณศักดิ์กล่าวว่า “การ เข้าร่วมกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ นั้น มีประโยชน์คือ ได้ แลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับการ ทำการเกษตรของแต่ละคนว่า ควรปลูกอะไร ควรทำอะไรที่จะ ขายได้กำไร” 3.ความรู้การบำรุงรักษา มั่น คงและกะหล่ำ 3.1 ความรู้เรื่องโรค 3.2 ความรู้เรื่องการทำ แปลงศัตรูพืช 4.ความรู้เรื่องการป้องกัน สารเคมี คุณศักดิ์ต้องฉีด	1.ความรับผิดชอบ คุณศักดิ์มี ความรับผิดชอบต่อลูกค้าโดยไม่ เคยเอาผิด ไม่สวดยผลกับผัก สวดยไปขายเลย เพราะถ้าทำแล้ว ไม่สบายใจ	จากข้อมูลไม่พบคุณลักษณะนี้	จากข้อมูลไม่พบคุณลักษณะนี้	1.การออมเพื่ออนาคต 1.1 กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ เดือนละ 50 บาท 2.การวางแผนการผลิตที่เพิ่ม รายได้ คุณศักดิ์วางแผนการ ปลูกที่ไม่เหมือนเกษตรกรคนอื่น เพราะการปลูกเหมือนกันจะทำ ให้ราคาตก 3. การวางแผนเรื่องการจัดสรรรายได้ คุณศักดิ์แบ่ง สรรรายได้เป็น 2 ส่วนคือ 3.1 ส่วนที่ 1 80% ใช้กิน ใช้ อย่างอื่นและฝาก 3.2 ส่วนที่ 2 20 % ใช้จ่ายหนี้ 4 การวางแผนเรื่องการจัดสรร รายได้ออกแบบรายได้ คุณศักดิ์ ออกแบบการปลูกพืชให้สามารถ สร้างรายได้ ๒ ประเภท คือ 4.1 รายได้รายวันได้แก่ การ ปลูกผักขายผักได้รายวัน 4.2 รายได้รายปี ได้จากการ

ความรู้	คุณธรรม	เหตุผล	พอประมาณ	มีภูมิคุ้มกัน
สารเคมีโดยตลอดแต่มีความรู้ ว่าระหว่างการใช้มันต้องแต่ง กายให้มิดชิด ปิดจมูก และเมื่อ เสร็จแล้วต้องอาบน้ำทันที พร้อมทั้งดื่มน้ำสะอาดให้มาก 5.ความรู้เรื่องการใช้ปุ๋ย ผสมผสาน คุณได้ใช้ปุ๋ยเคมี 70 % ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ 30 % เพราะการใช้สารเคมีอย่างเดียว จะทำให้ดินเสื่อมคุณภาพ				ปลูกมันฝรั่ง

ตาราง 11 วิเคราะห์การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของคุณรัชนี้ ธรรมชัย

ความรู้	คุณธรรม	เหตุผล	พอประมาณ	มีภูมิคุ้มกัน
1.ความรู้เดิมเรื่องการปลูกข้าว คุณรัชนี้มีความรู้เรื่องการปลูกข้าวจากการทำสวนทำนา "ทำมาตั้งแต่เล็กแล้ว ไถคนเดียว ปลูกคนเดียว" 2. การหาความรู้ ทำความเข้าใจการใช้สารเคมี จากการทำเกษตรของคุณรัชนี้ที่ต้องใช้สารเคมีจำนวนมาก เช่น ยาฆ่าหญ้า ยาฆ่าแมลง ซึ่งคุณรัชนี้ให้ความสำคัญกับการใช้ที่ถูกต้องวิธีโดยการอ่านฉลากก่อน	จากข้อมูลไม่พบคุณลักษณะนี้	1.การใช้เหตุผลในการปลูกข้าวเพราะมีกลุ่มมีเพื่อน คุณรัชนี้ปลูกข้าวเป็นหลัก โดยสาเหตุของการปลูกข้าวที่คุณรัชนี้ให้เหตุผลว่า การปลูกข้าว นั้นเมื่อขายแล้วจะได้เงินก้อน เพราะมีเพื่อนเป็นกลุ่มปลูกเหมือนกัน รวมกันขายได้	จากข้อมูลไม่พบคุณลักษณะนี้	1.การออมเพื่ออนาคต 1.1 กลุ่มฌาปนกิจบ้านป่าไผ่ หมู่ 1 เดือนละ 20 บาท และบ้านป่าไผ่ หมู่ 3 รายละ 100 บาท 1.2 กลุ่มสหกรณ์สันทราย เดือนละ 120 บาท 1.3 กลุ่มนิคมสันทราย จำกัด เดือนละ 100 บาท 1.4 กลุ่มผู้สูงอายุนครพิงค์ เดือนละ 300 – 400 บาท

ความรู้	คุณธรรม	เหตุผล	พอประมาณ	มีภูมิคุ้มกัน
นางฟ้าภูฐาน 2.2 ถัดไป มีเหตุผลและเห็น ชอบ 2.3 ถัดไป มีเหตุผลและเห็น ชอบ 3. ความรู้เรื่องการทำบัญชี ครัวเรือน คุณสุเทียนได้ทำ บัญชีรายรับรายจ่ายทุกวันจน เกิดเป็นทักษะที่ดีทำให้ทราบว่า รายจ่ายมากกว่ารายรับเป็นส่วน ใหญ่และรายจ่ายหลักคือ ภาษี สังคม เช่น งานบวช งานศพ เป็นต้น				

ตาราง 13 วิเคราะห์การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของคุณจินดา ใจคำ

ความรู้	คุณธรรม	เหตุผล	พอประมาณ	มีภูมิคุ้มกัน
1. ความรู้เรื่องปลูกข้าว เป็นความรู้ความชำนาญที่คุณจินดาได้มาจากการเป็นลูกเกษตรกรมาตั้งแต่รุ่นพ่อแม่ ซึ่งปัจจุบันนี้ก็ยังทำอยู่และเป็นการปลูกข้าวเพื่อกินไม่ใช่ขาย 2. ความรู้เรื่องบัว ซึ่งคุณจินดา ยึดเป็นอาชีพอยู่ในปัจจุบันความรู้ นี้เกิดขึ้นจากการลงมือปลูกมาจนปัจจุบันนี้คุณจินดาเกิดความเชี่ยวชาญ สามารถขายพันธุ์และสร้างรายได้เสริมให้กับครอบครัวได้ 3. ความรู้เรื่องการทำน้ำหมักชีวภาพ คุณจินดาทำใช้เองโดยหาเศษวัสดุจากโรงงานเพาะเห็ดข้างบ้าน โดยมีส่วนผสมมาจากเศษพืช หอย ปลา กากน้ำตาล ยูลี 3. มีความเข้าใจว่าความรู้เกิดจากการใฝ่เรียนรู้ คุณจินดาชอบเรียนรู้ ชอบเข้าร่วมการอบรม	1. ประหยัด คุณจินดาเลี้ยงปลาด้วยเศษอาหารที่หาได้จากเศษผักของตนเองและจากสวนที่เจ้าของไม่เอาแล้ว แต่เลือกเฉพาะผักที่ปลอดสารพิษเท่านั้น เพราะถ้ามีสารพิษเจือปนอาจจะทำให้ปลาตายได้ การทำอย่างนี้ทำให้คุณจินดาสามารถประหยัดค่าอาหารปลาและค่าน้ำมันได้ 2. เอื้อเฟื้อ แบ่งปัน คุณจินดาปลูกผักและเลี้ยงปลามากมายและให้เพื่อนบ้านเก็บ/ขอไปรับประทานได้	1. ใช้เหตุผลในการเลือกการทำเกษตร โดยคุณจินดาให้ความสำคัญต่อการเลือกชนิดพืช โดยเน้นเรื่อง ความเหมาะสมเรื่องทุนที่มีอยู่และรายได้ที่จะเกิดขึ้น โดยเลือกปลูกพืชล้มลุกเพราะใช้เวลาปลูกเพียง 45 วันก็สามารถขายเป็นรายได้ให้ครอบครัวได้ ส่วนสาเหตุที่ไม่เลือกปลูกพืชยืนต้น เพราะใช้เวลานานอย่างน้อย 2 ปีจึงจะสามารถสร้างรายได้ได้ ซึ่งไม่ตรงกับความต้องการของครอบครัว 2. ใช้เหตุผลตัดสินใจเลือกระยะเวลาในการทำเกษตรที่สามารถสร้างรายได้สูงกว่าจากเหตุผลที่คุณจินดาต้องการให้ผลผลิตของตนเองที่จะออกสู่ตลาดสามารถขายได้ราคาดีที่จุดนั้นทำให้คุณจินดามีการ	1. การทำงานตามแรงตามวัยที่เป็น คุณจินดาทำการเกษตรตามแรงตามกำลังของตน ไม่ทำมากจนตนเองเดือดร้อน แต่ทำตามวัย 58 ปีโดยบอกว่า “ลุงมีความสุขกับสิ่งที่ทำอยู่ ไม่เครียดเราแก่แล้วทำน้อยๆ ทำเท่าที่แรงมีก็พอแล้ว”	1. การวางแผนในการดำเนินชีวิตประจำวัน ในแต่ละวันจะอยู่กับการเกษตรตลอดโดยคุณจินดามีหลักในการวางแผนว่า “ต้องขยันในการดูแล เข้ามาก็ต้องไปแปลงใดแปลงหนึ่ง สายๆ ก็ไปอีกแปลง แล้ววนมาที่บ่อปลา เป็นวัฏจักร ในหนึ่งวันต้องเห็นแปลงเกษตรให้ครบ” 2. การวางแผนให้เกิดการใช้ทุนให้เกิดรายได้มากที่สุด คุณจินดาออกแบบให้พื้นที่มีอยู่สามารถสร้างรายได้ที่เพิ่มขึ้นโดยไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับตนเองมากนัก เช่น 2.1 บ่อปลา รายได้เกิดจากการขายปลาซึ่งมีทั้งพ่อค้าที่มาซื้อถึงที่และขายได้จำนวนมากแต่ราคาต่อก็คิดำ ในขณะที่ยังขายเองที่ตลาดราคาต่อก็คิดำสูงกว่า นอกจากนี้ยังเปิดให้คน

ความรู้	คุณธรรม	เหตุผล	พอประมาณ	มีภูมิคุ้มกัน
เรื่องต่างๆเป็นประจำ สาเหตุที่ชอบ เพราะสามารถนำความรู้ที่ได้แต่ละเรื่อง ที่ตรงตามความต้องการจริง มาปรับใช้ได้เลย ส่วนความรู้ใดที่ไม่เกี่ยวข้องหรือไม่ตรงตามความต้องการก็ไม่นำมาใช้ 4.ความรู้เรื่องการทำบัญชีครัวเรือน จากการบันทึกรายรับรายจ่ายตามจริงทำให้คุณจินดาพบว่าในครอบครัวของตนนั้นไม่มีรายจ่ายที่ไม่สมควรจ่ายเลย ทุกรายจ่ายล้วนสมเหตุสมผล 5.มีความเข้าใจว่าความรู้เกิดจากการสังเกต โดยคุณจินดา ยกตัวอย่างการปลูกแตงที่สังเกตพบว่า ถ้าปลูกแตงถี่เกินไปขนาดลูกจะไม่สวยขายไม่ได้ราคาแต่ถ้าปลูกประมาณ 2,000 หลุมต่อ 1 ไร่ ขนาดแตงจะสวยขายได้ราคา		กำหนดช่วงเวลาที่เกิดผลผลิตของตน ออก มา ในช่วง ที่ ของ เกษตรกรคนอื่น ๆ ไม่มี เช่น ปลูก ผัก เป็นต้น โดยคุณจินดาพูดว่า “พืชตัวไหนที่มีคนปลูกเยอะ จะพยายามเลี่ยงไปปลูกอย่างอื่นแทน ถ้าหากปลูกเหมือนกันหมดมันก็ขายไม่ได้” 3. ให้เหตุผลในการแบ่งปัน คุณจินดาไม่หวงกลับอนุญาตให้เพื่อนบ้านมาเก็บผัก / จับปลาในบ่อไปรับประทานได้ โดยมีเหตุผลว่า 3.1 ถ้ามีคนมาเก็บผักมาก ผักจะแตกยอดมากทำให้สามารถขายผักได้จำนวนมากขึ้นในอนาคต 3.2 ถ้ามีคนมาขโมยปลาเพื่อนบ้านที่เคยจับปลาไปกินจะช่วยลดสองเป็นหูเป็นตาให้		เข้ามาตักปลาโดยคิดค่าเช่าเช่าตามเบ็ดที่นำมา 2.2 สอนบัว รายได้หลักเกิดจากการเก็บดอกบัวขายแต่คุณจินดายังมีรายได้เสริมจากการขายพันธุ์ขายต้นกล้าบัวอีกด้วย 2.3 ที่ดินคุณจินดาส่วนหนึ่งให้บริษัทเช่าตั้งเสาโทรศัพท์ นอกจากนี้ยังมีรายได้จากห้องเช่าอีกด้วย 3. การออมเพื่ออนาคต 3.1 กลุ่มฌาปนกิจ 3.2 กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่

ตาราง 14 วิเคราะห์การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของคณิศร ปัญญาณะ

ความรู้	คุณธรรม	เหตุผล	พอประมาณ	มีภูมิคุ้มกัน
1. ความรู้เรื่องเกษตรปลอดภัย ซึ่งเดิมคณิศรมีความพยายามทำให้เป็นเกษตรอินทรีย์แต่พบว่าในน้ำในดินมีสารเคมีตกค้างจึงปรับการเกษตรของตนเองเป็นแบบปลอดภัยแทน ซึ่งความรู้เด่นได้แก่ 1.1 การปลูกพืชโดยเอาปุ๋ยรองกันหลุมแล้วเอาผ้ายางคลุมเป็นการป้องกันหญ้าซึ่งสามารถลดค่าใช้จ่ายในส่วนของการใช้สารเคมีฆ่าหญ้า 2. ความรู้เรื่องการทำบัญชีครัวเรือน โดยเป็นบทบาทของภรรยาที่มีความละเอียดกว่าเป็นคนจดบันทึกทำให้คณิศรเห็นค่าใช้จ่ายในครอบครัวที่ไม่จำเป็นและหาวิธีการลดค่าใช้จ่ายเหล่านั้นลง เดิมใช้รถยนต์ ตอนนี้ก็เปลี่ยนมาเป็น	1. ความซื่อ คุณนิทัศน์มีความซื่อจากการที่พยายามทำผักอินทรีย์แต่เมื่อนำไปตรวจไม่เคยผ่านเลย หลังจากนั้นคณิศรก็ยังมีความซื่อพยายามต่อไปจนเรียนรู้เทคนิค วิธีการใหม่ๆจาก อ.ประสิทธิ์ กาบจันทร์ (แม่โจ้) จนสามารถตั้งกลุ่มเรียนรู้เกษตรอินทรีย์บ้านแม่แฝกขึ้นมาได้ 2. ความรับผิดชอบ คุณนิทัศน์มีความรับผิดชอบต่อผู้บริโภคโดยมีความเข้าใจว่า การขายผักปลอดสารพิษนั้นทำให้ผู้บริโภคมีสุขภาพดี ซึ่งคณิศรไม่เห็นแก่รายได้เล็กๆน้อยๆที่จะเอาผักปนเปื้อนสารเคมีมาขายผสมเพราะจะทำให้ผู้บริโภคเสียสุขภาพ 3. มีระเบียบวินัย เดิมคุณ	1. เหตุผลในการเอามือเอาร่วมกับชาวบ้าน คุณนิทัศน์ให้เหตุผลว่า มันฝรั่งเป็นพืชอายุสั้นต้องอาศัยความรวดเร็วในการทำ ซึ่งการจ้างแรงงานบางครั้งก็ไม่ทันการณ์ คุณนิทัศน์จึงใช้วิธีไปช่วยเอามือเอาร่วมชาวบ้านโดยตลอด เอาแรงไปช่วยบ้างเอารถไปช่วยบ้าง เมื่อถึงงานสวนของคุณนิทัศน์ชาวบ้านก็มาช่วยกันทำให้ลดเรื่องค่าแรงลงไปได้และทำให้ทันเวลาในการปลูกมันอายุสั้นด้วย	1. ประมาณตนในการกู้ยืม คณิศรเข้ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนซึ่งรวมกลุ่มกับคนอื่นๆรวม 10 คนและแต่ละคนสามารถกู้เงินได้ 100,000 บาท แต่คณิศรกู้เงินมาประมาณ 50,000 บาทตามความต้องการของตนเองเท่านั้น	1. การออมเพื่ออนาคต 1.1 ออมของหมู่บ้าน 50 บาทต่อเดือน 1.2 ออมของบ้านแม่แฝก 50 บาทต่อเดือน

ความรู้	คุณธรรม	เหตุผล	พอประมาณ	มีภูมิคุ้มกัน
รถจักรยานยนต์ หรือ รถพ่วงข้าง แทน	นี้ทัศนียภาพนี้สืบจากการลงทุน และเกิดจากการเล่าเรียนของลูก ที่จากการที่ทัศนียภาพนี้วินัยในการจ่ายคืนนี้ก่อนนี้จึงลดลง ตามลำดับไม่ได้สร้างปัญหาให้ โดยวิธีการชำระเงินของคุณ ทัศนียภาพนี้ได้เงินมากก็จ่าย มาก เป็นต้น ทำให้ยอดนี้จึงลดลงอย่างรวดเร็ว			

ตาราง 15 สรุปการวิเคราะห์การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร

ชื่อ	ความรู้	คุณธรรม	การมีเหตุผล	ความพอประมาณ	ภูมิคุ้มกัน	รวม
1. คุณรัตนา อินต๊ะ	✓	✓	✓	✓	✓	5
2. คุณพรหม ใจเมฆา	✓	✓	✓	✓	✓	5
3. คุณธีรยุทธ จอมแก้ว	✓	✓	✓	✓	✓	5
4. คุณจินดา ใจคำ	✓	✓	✓	✓	✓	5
5. คุณนิทัศน์ ปัญยานะ	✓	✓	✓	✓	✓	5
6. คุณบุญทรง บุญเซ็น	✓	✓	✓	-	✓	4
7. คุณสุเทียน ใจเมคา	✓	-	✓	✓	✓	4
8. คุณพรหมมา ชมชื่น	✓	-	✓	-	✓	3
9. คุณศักดิ์ ทะนาดี	✓	✓	-	-	✓	3
10. คุณทองเพียร ทะยาดี	✓	✓	-	-	✓	3
11. คุณรัชนี้ ธรรมชัย	✓	-	✓	-	✓	3
รวม	11	8	9	6	11	

จากตารางที่ 15 พบว่า เกษตรกรจำนวน 11 คน มีการกระจายตัวของคุณลักษณะของเศรษฐกิจพอเพียง 5 คุณลักษณะแตกต่างกัน มีจำนวน 5 คน ที่ให้ความสำคัญกับทุกคุณลักษณะ ในขณะที่ 2 คน ให้ความสำคัญ 4 คุณลักษณะ และ 4 คน ให้ความสำคัญ 3 คุณลักษณะ ซึ่งคุณลักษณะที่ทุกคนมีคือ ความรู้และภูมิคุ้มกัน รองลงมาคือ การมีเหตุผล คุณธรรม และความพอประมาณ ทั้งนี้คุณลักษณะร่วม 2 คุณลักษณะที่ทุกคนให้ความสำคัญนั้น คุณลักษณะแรกคือ ความรู้ซึ่งทุกคนมีความรู้ โดยเฉพาะความรู้ในเรื่องที่ตนเองทำ ไม่ว่าจะเป็นการปลูกพืชหรือการเลี้ยงสัตว์ บางคนรู้ตั้งแต่ยังเป็นเด็ก เรียนรู้กับพ่อแม่ บางคนเรียนรู้จากลูก (เขย) บางคนเรียนรู้จากการทดลองทำ เป็นต้น ส่วนการมีภูมิคุ้มกันนั้นทุกคนมีเงินออมทั้งออมกับกลุ่มที่ตนเองเป็นสมาชิกไม่ว่ากลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ ธกส. หรือกลุ่มฅาปนกิจ บางคนออมแค่เดียวในขณะที่บางคนออมไว้หลายแห่ง

หลังจากวิเคราะห์การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรทั้ง 5 ด้านแล้ว ผู้วิจัยได้นำตารางวิเคราะห์ของเกษตรกรแต่ละคนมาแยกแยะคุณลักษณะย่อยในแต่ละด้าน เพื่อให้เห็นรายละเอียดความเหมือน และความต่างในแต่ละมิติของแต่ละคน ตั้งแต่ตาราง 16 ถึงตาราง 20

ตาราง 16 วิเคราะห์คุณลักษณะย่อยของการมีความรู้ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

กลุ่ม	ชื่อ-สกุล	กระบวนการเรียนรู้						ความรู้เฉพาะ											รวม
		คิด	สังเกต	ทดลอง	เข้าใจ / เรียนรู้	การถ่ายทอดความรู้	การแลกเปลี่ยนเรียนรู้	ความรู้เรื่องพืช	ความรู้เรื่องการบำรุงพืช	ความรู้เรื่องการเลี้ยงสัตว์	ความรู้เรื่องดิน	ความรู้เรื่องอาชีพเสริม	ความรู้เทคนิคการปลูกพืชแบบใหม่	ความรู้การทำบัญชีครัวเรือน	ความรู้จากการศึกษา	ความรู้เรื่องเกษตรปลอดภัย	ความรู้เรื่องเกษตรผสมผสาน	ความรู้เรื่องสวทคมีและการป้องกัน	
ที่มีครบทุกคุณลักษณะ	คุณรัตนา อินต๊ะ	✓	✓	-	-	✓	-	✓	✓	-	✓	✓	✓	-	-	-	-	-	8
	คุณพรหม ใจเมฆา	-	-	-	-	✓	-	-	-	✓	-	-	-	✓	-	-	✓	-	4
	คุณจินดา ใจคำ	-	✓	✓	✓	-	-	✓	✓	-	-	-	-	✓	-	-	-	-	6
	คุณธีรยุทธ จอมแก้ว	-	-	-	-	-	-	-	-	✓	-	-	-	-	✓	-	-	-	2
	คุณนิทัศน์ ปัญยานะ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	✓	-	✓	-	-	2
	รวม	1	2	1	1	2	0	2	2	2	1	1	1	3	1	1	1	0	
ที่มี 4 คุณลักษณะ	คุณบุญทรง บุญเย็น	-	-	-	-	✓	-	✓	✓	-	✓	-	-	-	-	-	-	-	4
	คุณสุเทียน ใจเมดา	-	-	✓	-	-	-	✓	-	-	-	-	-	✓	-	-	-	-	3
	รวม	0	0	1	0	1	0	2	1	0	1	0	0	1	0	0	0	0	
ที่มี 3 คุณลักษณะ	คุณวัชณี ธรรมชัย	-	-	-	✓	-	-	✓	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
	คุณพรหมา ชมชื่น	-	-	✓	-	-	-	✓	-	-	-	-	-	-	-	✓	-	-	3
	คุณทองเพียร ทะยาดี	-	-	-	-	-	-	✓	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	คุณศักดิ์ ทะนาดี	-	-	-	✓	-	✓	✓	✓	-	-	-	-	-	-	-	-	✓	5
	รวม	0	0	1	2	0	1	4	1	0	0	0	0	0	0	1	0	1	
	รวมทั้งหมด	1	2	3	3	3	1	8	4	2	2	1	1	4	1	2	1	1	

จากตาราง 16 พบว่า คุณลักษณะด้านความรู้เฉพาะซึ่งเป็นคุณลักษณะที่พบในเกษตรกรทั้ง 11 คน เป็นคุณลักษณะย่อยด้านความรู้เรื่องพืชมากที่สุดคือ 8 คน รองลงมาเป็นความรู้เรื่องการบำรุงพืช และความรู้การทำบัญชีครัวเรือนที่มีจำนวนเท่ากันคือ 4 คน ส่วนคุณลักษณะย่อยด้านกระบวนการเรียนรู้ มีจำนวน 3 คน เท่ากันในด้านการทดลอง ความใฝ่รู้/การเรียนรู้ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทั้งนี้เกษตรกรที่มีคุณลักษณะย่อยมากที่สุดมี 1 คน รวม 8 คุณลักษณะและเกษตรกรรายเดียวที่มี 1 คุณลักษณะ

สาเหตุที่เกษตรกรส่วนใหญ่มีคุณลักษณะความรู้เรื่องพืชเป็นเพราะเกษตรกรที่ศึกษาเป็นเกษตรกรที่ปลูกพืชเป็นหลักจำนวน 8 คน อีก 2 คนเลี้ยงไก่ เลี้ยงวัว และเพาะเห็ด 1 คน และเกษตรกรทั้ง 8 คนนี้ อยู่กับการทำเกษตรตั้งแต่เล็กและเริ่มทำการเกษตรด้วยตนเองมาเป็นระยะเวลานานพอสมควร

อนึ่ง คุณลักษณะด้านความรู้นี้แบ่งเป็น 2 ส่วนหลัก ๆ คือ ความรู้เฉพาะ และกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งความรู้เฉพาะในที่นี้คือความรู้ด้านการเกษตรเป็นหลัก ส่วนกระบวนการเรียนรู้ประกอบด้วย ส่วนที่เกิดขึ้นภายในตัวตนของแต่ละคน ไม่ว่าจะเป็นการคิด การสังเกต การทดลอง ความใฝ่รู้/เรียนรู้ที่ต้องลงมือทำด้วยตัวเอง และส่วนที่ไปปะทะสังสรรค์กับผู้อื่น ได้แก่ การถ่ายทอดความรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทั้งนี้มีเกษตรกร 8 ราย ที่มีความรู้ทั้งที่เป็นความรู้เฉพาะและกระบวนการเรียนรู้ และเกษตรกร 3 ราย ที่มีแต่ความรู้เฉพาะ

ตาราง 17 วิเคราะห์คุณลักษณะย่อยของการมีคุณธรรมตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

กลุ่ม	ชื่อ-สกุล	ความ รับผิดชอบ	ความซื่อ สัตย์	มีระเบียบ วินัย	ความ ประหยัด	ความ เอื้อเฟื้อ แบ่งปัน	มีความ อดทน	ตรงต่อเวลา	รวม
ทำให้ ความสำคัญ ครบทุก คุณลักษณะ	คุณรัตนา อินต๊ะ	-	-	✓	-	-	✓	✓	3
	คุณพรหม ใจเมฆา	✓	-	-	✓	-	✓	-	3
	คุณจินดา ใจคำ	-	-	-	✓	✓	-	-	2
	คุณธีรยุทธ จอมแก้ว	-	✓	✓	-	-	-	-	2
	คุณนิทัศน์ ปัญญาณะ	✓	✓	✓	-	-	-	-	3
	รวม	2	2	3	2	1	2	1	
ทำให้ ความสำคัญ 4 คุณลักษณะ	คุณบุญทรง บุญชื่น	-	✓	-	-	-	-	-	1
	คุณสุเทียน ใจเมคา	-	-	-	-	-	-	-	0
	รวม	0	1	0	0	0	0	0	
ทำให้ ความสำคัญ 3 คุณลักษณะ	คุณรัชนี้ ธรรมชัย	-	-	-	-	-	-	-	0
	คุณพรหมา ชมชื่น	-	-	-	-	-	-	-	0
	คุณทองเพียร ทะยาติ	✓	-	-	-	-	-	-	1
	คุณศักดิ์ ทะนาติ	✓	-	-	-	-	-	-	1
	รวม	2	0	0	0	0	0	0	
	รวมทั้งสิ้น	4	3	3	2	1	2	1	

จากตารางที่ 17 พบว่า คุณลักษณะย่อยด้านคุณธรรมที่พบในเกษตรกรจำนวน 8 คน นั้น ความรับผิดชอบเป็นคุณลักษณะที่เกษตรกร 4 คนให้ความสำคัญ ความขยัน 3 คน การให้ความสำคัญกับระเบียบวินัย ความประหยัดและความอดทนมี 2 คนเท่ากัน เช่นเดียวกับความเอื้อเฟื้อและความตรงต่อเวลา คือ 1 คน

เป็นที่น่าสังเกตว่าเกษตรกรที่มีครบทุกคุณลักษณะจะมีคุณลักษณะย่อยด้านคุณธรรมอย่างน้อย 2 คุณลักษณะ มากที่สุด 3 คุณลักษณะ ขณะที่อีกสองกลุ่มมี 1 คุณลักษณะ และมีเกษตรกร 3 คน ที่ไม่มีคุณลักษณะด้านคุณธรรม ทั้งนี้ได้หมายความว่า เกษตรกรดังกล่าวไม่มีคุณธรรม เพียงแต่ไม่พบคุณลักษณะด้านนี้จากข้อมูลที่ปรากฏ

สำหรับความรับผิดชอบซึ่งเป็นคุณลักษณะที่เกษตรกร 4 คนมีนั้น เป็นทั้งความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อผู้อื่น เช่น ผู้ซื้อ ผู้บริโภค และแม่ค้าที่มาซื้อผักของตน ต่อครอบครัวเนื่องจากต้องการให้ลูกและภรรยามีความมั่นคง และต่อส่วนรวม

ตาราง 18 วิเคราะห์คุณลักษณะย่อยของการมีเหตุผลตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

กลุ่ม	ชื่อ-สกุล	เลือกรูปแบบ การเกษตร	ตัดสินใจใน การใช้จ่าย	เลือกการ ประกอบ อาชีพเสริม	ตัดสินใจเพื่อ การใช้จ่าย ทาง การเกษตร	ตัดสินใจใน การแก้ปัญหา ตาม สถานการณ์	ตัดสินใจเลือก ช่วงเวลาใน การทำเกษตร	ตัดสินใจใน การสร้าง อุปนิสัยที่ดี	ตัดสินใจเลือก ช่วยงาน เกษตรกรคน อื่นๆ	รวม
ที่ให้ความสำคัญ ครบทุก คุณลักษณะ	คุณรัตนา อินต๊ะ	✓	-	✓	✓	✓	✓	-	-	5
	คุณพรหม ใจเมฆา	✓	✓	-	-	-	-	-	-	2
	คุณจินดา ใจคำ	✓	-	-	-	-	✓	✓	-	3
	คุณธีรยุทธ จอมแก้ว	-	-	-	✓	-	-	-	-	1
	คุณนิทัศน์ ปัญยานะ	-	-	-	-	-	-	-	✓	1
	รวม	3	1	1	2	1	2	1	1	
ที่ให้ความสำคัญ 4 คุณลักษณะ	คุณบุญทรง บุญชื่น	✓	-	-	-	-	-	-	-	1
	คุณสุเทียน ใจเมคา	-	-	-	✓	-	-	-	-	1
	รวม	1	0	0	1	0	0	0	0	
ที่ให้ความสำคัญ คุณลักษณะ	คุณวัชรี ธรรมชัย	-	-	-	-	-	-	-	-	0
	คุณพรหมา ชมชื่น	✓	-	-	-	-	-	-	-	1
	คุณทองเพียร ทะยาติ	-	-	-	-	-	-	-	-	0
	คุณศักดิ์ ทะนาดี	-	-	-	-	-	-	-	-	0
	รวม	1	0	0	0	0	0	0	0	
	รวมทั้งสิ้น	5	1	1	3	1	2	1	1	

จากตารางที่ 18 จะเห็นว่ามีเกษตรกรจำนวน 8 คน ที่มีคุณลักษณะด้านการมีเหตุผลและใน 8 คนนี้มี 1 คน ที่มี 4 คุณลักษณะย่อย นอกนั้นมี 3,2 และ 1 คุณลักษณะย่อย ทั้งนี้คุณลักษณะย่อยที่มีร่วมกันมากที่สุดคือ การเลือกรูปแบบการเกษตร รองลงมาคือ การตัดสินใจเพื่อการใช้จ่ายทางการเกษตร

การเลือกรูปแบบการเกษตรของเกษตรกรมีจำนวน 4 คน ซึ่งรูปแบบนี้มีหลากหลาย ทั้งการเลี้ยงโคนม การทำเกษตรอินทรีย์ เกษตรปลอดภัยจากสารพิษ และการปลูกพืชล้มลุก ทั้งนี้เกษตรกรทั้ง 4 ราย ไม่ได้ทำรูปแบบดังกล่าวมาตั้งแต่แรกเริ่มที่เข้าสู่อาชีพเกษตรกรแต่ได้นำเอาเหตุผลต่าง ๆ มาประกอบการตัดสินใจเลือกรูปแบบการเกษตร อาทิเช่น พื้นที่ที่อยู่รอบ ๆ พื้นที่ทำเกษตรของตนเองรอบล้อมไปด้วยเกษตรเคมี การทำเกษตรอินทรีย์มีความเป็นไปได้ยาก จึงทำเกษตรปลอดภัยจากสารพิษแทน หรือเกษตรกรที่ตัดสินใจเลี้ยงโคนมเพราะได้รับความรู้จากลูกเขยที่เป็นสัตวบาลและสามารถหาอาหารเสริมได้จากโรงงานใกล้บ้าน

ตาราง 19 วิเคราะห์คุณลักษณะย่อยของความพอประมาณตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

กลุ่ม	ชื่อ-สกุล	ประมาณกำลังตนเองในการทำการเกษตร	ประมาณตนเองในการกัวยืมและการชำระคืน	ประมาณตนเองในการลงทุนเพื่อทำการเกษตร	รวม
ที่ให้ความสำคัญครบทุกคุณลักษณะ	คุณรัตนา อินต๊ะ	✓	-	-	1
	คุณพรหม ใจเมฆา	✓	-	✓	2
	คุณจินดา ใจคำ	✓	-	-	1
	คุณธีรยุทธ จอมแก้ว	✓	-	-	1
	คุณนิทัศน์ ปิทยานะ	-	✓	-	1
	รวม	4	1	1	
ที่ให้ความสำคัญ 4 คุณลักษณะ	คุณบุญทรง บุญชื่น	-	-	-	0
	คุณสุเทียน ใจเมคา	✓	-	-	1
	รวม	1	0	0	
	คุณรพี ธรรมชัย	-	-	-	0
ที่ให้ความสำคัญ 3 คุณลักษณะ	คุณพรหมา ชุมชื่น	-	-	-	0
	คุณทองเพียร พะยาดี	-	-	-	0
	คุณศักดิ์ พะนาดี	-	-	-	0
	รวม	0	0	0	
	รวมทั้งสิ้น	5	1	1	

จากตารางที่ 19 พบว่า เกษตรกรที่มีคุณลักษณะของความพอประมาณมีจำนวน 5 คน ที่มีความพอประมาณกำลังตนเองในการทำการเกษตร และมีเกษตรกร 1 คน ที่มีความพอประมาณทั้งประมาณกำลังตนเองในการทำการเกษตรและประมาณตนเองในการลงทุนเพื่อทำการเกษตร ส่วนเกษตรกรอีก 1 คนมีความพอประมาณตนเองในการกู้ยืมและการชำระคืน

สำหรับคุณลักษณะของการประมาณกำลังตนเองในการทำการเกษตรที่เกษตรกรจำนวน 5 คนมี เป็นลักษณะของการมองกำลังตนเองในด้านร่างกาย เช่น ทำเท่าที่ร่างกายทำไหว ทำเท่าที่แรงมี นอกจากนี้ยังผนวกเอากำลังในด้านการจัดการด้วย เช่น กำหนดจำนวนไก่ที่จะเลี้ยงไม่เกิน 10,000 ตัว เพราะหากเกิดปัญหาสามารถแก้ไขได้ หากเกินกว่านี้ไม่สามารถจัดการปัญหาได้ หรือการเลี้ยงวัวจะต้องดูแลเอาใจใส่มาก หากเลี้ยงมากจะไม่สามารถดูแลได้ดี

ตาราง 20 วิเคราะห์คุณลักษณะย่อยของการมีภูมิคุ้มกันตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

กลุ่ม	ชื่อ-สกุล	ยังใช้เส้นทาง	นงระบบเดิมเส้นทาง	เตรียมงานในจุดเดิมเส้นทาง	มีระบบเส้นทาง	ระบบแบบใหม่เส้นทาง	ลดเวลาต่อเที่ยว	นำใบแจ้งรถใช้เส้นทาง	ได้บริการเพื่อเพิ่มความสะดวก	สะดวกคนเดินทาง	สะดวกผู้เดินทาง	ได้บริการแบบเบ็ดเสร็จ	ผล
ที่ให้ ความสำคัญ ครบทุกลักษณะ	คุณรัตนา อินต๊ะ	-	-	✓	✓	-	✓	✓	-	-	-	-	4
	คุณพรหม ใจเมฆา	✓	✓	-	-	-	✓	-	-	-	-	-	3
	คุณจินดา ใจคำ	-	-	-	-	-	✓	✓	✓	-	-	-	3
	คุณธีรยุทธ จอมแก้ว	✓	-	-	-	-	✓	-	-	✓	-	-	3
	คุณนิทัศน์ ปัญญา	-	-	-	-	-	✓	-	-	-	-	-	1
	รวม	2	1	1	1	0	5	2	1	1	0	0	
ที่ให้ ความสำคัญ 4 คุณลักษณะ	คุณบุญทรง บุญเงิน	-	-	-	-	✓	✓	-	-	-	-	-	2
	คุณสุเทียน ใจเมฆา	-	-	-	-	-	✓	-	-	-	-	-	1
	รวม	0	0	0	0	1	2	0	0	0	0	0	
ที่ให้ ความสำคัญ 3 คุณลักษณะ	คุณรัชนี้ ธรรมชัย	-	-	-	-	-	✓	-	-	-	-	-	1
	คุณพรหมา ชมชื่น	✓		-	-	-	✓	✓	-	-	✓	-	4
	คุณทองเพียร ทะยาดี	-	-	-	-	-	✓	-	-	-	-	-	1
	คุณศักดิ์ ทะนาดี	-	-	-	-	-	✓	-	✓	-	-	✓	3
	รวม	1	0	0	0	0	4	1	1	0	1	1	
	รวมทั้งสิ้น	3	1	1	1	1	11	3	2	1	1	1	

จากตารางที่ 20 พบว่า เกษตรกรทุกคนมีคุณลักษณะด้านการมีภูมิคุ้มกันและภูมิคุ้มกันที่เกษตรกรส่วนใหญ่มีเป็นการออมเพื่ออนาคตที่อยู่ในรูปของเงินออม ทั้งเงินออมทรัพย์ของหมู่บ้าน ของกลุ่ม เช่น กลุ่มฌาปนกิจ กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มผู้สูงอายุ ส่วนการมีภูมิคุ้มกันด้านอื่น ๆ ที่มีเท่ากันจำนวน 3 คน คือ การวางแผนค่าใช้จ่ายและการวางแผนการใช้ชีวิตประจำวัน

ในจำนวนเกษตรกร 11 คน มีเกษตรกร 2 คน ที่มีภูมิคุ้มกัน 4 ด้าน ซึ่งมี 2 ด้านที่เหมือนกันคือการวางแผนเพื่อสวัสดิการในอนาคตและการวางแผนการใช้ชีวิตประจำวัน

ตอนที่ 4 ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตในวิถีของเศรษฐกิจพอเพียง

การรับรู้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและการนำไปประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิตของเกษตรกรทั้ง 11 คน พบว่ามีปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตในวิถีของเศรษฐกิจพอเพียง 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยภายใน ได้แก่ การรับรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง วิธีคิด วัย หนี้สิน เป้าหมายของการเข้ากลุ่ม การเห็นผิด รูปแบบการทำการเกษตร และปัจจัยภายนอก ได้แก่ กองคักรหนุนเสริม ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

(1) ปัจจัยภายใน

ปัจจัยภายใน เป็นปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับเกษตรกรโดยตรงและมีความสำคัญอย่างมากต่อการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในวิถีของความพอเพียง จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยภายใน ประกอบด้วย 7 ปัจจัย คือ

ปัจจัยที่ 1 การรับรู้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า เกษตรกรที่ให้ความสำคัญกับการรับรู้ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปปรับใช้ในวิถีชีวิตได้อย่างสมดุลย์ จำนวน 5 คน (อันที่จริงอาจนับเป็น 6 คน เพราะมี 1 คนที่มี 4 คุณลักษณะ ซึ่งคุณลักษณะที่ไม่ปรากฏในข้อมูลคือคุณลักษณะด้านคุณธรรม ที่เกษตรกรอาจมีคุณลักษณะด้านนี้ เพียงแต่ไม่ได้ให้ความสำคัญในเวลาให้ข้อมูล) ส่วนเกษตรกรอีก 5 คน ให้ความสำคัญกับการรับรู้ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและการรับรู้ของเกษตรกรบางส่วนไม่เชื่อต่อการดำเนินชีวิตในวิถีของเศรษฐกิจพอเพียง อาทิ มีหนี้สิน มีค่าใช้จ่ายในเรื่องการศึกษาของบุตรหลาน ไม่มีบ่อปลา คอกหมู เป็นต้น ด้วยเหตุดังกล่าว เกษตรกรกลุ่มนี้จึงขาดคุณลักษณะบางส่วนของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การมีเหตุผล ความพอประมาณ โดยเฉพาะความพอประมาณที่เกษตรกร 4 คน ไม่ได้ให้ความสำคัญกับคุณลักษณะด้านนี้

ปัจจัยที่ 2 วิธีคิด วิธีคิดของเกษตรกรที่อยู่ในวิถีเศรษฐกิจพอเพียง เป็นวิธีคิดที่อยู่บนพื้นฐานความรู้ที่ดีที่มีคุณธรรมกำกับอันนำมาสู่การตัดสินใจที่จะกระทำการใด ๆ เช่น การสร้างบ่อน้ำขึ้นมาใช้เอง

แทนการใช้น้ำจากคลองชลประทานซึ่งมีน้ำน้อยในหน้าแล้ง จึงทำให้ผู้ใช้น้ำแย่งกันใช้ นำไปสู่การทะเลาะวิวาท ส่วนวิธีคิดที่ไม่เอื้อต่อการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงเป็นวิธีคิดแบบ “มุ่งผลิtmุ่งขายมาก” จำเป็นต้องใช้พื้นที่มากในการปลูกพืชและใช้สารเคมีมาก แม้จะรู้ว่าเป็นอันตรายต่อตนเองรวมทั้งผู้บริโภค แต่หากพืชผักที่ปลูกไม่สวย แม้อาจจะไม่รับซื้อ เกษตรกรจึงแยกแปลงผักของตนเองไว้ไม่ใส่สารเคมีมาก

ปัจจัยที่ 3 ประสบการณ์ เกษตรกรที่มีประสบการณ์ มามากทั้งส่วนของการใช้ชีวิต และประสบการณ์ส่วนของการทำการเกษตร ทั้งที่ประสบความสำเร็จและล้มเหลว ทำให้เกษตรกรกลุ่มนี้สามารถนำประสบการณ์ที่มี เรื่องความรู้ที่มีคุณธรรมกำกับ มาใช้ในการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลมากกว่า อาทิ คำนึงถึง กำลังความสามารถของตนเอง ความปลอดภัยของตนเองของผู้บริโภค เป็นต้น แต่ส่วนของเกษตรกรที่มีประสบการณ์น้อยนั้น มีเหตุผลในการตัดสินใจน้อยกว่า พบว่าเหตุผลในการตัดสินใจ จะอยู่บนฐาน ของความรู้ ความต้องการ หรือ ปัจจัยทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ อาทิ หนี้สิน รายได้ เป็นหลัก

ปัจจัยที่ 4 หนี้สิน เกษตรกรที่ดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงวางแผนการชำระหนี้ได้ค่อนข้างดีและบางรายการมีหนี้สินยังส่งผลให้วางแผนอนาคตด้วย โดยจะชำระหนี้คืนให้หมดในการเลี้ยงไก่รุ่นต่อไป และจะลดการลงทุนที่มีความเสี่ยงสูง สำหรับกลุ่มเกษตรกรที่มีลูกอยู่ในวัยเรียนและมีหนี้สินในลักษณะหมุนเวียน คือ กู้แล้วกู้อีก หนี้สินจึงไม่เอื้อต่อการดำเนินชีวิตที่พอเพียง

ปัจจัยที่ 5 เป้าหมายของการเข้ากลุ่ม เกษตรกรทั้ง 11 ราย เป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ อย่างน้อย 1 กลุ่ม เช่น สหกรณ์เครดิตยูเนียน กลุ่มลัจจะออมทรัพย์ กลุ่มฅาปนกิจ หรือกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันของแต่ละกลุ่ม อาทิ การเสริมความรู้ทางการเกษตร การจัดสวัสดิการหลังการตาย การออม หรือการรวมกลุ่มต่อรองทางการตลาด นอกจากนี้ในแต่ละกลุ่มนั้นยังมีการจัดการออมเงิน และกู้เงิน เกษตรกรที่ดำเนินชีวิตพอเพียงจะเข้ากลุ่มโดยมีเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มคือการออมเพื่ออนาคต ในขณะที่เกษตรกรอีกส่วนหนึ่งจะเข้ากลุ่มเพื่อกู้เงิน ใช้ชำระหนี้ นำไปลงทุนทำการเกษตรเป็นหลัก

ปัจจัยที่ 6 การเห็นผิด การเห็นผิดในที่นี้เป็นการเห็นผิดที่เกิดจากความไม่เข้าใจเป้าหมายที่แท้จริงส่งผลให้ไม่สามารถเข้าสู่วิถีความพอเพียงได้ เช่น การทำบัญชีครัวเรือน ที่ทำไปได้ระยะหนึ่งแล้วเห็นรายจ่ายมากจึงหยุดทำ ทำให้ไม่สามารถแสวงหาความรู้ต่างๆ มาเป็นเครื่องมือในการตัดสินใจเพื่อลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ของเกษตรกร

ปัจจัยที่ 7 รูปแบบการทำการเกษตร รูปแบบการทำการเกษตรเป็นปัจจัยที่เอื้อหรือไม่เอื้อต่อการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง มิได้เป็นแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรกรทั้ง 11 คนมีรูปแบบการทำการเกษตรที่หลากหลาย ทั้งเกษตรอินทรีย์ เกษตรปลอดภัยจากสารพิษ เกษตรผสมผสาน

และเกษตรเคมี เกษตรกรที่ดำเนินชีวิตพอเพียงจะทำรูปแบบการเกษตรที่มีหลักคิดกำกับ ในขณะที่บางคน แม้จะทำเกษตรอินทรีย์หรือเกษตรปลอดภัยจากสารพิษแต่มีความต้องการที่จะทำมาก ๆ ก็ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตที่ไม่พอเพียง

(2) ปัจจัยภายนอก

ปัจจัยภายนอกเป็นปัจจัยที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับเกษตรกรโดยตรง แต่มีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ปัจจัยภายนอกในที่นี้หมายถึง **องค์กรหนุนเสริม** ซึ่งเป็นหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้าไปสนับสนุนการทำการเกษตรทั้งเข้ามาหนุนเสริมทรัพยากรในการทำงานและหนุนเสริมศักยภาพของเกษตรกร จากข้อมูลพบว่า เกษตรกรที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพโดยเฉพาะศักยภาพด้านการคิด วิเคราะห์ ส่งผลต่อวิถีคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผลของเกษตรกรมากกว่ากลุ่มที่ได้รับการหนุนเสริมด้านทรัพยากร เช่น เครื่องมือในการเพาะเห็ด การจัดอบรมต่าง ๆ

บทที่ 5

การวิเคราะห์ผลการวิจัย

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ผลการวิจัยซึ่งนำเสนอในบทที่ 4 โดยจะวิเคราะห์ผลการวิจัย 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 การรับรู้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ตอนที่ 2 การนำเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในวิถีของเกษตรกร และตอนที่ 3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตในวิถีเศรษฐกิจพอเพียง โดยจะนำเสนอการวิเคราะห์เป็นลำดับดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 การรับรู้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

จากผลการวิจัย เกษตรกรทั้ง 11 คน รับรู้และบอกความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงได้ แต่หากเอาคำนิยามของคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นเกณฑ์แล้ว การรับรู้ของเกษตรกรดังกล่าวเป็นการรับรู้ บางเรื่อง บางส่วนหรือเป็นการรับรู้เศรษฐกิจพอเพียงส่วนหนึ่ง ซึ่งเป็นไปในแนวเดียวกันกับการศึกษาเรื่องทัศนคติของประชาชนต่อเศรษฐกิจพอเพียงของทีมข่าวเศรษฐกิจ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐและศูนย์พยากรณ์เศรษฐกิจและธุรกิจ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย (2550) ที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงระดับหนึ่ง

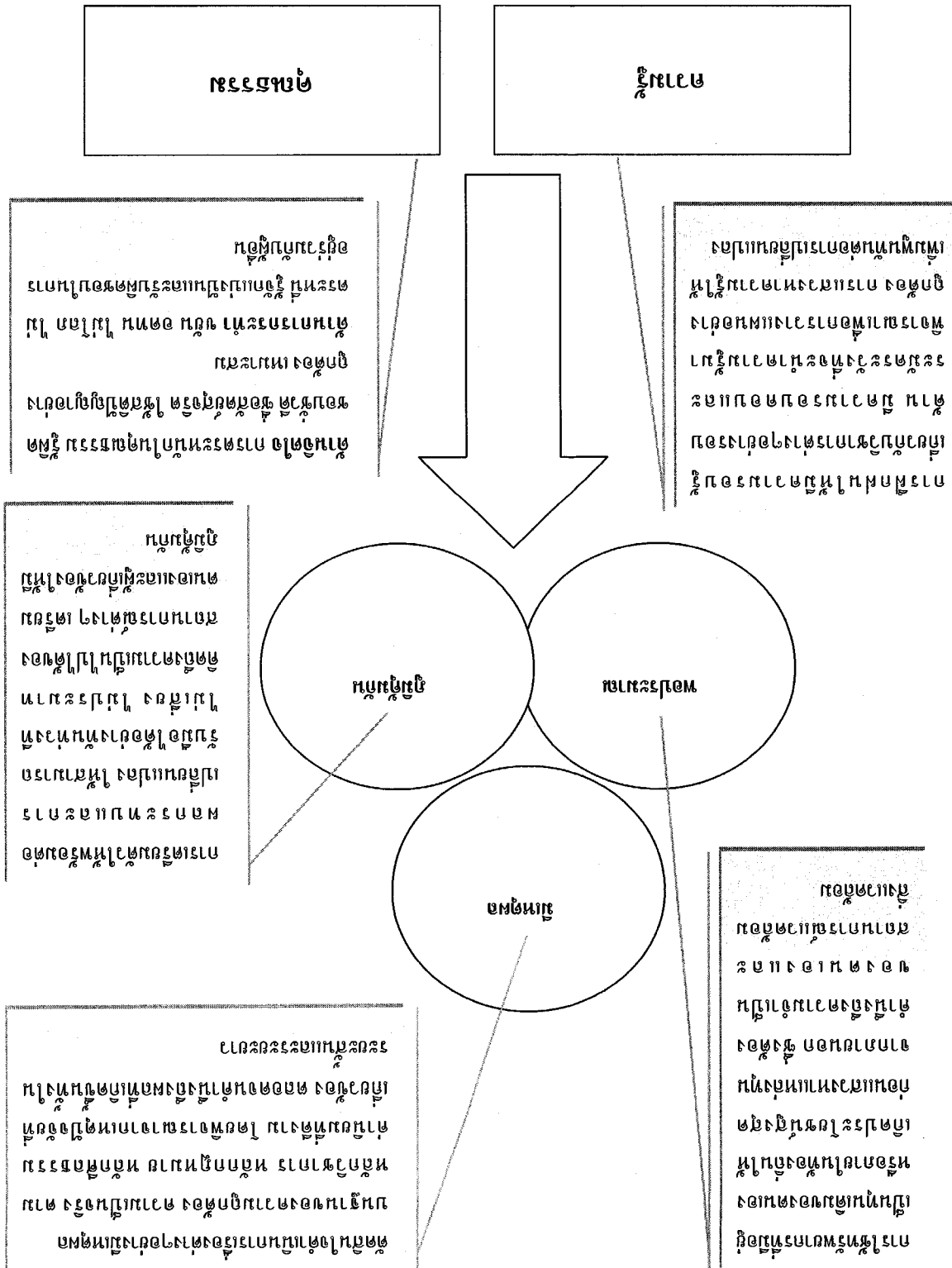
หากมองว่า การรับรู้ดังกล่าวเป็นการรับรู้ตามมุมมองของเกษตรกรเองและผนวกกับการที่เกษตรกรสามารถดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะเกษตรกร 5 คนที่ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียงครบทั้ง 5 ด้าน เป็นกลุ่มที่รับรู้แนวคิดนี้ในระดับที่เอื้อต่อการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ถึงแม้จะมีรายละเอียดของการรับรู้ที่ต่างกันแต่ก็เป็นไปตามบริบทของแต่ละบุคคล

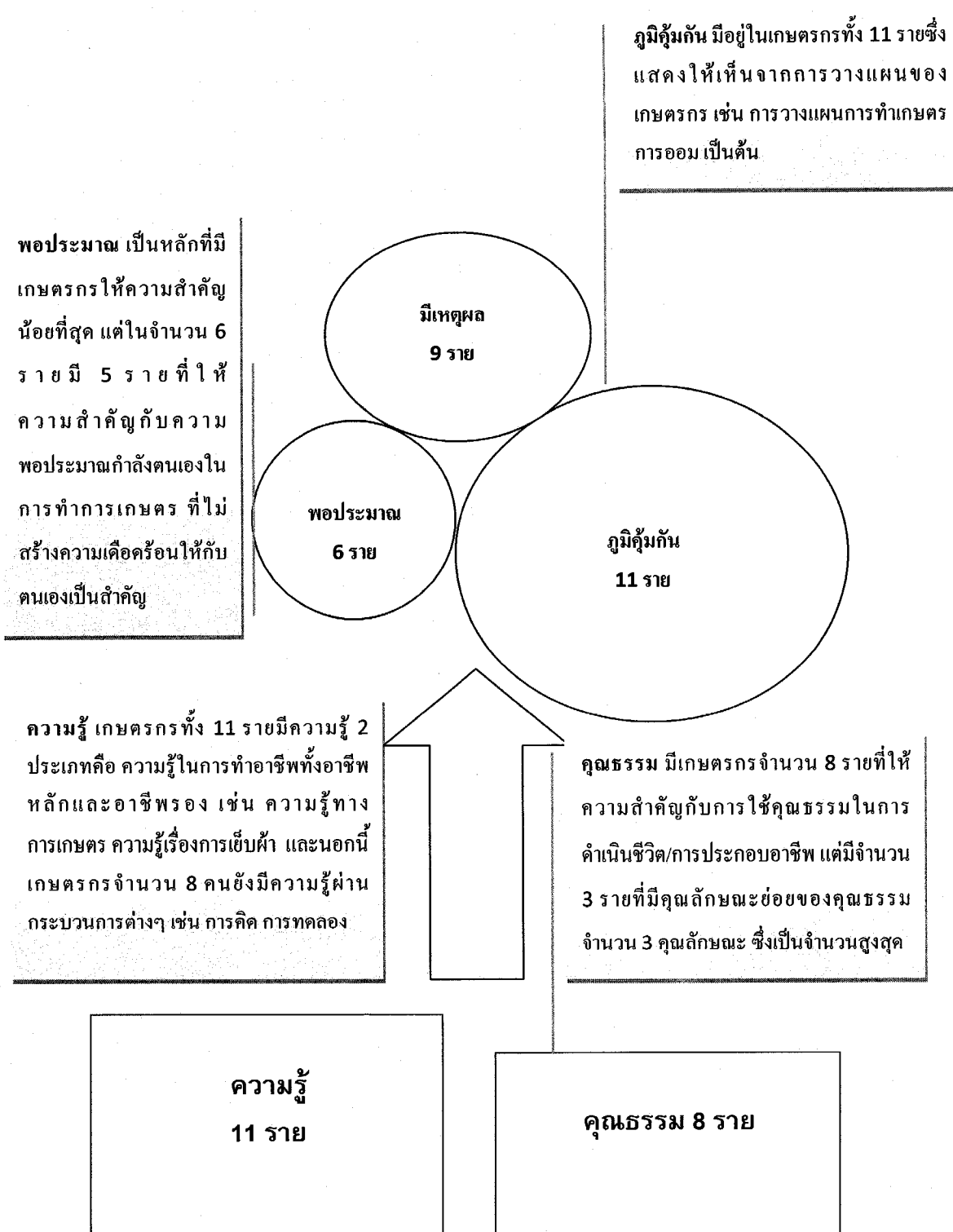
ในขณะที่เกษตรกรอีกกลุ่มหนึ่ง (5 คน) ที่มีการรับรู้ทั้งที่เอื้อและไม่เอื้อต่อการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงนั้น จะเห็นว่า ส่วนที่ไม่เอื้อเกิดจากความเข้าใจส่วนหนึ่งว่า เศรษฐกิจพอเพียงคือเกษตรทฤษฎีใหม่ จึงต้องมีบ่อปลา มีคอกหมู อีกส่วนหนึ่งน่าจะเป็นเพราะการได้รับข้อมูลเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงจากภายนอกที่ไม่สมบูรณ์ ไม่ละเอียดพอ อย่างเช่นจากสื่อมวลชนที่มักจะนำเสนอข้อมูลที่สั้นกะทัดรัด เนื่องจากมีเวลาและพื้นที่จำกัด

ตอนที่ 2 การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในวิถีของเกษตรกร

การวิเคราะห์ในตอนี่ 2 นี้ ผู้วิจัยได้นำเอาองค์ประกอบ 5 ด้านของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่มักจะเรียกกันจนติดปากว่าสามห่วงสองเงื่อนไข ได้แก่ ความมีเหตุผล ความพอประมาณ การมีภูมิคุ้มกัน และความรู้กับคุณธรรม ดังแผนภูมิที่ 1 มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ผลการวิจัยที่พบว่า เกษตรกรทั้ง 11 คน นำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการทำการเกษตรทุกคน แต่ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบ 5 ด้าน แตกต่างกัน ดังแผนภูมิที่ 2

ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ជាមិត្តភាពជាតិអន្តរជាតិ ៖ ក្រសួងសេដ្ឋកិច្ច និងហិរញ្ញវត្ថុ ។ ក្រុមហ៊ុន

แผนภูมิ 2 จำนวนเกษตรกรที่ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบ 5 ด้านของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

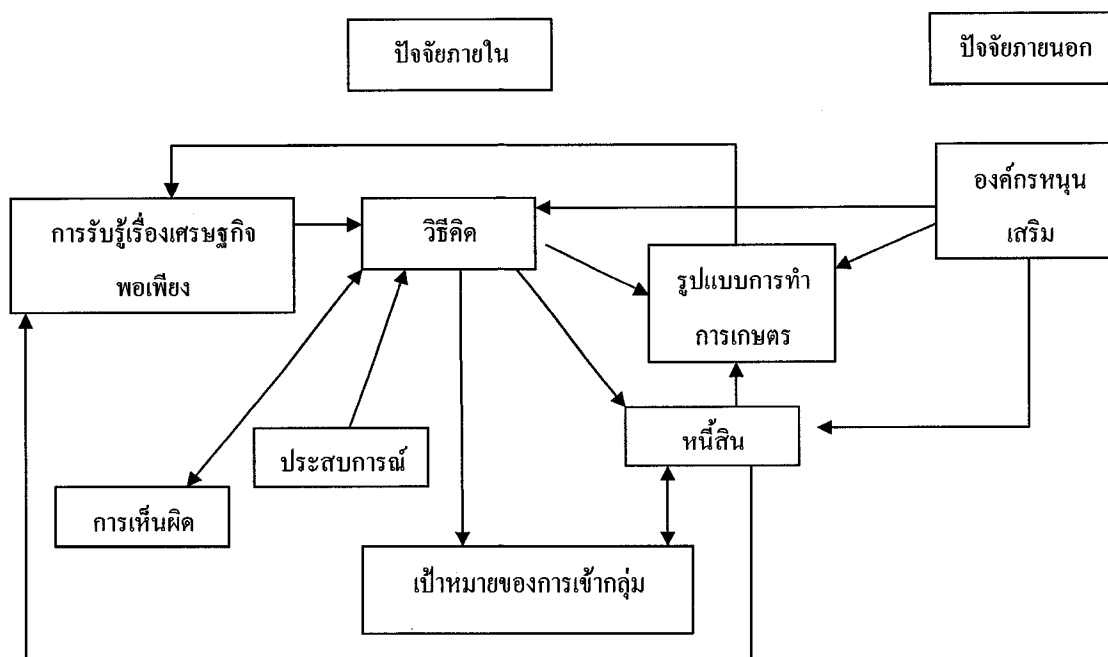
เมื่อนำแผนภูมิที่ 1 (องค์ประกอบ 5 ด้านของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง) มาเป็นแนวในการพิจารณาการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรทั้ง 11 คน พบว่า มีกลุ่มเกษตรกรที่ให้ความสำคัญกับทุกองค์ประกอบ (5 คน) กลุ่มเกษตรกรที่ให้ความสำคัญกับ 4 องค์ประกอบ (2 คน) และเกษตรกรที่ให้ความสำคัญกับ 3 องค์ประกอบ (4 คน) สรุปได้ว่า เกษตรกรนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับการศึกษาการนำเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตของประชาชนซึ่งทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์และคณะ (2552) พบว่า ประชาชนในภาคเกษตรนำมาประยุกต์ใช้ในระดับปานกลาง

จากแผนภูมิที่ 2 (จำนวนเกษตรกรที่ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบ 5 ด้านของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง) เห็นได้ว่าเกษตรกรที่ศึกษาทุกคนให้ความสำคัญกับองค์ประกอบด้านความรู้และภูมิคุ้มกัน ซึ่งดูว่าเป็นเรื่องที่ดี แต่เมื่อพิจารณาข้อมูลในส่วนองค์ประกอบด้านภูมิคุ้มกันกลับพบว่า เกษตรกรหลายคนมีเงินออมหลายกลุ่ม ทั้งๆ ที่มีหนี้สินและมีรายได้ไม่มาก หากกลับไปดูนิยามของภูมิคุ้มกันในแผนภูมิที่ 1 ที่ว่า เป็นการเตรียมตัวให้พร้อมต่อผลกระทบและการเปลี่ยนแปลง ให้สามารถรับมือได้อย่างทันท่วงที ไม่เสี่ยง ไม่ประมาท คิดถึงสถานการณ์ความเป็นไปได้ต่างๆ เตรียมตนเองและผู้เกี่ยวข้องให้มีภูมิคุ้มกัน แต่การออมเงินของเกษตรกรในลักษณะนี้อาจไม่เป็นภูมิคุ้มกันที่ดี เพราะเป้าหมายของการออมเงินที่แท้เป็นไปเพื่อการกู้เงิน ทั้งนี้เพราะกลุ่มออมทรัพย์แต่ละแห่งต้องการให้มีการออมเงินส่วนหนึ่งเพื่อประกันความเสี่ยงเมื่อผู้ออมเงินต้องการจะกู้ ด้วยเหตุนี้ การออมเงินดังกล่าวจึงน่าจะเป็นภาระมากกว่าจะเป็นภูมิคุ้มกัน หรือเป็นภูมิคุ้มกันของกลุ่มออมทรัพย์นั่นเอง

ส่วนองค์ประกอบด้านความพอประมาณนั้น ปรากฏว่า เกษตรกรจำนวน 5 คนที่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบนี้เป็นเกษตรกรที่มีการรับรู้ทั้งที่เอื้อและไม่เอื้อต่อการดำรงชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะตกอยู่ในกระแสโลกที่มุ่งเน้นการผลิตการบริโภคจำนวนมากเพื่อให้มีรายได้ดี จึงละเลยการกลับมาทบทวนกำลังของตนเอง

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตในวิถีเศรษฐกิจพอเพียง

จากผลการวิจัย ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตในวิถีของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า มี 8 ปัจจัยเป็นปัจจัยภายในที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรโดยตรง 7 ปัจจัย และปัจจัยภายนอก 1 ปัจจัย ซึ่งปัจจัยทั้ง 8 นี้ มีความสัมพันธ์กันดังแผนภูมิที่ 3

แผนภูมิ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

จากปัจจัยภายใน 7 ปัจจัยและปัจจัยภายนอก 1 ปัจจัย ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ปัจจัยตัวแรกคือการรับรู้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปัจจัยที่คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (2547 ข) ระบุว่า เป็นตัวเริ่มต้นสำหรับการนำเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ให้ได้ผลในการดำเนินชีวิตคือเริ่มจากการมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องว่าเศรษฐกิจพอเพียงหมายถึงอะไร และมีหลักการสำคัญอะไรบ้างที่จะนำไปใช้เป็นแนวทางในภาคปฏิบัติด้วยเหตุดังกล่าวเกษตรกรจำนวน 5 คน ที่มีการรับรู้ที่เอื้อและไม่เอื้อต่อการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง จึงนำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เป็นบางส่วน ทั้งนี้อาจยังเข้าใจไม่แจ่มชัดดังที่กล่าวไปในตอนที่ 1 แล้ว หรืออาจเป็นเพราะผู้ส่งสารคือ บุคคลต่าง ๆ ที่เข้าไปถ่ายทอดแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน ในชุดภาษาที่เกษตรกรไม่คุ้นเคย เช่น คำว่าภูมิคุ้มกัน 3 ห่วง 2 เงื่อนไข หรืออธิบายในเชิงหลักการ ทฤษฎี ทำให้ยากแก่การเข้าใจ เป็นต้น

บทที่ 6

สรุป อภิปรายและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในวิถีชีวิตของเกษตรกร” มีวัตถุประสงค์
ประการแรก เพื่อศึกษาการรับรู้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ประการที่สอง เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้
เศรษฐกิจพอเพียงในวิถีของเกษตรกร และประการสุดท้าย เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตในวิถี
ของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกร

เกษตรกรที่ศึกษาจำนวน 11 คน เป็นหญิง 4 คน และชาย 7 คน จาก 4 ตำบลในอำเภอ
สันทราย ได้แก่ ตำบลแม่แฝกใหม่ ตำบลป่าไผ่ ตำบลแม่แฝก และตำบลป่าเหมือด อายุน้อยที่สุด 35 ปี
มากที่สุด 60 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 9 คน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน
1 คน และระดับปริญญาตรี จำนวน 1 คน มีความรู้และประสบการณ์ในการทำการเกษตรกับพ่อและแม่
ตั้งแต่ยังเป็นเด็ก ปัจจุบันทำเกษตรเคมี จำนวน 3 คน เกษตรทฤษฎีใหม่ จำนวน 2 คน เกษตรปลอดสารพิษ
เกษตรอินทรีย์ เลี้ยงสัตว์ เพาะเห็ด เกษตรปลอดสารพิษและเกษตรเคมี เกษตรอินทรีย์และเกษตรเคมี
รูปแบบละ 1 คน

2. การรับรู้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

จากผลการวิจัย เกษตรกรรับรู้และบอกความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงได้ส่วนหนึ่ง
และการรับรู้ของเกษตรกรมีทั้งการรับรู้ที่เชื่อและไม่เชื่อต่อการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
โดยการรับรู้คล้าย ๆ กันในส่วนที่เชื่อต่อการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องการประหยัด
การออม การทำบัญชีครัวเรือน การวางแผน และการไม่ปลูกพืชเชิงเดี่ยว ในส่วนที่ไม่เชื่อเป็นเรื่องของการมี
ค่าใช้จ่ายในด้านการศึกษาของลูก และการมีหนี้สิน ทำให้ไม่สามารถดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงได้

3. การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในวิถีของเกษตรกร

เกษตรกรที่ศึกษานำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการทำการเกษตรทุกคน แต่ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบทั้ง 5 ด้านต่างกัน โดยแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือกลุ่มที่ให้ความสำคัญกับทุกองค์ประกอบของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (5 คน) กลุ่มเกษตรกรที่ให้ความสำคัญกับ 4 องค์ประกอบ (2 คน) และกลุ่มเกษตรกรที่ให้ความสำคัญกับ 3 องค์ประกอบ (4 คน) ทั้งนี้องค์ประกอบที่เกษตรกรทุกคนให้ความสำคัญคือความรู้และภูมิคุ้มกัน

4. ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตในวิถีของเศรษฐกิจพอเพียง

พบว่ามี 2 ปัจจัย ปัจจัยแรกคือกลุ่มปัจจัยภายใน ได้แก่ การรับรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง วิธีคิด ประสบการณ์ หนี้สิน เป้าหมายของการเข้ากลุ่ม การเห็นผิด รูปแบบการทำเกษตร และปัจจัยที่ 2 เป็นปัจจัยภายนอก ได้แก่ องค์การทุนเสริม

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย มีประเด็นที่ผู้วิจัยใคร่นำมาอภิปราย 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ปัจจัยเรื่องการรับรู้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและระเบียบวิธีวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ผลจากการวิจัยที่สะท้อนให้เห็นการรับรู้ ความเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงว่า เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของเกษตรกรทั้ง 11 ราย ซึ่งเป็นทั้งปัจจัยที่เอื้อและเป็นอุปสรรค กล่าวคือเกษตรกรที่เข้าใจในแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงได้มาก จะนำมาประยุกต์ใช้มาก ส่วนผู้ที่เข้าใจน้อยก็จะนำมาใช้น้อย

เกษตรกรจำนวน 3 คน คือ คุณรัตนา คุณพรหม และคุณจินดา ที่มีความเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมากเป็นคนที่ใช้ความรู้ทั้งความรู้เฉพาะด้านที่ใช้ในอาชีพของตนเอง และกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งความรู้เหล่านี้เกิดจากการสั่งสม การผ่านประสบการณ์ชีวิตที่ยากลำบาก ผ่านร้อนผ่านหนาว ผ่านความเจ็บปวด แล้วเกิดการตกผลึกทางความคิดเปลี่ยนจากการไล่ล่าหาเงินทองมาเป็นการไขว่คว้าหาอิสระให้กับตนเอง ทุกวันนี้คุณรัตนา คุณพรหม และคุณจินดาจึงมีความสุขกับชีวิตที่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขทางเศรษฐกิจมากนักและมีอิสรภาพในการเลือกทางเดินของตนเองที่สอดคล้องกับภูมินิเวศ และภูมิรัฐของตน

อย่างไรก็ตามในกลุ่มเกษตรกรที่มีการรับรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงก็มีระดับของการรับรู้ที่แตกต่างกัน และมีความเข้มข้นในการปฏิบัติแตกต่างกันด้วย อาทิเช่น คุณธีรยุทธซึ่งเป็นเกษตรกรที่เลี้ยงไก่ไข่ รับรู้ว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องของการวางแผนสำหรับอนาคต ด้วยเหตุนี้หากเกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันขึ้นกับฟาร์มไก่ของคุณธีรยุทธในขณะนี้ ภูมิคุ้มกันต่าง ๆ ที่คาดการณ์ไว้จะนำมาใช้ป้องกันความเสี่ยงในปัจจุบันไม่ได้

ในขณะที่เกษตรกรรายอื่น ๆ เข้าถึงแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงบางส่วน คือ เข้าใจบ้างและติดรูปแบบ เช่น เศรษฐกิจพอเพียงจะต้องมีบ่อปลา คอกหมู ซึ่งมีลักษณะคล้าย ๆ ผู้คนทั่วไปที่มักจะยึดติดที่รูปแบบภายนอก อยากรู้เทคนิควิธีการแต่ไม่ได้ปรับเปลี่ยนที่ใจหรือวิถีคิดของตนเอง

2. ระเบียบวิธีวิจัย ผู้วิจัยคิดว่า ประการแรก หากได้ใช้เวลาในการวิจัยเพื่อสังเกตการทำงาน of เกษตรกรและพูดคุยกับเกษตรกรให้รอบด้าน ข้อมูลที่ได้อาจเปลี่ยนไป กล่าวคือ แท้ที่จริงเกษตรกรอาจรับรู้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมากกว่านี้ นำไปใช้ในชีวิตกว้างขวางกว่าที่ผู้วิจัยได้ข้อมูลมา ถ้าเพียงแต่ผู้วิจัยจะเข้าไปพูดคุยเจาะข้อมูลเพิ่มขึ้น หรือปรับคำถามให้ชัดเจนให้โยงกับองค์ประกอบทั้ง 5 ของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงก็อาจจะเห็นการให้ความสำคัญกับองค์ประกอบทุก ๆ มิติ ประการที่สอง ใช้การสังเกตให้เป็นประโยชน์มากกว่านี้เพราะเกษตรกรมีแนวการปฏิบัติของตนเองตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอยู่แล้ว แต่บางคนอาจมีข้อจำกัดในการพูด การอธิบาย ทำให้ข้อมูลบางส่วนอาจหลุดไป ประการที่สาม ประเด็นที่ศึกษาบางส่วนเกี่ยวเนื่องกับพฤติกรรม ความคิดที่อยู่ด้านในซึ่งควรใช้เวลาศึกษาเป็นระยะเวลานาน โดยอาจเชิญเกษตรกรมารวมกลุ่มในลักษณะของการสนทนากลุ่ม พูดคุยถึงนิยามของเศรษฐกิจพอเพียงร่วมกัน การนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงแต่ละองค์ประกอบไปใช้ จะทำให้ได้ข้อมูลหลากหลายรอบด้าน แต่ด้วยข้อจำกัดของการวิจัยนี้ที่ใช้เวลาไม่นาน ข้อมูลบางส่วนจึงไม่กระจ่างและไม่สะท้อนคุณลักษณะบางด้านของผู้ให้ข้อมูล

นอกจากนี้ หากจะยกระดับการทำความเข้าใจการรับรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงอาจจะต้องทำโดยไม่ใช้เกณฑ์ใดเกณฑ์หนึ่งมาจับเพราะเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องของแต่ละบุคคลซึ่งมีความแตกต่างกัน ทั้งภูมิรู้ ประสบการณ์ บริบท และปัจจัยเงื่อนไขต่าง ๆ อีกทั้งยังเป็นวิธีคิด วิธีปฏิบัติของแต่ละคนที่ไม่เหมือนกันซึ่งเห็นได้ชัดเจนอยู่แล้วจากกรณีศึกษาทั้ง 11 ราย

ข้อเสนอแนะ

1. กลุ่มเกษตรกร

เกษตรกรที่รวมกลุ่มกันเป็นประจำอยู่แล้ว เช่น กลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ของบ้านเจดีย์แม่ครัว อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ อาจใช้เวลาช่วงหนึ่งของการมารวมกลุ่มจัดกระบวนการเรียนรู้ที่จะนำไปสู่การเรียนรู้ร่วมกันอย่างแท้จริง เช่น ให้เกษตรกรที่มีแนวคิดในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแกนในการเชื่อมประสานสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมต่าง ๆ เชื่อมสมาชิกในกลุ่มมาพูดคุยเรื่องการพึ่งตนเองและการพึ่งพากันและกันในหมู่สมาชิก หรือการวิเคราะห์การทำการเกษตรของสมาชิกกลุ่มก็ได้ หรือชวนคิดไตร่ตรอง ทบทวนตัวเองจากประสบการณ์ที่ผ่านมา โดยเริ่มจากสมาชิกกลุ่มเล็ก ๆ ให้เป็นเรื่องของการเรียนรู้ร่วมกันที่มีการจัดการอย่างมีส่วนร่วมของกลุ่มที่อาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง การมองเห็นทางเลือกใหม่ให้กับชีวิต ผ่านมิติทางสังคมและการทำมาหากิน

2. หน่วยงานที่เข้าไปหนุนเสริม

2.1 หน่วยงานของรัฐที่เข้าไปทำงานกับเกษตรกร หรือชาวบ้านกลุ่มต่าง ๆ ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงหรือเรื่องอื่น ๆ หากจะถ่ายทอดหรือสร้างความเข้าใจในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงอาจนำผลการวิจัยที่ได้จากงานวิจัยนี้ไปเป็นแนวทางในการวางแผนการจัดกระบวนการเผยแพร่แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่ไม่เน้นรูปแบบหรือเทคนิควิธี แต่เน้นที่วิธีคิด โดยสกัดจากสิ่งที่กลุ่มเป้าหมายเป็น ทำอยู่แล้ว หรือเชื่อมต่อในส่วนที่เขายังขาดอยู่เพื่อให้เขาสามารถให้เหตุผลในสิ่งที่เขาทำได้ ทั้งนี้กลุ่มเป้าหมายจะมีความสุขหากกระบวนการเหล่านี้จะช่วยแก้ปัญหาที่เขาเผชิญอยู่ได้ นอกจากนี้กลุ่มเป้าหมายบางกลุ่มไม่คุ้นเคยกับชุดภาษาที่ใช้ในแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ผู้ถ่ายทอดจึงอาจปรับเปลี่ยนหรือเทียบเคียงกับชุดภาษาที่กลุ่มเป้าหมายใช้อยู่หรือศาสนาที่เขานับถือก็ได้

2.2 หน่วยงานของรัฐที่จะเข้าไปเผยแพร่แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับกลุ่มเกษตรกรหรือกลุ่มอื่น ๆ อาจเชิญเกษตรกรหรือกลุ่มเป้าหมายบางคนมาร่วมพูดคุย แลกเปลี่ยนแนวคิดการสื่อสารในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำไปสู่การสร้างกลยุทธ์การสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมในเรื่องดังกล่าว และควรทบทวนความรู้ ความเข้าใจของผู้ถ่ายทอดเองในเรื่องดังกล่าวว่ามีความเข้าใจอย่างแท้จริงหรือไม่ เพราะมีผลต่อการถ่ายทอดและความเชื่อมั่นต่อผู้รับสาร

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรปรับกระบวนการวิจัยโดยใช้การสังเกตให้มากขึ้นแล้วนำประเด็นที่ได้จากการสังเกตมาตั้งประเด็นการพูดคุย โดยเฉพาะการสังเกตการปฏิบัติงานของเกษตรกร
2. ควรศึกษาวิถีคิดของเกษตรกรที่อยู่ในวิถีของเศรษฐกิจพอเพียงจากหลากหลายพื้นที่ว่ามีวิธีสร้างวิถีคิดอย่างไร และวิถีคิดเหล่านี้ส่งผลถึงการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร ทั้งนี้หากได้แนวทางการสร้างวิถีคิดแล้วอาจนำไปพัฒนาเพื่อสร้างวิถีคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงบนความหลากหลายของชุมชนในพื้นที่ต่าง ๆ ต่อไป

บรรณานุกรม

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. 2547ก. กรอบแนวคิดทางทฤษฎีเศรษฐกิจศาสตร์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

_____. 2547ข. การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

_____. 2549. นานาคำถามเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

ธัญญา จิตต์สงวน, 2548. "การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงระดับจุลภาค". เอกสารประกอบการบรรยายวิชา พท521 เศรษฐกิจพอเพียง. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้. (เอกสารอัดสำเนา).

ธีรเดช คำบุญชู. คำถามถึงเกษตรกร. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://www.onopen.com/Teeradejk/09-02-13/4573>. (วันที่ค้นข้อมูล : 11 มิถุนายน 2552).

ปรียานุช พิบูลสรวารุณ, 2549. "ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการประยุกต์ใช้สำหรับเยาวชน". เอกสารประกอบการบรรยายวิชา พท521 เศรษฐกิจพอเพียง. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้. (เอกสารอัดสำเนา).

ภารกิจโครงการและประสานงานวิจัย สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.). 2552.

เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงกับการประยุกต์ใช้ : จากงานวิจัยขยายผลสู่ชุมชน. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลด.

มูลนิธิชุมชนท้องถิ่นพัฒนา. 2547. โครงการเชื่อมโยงเครือข่ายหน่วยงานและองค์กรชุมชนเพื่อประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในระดับครอบครัวและชุมชน. กรุงเทพฯ: มูลนิธิท้องถิ่นพัฒนา.

สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์. 2547. โครงการสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ : สำนักงานสนับสนุนการวิจัย.

สื่อพลัง, ปีที่ 15 ฉบับที่ 3. กรกฎาคม-กันยายน 2550. หน้า 30-31.

เสียงศีล ชาตวโร. ธรรมะกับการเกษตร. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.asoke.info/09Communication/DharmaPublicize/Dokya/D112/060.html> (วันที่ค้นข้อมูล/ : 11 มิถุนายน 2552).

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ. 19 กุมภาพันธ์ 2550.

อรสุดา เจริญรัตน์, 2546. เศรษฐกิจพอเพียงภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย.

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.